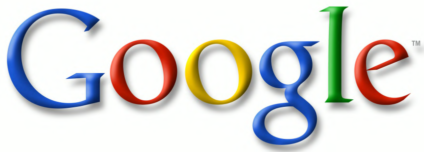

DE REIZEN DER NEDERLANDERS

NAAR HET

ZUIDLAND

OF

NIEUW-HOLLAND,

in de 17e en 18e eeuw,

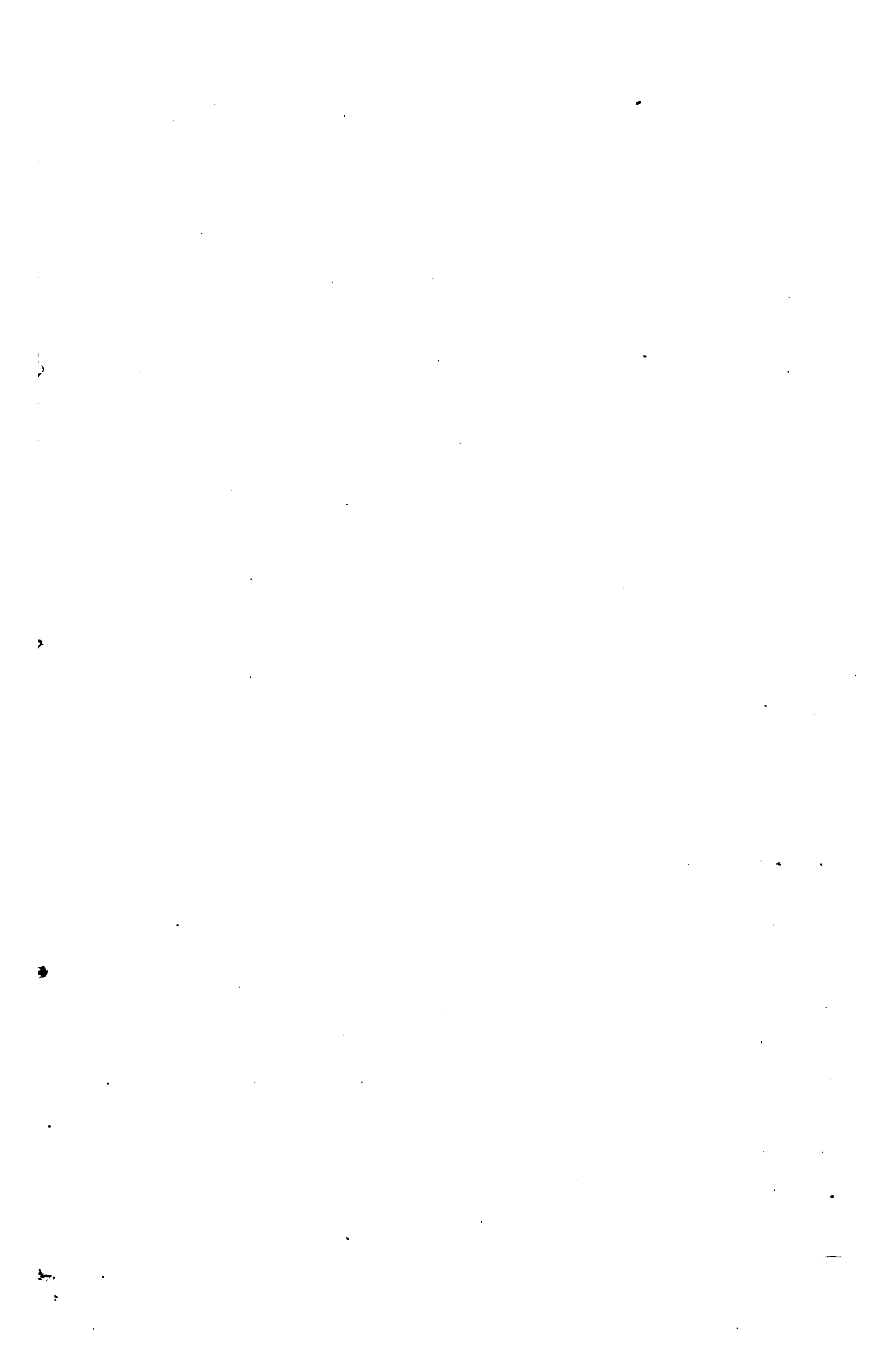
DOOR

P. A. LEUPE.

TE AMSTERDAM,
in het Etablissement voor de Zeevaart
van de Wed. G. HULST VAN KEULEN.

1868.

beoordeeling der waarde van de oudste kaarten die over *Australië* handelen, terwijl hij vervolgens naar tijdsorde de reizen beschrijft, die de ontdekking der kusten van dit groote eiland ten gevolge hebben gehad.

Dat onze zeevaarders der 17e eeuw hierin eene waardige plaats innemen, kan men daaruit opmaken, dat onder de » *Indications of Australia* etc," die aan het werk toegevoegd zijn en wier getal uit vijftien stukken bestaat er:

twee van *Spaansche*,
drie van *Engelsche* en
tien van *Hollandsche* oorsprong zijn. (1)

De bron door den schrijver gebruikt, om daaruit een overzigt te geven der oudste reizen naar het *Zuidland* door onze zeevaarders, is vooreerst de instructie door den Gouverneur-Generaal VAN DIEMEN, in het jaar 1644 gegeven aan den Commandeur ABEL JANSZ. TASMAN en den Schipper Piloot-Majoor FRANCHOYS JACOBSZ. VISSCHER, gedestineerd tot nadere ontdekkinge van *Nova-Guinea* en de onbekende kusten van de ontdekte *Oost-* en *Suyderlanden*, enz.

---

(1) Onder deze werden: Some particulars relating to the voyage of WILLEM DE VLAMINGH to *New-Holland* in 1696, —

» A written detail of the discoveries and noticeable occurences in the voyage of the fluyt Vossenbosch, the sloop de Wayer and the patsjallang Nova Hollandia, dispatched by the Governement of *India*, Anno 1705, from *Batavia* by way of *Timor* to *New-Holland*, door ons geplaatst in de *Bijdragen van het Koninklijk Instituut voor de Taal- Land- en Volkenkunde van Nederl. Indie*, 1858. I deel, bl. 194 en seq. N./V. en *the Houtmans Abrolhos* in 1727, in *de Verhandelingen en Berigten van het Zeewezen*, 1857 opgenomen.

Hierin wordt kortelijk opgegeven wat er sedert het jaar 1606 tot 1643 van *Nieuw-Guinea* en *Nieuw-Holland* bij de onzen bekend is geworden.

Het is ons voornemen de daarin voorkomende reizen, voor zooverre wij daartoe in staat zijn, nader toe te lichten, daarbij te voegen wat wij van andere schepen die het *Zuidland* bezeild hebben, en in de instructie aan TASMAN medegegeven, niet voorkomen, nog hebben gevonden, en daarmede tot op den tijd dat de belangrijke ontdekkingen van den beroemden Engelschen zeevaarder COOK eenen aanvang namen, vervolgen.

Wij gelooven hiermede eenigzins te gemoet te komen aan den wensch van den geachten schrijver, die zijne Introduction met de volgende woorden besluit: (1)

»The editor cannot close his labours on this most puzzling subject of the »Early Indications of Australia," without expressing an earnest hope that further re searches may yet result in the production of documents as yet indiscovered, which may throw a light upon the history of the exploration of this interesting country in the 16th and 17th centuries, and if possible, solve the great mystery which still hangs over the origin of the early manuscript maps so fully treat of, and it is hoped not without some advance towards elucidation, in this introduction."

---

(1) p. CXIX.

1600—1700.

Het eerste berigt, hetwelk wij door onze zeevaarders van *Nieuw-Guinea* en *Nieuw-Holland* hebben bekomen, is door de reis van het jacht het Duyfken, onder bevel van den schipper WILLEM JANSZ., in 1606, die op last van den President JAN WILLEMSZ. VERSCHOOR te *Bantam*, uitgezonden werd tot »het ontdecken van het groote lant van *Nova-Guinea* en andere onbekende *Oost-* en *Suyderlanden.*"

Volgens hetgeen wij van den uitslag dezer reis, in de instructie aan TASMAN medegegeven, lezen, dan zoude het Duyfke die »de eilanden *Key* en *Aroe* en passant bezocht, de onbekende Zuyt- en Westcusten van *Nova-Guinea*, omtrent 220 mijlen van 5 tot 13¾ graden zuyderbreedte ontdect en alleen bevonden hebben, dat groote lant ten meerendeele woest en sommighe plaetsen van wilde, wreede, swarte barbarische menschen bewoont te syn, die eenighe van onse matrosen doot geslagen hebben, soodat de ware gelegenheyt vant lant en wattervallen ofte begeert wesen mocht, niet vernemen conden, maar door gebrek van vivres als andere nootwendigheden van de begonnen ontdeckingen terugge syn gekeert, en den uytersten hoeck van 't ontdeckte lant op 13¾ graden S. Br. met den naem van caep *Keer-Weer*, in haer caerte bekent gemaekt."

Den Heer Jhr. Mr. J. K. J. DE JONGE, heeft in zijn allerbelangrijkst werk, (1) uitvoerig uiteengezet, wat er door onderscheiden schrijvers over den togt van het Duyfke wordt vermeld. Hij wendde zich zelfs in een beleefd schrijven tot den Heer LAUTS, die in een door hem geplaatst stuk (2) beweerde, dat hij van dezen belang-

(1) De opkomst van het Nederlandsch Gezag in *Oost-Indië.* (1595—1610:) 1865. 3e Deel, bl. 43—46.

(2) In de *Bijdrage tot de Bijdragen tot de Taal- Land- en Volkenkunde van Ned. Indië*, 1859 bls. 303.

rijken ontdekkingstogt meer wist, dan de Gouverneur-Generaal en de Raden van *Indië*, in 1644, enz., ten einde van hem te vernemen, wat hem (LAUTS) omtrent de ontdekking van *Nieuw-Guinea*, door het jacht 't Duyfken bekend was. Het antwoord luidde, dat hij weinig geneigd was ten dienste van anderen daaromtrent eene mededeeling te doen. (1) Sedert is den Heer LAUTS overleden, wij werden echter in de gelegenheid gesteld zijne nagelaten papieren door te zien, en vonden daarin eenige aanteekeningen betreffende de reis van het Duyfken, die wij vermeenen niet achterwege te mogen laten. (2) Kon het daarin voorkomende nog eenmaal op deze of geene wijze met deugdelijke bewijzen gestaafd worden, dan zoude ongetwijfeld aan WILLEM JANSZ., als Gezaghebber op het jacht het Duyfken, de eer toekomen van het eerst der onzen het *Zuidland*, niet alleen aan de Oostkust van de golf van *Carpentaria*, maar ook de Westkust van dat groote eiland te hebben bezeild.

Maar de Heer LAUTS geeft doorgaans geen bronnen op waaruit hij heeft geput, zoo dat wij dan ook bij hem over de reis van het Duyfken, slechts deze aanteekening vonden: »JACQUES DE MOLRE of MOELRE, in 1609 op *Banda Neira* vermoord met VERHOEVEN, was NI FALLOR, schrijver van het journaal van het jacht het Duyfke in 1606 bij WILLEM JANSZ.," zonder daarbij te voegen, dat het journaal door hem gebruikt is geworden.

De aanteekeningen van den Heer LAUTS komen in substantie hier op neder:

Het jacht het Duyfje, Schipper WILLEM JANSZ., was

---

(1) Zie het werk van den Heer DE JONGE, t. a. pl., bl. 44 de noot. Reeds vroeger en wel in het jaar 1855 en 1859 komen er in de *Nav.* V, bl. 206 en *Nav.* IX, bl. 135 vragen voor, over WILLEM JANSZ. en de reis van het jacht het Duyfken.

(2) Wij hebben hiertoe van den tegenwoordigen bezitter der nagelaten papieren van den Heer LAUTS, den Heer F. MULLER, de vergunning bekomen, waarvoor wij bij dezen Z.Ed. onzen dank betuigen.

in het jaar 1605 door den Admiraal VERHAGEN op *Amboina*, ter beschikking van den Gouverneur FREDERICK HOUTMAN gelaten. Deze gaf last tot het onderzoek der zoogenaamde *Zuiderlanden* aan den Schipper WILLEM JANSZ.; maar daar deze zich van eenige hoogstbenoodigde provisiën en scheepsbehoeften moest voorzien, alvorens den togt te kunnen ondernemen, zond HOUTMAN hem naar *Bantam*, met last aan den President JAN WILLEMSZ. VERSCHOOR, om den Schipper hierin behulpzaam te wezen (1).

Na op *Bantam* hiervan voorzien te zijn, vertrok het Duifken op den 18e November 1605 van deze reede naar het eiland *Mauritius*.

Dit eiland verliet JANSZ. in de eerste dagen van het volgende jaar 1606, hy stelde koers om de Zuidoost, met dat gevolg, dat hij op 29° Z. Br. land haalde, tegenover een rif, door hem het *Duyfkens* rif, later *Tortelduyf* genoemd.

Hij volgde nu het land om de Noord, en gaf op 26° gekomen, den naam van *Zoute*-eilanden aan de eilanden op die breedte gelegen.

Op 24° aan een hoek op het vaste land, gaf hij den naam van *Landpunt*.

Op 21° 30′ teekent hij aan: *Hoogland*, de kust strekt van hier N. N. O.; de hoek werd genaamd *Willems*-hoofd, en de daarbij gelegen rivier uit het Zuiden komende, de *Willems* rivier, daarop volgen de *Schildpads* eilanden en *Stompe*-hoofd.

Op 12° benoemde hij een hoek, kaap *Verhagen*, eene baai *Sebastiaens*-baai, een andere hoek kaap *Amsterdam*, later kaap *Wezel* op *Wezels* eiland.

(1) LAUTS zegt, dat het eene dwaling is dat JAN WILLEMSZ. VERSCHOOR de last zoude hebben gegeven. *Bantam* stond onder *Amboina*, en werd eerst later, onder COEN, tot een middelpunt van den handel; vandaar zegt hij, dat WILLEM JANSZ. van zijn togt terug komende, naar *Amboina* ging, en eerst later naar *Bantam* terug keerde.

Eene bogt om de Zuid loopende en daar in de *Compe.* eilanden. In de bogt op 13° Z. Br. komende, keerde hij terug om de N. O. en van *Duyfkens* waterplaats om de Noord.

Op 10° benoemde hij de *Klippige*-bogt of *Klippige*-droogte, de tegenwoordige *Torres*-straat.

Om de W. N. W. zijnen koers vervolgende, gaf hij den naam van *Modderbank* aan deze droogte, en om de kaap zeilende, noemde hij deze de *Valsche*-kaap; daarna werd de rivier *Keerweer* benoemd.

Op 5° 25′ gaf hij aan eene rivier den naam van *Doodslagers* rivier, ten gevolge eener vijandelijke ontmoeting met de inboorlingen, die aan elf man van de dertig het leven kostte.

Op 4° gaf hij aan een eiland, dat den Inlandschen naam *Lakakie* droeg, den naam van *Molders* of *Molres* eiland; dit eiland strekt zich N. W. en Z. O. Van hier staken zij over om de West en gaven aan een eiland op dezelfde breedte gelegen, den naam van *Duyfkens* eiland, nu *Wezels*-eiland of *Poelo Adie.*

Van hier werd koers gesteld naar *Banda*, en na veertien dagen aldaar te zijn verbleven, stevende hij naar *Amboina*, waar WILLEM JANSZ. aan den Gouverneur HOUTMAN het rapport van zijn reis overleverde.

De reis van *Bantam* tot *Banda* had 195 dagen geduurd, den 18e November 1605 van eerstgenoemde plaats vertrokken, waren zij den 31e Mei 1606 aan laatstgenoemde gearriveerd.

Dus verre de aanteekeningen van den Heer LAUTS, die hier en daar stof opleveren tot gegronde aanmerkingen, vooral met betrekking tot de N. W. en N. kust.

Van harte wenschen wij dat het journaal van het Duyfken, het zij dan door WILLEM JANSZ. zelve of door JACQUES DE MOLRE aangehouden, werd teruggevonden, op dat uitgemaakt konde worden of in 1606 of wel

in 1616 de Westkust van *Nieuw-Holland* voor het eerst door een Nederlandsch zeevaarder werd bezeild.

In laatstgenoemd jaar werd de Westkust van *Nieuw-Holland*, door schipper DIRCK HARTOCHSZ., met het schip de Eendracht uit het vaderland komende, voor het eerst bezeild.

Alvorens over te gaan het weinige wat wij over deze reis in de papieren der voormalige O. I. Comp. vonden, mede te deelen, zal het niet ondienstig kunnen geacht worden op te geven, welke koers onze schepen hielden om naar de *Indiën* te stevenen.

Het was te veronderstellen dat op de eerste reizen derwaarts, de koers werd gevolgd welke de Portugezen doorgaans gewoon waren te nemen, (1) en die daarin bestond, dat men ter hoogte van de *Kaap de Goede Hoop* gekomen, de reis, hetzij binnen door of buiten het eiland *Madagascar* om nam en om de Noord of Noordoost *Indië* trachte te bereiken. Maar de reizen langs dezen koers genomen duurden somtijds zeer lang; door variable winden opgehouden, bragten ze dikwerf weken door, om de eilanden groepen in dat vaarwater gelegen te boven te zeilen, van daar dat het meermalen gebeurde, dat het volk op de schepen uitgeput en aan alles gebrek hebbende, eindelijk het doel der reis *Bantam* bereikten. Doch reeds op den 17e December 1611 schreef de Commandeur HENDERICK BROUWER uit *Bantam* het volgende aan de Bewindhebberen ter Vergadering van Zeventienen: (2)

(1) Zie over de verdiensten van PLANCIUS en andere Nederlanders in de beoefening der zeevaartkundige wetenschappen van dien tijd, het hier voor aangehaalde werk van den Heer DE JONGE, 1e deel, 2e Hoofdstuk.

(2) HENDRIK BROUWER was op den 2en December 1610 naar zee gezeild, hebbende twee schepen onder zijn bevel, als: De Roode Leeuw met de Pijlen, Schipper DIRCK MARTENSZ., en de Gouda, Schipper ALBERT HERMANSZ.

» Wy hebben door de genadige segeninge Godts eene gewenschte ende seer voorspoedighe reyse van de *Caep* tot *Bantam* gehadt, overmits *omtrent* 800 *mylen om den Oost syn geloopen*, blyvende meest op 36 graden der Zuydelycke breedte, daer ons den Westelycken windt 28 dagen gedurich bybleeff, bywylen sooveel als men voor een schover fock gaende mocht houden, waer door van den anderen geraeckten, soodat de Leeuw ses dagen voor 't schip Gouda voor *Bantam* is gearriveert; de Heere heeft loff; Gouda heeft maer twee man ende den Leeuw niet eenen verlooren. Dit vaerwater achten wy (onder correctie van beter advies) het bequaemste dat tot den huydigen dach beoosten de Caep *Bone Esperance* is gebruyckt om veele merckelycke redenen, als eerstelyck: de preserve van eenich cargasoen, dat in de schepen soude mogen wesen, alsmede van de victualie, overmits daer lange in de coelte blyven, daer men ten contrarie loopende, binnen door of buyten *Madagascar* om, ten naestenby om den Noordt, haest in de hitte compt, daer dan een grooten wech omtrent de linie moeten zeylen, 't welck in de ruymen het broeyen veroorsaeckt.

Oock achten ons volck in de coelte langer gesont sullen blyven als onder de hitte van de linie, ende dat wy veel volcx aan scheurbuyck cregen is meest te attribueren, de weynige ververschinge, die op de uytreyse hebben gehadt.

Men heeft in dit vaerwater oock niet te vreesen eenige bejegeninge van droochtes ofte onsuyvere eylanden, wandt naer wy bevonden hebben is een ruyme zee, daer men oock als 't eenichsins stil weder wert gemeenlycken swaere Z. W. deyninge heeft, in gelycker voegen als in de *Spaensche Zee* de Noortwester deyninge. Ter contrarie om den Noort peurende

heeft men van clippen droochten ende eylanden vry wat meer peryckels; want de experientie leert, dat eenige syn vervallen in de *Crabbe*-eilanden ofte *Das Chagas*, andere in de *Maldivaen* ende diergelycke, gelyck Godt betert by 't verlies van 't jacht Medenblik in de *Maldivaen* is te aenmercken, daer men noch geen recht bescheyt aff en weet.

Oock heeft men daer te verhoopen sonderlinge voorspoedige reyse te doen, ende al en creech men de Westelycke winden juyst op de 36 graden niet, men moeste daerom niet verflauwen maer wyd om de Zuyt loopen, jae al waer 't op 40 oft 44 graden. Want naer ons oordeel sullen daer ongetwyfelt Westelycke winden becomen, alsoo gelyck verhaelt is, als eenichsins stil weder werdt de deyningen uyt den Z. W. loopen, dat men meest by alle journalen bevindt die wat breedt haer wedervaeren beschreven hebben.

Ende alsoo wat swaer schynt sooverre om de Zuydt te loopen, soo is daertegen te considereren, dat men om 13 hondert mylen om de Oost te commen, niet en behoorde aen te sien 200 mylen seylens min ofte meer, als men voorspoedich voort tracht te comen. Wandt men doch in de vercortinge van de graden deselve weder wint, 't welck alsoo hebben bevonden; wandt doen (toen) ons het landt van *Sumatra* bejegende, waren wy noch met onse bestecken ontrent 80 mylen bewesten 't selve.

UE. Heeren gelieven, soo haer goede discretie daer inne gebruickt, hier op te letten, wandt staet te verhoopen 't selve naemaels tot grooten dienst sal mogen gedyen, soo om voorspoedich te zeylen als andersins; wandt wy hebben de reyse gedaen, te weeten van den dach dat wy onder *Wicht* ons ancker lichten, tot dat wy 't weder voor *Bantam* lieten vallen, in seven maenden min dry daghen, soo dat affgetrocken

den tyt die wij in ververschen hier ende daer geemployeert hebben, maer hebben geseylt vyff maenden en 24 daghen, de Heer hebbe loff ende danck voor syne genade. Als men dit vaerwater meende te gebruycken, soude ons advys wesen dat men ten minste duysent mylen Oost soude trachten te crygen eer men overstack ofte aenloeffde, want wat commende in de generale Zuydt-ooste windt, gebeurt wel dat hy heel Oostelycken hout ende somtyds by Noorden het Oosten, gelyck by ons is wedervaren, waermede dan verlegen soude connen geraecken ende heel op *Sumatra* vervallen, daer men dan het laveren soude hebben als Gouda is gebeurt. Ten waere de schepen in sulcke conjuncture quaemen, dat de Westelyke windt tusschen de linie en de 12 graden der Zuydelycke breedte wayde, dat van September tot Maert geschied, wanneer dan ook voorspoedich voort soude connen comen; ende om op de Javaensche custe te vervallen, behoeven daervoor niet beschreumt te syn, alsoo men segt deselve suyver is, en sich oock niet wyder om de Suydt streckt als op 9 graden, want Zeelandt doen achter *Java* om quam, in de caert met syn bestecken over landt heeft geseylt."

Naar aanleiding van bovenstaand schrijven van den Commandeur BROUWER, werd den Commandeur DIRK PIETERSZ. VAN DER SANDE, die met drie schepen onder zijn bevel op den 13^{e} Januarij 1613 naar *Indië* vertrok, bij zijne instructie gelast die op te volgen, waaraan echter door hem volgens zijn schrijven niet kon worden voldaan.

In zijn brief van den 2^{n} Januarij 1614, aan boord van het schip Groot Hoorn, uit Straat *Sunda* geschreven, geeft hij daarvoor de volgende redenen op:

» Hebben seer ripelicken gelet op die Heeren ons Meesters haere instructie aen ons mede gegeven, te

weten, dat men volgen soude die hoochte die den Commandeur HENDRIK BROUWER geseylt heeft; maer alsoo onse siecken noch veel waeren, soo en hebben wy die passagie niet cunnen resolveren te volgen, door groote vreese dat het meeste vollick soude mogen sieck geworden hebben. Ende dat men over sulcx in meerder perickel souden mogen gecomen, is entelicken geresolveert om beters wille ende om die geheele Generale Compagnie dienst ende het welvaren van dese drie schepen, dat men van de bay (1) af souden seylen naer het eylant *Mauritius* omme het siecke vollick te ververschen ende water in te nemen, enz."

Wij mogen wel veronderstellen dat ook aan de volgende naar *Indië* vertrekkende schepen dergelijke zeilaanwijzingen zullen gegeven zijn; althans de schepen, die in het jaar 1614 de vaderlandsche havens verlieten, waren daarvan voorzien, zoo mede de schepen die in het najaar van 1615 en het voorjaar van 1616 zijn gezeild. Hiertoe behoorden onder anderen de schepen de Eendracht, Schipper DIRCK HARTOCHSZ. van *Amsterdam*, den Opperkoopman GILLE MIBAISE en de Trouw, Schipper GERRIT DOUWENS of DOUWES van *Medemblik* en den Opperkoopman PIETER DE CARPENTIER (2), die den 23e Januarij in zee waren geloopen.

Van de Eendracht zijn slechts weinige brieven meer voorhanden, en die niet verder dagteekenen dan tot de maand Junij van dat jaar. Uit de welbekende tinnen plaat of schotel, door WILLEM DE VLAMING in 1697, op het *Dirck Hartochsz.* eiland gevonden, blijkt dat hij dit eiland op 25° Z.Br. heeft aangedaan.

In de overige papieren der Compagnie vinden wij

(1) *Formosa* op *Madagaskar*.

(2) Op de Trouw bevondt zich nog als Onderkoopman JAN CARSTENSZ. van *Embden*, eenige jaren later bekend door zijne reis naar *Nieuw-Guinea* en het *Zuidland*, met de jachten Pera en Arnhem.

mede slechts weinig melding van dit schip en zijne reis gemaakt, (1) zoo schreef onder anderen de Gouverneur van *Amboina*, STEVEN VAN DER HAGEN, den 26 Mei 1617:

» Hoe dat in de maent van December, A°. 1616, 't schip de Eendracht byzuyden *Java*, 't gat tusschen *Bima* en 't land *Endea* bij de *Guno Api* (2) ingecomen is, meenende noch binnendeur naer *Bantam* te seylen, maer door de contrarie mousson conden niet; door sulx resolveerden tot *Macassar* te gaen ververschen en daer met rys te laden, want meenden dat wy daer noch ons contoir hadden en van daer metten rys naer de *Moluques* te seilen, enz."

De Opperkoopman CORNELIS BUYSERO schrijft eenige maanden later, op den 31° Aug. 1617, van *Bantam* aan de Bewindhebberen te *Amsterdam* over dat schip:

» D'Eendracht verspreeckende de schepen van zyne Compagnie aan de *Cabo* (3), is van haer geloopen, soo verre om de Suyt, dat differente eylanden doch onbewoont heeft gerescontreert, en niettegenstaende UE. commissie door de straet van *Baly* naar *Amboyna* geloopen, sonder na herwaerts te talen; in *Macassar* waren zestien man vermoord ende den boot genomen." (4)

Het is derhalve wel aan te nemen, dat de Eendracht het eerste Hollandsche schip is geweest, dat op de uitreize naar *Indië* het *Zuytland* heeft bezeild, hetgeen zoo als we later zullen zien, door DEDEL en HOUTMAN bevestigd wordt. Het is dus niet ten onregte, dat men aan dat gedeelte

(1) Volgens het Journaal van den Koopman WILLEM JANSZ., op den Orange Boom, was de Eendracht bij hun in de *Tafelbaai* aan de *Kaap de Goede Hoop*, op den 5n Augustus 1616, ter reede gekomen, en lag den 27e derzelfder maand weder gereed om onder zeil te gaan.

(2) *Goenong Api*. (3) *Kaap de Goede Hoop*.

(4) Van hun wedervaren te *Makasser*, waar onder anderen zestien man van hun volk werden doodgeslagen, tot hunne komst in *Amboina*, is nog aanwezig een Journaal van den Onderkoopman JOANNES STEYNS, wiens naam mede op de meer gemelde tinnen schotel voorkomt.

van dat groote land, den naam van *Eendragtsland* heeft gegeven.

Van het schip de Trouw, die met de Eendracht te gelijk was gezeild, zijn meerdere brieven voorhanden die een overzigt van hunne reis geven, hoe wel het daaruit niet blijkt dat door hun het *Zuidland* is gezien. Ze zijn geschreven door den Opperkoopman PIETER DE CARPENTIER. (1) In zijne laatsten van den 24e October 1616, op de reede van *Bantam* geschreven, melde hij hun wedervaren sedert het vertrek *Annobon*, van waar de Eendracht van hen geraakt was, tot hunne aankomst voor *Bantam*, op den 19 October.

De Trouw had, nadat ze op den 19n Augustus de hoogte en lengte van *de Kaap de Goede Hoop* hadden bereikt, waar hen een zware storm overviel en de bliksem in het tuig sloeg, die vijf man doodde en vier kwetste, eene vrij voorspoedige reis, daar ze reeds op den 9n October het Oosteinde van *Java*, niet verre van *Baly*, in het gezigt hadden. Zoo dat hij dan ook in zijnen brief schrijft:

»D' instructie van op 36 graden of meer om de suydt te loopen, achten wij voor seer goet, alsoo wy sulx mettterdaet bevonden hebben, *ende alwaer 't dat wy hondertmael naer* Indiën *varen souden, soo en souden geen ander vaerwater als dit gebruycken;* het causeert preservatie van coopmanschappen ende vivres ende daer beneffens gesont volck. Wy en hebben Godtloff niet een sieck mensch voor *Bantam* gebragt.

» Uyt onsen nevensgaende Journael, sulleu UE. in 't breede de winden, coersen, stroomen ende alles wat ons voorgevallen is connen vernemen, daertoe ik my refereren." (2)

In een p. s. van den 14n November, de aankomst

(1) Later Gouverneur-Generaal van 1623—1627.

(2) Ze zijn, wat te bejammeren is, niet meer aanwezig.

meldende van eenige schepen, als: de Gouden Leeuw en West-Vrieslant, zegt hij, dat deze schepen de Eendracht aan *de Kaap de Goede Hoop* ontmoet hadden, en dat die wel tien dagen vóór hun van daar was vertrokken, »zoo dat," schrijft hij, »ick presumere dat hy aen *Mauritius* geloopen werdt off dat *hy te'seer om de oost van* Java *vervallen is*, ende alsoo 't Westelyck mousson nu waeyt, wel veel tijd mocht consumeren met laveren."

Even als den Commandeur BROUWER reeds in 1611, had ook JAN PIETERSZ. COEN (1) er meermalen in zijne

(1) In zijn brief van 1 Jan. 1614 aan de Bewindhebberen, schrijft hij over dit punt:

»Alsoo gesien hebbe dat in 't seyllen tot het vadrelant herrwaerts aen ende weder in 't keeren van hier derrewaerts, de landen van de *Cabo de Bona Esperance*, *Mauritius*-eylant, straete van *Sunda*, oock het eylant *St. Helena*, de *Vlaemsche* eilanden ende de *Canael*, altoos beseyllen grootelycks buyten gissinge, ja 100 en 200 mylen, ende gemerckt dit coempt door verleynige van stroomen, inperfectie van eenen platte caerte ofte quade gissynge, door dien te water in de lengte geen perfecte wetenschap connen crygen, soo hebben wij met de schepen de Hope en de Provintie herwaerts aencomende, in eenen platte caerte in de lengte van thien tot thien graden, soo veel afgeteyckent ende in 't oost ende west overgeslaegen als de ronde van eenen cloot (off des aertrycks) op alle hoochte is verryschende off een plat tegen een rond differeert.

Met dese passage ben effen uitgecomen aen de *Cabo de Bona Esperance*, het land van *Madagascar* en 't eyland *Mauritius*, gelyck de schippers en stuerlieden van beyde voorschreven schepen te vôoren, eer wy landt saegen, gesien hebben ende getuygen moeten.

Het waere goet dat alhier overgeven en byeen in eene caerte met groot bestek gecolligeert ende vergadert werd, de bevindinge van de streckinge deser Indische quartieren, want de caerten daer in geheel inperfect syn ende de schippers dikkels daer door groote rysico loopen, ten sy dat men juyst op elk schip geen schipper off stierman heeft, die geweest sy ter plaetse daer het schip seyllen sal, want een yder de Memorie by hem houdt ende in 't vaderlandt overcomende daerinne niet gedaen werdt, hierom nu sullen sien wat hierinne connen doen."

In die van 10 November 1614: dat de jachten de Neptunis, Aeolus

brieven opgewezen waaraan het was toe te schrijven, dat de meeste schepen zulke lange reizen maakten, (1) ook bij zijnen brief van 15 Januarij 1616 kwam hij daarop nogmaals zeer uitvoerig terug.

Het was naar aanleiding daarvan, dat de 17e bij hunne resolutie van den 4n Augustus 1616, het navolgende bepaalden:

»Is verstaan ende goet, ja! hooch noodich gevonden, dat men den Coopman, Schipper, Stierman en de andere Officieren van de schepen naer *Indië* vaerende, bij den seinbrieff sal belasten ende verbinden in de uytreyse te volgen den coers by JAN PIETERSZ. COENE in zyne leste brieven, ende by den Commandeur BROUWER in syn dis-

in 16 en 18 maanden, en het jacht 't Hardt daarentegen *binnen* de 6 maanden in *Bantam* waren aangekomen.

Het Hardt had van de *Kaap* vertrekkende geheel Zuidelijk, de andere waren daarentegen Noordelijk geloopen, waardoor ze onder de linie in stilte vervallen waren en tegen den mouson moesten zeilen.

Op het jacht 't Hardt was Schipper JAN CORNELIS CUNST en den Koopman JACOB CHRISTIAENSZ. GRYP.

(1) In zijn schrijven van 10 Jan. 1618, dringt hij nogmaals aan op zijne vroeger gegevene adviesen:

» » Dat UEd. voorseecker wel mogen geloven, datter geen schepen tegen haere wille in de bocht (van *Guinea*?) vervallen, ende dat het door noot soud' geschieden, can oock qualyck gelooven.....""

» 'T is de bocht niet alleene gelyck ick UE. voor dese hebbe geadvyseert die d' uitreysen verlangen, maer voornamelyck dat sommigen de *Caep* voorby loopen, aan het vaste land van *Africa*, de *Mayottes* ende *Madagascar*, offte *Mauritius* gaen ververschen off andersints te Noordelyck seylen, alwaer veel stilte ende variable winden becomen, gelyck verscheyde schepen gebeurt is. UEd. sullen oock wel verstaen hebben, hoe verscheyden schepen van de *Cabo* recht door om de Zuyt loopende achter *Java* vervallen syn, waerdoor mede vry wat getardeerd hebben, ende het schip d' Eendracht, 't zij moetwillens offte andersints na *Amboyna* geloopen is, sonder *Bantam* aantedoen, enz. De Heeren gelieven op de saecke al sulcke ordre te stellen, als na haren goeden raet sullen vinden te behooren; de premie in poene gesteld op corte en de lange reysen, syn goede saecken, die naer behooren voldoen ende executeeren sullen."

cours aangewesen, ende by vele schepen seer spoedelycken gevaeren.

»Ende dat men tot beter onderhout ende naercominge van de voorschr. ordre, de voorschr. Opper-Commisen, Schippers en de Stierluyden met haere schepen binnen de *seven* maenden tot *Bantam* arriverende, sal geven eene vereeringe van *ses hondert* guldens, binnen de *acht* maanden ter voorschr. plaetse aencomende *dry hondert*, ende binnende *negen* maenden de voorschr. reyse tot *Bantam* voorschr. volbrengende *hondert vyftig* guldens; tusschen de voorschr. Coopman, Schipper ende Stuyrman te verdeelen in gelycke portie hooft voor hooft. (1)

Dies dat den voorschr. Coopman, Schipper ende Stuyrman van de schepen, die sonder extraordinaris noot, onderwegen in eenige andere plaetsen, anders als in de *Taeffel*-baai sullen aenloopen ende daer deur hunne reyse verachteren, voor een amende sullen betaelen ten proffyte van de Comp., gelycke somme van ses hondert guldens."

De schepen die in den loop van het jaar 1617 naar *Indiën* vetrokken, werden met eene uitvoerige Memorie die bij den seinbrief gevoegd was, voorzien, en die hoofdzakelijk gegrond was op de door BROUWER, COEN en CARPENTIER aangegeven koersen. Onder dere schepen was ook de Zeewolff, Schipper HAEVICK CLAESZ. van *Hillegom* en den Opperkoopman PIETER DIRXCSOON, welk schip op den 2e December 1617 uit *Texel* in zee liep.

Was de Eendracht het eerste schip uit *Nederland* naar

(1) In de Instructie voor de Hoofd-Officieren ter zee, enz.., van Gouverneur-Generaal en Raden van *Indië*, van den 10n October 1768, leest men nog in art. XXXIII:

»Voor spoedige voyagie zal aan de overheden der schepen worden toegelegd een premie van 1500 guldens, als de uitreize in vijf en een halve maand en van 1200 guldens, als dezelve in minder dan zes maanden zeilens is volbragt, doch *niets* aan die langer onderweg zyn."

Indië stevende, die het *Zuidland* aan de Westkust heeft bezeild, de Zeewolf was hoogstwaarschijnlijk het tweede.

Van de reis van dit schip wordt in de Instructie voor TASMAN geen melding gemaakt.

Hoewel ook de Journalen van dit schip ontbreken, zijn er twee brieven voorhanden, als: een van den Schipper en een van den Opperkoopman, aan de Bewindhebberen geschreven, die een kort verslag behelsen van hetgeen hun op de reis, sedert ze de *Kaap de Goede Hoop* hebben verlaten en voor *Jakatra* ten anker komen, is wedervaren. Ze zijn van den 24ste Junij 1618 gedagteekend en van den volgenden inhoud, als die van den Schipper: »Soo is 't, dat wij den 24n (Maart) syn t' seyl gegaen van de *Kaep de bon Esperance*, enz...

»In see synde kregen wij een stijven S. O wind, daermee wy S. W. overliepen, en het wayde soo styf dat wy geeu meer seyls voeren mochten, dan seylden met schoverseyltjes, soo dat wy van de Beer (1) afraeckten en dat duerde tot den 26n dito toe; snavens ('savonds) saegen wy een seyl, het was de Swerte beer Schipper ADRIAEN JANSZ. PAETER. (2) Wij verspraecken hem en gingen voorts onsen koers S. O. aen om wat meer Suyt te krygen, alsoo wy de S. W. wint kregen om die seekerder te behouden, en hy ginch Oost aen om binnen deur te seylen. (3) Wy hadden de hoochte van 36 graden en bleven by de S. O. koers tot de 39 graden en gingeu doen regdt Oost aen met een S. W. wint, maer sy was ongestadich doch hielt meest tusschen het S. W. en N. W., tot dat wij de lengte hadden van

(1) De Swarte Beer vertrok van de *Kaap* binnen door langs *Madagaskar* naar de kust van *Coromandel.*

(2) In 1631 als Admiraal van eeue vloot der West-Indische Comp., in *Brasiliën* tegen Don OQUENDO, in 1631 gesneuveld.

(3) Tusschen *Madagascar* en de vaste wal van *Afrika.*

Maedagascar. Den 19ⁿ April ontmoete ons een eyland, hetwelk in geen kaerten en leyt, (1) enz.

Den 29ⁿ April hadden wy de Oost van ryckelyck duysent mylen, doen is d'eerste hoogte gehadt van 28 graden 26 minuten. Wij saegen veele vogelen waeronder waeren soo 't scheen lantvogels, als een witte pylstaert en eenige schaerstaertges, soo dat ick vermoe dat hieromtrent lant leyt; een dach twee drie hier na sagen wy al kroos dryven by bossen en ook met lange streken. Den 10ⁿ Mey syn wy gepasseert de tropykus met mooy weer; den 11ⁿ dyto saegen wy lant op de hoochte van 21 gr. 20ᵐ. S. breedte, 't was laech slechdt landt ende langs (2) 't streckte meest S. en W., en 't was heel lanck en 't ontviel hem aan weersyden met hooge bergen. Wy en koste niet aenkomen; of het vast lant is ofte eilanden, is Godt bekend, maer ick vermoe dat het vast lant is, over al de kentekens voor en nae gesien. Het kompas Noortwestert hier een streeck.

Noch al kroos gesien dryven en lantvogelen gesien tot op de 16 graden toe, 't welck al mee teekenen syn van dyto vast lant.

Dit lant is heel dienstich om aen te doen voor de schepen die hier komen met de Ooste meson, (mouson) om soo een vaste koers te setten naer *Jaeva* ofte de Straet; want dit lant siende op 21, 22 ofte 23 graden en u koers stellende N. N. W. en N. ten W., sult ghy vervallen op het W. ent van *Jaeva*; alsoo wy 't met een vaste koers geseylt hebben, schrijf ick dit voorseeker en sult het soo bevinden ofte de schepen die 't beseylen.

Den 21ⁿ dyto saegen wy het lant, te weeten *Kleyn-Jaeva*, des snachs of en aen gehouden, tegen den dach

(1) Zie over dit eiland, dat door hun *Zeewolfs*-eiland genoemd werd, de Aanteekeningen omtrent de eilanden *Paulus* en *Amsterdam*, enz., in dit Tijdschrift 1866. N°. 3. 1e Afd.

(2) Het land?

nae 't lant geseylt, en wy hebben 't den 22ⁿ dyto geset tussen *Kleyn-Jaeva* ende *Baely* in de Straet op 4 vaem santgront, enz."

Het verslag van den Opperkoopman, hoewel in de hoofdzaak overeenkomende, is eenigzins anders gesteld, na van het vertrek van de Kaap melding te hebben gemaakt, vervolgt hij aldus:

»Sulcx dat wy Godtloff seer haest de Suyt tot op 37, 38 en 39 graden hebben gecregen, ende daer op de duysent mylen styff den Oostelycken cours gehouden aleer wy onsen cours Noordelyck aenstelden, en alsoo op den 21sten May daeraen omtrent 6 off 8 mijlen by Oosten het eyland *Baly* op *Cleyn-Java* 't landt aengedaen hebben."

Na ook vermeld te hebben het eiland, door hun ontdekt, den naam door hun er aangegeven, enz., (1) vervolgdt hij verder:

»Van hier al voortgezeylt zynde tot dat wy de duysent mylen styff om de Oost hadden, hebben noch al meerder teeckenen van landt vernomen, en principael op ten 27sten dyto in 't afflopen op 36 grad. 50 min. sagen een swarte duyf dicht by ende om 't schip vliegen, die wy voorseecker hielden dat hier omtrent van een eyland is gecomen.

Soo dattet hier soo suyver niet en is als de caerten medebrengen, daerop UEd. sal gelieven te letten, ende anderen schepen hier van expresselyck te waerschouwen, omme by mistich ende dysich weder, (gelyck 't hier veeltyts is) gau te mogen uytkycken ende ongeluck te voorkomen.

Doch evenwel is het een ruyme zee en een seer *hoochnodich* ende *geraden* vaarwater om spoedich in *Indiën* te comen; UEd. schepen recommanderende, dat

(1) Als boven.

se ten minste op de Zuydelycke breete van 40° graden den Oost passeeren om te beter den Westelycken wint te mogen byhouden, enz."

» Hier naer op ten 11e Mey gekomen zynde op 21 graden 15 minuten S. br., hebben weder een ander landt ontdeckt en vernomen; het lach te loevert Oost van ons omtrent 5 ofte 6 myl, soo dat wy der niet en conden aencomen. Was vlack ende laech landt seer lanck, ende conden van de stengh aen beyde eynden te weten: de Suyt ende Noorthoek, noch ander landt sien, hooch ende bergachtig. Dan alsoo dat beth Oostwaerts oplach ende wy sonder merckelycke verhinderinge niet hoger en conden comen, en weten niet off aan malcanderen vast is dan off bysondere eylanden syn, soo niet, sou 't wel mogen een vaste cust wesen, want was seer lanck. Doch watter van sy is Godt de Heere bekendt, *altydt is 't oock soo 't schynt by niemant bevaren off ontdect, dewyle wy hier noyt off gehoort en hebben, ende in de caert niet anders als een clare zee en staet.*

Naer onse Schippers gissinge ofte besteck op syn caerte, lach de straet van *Sunda* als doen van ons N. N. O. omtrent 250 myl, na de Onderstuyrmans rekeningh N. ten O., ende na den Opperstuyrmans bestek N. O. t. N.

Doch hebben dit contrarie bevonden, want quamen met een N. N. O. ganck by Oosten *Baly* te landt, soo dat dit landt gestreckt leyt van de Straet van *Sunda* N. N. W., ende met een N. ten W. off N. ganck by Oosten de Straet op *Java* te landt moeten comen, daer op dengenen die comende van de Oost in 't gesighte van dit landt, ende willende naer *Bantam* syn vaste cours vry maech stellen. Dit per advys."

Zoo als we zien vult het eene berigt het andere aan, en zou het hier uit blijken dat het Journaal of andere stukken betreffende de reis van de Eendracht, nog niet

in het vaderland waren aangekomen, toen de Zeewolf in December 1617 uit *Texel* zeilde, (1) alsmede, dat, volgens de beschrijving van het land, dit schip het Noordelijkste gedeelte van het *Eendrachtsland* in het gezigt geloopen is.

Hoewel we het nu met den Heer Major *a strange blunder* noemen (2) begaan door den Abt PREVOST (3) en den President DE BROSSES, (4) die van *Zeachen* een eigennaam maken en hem in het jaar 1618 een land *Arnhem* en *Van Diemen* op 14° Z. br. laten ontdekken, zoo is het niet te min waar dat er in het jaar 1618 eene ontdekking van het *Zuidland* op 21° 15' Z. br. heeft plaats gehad, derhalve slechts weinige graden Zuidelijker als door de genoemde schrijvers; wordt opgegeven, en wel door het schip de Zeewolf, een naam die mogelijk met die van Zeehaan is verwisseld geworden, en waardoor het zou blijken, dat de aangehaalde schrijvers kennis hebben gehad van de reis van dat schip, van wiens ontdekking geen melding wordt gemaakt in de aan TASMAN medegegeven Instructie van 1644, zoo als we reeds vroeger opmerkten.

Twee maanden nadat de Zeewolf het *Zuidland* had verlaten, werd het aangedaan door het schip Mauritius, (5) Schipper LENAERT JACOBSZ., als Commis of Coopman aan boord hebbende WILLEM JANSZ.

---

(1) In de brief van de Bewindhebberen aan den nieuw benoemden Gouverneur-Generaal JAN PIETERSZ. COEN, van den 25 April 1617, schrijven deze: dat ze hopen dat ook de Eendracht enz. zal aangekomen wezen.

Uit die aan Gouv.-Gener. en Raden van *Indië* van 18 April 1618 blijkt dat ze met de aankomst van de Orangeboom in *Texel* binnen, die van de Eendracht hebben vernomen.

(2) *Introduction.* pag. LXXXIV.

(3) *Histoire des Voyages.* Tom. II. pag. 201. *Historische Beschrijving der Reizen*, 18e deel. bl. 292.

(4) *Histoire des Navigations* Australes. Tom. I. p. 432.

(5) Uit *Texel* den 4 Januarij 1618.

Uitvoerige berigten ontbreken, maar het volgende, door laatstgenoemden op den 6n October 1618, aan boord van het schip, 't Wapen van Amsterdam, (1) voor *Bantam* liggende geschreven, laat dien aangaande geen de minste twijfel over:

» Desen dient alleenelyck tot advertissement, hoe dat wy met den scheepe Mauritius, 8 Junij passado *Caep de Bon Esperance* gepasseert, met harde Westelycke winden niet geraden (vonden) eenich lant aen te doen. (Wy hebben) duysent mylen geseylt om de Oost, al

(1) De noot *c* voorkomende op blz. VII van de Mededeelingen uit het *O. I.* Archief, van den Heer VAN DYK, I. »Twee togten naar de golf van *Carpentaria*, 1623 en 1756, enz.," behoeft eene rectificatie; daar toch wordt gezegt: »Het Wapen van Amsterdam vertrok in 1617 naar *Nederland*, keerde onder gezag van WILLEM JANSZ., in 1618, naar *Indië* terug, zeilde den 8n Junij met het schip Mauritius voorbij de *Kaap*, enz."

Dit is met de waarheid strijdig, het schip 't Wapen van Amsterdam vertrok noch in 1617 noch later naar het vaderland, maar bleef in *Indië*. In eenen brief van den gewezen Gouverneur der *Molukken* en Raad van *Indië*, JASPER JANSSEN DE JONGE, van *Bantam* den 9 Nov. 1617 aan den Heer CORNELIS MEONIX geschreven, berigt hij deze, — na alvorens melding te hebben gemaakt, welke schepen er naar het vaderland zijn vertrokken — het volgende: » Dat 't schip Middelburg mede naer huys soude hebben gegaen, nevens 't schip 't Wapen van Amsterdam, dat by faulte van ladinge is naer gebleven ende nu beyde de voorschr. schepen in *Indië* af te varen, sullen gebruyckt worden."

Het Wapen van Amsterdam zeilde dan ook reeds eenige dagen later naar *Japara*, om aldaar rijst voor *Amboina* en *Banda* te laden, (den 13 Nov.) van welke plaatsen het, volgens een brief van den Gouverneur HERMAN VAN SPEULT, den 8 Aug. 1618 naar *Bantam* terugkeerde.

Mogelijk verward den Heer VAN DYK het schip 't Wapen van Amsterdam met het schip Amsterdam, laatstgenoemde vertrok van *Bantam* naar het vaderland den 4n November 1616, en liep den 1n Julij 1617 in *Zeeland* binnen.

Het is meer dan waarschijnlijk, dat de Coopman WILLEM JANSZ. van de Mauritius op het Wapen van Amsterdam is overgeplaatst.

Het schip Haarlem, dat op den 4 Mei 1618 uit *Texel* naar *Indië* zeilde, stond onder het bevel van den Schipper WILLEM JANSZ, van *Amersfoort*.

hadde men noch meerder om de Oost begeeren te wesen, op de Zuydelycke breete van 38 graden.

Ady 31 July een eylant ontdeckt ende aen lant geweest, bevonden voetstappen van volck; streckt aen de W. zijde N. N. O. en Z. Z. W. lanck 15 mijlen, 't Noorteynde is gelegen op de hoochte (van) 22 graden. Van de Zuythoeck (van) *Sunda* Z. Z. O. en N. N. W. 240 mylen, van hier (zijn) met goede voorspoet deur Gods genade den 22 Augustus voor *Bantam* gearriveert."

Het verdient eenige opmerking, dat de genoemde schepen juist op dezelfde hoogte zijn geweest als de Zeewolff, daar ze den afstand van Straat *Sunda* gelijkelijk op 240 mijlen stellen, N. N. W. en Z. Z. O.

Alsmede dat in de kantteekening terzijde van den 31ⁿ Julij, de woorden *Eendrachtsland* (1) worden gevonden. Zoo dat het reeds spoedig na het ontdekken er van dien naam heeft bekomen, al is het dan ook dat deze schepen het *Zuidland* Noordelijker hebben aangedaan dan de Eendracht.

Onder het opperbevel van den Commandeur FREDERIK HOUTMAN, zoo lang de schepen bij een zouden wezen, zeilden in de maand December 1618 en Januarij 1619, elf schepen naar *Indië*.

In zee zijnde raakte de vloot al spoedig uit een. HOUTMAN kwam met het schip Dordrecht, Schipper REYER JANSZ. en waarop hij zich bevondt, den 12ⁿ Mei 1619 onder het *Dassen*-eiland ten anker, en liep daarna op den 17ⁿ derzelfde maand in de *Tafel*-baai aan de *Kaap de Goede Hoop*, waar op den 20ⁿ daaraanvolgende mede binnen liep, het schip Amsterdam, waarop als Opperkoopman aan boord was JACOB DEDEL. (2)

Beide schepen zettede gezamenlijk hunne reize naar

(1) Het komt ons echter voor, dat dit er iets later bijgezet is.

(2) De naam van den schipper is ons onbekend gebleven.

Java voort op den 8sten Junij, zijnde den dag waarop ze uit de *Tafel*-baai zeilden.

De namen dezer schepen komen voor in de reeds meermalen aangehaalde Instructie aan TASMAN gegeven, (1) zonder dat daarin verder eenige bijzonderheden worden aangetroffen.

Ook van deze beide schepen zijn er brieven aan de Bewindhebberen aanwezig, wat waardoor we in de gelegenheid zijn om het weinige, wat ook van hen bij Major geboekt staat, (2) te kunnen verbeteren en aanvullen.

Daar EDEL (DEDEL) (3) hier het eerst wordt genoemd, zullen we ook het eerst uit zijnen brief datgene overnemen, wat daarin over het *Zuidland* handeld:

» Ick ben" — zoo schrijft hij uit het schip Amsterdam, liggende voor *Jacatra* den 7n October 1619, — » prymo Juny seylreet geweest omme van de *Cabo de bonne Esperance* nae *Bantham* te vertrecken, ververst synde nae den tyt met weynich groente ende eenighe pynguyns op 't *Robben*-eylant becomen, dan deur contrairie wint niet eer geseylt als den 8n Juny houdende Compnie met den Heer HOUTMAN, volgens resolutie genomen bij den breeden Raed; die ick gevonden hebbe in gelycke beseylingh, soo dat gestadich by den anderen syn gebleven, ende nae veele Westelycke, Suytweste, ende Suyde winden, die wy op de 35, 36, 37 graden Suytlycken breete hebben gehadt, oock styff deur gewayt, syn met goede voorspoet soo verde omme de Oost gecomen, ende den 19n July verleden vervallen op de *Suytlanden* achter *Java* gelegen ende geankert op 14 vadem waters op de latitude van 32½ graet.

(1) Ze worden echter niet gevonden in de vertaling dezer Instructie bij den Heer Major. *Indications*, p. 44.

(2) *Introduction*, p. LXXXVI.

(3) In zijne brieven onderteekend hij zich JACOB DEDEL.

De gront heel vlack ende scharp sant, ter voller sicht van 't land 100 vadem diep, synde aen de strant steyl ende duynich, de binnelanden eenparich hooch, waer van hierneffens de caerte gaet. (1)

Dede alle neersticheyt omme te landen, dat mits de steyle stranden niet bequamelyck heeft kunnen geschieden, soo dat daervoor resolveerde wat Noortlycker te loopen, alwaer hem liet aensien eenighe bequaemheyt te syn. Dan mits den wint gestadichlyk onder 't lant styff uyt den Noortlycken hant woey, *de stroom omme de Suyt liep*, hebben den tyt met laveren geconsumeert, tot dat ondertusschen deur ontstuymich weder uyt den West, dat een lager wal maeckte, van ons ancker gespilt ende laten staen, ende daerop beset geworden, ende met parsingh van seyl voeren ende een weynich uyt schieten van wint, 't see hebben gehouden, soo dat niet raetsaem was met soo groote sware en de costelycke schepen ende het quaet weder, hem langer met groote peryckelen onder den wal te houden, ende meerder tyt te verslyten, maer hem te vernougen met de landen gesien, ende die ter gelegender tyt met bequaem vaertuych ofte cleender schepen verder te laten ontdecken.

Wy en hebben geen tekenen van menschen gesien, oock niet gestadich langhs 't lant geseylt, overmits het hem met groote bochten ontviel en stukswys hier ende daer gesien, ende soo volgende *tot op de* 27 *graden het lant by den Eendracht* ontdeckt, mede gemoet, *dat hem op de* 27 *graden liet aensien root cleurich lant te syn, ende nae sommighe haer beschryvinghe, wel goutryck mocht bevonden worden, dat den tyt daervan sal medebrengen.*

Settende voorts onse cours van de 27 graden, Noorden

(1) Deze kaart, zoo mede het journaal, is niet meer aanwezig.

en Noorden ten Westen (en) vervallen op den 19ⁿ Augusty 70 mylen beoosten de Westhoek van *Java*, soo dat wy met de Suytoosten wint omme de West liepen al langs de wal, ende syn den 23ⁿ derselver in de Straete *Sunda Calappe* gecomen, enz."

Het berigt — door den Commandeur FREDERICK HOUTMAN, in zijnen brief aan de 17ᵉ van den 7ⁿ October 1619, in het fort *Jacatra* aan de Bewindhebberen geschreven — over het bezeilen van het *Zuidland* — is hoogst belangrijk en van den volgenden inhoud. (1) Na alvorens gemeld te hebben dat hij op den 8ⁿ Junij met de schepen Dordrecht en Amsterdam uit de *Tafel*-baai is gezeild, vervolgt hij aldus:

»Wy syn met eene goede Noortweste wint geloopen tot 36 graden 30 minuten, alwaer wy dese doorgaende coelte gehouden hebben tot den 17ⁿ July, ende gisten doen duysent mylen van de *Caep de bonne Esperance*, recht door see Oost aen geseylt te hebben, bevonden 16 graden afgaende Noortwesteringh, resolveerden onse coers, — volgende d'instructie van ARENT MARTSEN, (2) by Uwe E. ons medegegeven — Noortoost en Noortoost ten Noorden aen te stellen, wesende op de elevatie van 35 graden 25 minuten Suydelycker breete, ende by de voorschreven coers geseylt omtrent 60 mylen, is ons den 19ⁿ in den avont *onverwacht land bejegent daer wy van affwenden.*

Den 20ⁿ hebben bevonden dat het een vaste custe was, streckende Z. en N.; wy hebben geresolveert alle mogelycke vlyt te doen, om eenige kennisse van

(1) In een Copie van een brief door hem aan Zijne Princelijke Excellentie (MAURITS?) op denzelfden datum geschreven, zegt hij, »*dat se op den* 19 *July onverwachts het* Zuytlant Beach *hebben op* 32 *graden* 20 *minuten gemoet.*" Zie over dit woord *Beach*, MAJOR *Introduction*, p. XVII.

(2) Later als Opperstuurman bij den Commandeur JACOB CARSTENSZ.

dit lant te becomen, alsoo 't scheen een seer goet lant te syn, maer en conden geen plaets vinden om bequaem aen lant te comen door 't hart branden ofte aenstorten van de zee.

Den 23[n] lieten Amsterdam en wy yder een ancker staen, alsoo door harde wint ons touwen braken; ende hebben hier op de custe gehouden tot den 28[n] July; doch alsoo het seer hart wayde, hebben niet aen lant connen comen, alsoo dat wy 't voorschr. lant hebben moeten verlaten niet sonder groot peryckel alsoo de harde wind ons op 't land besetteden.

Den 28[n] sagen een hoeck van 't land, waer neffens hadden 45 nae 70 vaem gront, een weynich daer nae gront aff, 's avons conde geen lant meer gesien (worden.)

Den 29[n] dito, alsoo wy meenden buyten alle landen waeren; hebben onse coers N. ten O. aengestelt; 's middachs hadde de hoochte van 29 graden 32 minuten, 's nachts omtrent drie uren voor daech is ons weder buyten vermoeden leech lant gemoet, is leech gebroken lant met recyfen rontom, en conden geen hoog off vast lant gesien (worden) alsoo dat men deze droochte moet schuwen, want seer valsch leyt voor schepen die dit land willen aandoen; (het) is wel tien mylen lanck, leyt op 28 graden 46 minuten.

Den 2[n] Augusty, alsoo ons de wint wat contrairie quam, hebben 't om de Oost gewent, 's middachs weder een langhe streckinge van lant vernomen, wesende op de hoochte van 27 graden 40 minuten. Hier versekeren wij ons selven dat dit het land is dat de Eendracht Anno.... (1) gevonden ende beseylt heeft, ende *en twyffelen niet ofte alle het lant dat op* 22, 23, 25 *ende wy tot op* 33 *graden gesien hebben*, *alle t' samen een vaste custe ende aen malcanderen is streckende.* Wesende op de 26 graden 20 minuten, hebbende 't lant

(1) Het jaartal is niet ingevuld.

in 't gesichte, hadden 8 graden affgaende Noortwestering, onse coers stellende Noorden en Noorden ten Westen, is recht Noorden behouden, de variatie affgetrocken. (En) syn den 19 Augustus vervallen op de Suydkust van *Java*, 60 mijlen beoosten de Westhoek van *Java*, alsoo dat van dit *Suytlant*, wesende op de hoochte van 23, 24 oft 25 graden, stellende de coers N. ten W., ende Noort-Noortwest suyver, te weten, de variatie affgetrocken, sullen vervallen..... mijlen (1) beoosten de Suyt-westhoek van *Java*. Soo segge ick om een vaste coers te hebben van de *Caep* tot *Java*, is goet in *Juny*, *July* r. p.: (2) van de Caep *de bonne Esperance* te beseylen op de 36 en 37 graden Oost aen, tot omtrent duysent mylen gissen oost aengeseylt te hebben, dat men dan syn coers stelt N. en N. ten O. aen tot op de 26 ofte 27 graden, om de voorschreven droochte te schouwen, die op 28 graden 46 minuten aen 't *Suytland* is leggende.

Op den 26 oft 27 graden wesende, loopt soo langhe om de Oost tot dat u 't *Suytlant* gemoet, en stelt dan van daer als vooren geseyt is u coers Noorden ten Westen en Noort Noortwest aen, sult wel op 't Westeynt van *Java* vervallen, als dit neffensgaende caertghen is uitwysende, (3) dat ick om de seeckerheyt daertoe gemaeckt hebbe.

Dit Suytlandt *schynt een seer bequaem lant te wesen soo wy sien conden, doch en conden niet aen 't lant comen, noch en hebben geen rook oft teycken van volck vernomen;* evenwel dient naeder ondersocht.

Den 25^{n} Augustus syn wy gecommen in de straet van *Sunda*. enz."

Het blijkt uit beide deze allerbelangrijkste brieven, dat de schepen Dortrecht en Amsterdam, het *Zuidland*

(1) Het getal mijlen is niet ingevuld. (2) Respectivelijk?

(3) Ook dit kaartje noch het journaal van de Dordrecht is niet meer aanwezig.

reeds op den 33 graad Z. br. gezien, en het af en aan tot den 26 graad hebben gevolgd.

Waardoor dan ook vervalt — zoo als in de kaart van THEVENOT wordt opgegeven — dat DEDEL dit land zoude hebben bezeild van den 29° tot 26° 30′ Z. br. (1)

Beter komt met de opgave in de brieven overeen, de kaart van VAN KEULEN in het laatst der 17e eeuw uitgekomen, die het tot 32° 20′ uitstrekt.

Niet onopgemerkt mag blijven dat DEDEL eene stroom waarnam die om de Zuid liep, zoo mede dat het land *nae sommighe haer beschryvinghe wel goutryck mocht bevonden worden.* (2)

Dat de reven door HOUTMAN op den 29n Julij op 28° 46′ ontdekt, wel en teregt den naam » *Houtmans Abrolhos*" dragen, zien we uit zijnen brief; hiermede vervalt, wat we bij MAJOR in de volgende bewoordingen hierover lezen: (3)

» The great reef lying off the coast of *Edels Land*, called *Houtman's Abrolhos*, was discovered at the same time. (1619) The name was doubtless given after the *Dutch* navigator FREDERICK HOUTMAN, *although we find no trace of his having himself visited this coast.*"

Waaraan het is toe te schrijven dat het door beide schepen bezeilde land, meer bijzonder *Dedelsland* genaamd wordt, weten we niet; DEDEL toch was maar Opperkoopman op het schip Amsterdam, (4) HOUTMAN

---

(1) In 1663 uitgegeven. Zie *Introduction.* p. LXXXVI.

(2) Naar welke beschrijving wordt niet opgegeven, mogelijk wel volgens oude kaarten uit de 16e eeuw van het *groote Terra Australis Incognita*, waarop onder anderen voorkomt: de legende *Beach provincia aurifere.* Zie MAJOR, *Introduction.* p. XVII.

Zie ook de kaart, voorkomende in het werk van JAN HUYGEN VAN LINSCHOTEN: » Itinerario ofte schipvaert, enz." *Amsterdam.* 1596.

(3) *Introduction.* p. als voren.

(4) En om in *Indie* als Lid van den Raad gebruikt te worden.

daarentegen Commandeur over de vloot, (1) die dat jaar, volgens het schrijven van **DEDEL** zelve, uit elf schepen bestond, daar hij zegt: »van de elf schepen onder den Commandeur **HOUTMAN** geseylt, syn 8 schepen wel gearryveert, enz."

HOUTMAN was dus de eerste persoon, want het schip Amsterdam was een van de elf.

Maar hoe dit ook zij, onzes inziens bestaat er eerder kans, dat de naam van *D'Edel-* of *Dedels Land* van de kaarten verdwijne — naarmate eene *Europesche* kolonisatie aldaar veld wint, dan dat de naam van *Houtmans Abrolhos,* aan deze reven gegeven — althans bij de zeevaarders — zal verloren gaan.

---

(1) En tevens aangenomen als Gouverneur van *Amboina* (resol. der 17[e] van 1 September 1618.)

II.

Het had reeds in het jaar 1618, bij de vergadering van 17e, een punt van Beschrijving uitgemaakt, om uit *Indië* eenige schepen of jachten om de Zuid te zenden, om de passagie buiten of bezuiden alle de eilanden of door de eerste opening in de straat te mogen *doen en met een en passant de Zuiderlanden te ontdekken.*

Men vond echter goed de resolutie hierover voor dat jaar *te differeren, om daarop naarmaals, naer de gelegenheid en verandering van zaken naarder te letten.*

Maar in het jaar 1620, op den 9n September, werd door Bewindhebberen ter vergadering van 17e, Gouverneur-Generaal en Raden van *Indië*, het volgende aangeschreven : (1)

» 'T sedert eenige jaren herwerts is aen ons gerapporteert, d' ontdecking ende discouveeren van een groot lant, gelegen besuyden *Java*, dat als eerst gerelateert

(1) Zie ook dezen brief bij den Heer VAN DYK, bl. 2, de Noot.

is by 't schip d'Eendracht, Zeewolff, 't Wapen van Amsterdam, ende noch laestmael by de Commandeurs HOUTMAN ende D'EDEL; ende alsoo U E. in toecomende meer tyd ende gelegentheyd sullen hebben om saken by der hant te nemen, waer by de Compagnie (1) deser landen mach becomen eere ende proffyt, soo hebben wy goet gevonden UE. aen te schrijven (indien de gelegentheyd des Comp^{s}. saecken sulex toelaten) dat UE. sullen uytsenden een bequaem schip ofte jacht met noodige provieand ende instrumenten, om soodanigen werck met vrucht tot goet espell [?] te brengen. Beginnende de voorsz. descouverte van de 21 à 22 graden, daer ons volck t' voorn^{de}. lant hebben verlaten ende soo voorts Noortwerts tot den uytersten hoek naest aen *Java* gelegen, ende van daer Oost-wert aen soo verde als 't voorsz. landt off naegelegen landen om de Oost sullen haer openbaren. Ende sullen daer omme met 't voorschr. schip off jacht gesonden worden, ervaren luyden hen (des) verstaende, dewelcke pertinente notitiën van alles sullen houden, teeckeningen medebrengen ende aen ons oversenden, opdat van de gelegentheyt van 't lant, van syne commoditeyten, wat daer te becomen is, wat volck, wat manier van leven ende soo voorts, ons pertinentlyck mach blycken; wel lettende principaelyck dat dese descouverte geschiede, met de meeste verseeckerdheyt van 't volck ende circumspectie als doenelyck sal wezen. Indien onder UE. ofte iemant anders in onsen dienst in *India* synde, eenighe teeckeningh off beschryvingen syn tot kennis van alle quartieren van *Indiën*, tot het voltrecken van een generael groot werck, soo sullen UE. van alles

(1) Bij den Heer VAN WYK, *de Regering*.

aen ons ten minste copyen oversenden, opdat 't selve niet werde verloren, 't geen veele (door lange industrie) hebben by een vergadert, gelyck voor desen is geschiet.

Den Generael REAEL segt dat hy alles onder UE. heeft gelaten, ende dat UE. 't selve heeft gestelt in handen van iemand die (dit) werck in ordre soude brengen, UE. sal soo veel daerby doen als eenichsints is te becomen.

De Gouverneur-Generaal en Raden van *Indië* antwoordden hierop: (1)

»'T schynt dat het dit jaer noch niet wel te pas sal comen om 't *Zuyderlandt* achter *Java* te doen ontdecken, d' occasie ende tyt sullen daertoe waernemen. Wat schriften d' Heer REAEL seggen wilt in onse handen gelaten te hebben wete niet, veel min van nieuwe teeckening off beschryvinge." (2)

Maar in het volgende jaar 1622 werden hiertoe twee jachten gedesigneert, en wel doordien het volgende daartoe aanleiding had gegeven, en door Gouverneur-Generaal en Raden in deze woorden den Bewindhebberen wordt kenbaar gemaakt: (3)

»Den 5[n] July is hier aengecomen een schuyt met thien mannen van een Engels schip de Triall, ende den 8[n] dito de boot met 36 mannen. Sy seggen dat haer schip met 97 sielen ende ingeladen goederen, verloeren ende verlaten hebben op seeckere clippen, leggende op de hoochte van 20 graden 10 minuten

(1) Missive 16 November 1621.

(2) Den Heer VAN WIJK voegt hier nog bij: blz. IV de noot, »Van *Nava-Guinea* en het *Zuidland* achter *Java*." In den originelen brief komen deze woorden niet voor. Ze zouden betrekking hebben op eene reis van JOHAN LODEWYCKSZ. ROSSINGEIN, naar *Nieuw-Guinea* en het *Zuidland* achter *Java*.

(3) Den 6[n] September 1622.

Zuyder breete, op de lengte van 't West eynde van *Java*. Dese clippen syn by verscheyden gebroocken eylanden leggende, zeer wyt en breet, Z. Oost en N. West, streckende 30 mylen N. N. O. van seecker eylandt, by d' onse op 22 graden Zuyder breete in de caerte geleyt. Met moy weder is voorschr. schip den Triall, by nacht daerop geseylt, sonder landt gesien te hebben; ende alsoo 't schip door de dyninge datelyck in de gront stiet ende vol water liep, syn de voorschr. 46 persoonen met schuyt ende boot elck bysonder, met disordre van 't schip gescheyden, 97 persoonen daer innelaetende; hoe 't met haer gegaen zy is Godt bekent. Voorschr. schip ende boot syn hier elck bysonder gecomen, sonder van den anderen te weten.

'T schip 't Wapen van Hoorn (1) *is mede in groot peryckel geweest; zy zyn by nacht met herde wint soo dicht op 't landt van* d' Eendracht *off* Zuyderlandt *van* Java *vervallen, dat haer op 6 vadem bevonden, eer 't landt gewaer wierden, ende over geen boech van de wal zeylen costen, waerover 't geset hebben.*

'T weder bedaerde, cregen daernae landwindt, ende syn Godt loff terecht geraect.

---

(1) Dit schip was den 22n December 1621 uit *Texel* gezeild en kwam ter reede *Batavia*, den 22n Julij 1622.

Reeds in het vorige jaar 1620 waren nieuwe instructiën voor de Schippers, die naar *Indiën* vertrokken, vastgesteld en waarbij ze onder anderen gelast werden, het land van *de Eendracht*, weêr en wind dienende, in het gezigt te loopen.

Bij resolutie van de 17e van 23n Julij 1621, werd bij eenparige stemmen *gelast*, dat de schepen van de *Kaap* vertrekkende, hunnen koers zullen moeten nemen van de 40 tot de 30 graden Z. br., *zonder Noordelijker te loopen, ende dat sy dien coers zullen hebben te volgen tot* 900 *à* 1000 *mylen om d' Oost, off dat sy sullen descouvreren het* Nieuw Zuyderlandt van d'Eendracht, enz.

De schepen Amsterdam en Dordrecht (1) zyn anno 1619, op voorschr. landt mede in groot peryckel geweest; gelyck het nodich is dat de schepen, om spoedich te arryveren, ontrent 1000 mylen van de *Caep de Bona Esperance*, op de hoochte van 40 à 30 graden Zuyder breete om d' Oost loopen, even alsoo is 't hooch nodich dat goede ordre gestelt ende goede voorsichticheyt gebruyct worde om diergelycke ongelucken voortecomen, als *'t Engels schip* de Trial gebeurt is. *Zy zeggen dat het haer overgecomen is, om dat de coers van d' onsen volghden; meenen sulcx de haeren affteraeden ende dat haere meesters andere ordre stellen sullen.*

Om voorschr. landen naerder t' ontdecken syn wy van meeninge, volgens UE. orders, met den eersten (:vaartuig:) derwaerts te zenden; 't Jacht den Hazewint hebben daertoe geprojecteert. d' Almogende wil alle UE. schepen voor ongeval behoeden ende behouden geleyden."

Het bevel over de beide jachten werd opgedragen aan den Commandeur JAN VOS, die met eene uitvoerige instructie werd voorzien. (2) Dan, de togt viel in

(1) Onder bevel van FREDERICK HOUTMAN en JACOB DEDEL.

(2) Deze Instructie is ook bij den Heer VAN WIK, in noot 5, op blz 4 en seq. opgenomen, doch daar ze niet bij den Heer MAJOR voorkomt, en het de eerste is die ten opzigte tot het nader ontdekken van het *Zuidland* gegeven is, deelen wij ze hier nogmaals mede.

Instructie voor de jachten den Haringh ende den Hasewint, gedestineerd om in Compe 't *Zuyderlant* te gaen ontdecken.

Alsoo d' Heeren Major ernstelijck recommanderen van hier eenige jachten te senden, omme de gelegenheyt van 't *Zuyderlant* te gaen ontdecken, daer beneffens, dat men by ervaringhe met groot peryckel van verscheyden onser schepen, maer insonderheyt nu onlanghs door 't sneuvelen van 't Engels schip den Trial op voorschr. lant bevonden heeft, hoe noodigh het sy, dat men van de waere streckinghe deses lands volcomen ende ware kennisse become, om verder ongeluck soo

duigen, en wel door het ontmoeten — buiten de straat *Sunda* komende — van twee uit het vaderland ko-

---

veel mogelyck is in 't aenstaende voortecomen. Gelyck mede om 't ondersoecken off dese landen off eenich deel derselver van volck bewoont worden en wat handel daer soude mogen vallen; soo is 't dat wy tot dien eynde goetgevonden hebben dese jachten den Haringh ende de Hasewint toeterusten, om dit voyagie te onderstaen ende van de gelegenheyt deser landen soo veel t' ontdecken als Godt almachtich gelieven sal toe te laten.

Sult derhalven met den anderen van hier t' seyl gaen, de straet *Sunda* uytloopen, ende van 't Westelyckste lant van *Java* uwen coers naer 't *Suyderlant* overstellen, zoo dicht by de wint houdende als ghy immer condt, om door de Suydoostelycke winden, welcke in dat vaerwater gemeenl. doorwayen, niet al te Westelyck te vervallen. Aldus sult ghy lieden tot op den 32 à 33 graden mogen overloopen, byaldien ghy lieden geen lant eer gewaer wordet; deese hoochte beseylt hebbende ende noch geen lant vernemende, sal 't een teycken wesen dat ghij lieden te Westelyck vervallen syt; want verscheyden schepen comende van 't vaderland, op deze hoochte 't *Suyderlant* bijgeval ontdeckt hebben; sult derhalven in desen gevalle Oostwaerts over moeten wenden, ende dien coers soo lange houden tot dat ghy 't lant beseylt.

In 't oversteecken naer voorschreven *Suyderland* sult ghylieden by tyts moeten uitsien, soo wanneer u de 14 à 15 graden comen te naecken, alsoo 't voorgemelde Engelsche schip den Trial op 20 graden 10 minuten Suyderbreete, op eenige blinde klippen, wel 7 mylen Noordoost ende Zuydwest onder water, na observatie van den Engelsche piloot, streckende, verseylt is geweest, sonder dat daaromtrent eenich vast land vernomen hadden. Doch 't volck, welck met de schuyt en boot gesalveert ende te onsenwaerts gecomen waren, verclaerden, dat omtrent de hoochten van 13 à 14 graden, stucken van riet, hout ende andere ruyghten in zee hadden zien dryven, waeraen sy oordeelden, dat er eenich lant off eylanden omtrent leggen moesten. De voorschr. blinde clippen, daer den Trial op verseylt is, souden, naar 't rapport van de Engelsen, recht Suyden van de Westhoek van *Java* leggen.

Nae dat ghylieden 't *Suyderlant* op voorgemelde hoochte off daeromtrent beseylt hebt, seilt dan voorts langs 't lant heenen loopen tot op de hoochte van 50 graden, byaldien 't lant hem soo Suydelyck streckt; maar soo 't lant hem ontvalt eer ghy voorschr. hoochte beseylt hebt ende dat het Oostwaards inwyct, sult dan 't selve soo een wey-

mende schepen, die zich in een ontreddeerden toestand bevonden, en waaraan door hen de noodige hulp werd

nig mogen volgen, ende bevindende dat hem geen Suydelycke streckinge meer openbaert alsdan weder teruggekeeren. Van gelycken sult oock doen byaldien 't lant hem Westelyck streckt. In 't wederkeeren sult langhs 't lant heenen loopen, soo verre als hem om de Noord is streckende, ende dan voorts Oostelyck aen off in sulcker voeghe, als 't lant hem soude mogen opdoen; ende sult zoo dicht ende soo langhe in deze maniere 't lant volgen als mogelyck is, ende ghylieden gissinge maekt, dat uwe provisiën sulleu mogen toereycken om weder te huys te connen keeren, al soudt ghylieden 't lant rondom seylen ende om de Suyt weder uytcommen,

'T principaelste oogmerck waeromme ghy lieden nu gesonden wordt, is om van de 45 à 50 graden aff, off van soo verre als hem 't lant om de Suyt binnen dese hoochte soude mogen strecken, tot 't Noordelijckste eynde van dit *Suyderland* te ontdecken, alle caepen, hoecken, wycken, landen, eylanden, clippen, riffen, droochten, diepten, gronden, reeden, winden, stroomen, en wat daer meer aen dependeert, om alles op syn waere hooghte, lenghte, streckinghe, ende bevindinge in de caert te leggen ende t' annoteren. Gelyck mede om 't lant op verscheyden plaetsen aan te doen ende curieuselyck te ondersoeken off 't selve bewoont sy, wat aert van volck ende landt, wat steden, wat bewoonde vlecken, wat verdeeling van rycken, wat godsdienst, wat policyen, wat oorloghen, wat wateren, wat vaertuych, wat visscherye, wat waren, wat manufacturen, maer insonderheyt wat mineralen van gout, silver, tin, ijzer, loot, coper en edelgesteenten, peerlen, gewassen, gedierten ende andere vruchten dese landen syn gevende.

Op alle dese particulariteyten ende wat meer aenmerkenswaerdig is, sult ghylieden neerstich letten ende pertinent journael houden, opdat wy volcomen kennisse van Ul. wedervaren, ende de Comp. in recompense van hare sware lasten behoorlycke informatie van de gelegenheyt deser landen becomen.

Alle plaetsen, welcke ghylieden aendoet, sult ghy, yder nae haeren aert, naemen geven, 't sy dan met de tytels van de Vereenichde Provintiën ende der steden in deselve begrepen, off met eenighe andere waerdighe namen. Van alle welcke plaetsen, landen ende eylanden, den Commandeur ende overhoofden van dese jachten, uyt last ende met commissie van d' Ed. Heer Generael JAN PIETERSZ. COEN derwaerts gesonden door de Hooge Mog. Heeren Staten Generael der Vereenigde

verleend (1), maar waardoor het te laat in de tijd was geworden de togt naar het *Zuidland* voort te zetten.

Nederlanden, mitsgaders de Heeren Bewinthebberen van de Generale geoctroyeerde Vereenigde *Oost-Indische Comp.* in derselver landen, onder solemneele acte by de scheepsraeden onderteykent, eygendom ende possessie nemen, ende in teycken van dien oock een steene columme op de respective plaetsen, daer possessie souden moghen genomen worden, rechten sullen, daerin met goede leesbare letteren verhalende 't jaer, de maendt, dach ende datum, by wien ende wanneer de possessie van sulcken lant, voor de gemelde Heeren Staten genomen sy. Van gelycken sult ghylieden met alle coninghen, ende volckeren, die ghy soudet moghen bejegenen in vriendschap ende verbont sien te treden, ende haer pogen te trecken onder de protectie van de Staten der Vereenigde *Nederlanden*, waervan ghylieden almede behoorlycke acten met den anderen sult passeren.

Alle landen, eylanden, plaetsen enz. welcke ghylieden, gelyck verhaelt is, in possessie soudet mogen nemen, sult ordentelyck op haer waere hoochte, langhte ende streckinghe met haere nieuw gegeven naemen in de eaert leggen.

Op den eedt van getrouwicheyt, welcke yder van Ul. in 't generael ende in 't bysonder aen de Heeren Staten Generael, Zyne Princelycke Excellentie, ende de Heeren Bewindhebberen gedaen heeft, sal niemant vermogen eenighe schriften, journaelen, afftyckeningen ende observatiën dese reyse aengaende, te verduysteren off achter de hant te houden, maer sal t' syner wedercomste deselve al te samen getrouwelyck alhier overteleveren.

Naer 't schryven van JAN HUYGEN ende d' opinie van verscheyden anderen, soude op eenighe plaetsen van dit *Suyderlant* goud vallen, wat daer van sy sult ghylieden soo veel ondersoecken als mogelyck is.

Wy geven Ul. tot een proeve mede verscheyden crameryen, laecken, cust cleden ende linnenwaten; waer ghylieden volck bejegent, sult deselve vertoonen, verhandelen ende aenteyckenen wat best begeert sy, wat quantiteyt soude cunnen vertiert worden ende wat men daertegen weder becomen can; noch geven ul. mede een monster van goudt, silver, coper, yser, loot ende peerlen, om te vernemen off by de in-

(1) De Mauritius werd ontmoet vóór straat *Sunda*, 't Wapen van Rotterdam omtrent *Dirck de Vriesen*-baai, waar ze beide met staande zeilen gansch magteloos waren ten anker gekomen.

Gouverneur-Generaal en Raden schrijven daarover het volgende: (1)

» Op 30 September passato, waren tot ontdeckinghe van 't *Suyderlant*, volgens resolutie, van hier gesonden de jachten den Harinck ende den Hasewint (welck gelyck vooren geseyt is) soo veel tyts met Mauritius ende 't Wapen van Rotterdam t' assisteren, toegebracht hebben, dat ondertusschen 't behoorlyck saisoen naer

woonders bekend syn ende men diergelycke spetiën daer soude cunnen becomen.

In 't aendoen van eenich lant sult altyt voorsichtich wesen ende Ul. niet na lant off op het lant begeven, dan wel gewapent ende niemant betrouwen, hoe simpeler volck ende hoe schoonen gelaet u oock mochten verthoonen, maer staet altyt gereed op uwe defentie, op dat u geen ongeluck overcome, gelyck men God betert niet dan alteveel in diergelycke gevallen ervaren heeft. Bij eenich volck van 't lant comende, sult van gelycken goede sorge dragen, dat haer van d' onse geene overlast gedaen wordt.

Omtrent 't Noordeynde ende om de Oost van dit *Suyderlant* comende, sult neerstich ondersoeck doen, off daer ergens sandelhout, nootenmuschaten, nagelen off andere aromatische vruchten wassen, item off daer schoone haevens, bequame ende vruchtbare landen syn, daer men coloniën souden mogen planten, ende off men hem ryckelyck daerop souden connen sustenderen, in somma, laet niet ongemerckt passeren, maer doorsoeckt wat ghy vindt ende brenght ons van alles behoorlyck bescheyt, soo sal de staet der Vereenigde Nederlanden dienst geschieden ende ghylieden bysondere eere inleggen.

Ter plaetse daer ghylieden volck bejegent, sult met behendicheyt ofte andersints eenighe volwassene maer insonderheyt jonghe knechtkens en de meyskens sien te becomen, omme deselve alhier optetrecken, ende wanneer 't gelegen comt, weder op voorschreven quartieren te gebruycken mooghen.

Voor Commandeur van dese twee jachten gaet mede JAN VOS; dese sal geduyrende 't voyagie de vlagge voeren, den raedt beroepen ende in denselven presideren, vermogens onse bysondere commissie voorschreven VOS tot dien eynde verleent.

Actum in 't Fort Jacatra, *ady* 29 *September*, A°. 1622.

(1) 1 February 1623.

't oordeel van de Schippers ende Stuerleuyden, verloopen is. Wy sullen ter gelegener tyt sien wat daer in gedaen can worden."

In de meergemelde Instructie aan TASMAN gegeven, vindt men ook melding gemaakt van het schip de Leeuwin, die in het jaar 1622 de Westkust van het *Zuidland* heeft bezeild, zoo als dan ook den naam van het *Land van de Leeuwin*, op de kaarten op 35° Z. br. voorkomt. (1)

Dit schip kwam op den 15ⁿ Mei 1622 ter reede van *Batavia*, na eene bijzonder lange reis te hebben gehad. (2) Zonderling mag het genoemd worden, dat G. G. en R., de vermoedelijke reden opgevende waaraan dit was toe te schrijven (3), met geen enkel woord gewag maken dat dit schip het *Zuidland* op 35° Z. br. had bezeild.

---

(1) Wie Schipper was op het jacht van advis de Leeuwin, kunnen we niet met zekerheid opgeven; dit schip was het eenigste, dat in het voorjaar van 1621 van de kamer *Amsterdam* naar *Indie* zeilde.

In de resol. van dien kamer op 4 Jan. 1621, leest men: »REYER SIMONSZ. van *Wtgeest*, soone van SIMON MICHIELSEN, presenteert (zijn dienst) voor schipper op de jacht van advis van deze camer," en in die van den 11ⁿ derzelfde maand: »JACOB REYERTSEN SWART, presenteert (zijne dienst) voor schipper," zoo dat een van beiden wel in die betrekking zal zijn aangenomen.

(2) Missive van den 6 September 1622. »De Leeuwinne ende de Goude Leeuw, syn op een tijt van *Nederlandt* vertrocken, (*) ende de eene is hier in *vier* maenden ende de anderen in *dertien* aengecomen, welck voorwaer seer veel verscheelt."

(*) De Leeuwin op den 20 April 1621. De Goude Leeuw op den 9 April 1621.

(3) »D' oorsaeck van de *Leeuwinne*, ende andere meer soo lange reys gemaeckt hebben ende in de bocht van *Guinea* vervallen syn, verstaen wy te wesen, vermits desulcke als van d' eylanden van *Cabo Verde* om de Z. zeylen ende contrarie wint becomen, soo lange Oostwaerts overloopen, tot dat in de bocht vervallen eer sulcx vermoeden."

Daar er geen brieven of journalen van dit schip aanwezig zijn, bevinden we ons buiten staat, de reis van de Leeuwin nader te beschrijven.

Dit schip vertrok in September 1622 weder naar het vaderland, onder het bevel van den Schipper DIRCK GERRITSZ. CRUL.

In het voorjaar van 1623 had de ontdekkingsreis van de jachten Pera en Arnhem, onder het bevel van den Opper-Koopman JAN CARSTENSZOON, meer algemeen bekend onder die van CARSTENSZ., naar *Nieuw-Guinea* en de *Zuiderlanden* plaats. Tot het bevel over deze expeditie was vroeger bestemd geweest de Koopman JAN STEYNS, dezelfde die in 1616 zich aan boord bevond van de Eendracht, toen deze onder Schipper DIRCK HARTOCHSZ. het *Zuidland* voor het eerst bezeilde; doch STEYNS overleed te *Amboina* den 24^n Dec. 1622. (1) Het Journaal dezer merkwaardige reis is in zijn geheel opgenomen in het daar over uitgegeven werkje (2) door den Heer VAN DIJK, en met zijne aanteekeningen voorzien. (3)

(1) Brief van HERMAN VAN SPEULT aan CARPENTIER van den 5 Juny 1623.

(2) Reeds meermalen hiervoren aangehaald.

(3) Mogt het werk van den Heer MAJOR een tweede druk beleven, dan verdiend dit *Journaal* of wel het *Sommier Extract van dat journaal*, beide van CARSTENSZOON, daarin te worden opgenomen.

De Heer VAN DIJK doet het journaal van CARSTENSZ. voorafgaan door eene Inleiding, waarin hij in de noot, op blz. IV en seq. opgeeft, dat CARSTENSZ. was de *derde* die *Nieuw Guinea* werkelijk bezocht, maar de *vijfde* aan wien de ontdekking van het *Zuytland* bepaaldelijk was opgedragen.

De 1e was WILLEM JANSZ., in 1606.
» 2e » JAN LODEWYCKSZ. ROSSINGEYN, in ? (*)
» 3e » CORNELIS D'EDEL, in 1616.
» 4e » JAN VOS, in 1622.
» 5e » JAN CARSTENSZ., in 1623.

3 en 4 hadden door bijkomende omstandigheden geen voortgang.

(*) De Gouverneur-Generaal REAEL schreef aan COEN den 22 Sept. 1618,

Het blijkt uit het Journaal dat CARSTENSZ., na op den 4n April uit de *Drooge Bocht* — de latere *Torres*-straat — geraakt te zijn, zonder dit te vermoeden, langs een gedeelte van het *Zuidland* zeilde. Hij liep de bocht in tot op 17°, waarna de steven gewend werd en de koers Noordwaarts gesteld. Ze waren nu ter hoogte van de *Staten*-rivier, waar zij eenen houten kolom oprigtten, met de woorden daarin gesneden: Anno 1623, den 24n April *syn hier aengecomen twee jachten wegen de Hooghe Mogende Heeren Staten-Gen.* Den 26n April werd de terugtogt aangevangen.

Den 27n verliet het jacht Arnhem, de Pera, die dien ten gevolge de reis afzonderlijk vervolgde, op verschillende plaatsen aan land ging, die benoemde en op den 15n Mei, van 11° 16′ Z. br. met een Z. O. wind en een Wester koers, naar de *Aroe*-eilanden stevende, en na ook de *Key*-eilanden te hebben aangedaan, op den 8n Junij voor het kasteel te *Amboina* het anker liet vallen.

Van het jacht Arnhem (1) zijn geen journalen aanwezig; maar toch zoude het ons geenzins verwonderen, dat de Westkust van de *Golf* van *Carpentaria*, aan dat jacht zijn naam te danken heeft.

De gelegenheid was daartoe zeer goed, want dagen achtereen was — sedert Arnhem van de Pera gescheiden was — de wind Oost ten Zuiden Z. O. en O., waardoor het gemakkelijk langs de Westkust kon loopen.

De Heer VAN DYK is van gevoelen, dat, bijaldien dit

---

(1) Dit jagt kwam den 15n Mei te *Banda*.

„of het gebeurde dat Senor J. ROSSINGEYN daer (te *Bantam*) kwamc te arriveren, sal UEd. hem gelieven afteeyschen het Journael van syne reyse naar *Nova-Guinea* gedaen." Waarop COEN den 7 Nov. 1616 antwoordde, „J. ROSSINGEYN hier comende, sullen syn Journael van *Nova-Guinea* afeyschen."

land door Arnhem zoude gezien wezen, DE BRUYN of VAN SPEULT, in hunne brieven daarvan wel zoude melding gemaakt hebben, maar dit behoeft daar voor geen reden te wezen. Het is toch uit de kaarten van dien tijd bekend, dat de Leeuwin — waarvan we hier voren gewag maakten — het *Zuidland* op 35° Z. br. heeft aangedaan, en toch wordt hiervan in den algemeenen brief van G. G. en R. geen mentie gemaakt.

De Schipper van het jacht Arnhem DIRCK MELISZ., werd met eenige van zijn volk op deze reis vermoord, dit heeft aanleiding gegeven, dat onze vroegere schrijvers CARSTENSZ. laten vermoorden en hem die zich aan boord van de Pera bevond, daarmede verwarren. (1)

Het is derhalve natuurlijk, dat men ook dit bij den Heer MAJOR zóó geboekt vindt.

De bepaalde order door Bewindhebbers gegeven aan de Schippers, om, van de *Kaap de Goede Hoop* vertrekkende, wind en weder dienende, het *Zuidland* of *Eendrachtsland* aan te doen (2), op 27° of Noordelijker, gaf aanleiding dat dit land ook in hetzelfde jaar (1623) werd aangedaan door het schip Leyden, gevoerd door den Schipper CLAES HERMANSZ. (3) Dit schip liep tot op 41° 51′ Z. br., stak toen bij en zag op den 1n Julij een

(1) Wij hebben dit reeds vroeger vermeld in de *Bijdragen* tot de *Taal-*, *Land-* en *Volkenkunde* van *Nederl. Indië.* Nieuw volgnommer, 2e Deel, blz. 26.

J. CARSTENSZ. en *Nieuw Guinea*; zie ook het door ons geplaatste in de *Kronijk van het Hist. Genootschap*, 1854, bl. 164 en Seq., over zijne verrigtingen in de *Persische Golf*, in 1632.

(2) Zie blz. 133.

(3)

Uit *Texel*	den	20n	Jan.	1623.
Aan de *Kaap*	»	29n	April	»
Van de *Kaap*	»	22n	Mei	»
Voor *Batavia*	»	27n	Aug.	»

eiland ten Zuiden van zich, op omtrent 10 mijlen, dat, volgens de beschrijving, met het later *N. Amsterdam* genoemd, overeenkomt, (1) en kregen op den 21n derzelfde maand het land van *de Eendracht*, op 27° Z. br., omtrent 6 mijlen Z. W. ten W., in het zigt.

Het journaal zegt hierover het volgende: (2)

Den 21n ditto (July), des smorgens sagen 't lant van *de Eendracht*, op de hoochte van 27 graden, omtrent 6 mylen S. W. ten W. daeraff, werpen gront op 61 vad. fyne santgront, was lant dat hem opdede als 't *Robben*-eylant voor de *Taeffel*-baey. Des middachs hoochte van 26 graden 43 minuten, setten onsen cours Noorden aen, dan dreven in stilte.

22 ditto. Hoochte van 26 graden 30 minuten, geseylt ende gedreven, omtrent 4 mylen buyten de wal N. N. W. 8 mylen. Wy vernamen alle heuvelachtigh lant met groote inwycken, daer leech lant tussen lach ende was al duynich lant, dreven van stilte; onse cours was N. W. ten N.

23 ditto. Hoochte van 26 graden 3 min., hebben meest dit etmael in stilte gedreven omtrent 3 à 4 mylen buyten de wal. Alhier vernamen eenen grooten inham als oft een revier ofte baey geweest hadde. Wy hadden gront op 80 vadem goede santgront. Naer middach hadden labber coelte uyten S. S. W., ons cours was N. W. ten Westen, 's avons saegen wy 't uyterste lant N. ten Oosten 6 mylen van ons.

24 ditto. Hadden hoochte van 25 graden 48 min., hebben ons best gedaen om van de wal af te comen, die hem al streckte N. N. W. en O. S. O. Was gedaente

(1) Zie de eilanden *St. Paulus* en *Amsterdam* hiervoren op blz. 21 angehaald. De noot.

(2) Het Journaal is nog aanwezig.

van lant gelyck de Westkust van *Engelant* met *veel rossachtige steenen*, maar hadden 't seewaert veel clippen.

Des smiddachs cregen den wint S. W., daer naer S., namen ons cours N. W. t. N. 'S avons lach het uyterste lant N. ten O. van ons omtrent 7 mylen.

27 ditto. Is WILLEMYNTJE JANSZ., huysvrouw van WILLEM JANSZ. van *Amsterdam*, Adelborst, verlost van een jonge soon, genaemt SEEBAER VAN NIEUWELANT. (1)

Ditto smiddachs hoochte van 24 graden 15 min. geseylt van den 23^n^ af, soo in stilte als in variabele winden, ... mylen (2), door malcanderen N. ten Westen, ons cours was N. de wint S., moye coelte.

29 ditto. Hoochte van 20 graden 56 min. enz.

In het najaar 1623 (3) liep mede uit *Texel* het adviesjacht de Tortelduif. (4) Daar er op de kaarten (5) op 29° 10′ Z. br. een klip voorkomt, die den naam van *Tortelduif* draagt, veronderstellen we dat daaraan door dit jacht op deze reis is gegeven, daar de naam *Tortelduif* op het uitloopboekje der schepen, beginnende van het jaar 1603 tot 1647, slechts éénmaal voorkomt.

Het schip Leyden, dat op den 16^n^ September 1624 uit *Indiën* terug was gekomen, liep op den 17^n^ Mei 1625 andermaal uit *Texel* in zee, (6) nu was de Schipper

(1) Vermoedelijk wel de eerste *Hollander*, die in de nabijheid van het *Zuidland* is geboren.

(2) Niet ingevuld.

(3) In November.

(4) Den 21 Junij 1624 te *Batavia* anngekomen. Er zijn geene andere berigten van dit jacht aanwezig.

(5) Op die van TASMANS reis tusschen 30 en 31° Z. br.

(6) Den 17 Mei 1625 uit *Texel*.
» 15 Dec. » zagen *Ascension*.
» 31 Jan. 1826 aan de *Kaap*.
» 13 Febr. » van de *Kaap*.
» 30 Mei » van *Batavia*.

DANIEL JANSEN COCK, den Opper-Koopman DANIEL DE BUCQUOI en den Onder-Koopman ISAAC HAVART.

Sedert zijn vertrek van *de Kaap*, op den 13n Februarij 1626, liep dit schip tot op 41° 40′ Z. br., ofschoon het reeds eenige dagen koers om de Oost had gesteld.

Op den 31n Maart was de koers N. O. ten N. om van *St. Paulo* te loopen, omdat de Schipper verstond: »*dat het wel* 20 *mylen van St. Paulo vol klippen was, soo boven als onder water.*" Den volgenden dag had hij de breedte van 38° 30′ Z.

Den 28n April s' morgens peylden (de zon) 7 à 8 gr. benoorden, most 16 gr. rysen, vernamen het lant, was 't *Suydtlant*, was noch 10 mylen van myn, *bevonden harde stroom*, was diep 40 vaem, *de stroom liep om de Oost ofte op de wal.* S' avonds deden wy onse coers N. W. aen.

Den 29n ditto. Hoochte van 26 gr. schaers, het was stilletjens, dus liepen wy by de wal heen Noorde ende dan N. N. W. s' avons sagen wy het uyterste lant N. O. van myn, de wint Suydelyck.

Den 30n ditto. S' morgens peylde (de Zon) 9 à 10 graet benoorden ende syn opganck was 16½ graet, blyft 7½, smiddachs hoogte van 24 gr. 47 min., ons cours N. ten W., de wint Suyde, geseylt 18 mylen, s' avons stil enz.

Het schip Leyden kwam den 30n Mei ter reede van *Batavia* ten anker. (1)

Onder de vloot met den Gouverneur-Generaal JAN PIETERSZ. COEN, naar *Indië* vertrokken den 19n Maart 1627,

(1) Den 7 en 8 Mei, op 22° en 22° 17′, teekende de schipper in zijn Journaal aan, *daer viel karde stroom om de Oost*, en *de stroom viel hart om de Oost*.

behoorde ook het schip 't Wapen van Hoorn, (1) Opper-Koopman JAN VAN ROOSENBERGH. Op den 7ⁿ Aug. in gezelschap van het schip Vianen, van *de Kaap* vertrokken, verloor het dit schip op den 31ⁿ Aug. op 38° 5' Z. br. en 105° 5' lengte, uit het gezigt.

Op den 21ⁿ te voren (2) hadden ze *een stroom opgemerkt*, die hen sedert den 18ⁿ wel 30 mijlen om de Noord had gezet. Den 7ⁿ September werd bij den Scheepsraad besloten, dat, daar ze naar de platte kaart 800 mijlen van *de Kaap* waren, (3) bij de koers van O. te blijven tot op 130° lengte, en daarna O.N.O., tot de 26° Z. br., om *niet* in de bocht van het *Zuidland* te vervallen, » daerin synde met de W.N.W. en N. W. winden, (die meest hebben) veel tyt zoude verslyten," enz.

De koers werd den 13ⁿ N. O. uithoofde de wind dagelijks West was.

Den 16ⁿ vermeenden sommigen het land te hebben gezien, dat ze gisten een voorspooksel te zijn. Het Journaal vervolgt op deze wijze:

» Ady 17° dito, 's middachs het landt van *de Eendracht* omtrent *Dirck Hartochts* reede, 7 mijlen van ons gesien; van middelbare hoochte, gelyck *Dover* in *Engelandt* ende *niet soo laech als by sommige geseyt wort*, hier ende daer met witte plecken, waer door by nacht soo wy mercken conde, (t' savonts daervan aff seylende) niet verre gesien can worden, voor dat men

---

(1) Schipper? den 19 Maart 1627 uit *Texel*.
» 17 Julij » aan de *Kaap*.
» 17 Aug. » van de *Kaap*.

(2) Gegiste bestek: op 37°50' Z. br. en 76°37' L., bevonden Z. br. 37°44'

(3) Volgens het verkort Journaal 34° 8' geg. Z. Br. bevond: 34° 13' 121° 25' lengte. Misw. 18°, Koers O. N. O., de wind W. N. W.

bycans daer by is; 5 à 6 mylen Noordelycker, als de 26 graden 25 minuten, was het lager landt ende niet soo steyltjes als 't voorgaende. Twee mylen naer gissinge buyten den wal synde, scheen het landt soo hier en daer cleyne heuvelkens tot voorlandt te hebben.

» Nadat wy peylden streckten 't heel anders als de caert uytwyst, te weten: drie mylen besuyden de voorschrevene hoochte; van dan (daar) tot 8 à 9 mylen benoorden die N. ten W. ende N. N. W. synde soo ver als wij het gesien hebben, dat het 3½ streecke verscheelt, alsoo het N. N. O. en S. S. W. aangeteyckent staet.

» T' een uren wierpen wij het lood (5 mylen buyten 't land) op 70 vadem semelige gront met cleyne roode santgens vermengt, ende 5 glasen daernae (2 mylen buyten de wal) op 55 vadem wasige (gront) want weynich ofte niet aan 't loot hangen bleeff.

Hebben geen teyckenen van landt gesien, als nu wat croos — gelyck in de croos see — heel duntgies dryven ende eenige lantvogels hooch in de lucht vliegende.

» De bonte vogels, die ons gemoete aan de eylanden *Tristan d'Aconcha*, (1) hebben ons twee dagen voor desen verlaten, gelyck sy oock gedaen hebben aen de Caep *d'Bonne Esperance.* Soo dattet schijnt geen liefhebbers van lant te syn, en in plaetse van die by wylen een swarten vogel gesien, de steert wit ende hier ende daer onder de vleugels een witte streep, doch worden selden gesien.

» Mede hebben vernomen eenige strantlopertges, over 3 à 4 dagen; sasbeen ofte seeschuym vernamen mede niet onder het landt, maer heel cleyn ende dunnetgies, soo dat het met hol water qualyck gesien can worden.

(1) *Tristan d'Acunha.*

Ten waere saecke datter seer wel opgelet worde ende dat niet verder als 6 à 8 mylen buyten de wal, vermits door de eenparige Weste wind niet in see can comen als wel doen soude, soo de wint soo nu ende dan uytten Oosten eenige dagen achter den ander coelde.

» De goede gissingh ende dat na 't ront, syn de beste kenteyckenen; nae gissingh hebben dit op de langte van..... becomen, (1) sommige 1 graet à 2 meer, andere min, dat veele verscheelt nae het plat, omtrent 217 mijlen na de calculatie; ick segge het landt soo vele mylen eerder gesien te hebben. (2) Alsoo by de wal niet te doen hadden, maer een schoone wint, die gebruyckt dient, is raetsaem geacht N. W. desen nacht aen te gaen ende morgen vrouch Noorden, tot gecomen synde op de breete van 20 graden, ende van daer N. ten W. aen, recht op *Java*, daer den almogenden ons en de andere, die naer coomen, gelieve in salvo te condenseren. (conduiseren.)

Den 9n October kwamen ze binnen *Straat Sunda*, en den 13n daaraan op de reede van *Batavia*. (3)

Onder de vlag van den Commandeur WYBRANT JANSZ. SCHRAM, en op den 21n en 22n Mei 1626 in zee geloopen, behoorde ook het schip het Gulde Zeepaert uit *Zeelant*, de Schipper was FRANCHOIS THYSZ. Aan boord van dit schip bevond zich PIETER NUYTS, door de Vergadering van Zeventienen aangesteld tot Raad Extraordinair van *Indië*. (4)

(1) In het Journaal niet ingevuld. (2) Namelijk 217 mijl.

(3) Den 27 September werden ze tegen den avond gewaar, dat *het water zoo bleek als melk werd*, hetgeen bij geen hunner ooit gezien was. Zij haalden de fok op de mast, wierpen het lood, doch hadden geen grond, de maan opkomende, kreeg het water weder zijn vorige kleur. De bleekte scheen uit de lucht ontstaan te zijn.

(4) Missive van Gouv.-Gener. en Raden van *Indië*, van April 1626.

In de Instructie aan TASMAN gegeven, komt voor, dat dit schip »in het jaer 1627 de Zuytcust van 't groote *Zuytlandt*, (comende uyt 't patria) wel 250 mijlen (1) onversiens ontdect heeft."

Daar nu dit schip het eerste is geweest, die een gedeelte der Zuidkust heeft ontdekt, zoo is het hoogst te bejammeren, dat er in de nog aanwezige brieven en papieren der *Oost-Indische Comp.*, volstrekt geen melding wordt gemaakt van deze ontdekking.

De komst van dit schip op de reede van *Batavia*, wordt eenvoudig onder de aankomst van andere schepen gemeld: » Den 12n February 1627, syn hier van 't vaderlant (Godtloff) wel aangecomen, te weten: den 13n Marty 't jacht Domburch, den 10n April 't Gulden Zeepaert, den 17n 't jacht Ouwerkerk, enz." (2)

Zelfs het dagregister van *Batavia*, loopende van Januarij tot September 1627, maakt er geen gewag van, want we lezen daarin slechts het volgende:

Den 10e April, Saterdach: arriveert alhier van 't Vaderlant 't schip 't Gulden Seepaert, daermede voor Extraordinaire Raet *Indiën* over compt, d' Edele Heer PIETER NUYTS, by de Camer van *Seelant* geëquipeert, ende den 22 Mey 1626 van daer gescheyden met 220 coppen, te weten: 158 varentvolck, 56 soldaten, 6 vrouwen, daervan op de reyse soo varentsvolck als soldaten overleden syn 28 coppen, in voegen dat gemelte schip alhier met 192 coppen wel is aangecomen, *hebbende*

---

(1) De Introduction, p. LXXXVIII, heeft: *for the space of a thousand miles*, (Eng. M.) terwijl MAJOR verder de opmerking maakt, dat *in estimation the thousand miles discribed in the recital, allenance must doubtless be made for the irregularities of the coast, embracing from cape* Leeuwin *to* St. Peter's *Island*.

(2) Missive van den Gouv. Gen. en Raden.

aen Sierra Liona *ververscht ende* de Cabo de Boa Esperance *niet aengedaen.*"

Niet gelukkiger zijn we ten opzigte der gedane ontdekking van een gedeelte van de N. Westkust, door het schip Vianen, in 1628. (1) De schepen, onder bevel van den Gouverneur-Generaal CARPENTIER, waren op den 12ⁿ November 1627 van de reede van *Batavia* naar het vaderland onder zeil gegaan. Op den 17ⁿ en 21ⁿ Dec. arriveerde ter reede van *Batavia*, van de kust van *China*, de schepen Erasmus en de Vrede, met eene goede partij ruwe zijde enz. In de hoop dat het schip Vianen — die daarmede en met koper geladen zoude worden — de vloot, onder CARPENTIER vertrokken, aan *de Kaap* of *St. Helena* nog zoude kunnen ontmoeten, werd dit schip met allen spoed daarvoor gereed gemaakt, zoodat het den 6ⁿ Jan. 1628 van de reede vertrok; maar voor *Bantam* komende, werd het zoo rank bevonden dat men er de reis niet mede durfde voortzetten, maar naar *Batavia* terug keerde om het schip te stijven.

Den 20ⁿ Januarij was Vianen op de reede terug, men laadde er nog 40 pikols Japansch koper, en »ondertusschen," — zoo schrijft den Gouverneur-Generaal, — (2) »woey de wint uyt den Westen soo hart door, dat het scheen de reyse door de straet *Balamboan* veel eerder dan door de straet *Sonda* doen soude, waer over goet vonden orders te geven dat 't schip Vyanen, na de straet *Balamboan* soude loopen, den 14ⁿ January 1628 is derwaerts geseylt en den 25ⁿ ditto van daer zee geloopen, *ende dat soo Suydelyck door contrarie Weste winden*, *dat op 't* Suytlandt *achter* Java *vervielen ende*

(1) Introduction, p. LXXXIX.

(2) 3 November 1628.

daer aen den gront geraeckte, alwaer 8 *à* 10 *lasten peper ende pertye coper wierpen, waermede Godtloff sonder meerder schade van de gront geraecte.*"

Doch in den storm was 't schip soo leck geworden, dat 17000 strecken in 't etmaal mosten pompen, waerdoor de scheepsraeden goet vonden 't eylandt *Mauritius* aen te doen, omme te sien off 't leck conden stoppen; 't is daer wat gebetert ende syn voorts den 24ⁿ Mey aan de *Cabo de Bona Esperance* wel aengecomen, alwaer op 29 ditto by hen arriveerde 't schip Schiedam, van 't vaderland comende, welcke Vyanen met verscheyden nootlicheden assisteerde.

De Commandeur DE WIT schrijft ons, dat primo Juny van *de Caep* naer 't vaderland vertrecken soude, in compagnie van de Engelsche schepen de Palsgraef, de Dolphyn en de Discouvre? van *Suratte* gecomen. — D' Almogende hopen wy sal haer met alle de andere behouden geleyt hebben."

Doch wat meer is: een brief van den Commandeur GERRIT FREDERICSZ. DE WIT, die het schip Vianen kommandeerde, (1) en door hem aan de Bewinthebberen van de Kamer *Amsterdam*, op den 6ⁿ Aug. 1628, geschreven, behelst nog minder dan de kennisgeving van den Gouverneur-Generaal. Hij schrijft: »Soo wy den 14ⁿ January deses jaers, met 't schip Vyanen van *Batavia* geseylt syn (*ende 't sedert veel tegenspoet gehadt*) soo bennen, Godtloff, op heden (wy ende al ons volck noch wel te passe synde) op de hoochte van 25 graden Noorder breete gecomen, in companjie van dry Engelsche schepen enz. Wy verhopen, soo ons den wint dient, UEd. haest by te syn; doch alsoo wy

(1) De Schipper was CORNELIS SCHOUTEN, daar hij op den 13 Januarij 1628 het cognossement van de lading teekent.

van 't schip Schiedam (waervan wy den laesten Mey van *de Caep de Bona Esperance* gescheyden syn) verstaen hebben, datter de dry laeste uyt *Suratte* comende schepen, in *Engelant* gearresteert syn, 't welck ons duchten doet, off wy met de gemelde Engelsche in comp^e. 't *Canael* sullen aendoen ende vorder sullen seylen ofte niet, soo cunnen wy UEd. hier noch van niet seeckerlyc schryven."

Verder schrijft hij nog over de vrees voor de Duinkerkers en andere vijanden, die zich in het *Kanaal* onthouden, maar zegt hij verder: » dus met onsen wil sullen *Engelant* niet inloopen," enz., en in een p. s. dat het schip zeer lek is, dat ze in het etmaal 6 à 8000 steken pompen en met zwaar weêr nog meer, terwijl hij eindigt met de woorden: » Godt behoede ons voor sieck volck ende harden storm." Dezen brief werd met een Adsistent aan de Bewinthebberen gezonden. Het blijkt dus dat dit de eerste brief geweest is door den Commandeur DE WIT aan de Bewinthebberen geschreven, en waarin met geen enkel woord gewag wordt gemaakt op welke breedte hij zoo veel tegenspoed heeft gehad, noch waar en waarin die heeft bestaan, zoodat we, ten aanzien van de lotgevallen van het schip Vianen op de Westkust van het *Zuidland*, voor als nog in het onzekere blijven verkeeren. (1)

In de Instructie aan TASMAN gegeven, wordt, aangaande dit schip, het volgende gemeld:

» Gelyck mede in 't volgende jaer 1628, 't selve landt aen de Noort cant by 't schip Viana (varende uyt *India* na *Nederlant*) op de zuyderbreete van 21 gr. onverdacht ontdect en *omtrent* 50 *mylen* cust beseylt is enz."

---

(1) De Vianen kwam den 6 November 1628 in de *Goerse* ten anker.

In de Introduction bij den Heer MAJOR, (1) lezen we dat de Vianen de kust 200 mijlen zoude hebben bezeild, en, ofschoon hiermede zeker wel Engelsche mijlen zullen bedoeld wezen, zoo maakt dit echter een te groot verschil, dan dat men niet aan eene fout in de vertaling te denken heeft.

Wat den naam van *de Wit'sland*, aan dit gedeelte dezer kust gegeven, betreft, komt het ons onder verbetering voor, dat het den naam draagt van den Commandeur GERRIT FREDERICSZ. DE WIT, en niet zoo als de President DE BROSSES beweert, (2) van eenen WILLEM DE WITT, wiens naam ons tot dus verre niet is voorgekomen. Wij werden in dit ons gevoelen versterkt, doordien we op de kaart van TASMAN's reizen, 1642—1644, tusschen den 21° en 22° Z. br. lezen: *G. F. de Witt's land, ondeck Ao.* 1628. (3)

In de niet minder belangrijke kaart, door den Heer MAJOR in zijn werk gevoegd (4) en door den Opperpiloot-Majoor FRANCHOYS JACOBSZ. VISSCHER van deze reizen vervaardigd, lezen we bijna het zelfde, namelijk: *G. F. de Witt's land, discovered Ao.* 1628, *by the Dutch.*

De Heer MAJOR zegt dan ook, ten aanzien van het verhaal van den President DE BROSSES: »Whose account however is to full of blunders to follow very implicitly."

(1) p. LXXXIX.

(2) Introdution, t. a. p. »WILLIAM DE WITT gave his own name to the country which he saw in 1628, to the North of *Remessens* river, and which Viane a Dutch Captain? had, to his misfortune, discovered in the month of January in the same year, when he was driven upon this coast of DE WITT, in 21° of latitude and lost all his riches."

(3) Zie de kaart achter het uitgegeven Journaal van TASMAN, door den Heer JACOB SWART.

(4) Introduction, p. XCVI.

Voor als nog bevinden we ons buiten staat te kunnen opgeven, door wien de naam *Remessen* (1) — zoo deze al goed gespeld moge zijn — aan deze rivier is gegeven. Even zoo is het gelegen met den naam *Willem's*-rivier, tenzij die aan WILLEM JANSZ. moet toegeschreven worden (2), en die op de kaarten van TASMAN en die van VISSCHER *wel*, maar *niet* op de oorspronkelijke kaart van DE VLAMINGH (3) voorkomt.

Van de vloot, onder den Commandeur ADRIAAN BLOCK MARTENSZ., in het najaar van 1627 in zee geloopen, zagen de schepen Prins Willem, waarop hij zich bevond, en Nassau, op den 23n Mei 1628, het land van *de Eendracht* op 25½ graad Z. br., doch in zijn brief van den 5n November 1628, geeft hij daarover geene bijzonderheden. Deze schepen waren den 7n April uit de *Tafelbaai* vertrokken.

De schipbreuk van het schip Batavia, onder bevel van den Commandeur FRANÇOIS PELSAERT en den Schipper ADRIAEN JACOBSZ. van *Durgerdam*, in het jaar 1629, op *de Houtman's Abrolhos*, het aanloopen van het *Zuidland* van 28° 13′ tot 22° 17′ Z. br., tot het zoeken van water, en hunne verdere reize naar *Batavia*, de terugkomst van PELSAERT met het jacht Sardam, op de *Houtmans Abrolhos*, is in het werk van den Heer MAJOR tamelijk uitvoerig opgenomen. We kunnen er nog bijvoegen dat PELSAERT ook op de terugreize naar deze klippen, het *Zuidland* heeft in het gezigt geloopen,

(1) *Jacob Remessen's* rivier, volgens PELSAERT, Rapport van 7 July 1629; wel vonden we eenen Jacob Remmetsz., die in 1619? Stuurman op de Vrede was; dit schip liep in September van dat jaar in zee, maar er zijn geen journalen van voorhanden.

(2) Zie hiervoren blz. 8.

(3) M. S., N°. 310, R. A.

en nemen uit zijn Journaal de volgende bijzonderheden over:

Na op den 15n Julij met het jacht Sardam van *Batavia* weder zeil te zijn gegaan, zagen ze de kust op den middag van den 3n September, den vorigen middag waren ze op 30° 16′ Z. br.

»Ady 3 September. Des morgens den windt West, zagen veel croos dryven, met sommigh sasbeen (zeeschuim). Derhalven zetten onse coers Oost aan, des middaghs zagen 't vaste *Zuytlandt*, d' welcke hem N. N. W. ende Z. Z. O. streckte, waerender ontrent 3 mylen aff ende zagen het landt noch Zuydwaerts strecken, naar gissing ontrent 4 mylen, alwaer den sichteynder synde; hadden hier op 25 vademen schoonen zantgrondt.

Het is kael slecht landt met sommige zandtduynen, gelyck 't om den Noort is.

Hadden de Zuyder breede van 29 graden 16 minuten, deden onsen coers N. W. aan, den wint W. Z. W.; dan de holle dieninghen smeten ons zeer nae de wal toe, soodat wy des avonds mosten zetten, een myl van 't landt, ende 2 glasen in d' eerste wacht, brack ons ancker in 2 stucken, lieten metter haast weder een ander vallen.

Ady 4 d°. 'S morgens de windt Z. W. ten Z. met noch holle dieningh, op den dagh liepen Z. Z. W.; doen lichten wy ons ancker ende quamen voor middach onder zeyl, deden onsen coers W. N. W. in zee om wat van de leeger wal te geraken.

'S middaghs de Zuyderbreedte van 28 graden 59 minuten. Het landt begonde hem van hier een streeck t' ontvallen, te weten N. ten W. ende Z. ten O. Naer de middagh liep de wint Z. ende gingen W. aen, on-

trendt den avondt wierden wy een droogte gewaer recht vooruyt ofte West van ons, ende waerender maer een musquetschoot van aff, maer hadden 25 vademen schoonen zandtgrondt. Wy wenden 't ende liepender een halfe myl O. Z. O. aff, daar anckerden wy op 27 vadem schoonen grondt; hadden van smiddaghs tot den avont W. N. W. behouden ende waren 5 mylen van 't vaste landt. Des nachts wierdet heel stil ende moy weer, den windt Z. ten Oosten.

Ady 5 d°. 'S morgens de wint Z. Z. O. ende trefflyck weder, lichten ons ancker ende zeylden een uur Z. Z. W. doen wierden wy vooruyt ende lancx onsen coers henen meer brandingh, drooghte ende eylanties gewaer, den windt ruymde over handt ende liep Oostelycker, zoodat wy Zuidelyck ende Z. Z. O. zeylen konden. *Dit reciff ofte droogte streckte hem Z. Z. W. ende N. N. O., bevonden hier lancx henen* 27, 28 *à* 29 *vademen zandtgrondt.*

Ten 11 uren voor den middagh waren wy het vaste landt uyt het gezicht, des middaghs hadden de Zuyder-breede van 28 graden 59 minuten ende was den hoeck van 't reciff W. Z. W. van ons, met vuylen schorren grondt, van 50 à 60 vadem diep. Nae den middagh begon het stil te worden, maer den stroom leyden ons om de West ende de rudsen ontvieleu hier hun heel Westelyck; gisten ons van 't vaste landt omtrent 8 mylen, 't was heelen nacht dood stil ende dreven langs de rudsen dat wy se den ganschen nacht hoorden ruyschen, tot

Ady 6 d°. des morgens dat wy de rudseu uyt het gesicht waren; ontrent 10 uren, quam de lucht uyt den W. N. W., liepen ten naestenby weder naer de rudsen toe.

Des middags de Zuyderbreedte van 28 graden 44 minuten, begost 't hart te wayen uyt den N.W., laveerden dien achtermiddag aff ende aen, ende bevonden dat ons de stroom om de N. W. leyden. Des avonts wenden wederom van de rudsen aff 't zeewaert, wierpen 40 vademen gront, maer vuyle klippen. Dese droogte strecken haer buyten hier Z. O. ende N. W., des avonts begonde 't seer hart te wayen ende liepen met huyckende schover seylen. Den wint variabel."

Doordien de gelegenheid dagelijks ongunstig bleef, liep het aan tot den 16n derzelfde maand, toen ze tegen den avond »de rudsen zagen van ons verongeluckte schip Batavia, ende wierdt ick (1) verkendt aan '*t Hooge Eylandt*, alhoewel de stierlieden sustineerden dat het ander landt was."

Het jacht Sardam ankerde op den 5n December daaraanvolgende ter reede *Batavia*.

JACQUES SPECX, in 1629 als Eerste Raad van *Indië*, met eenige schepen onder zijne vlag naar *Indië* vertrokken, besloot — volgens resolutie van den Breeden Raad, in dato 17 Augustus 1629, in het schip Hollandia genomen — om boven de HOUTMAN'S *Abrolhos* zijnde, zoo Oostelijk te loopen, dat men het *Zuidland* op 27 graden Z. br. in het gezigt kreeg. (2)

Den 27n derzelfde maand was men met den nacht omtrent den hoek van *Dirck Hartogsz.*-reede. In den morgen besloot den Breeden Raad dat men de koers langs den wal zoude houden tot op de breedte van 22 graden, om van daar met den koers van N. ten W. de kust van *Java* te bezeilen. De Journalen van deze

(1) PELSAERT. Zijn eigenhandig gehouden Journaal, is met andere stukken, betreffende het volk van het schip Batavia, nog aanwezig.

(2) Het Journaal is niet meer aanwezig.

schepen ontbreken, zoodat we niet kunnen opgeven of ze eenige bijzondere opmerkingen, ten aanzien van het *Zuidland*, behelzen. (1)

De Commandeur WOLLEBRANT GELEYNSZ. DE JONGH, in het najaar van 1634, met eenige schepen onder zijn bevel, in zee geloopen, (2) deed met het schip Amsterdam, waarop hij zich bevondt en nadat hij op den 15n April 1635 de *Kaap de Goede Hoop* had verlaten, op den 25n Mei het *Zuidland* aan.

» Den verleeden nacht alsser twee glaesen in de eerste wacht uyt waeren, cregen een cleyn coeltje uit den N. W. ende nam al gaende aen, soo dat in 't laetste van dese wacht een redelycke coelte was, geduerende den geheelen nacht over tot den daege voor den middach toe, doen liep den windt met een regenvlaeghe W. ten N. ende W. N. W. geduyrende tot den avondt toe, met een hart topseyl koelte, deden onse cours tot een uyre op den dach toe O. ten N., doen werden wy het *Suytlandt* gewaer."

» Staecken daetelycken by over backboordt, cours N. O. ende N. O. ten O. tot den middach, doen wenden het van de wal naer see, cours W. ende W. ten S. met topseyls coelte. Bevonden aen onse hoochte, doch was niet heel seecker, 25 gr. 16 min. S. br., hadden geen peylinghe des avondts noch des morgens, geseyldt 20 mylen tot het landt saegen, daer vier à vier en een halff mylen gisten aff te wesen, O. ten N. ende voort

(1) De schepen die toen bij een waren, waren behalve de Hollandia, de ter Goes en Oostzaen.

(2) Den 26 December 1634 uit *Texel* met de schepen, 1 Amsterdam, 2 Amboina, 3 de Galjas, 4 's Gravenhage, 5 Leeuwaerden en 6 Rarop. Aan de Kaap 7 April 1635, van de Kaap 25 Mei 1635.

De Amsterdam ter reede *Batavia* den 14 Juny. N°. 2, 18 July, N°. 3 en 6, 14 id. N°. 4, 6 id. N°. 5, 22 id.

den dach over met verscheyden coursen; N. N. O. behouden 6 à 7 mylen.

Beseylden dit landt in vier maenden ende 29 daegen. Saegen dien dach veel croos voorby ons schip dryven, ende noch een Saturnus meuwtgen ende niet boven 6 à 7 anderen; de deyninghe schoot hardt uit den S. W. ende daernaer Suydelycker, langhs het landt redelyck slecht water.

Leyden onse compassen op 4 gr. N. Westering.

Dito des morgens ontrent twee uren op den dach, naer het gebedt gedaen was, saegen wy recht vooruyt, tot ons aller blydschap, het *Suydtlandt*, 't lach Oost van ons, ontrent 4 à 5 mylen naer gissinghe, toen wy het gewaer werden; was leech landt ende streckte hem meest als het in de caerte gesteld is, N. N. O. en S. S. W., naer sien conden, staecken doen daetelycken by, setten onse bachboordts halsen toe, deden onse cours N. O. en N. O. ten O. een weynich hooger ende somwylen lager, tot datter drie glasen naer den middach uyt waeren, doen kreeghen een regenvlaegh, ende den windt liep W. N. W., soodat wy het weder om den N. wenden, alsoo wy het op den middach door de schrale windt om de W., om van de wal te comen, gewendt hadden. Deden onse cours N. ende somwylen N. ten W. ten naesten by soo hooch als seylen conde, ende den windt ons toeliet.

Dit landt dat wy saegen ende daer des middachs niet meer als 1½ à 2 mylen affwaeren, naer gissinghe, oordeelden wy te syn het landt van *d' Eendracht*, ende daer des middachs by waeren *Dirck Hartochsz.*-reede, want hadden een grooten inham offte bocht tusschen twee hoecken. In de bocht conden geen landt sien van de stenge, maer groote brandinghe den gehee-

len inbocht over, van den eenen hoeck tot den anderen soo sien conden.

Het landt heeft verscheyden *witte plecken* aen den seekandt, ende is steyl opgaende tot veel plaetsen soo sien conden.

Het water storte ofte branden seer tegen den wal aen, conden niet sien datter eenige clippen ofte droochten van de wal laegen daer het water op conden sien branden, als aan de punckt aen de Noordtkandt van *Dirck Hartocks*. reede, daer scheen een droochien ofte clip een weynich afteleggen, daer het waeter op brande, doch conde mede wel een steert geweest syn, die van de hoeck naer 't Suyden wat afstreckte.

Soodra wy het landt gewaer wierden, wierpen wy het loodt ende bevonden grondt op 90 vadem witachtich santgrondt met cleyne schulpckens, ontrendt de 4½ à 5 mylen buyten landt; halff voormiddach wierpen het loodt weder ende vonden grondt op 75 vadem groffachtich sandt (en) fyn met cleyne schulpghens vermenght, ontrent 3 mylen schaers buyten lant, saegen veel steencroos dryven voorby ons schip.

Des middachs wierpen grondt op 55 vadem, ontrent 2 mylen buyten landt, recht voor de reede van *Dirck Hartochsz.* graeuwachtich sandt.

Ontrent 2 uyren naer middach wierpen grondt op 50 vadem witte, suyvere santgrondt, met heele cleyne dunne schelpghens, ontrent 1½ myl naer gissinghe van de Noordthoeck van *Dirck Hartochsz.* reede ende 2 mylen van de Suythoeck van dito reede.

Tegen den avondt naer des cocks schaften, wierpen het loodt ende vonden grondt op 50 vadem grauwachtich santgrondt, naer gissinghe 2½ myl buyten de wal ende ontrent 3 mylen benoorden *Dirck Hartochsz.* reede.

Dito des nachts in de eerste wacht, alsser vier glaesen uytwaeren, wierpen het loodt ende bevonden grondt op 50 vadem grauwachtich sandt met cleyne schelpghens, gisten ontrent 3 mylen buyten de wal ende ontrent 7 mylen by N. *Dirck Hartochsz.* reede.

Het laeste van de eerste wacht alsser seven glaesen uytwaeren, wierpen het loodt ende vonden grondt op 48 vadem, niet wetende hoe veer van landt, alsoo het nacht was ende geen landt sien conden, dan naer onse cours die gegaen hadden ontrent 4 mylen.

In de tweede wacht alsser 3 glaesen uytwaeren, wierpen het loodt weder ende bevonden 47 vaedem sandtgrondt als voren, ende wierpen voorts den geheelen nacht over alle twee à drie glaesen tot het rysen van de son, wierpen het loodt weder ende vonden 80 vadem sandtgrondt, saegen geen landt, gisten naer onse coers ende voortganck, die gehadt hadden 9½ myl buyten het naeste landt te seyn, op de hoochte naer gissinghe, soo wy des middachs, wesende den 26 dito bevonden, ende onse voortganck die hadden van 24 gr. S. br. Maer saegen den geheelen dach geen landt meer, wierpen doen geen meer loodt, alsoo onse Schippers ende stierluyden oordeelden, naer haere gissingen ende onsen coers die ginghen, welcken N. was ende twee streecken naer de streckinghe van 't landt buyten de wal liep, geen meer grondt conde hebben, waer over sy niet meer wierpen ende 't onnoodich achten."

Het Journaal vervolgt nog met eenige opmerkingen om het *Zuidland* aan te doen, waaronder behoorde: dat daar ze het land wel bij de 70 mijlen eerder ontdekten als hunne gissing was, volgens de bestekken in de wassende graadkaart, naar zijn oordeel het lood

wel dient gebruikt te worden, »als men gist 70 off 80 mylen noch buyten 't landt te seyn, principael by donckere nachten, mottich ende duyster weder, dat men hier naer onse ondervindinghe veel subject is; hier op acht nemende ende het loodt niet te veel verschoonende, can u lichtelyck van de wal geen quaet overcomen, want goede anckergrondt by noodt hebt, een grondt daer een ancker ongeschoeid wel can houden, als het de touwen connen verdraeghen."

Zoo als men ziet werd het *Zuidland*, of wel het gedeelte dat den naam van het land van de *Eendracht* draagt, in het zigt geloopen, volgens de aan de Schippers mede gegeven Instructie, ten einde zich daar te verkennen, en van daar de koers op Straat *Sunda* te nemen, zoodanig dat ze niet beneden noch boven de Straat vervielen, zich hierin naar de mouson regelende.

Eigenlijk gezegde ontdekkingen of onderzoek na de gesteldheid van het land of deze kust — de Westkust — had er tot nog toe geen plaats, en niet voor eenige jaren later, nadat het verongelukken van schip of schepen daartoe aanleiding had gegeven, werden hiertoe eenige vaartuigen gebezigd, zoo als we later zullen zien.

We mogen echter niet onvermeld laten, dat op de reis van ANTONIE CAEN, met het schip Banda, uit het vaderland naar *Indië* zeilende, op den 5n Julij 1636, (1) *zwarte zwanen* werden gezien. In zijn journaal meldt hij daarover het volgende:

» Twee grauwe vogels op het water gesien, soo groot als *swanen*, hebbende geele becken, ontrend een half elle lanck, welcken gelycken noyt gesien syn van de

(1) Het schip had dien middag de Z. Br. van 24° 58′ en 119° 15′ lengte.

voornaemste en ervarenste officieren, apparentelyck synde vogelen van 't *Zuytlandt.*"

Op den 7[n] daaraanvolgende, in de nabijheid van het land van *de Eendragt*, zagen ze weder twee dergelijke vogels. Deze vogels waren derhalve reeds opgemerkt vóór de *Vlamingh*, die er in 1697 twee levend op *Batavia* bragt.

Is ons uit de Instructie aan TASMAN medegegeven, bekend, dat het jacht het Duyfke, in 1606, de eerste is geweest, die de Oostkust van de golf van *Carpentaria* tot op 13¾ graad Z. Br. heeft ontdekt, (1) dezelfde Instructie zegt ons ook, dat de jachten Cleyn Amsterdam en Cleyn Wesel de eerste zijn geweest, die in 1636 de Noordkust van dat groote eiland hebben ontdekt. (2)

De Heer VAN DYK geeft in zijn meeraangehaald werkje (3) een overzigt van de reis van deze twee jachten.

Beide jachten stonden onder de bevelen van den Commandeur GERRIT THOMASZ. POOL. Hij werd door Gouv. Gener. en Raden van *Indië* met eene uitvoerige Instructie en door den Gouverneur van *Banda*, van waar zijne ontdekkingsreis eenen aanvang zoude nemen, met eene

(1) Zie blz. 6.

(2) Dat volgens ons vermoeden, de Westkust dezer Golf door het jacht Arnhem is bezeild in 1623, zie bl. 141.

(3) Bl. 26. De aanmerkingen door den Heer VAN DYK, t. a. p., op hetgeen in de Instr. voor TASMAN over deze reis wordt gezegd, komen ons minder juist voor, daar ZEd. onzes inziens niet genoeg acht had geslagen op de Instr., door Gouverneur-Generaal en Raden van *Indië*, in dato 19 Febr. 1636 aan POOL medegegeven, en hij alleen eenige uittreksels geeft, uit de Memorie, door den Gouverneur van *Banda*, ACOLEY, in dato 13 April aan genoemden POOL verstrekt. De Instructie van Gouverneur-Generaal en Raden aan POOL gegeven, is in zijn geheel opgenomen in de uitgave der reis van TASMAN, door JB. SWART, 1860, bl. 22; van de Memorie van den Gouvern. van *Banda*, daarentegen, wordt aldaar geen melding gemaakt.

Memorie, almede op zijn aan te vangen reis betrekkelijk, — die hiertoe door Gouv. Gen. en Raden van *Indië* gelast was — voorzien.

Bij de Instr. van Gouv. Genr. en Raden van *Indië*, werd hij gelast: » byaldien geen naerder informatie becomt te verseylen naer *Arnhems* en *Speults* landen, gelegen tusschen de hoogte van 9 tot 13 graden Z. Br., ontdekt in 1623.

» Van gemelde eilanden sult Oost oversteken, om te vervallen op het land van *Nova-Guinea*, die mede in 1623 by de jachten Pera en Arnhem ontdekt zijn tot 17 graden 8 min. Z. Br., dat wy meenen te wesen 't *Suydtlandt*, zich van gen. breedte Westelyk aanstreckende tot op 26 gr. ofte tot 't lant van de *Eendracht*.

» Van de uyterste ontdecking, dat is geweest, als geseyt op 17 gr. 8 min. Z. br., sult de cust volgen tot aen *Houtmans Abrolhos* op 28 ende 29 graden, ende verder byaldien uwe provisie can strecken, de dispositie van 't scheepsvolck sulcx gedoogt ende uwe jachten 't groove water cunnen ontseggen, dat in den Zuyder Oceaen rolt, op 33 ende 34 graden. Van waer dan door de straete *Sunda* naer *Batavia* sult keeren, trachtende en passant de *Trials* te beseylen, om naer den kennisse van die rutsen ende gelegentheyt te mogen becomen.

. . . .

» Ende gelyck gesegt sullen ul. aldoor de straete *Sunda* herwaerts verwachten, soo geen obstaecklen en verhinderingh in den wegh voorcomen ende dat het landt sich streckt ende aen den anderen vast is, gelyck wy opineeren, daer van uwe ondervindingh onse leermeester zal wesen. Ende dient genoteerd, dat wy voorseecker houden, dat de Westcuste van *Nova-Guinea*

ofte het landt by de jachten Pera ende Arnhem ontdeckt, tot op 17 graeden ende 8 minuten Zuyderbreete aen 't *Suyderlandt* soude vast landt en een landt syn, daerop dan ook deze Instructie slaet.

» Derwegen soo ghylieden contraerie bevindt, gelyck oock wel soude cunnen wesen, ende dat het *Suyderlandt* maer een eylandt is, soo sult de cust van *Nova-Guinea* om de Zuydt opseylen tot 32 graden breete, omme van die hoochte met een Westergangh 't Oosteynde van 't *Suydtlandt* by 't schip 't Zeepaert, A°. 1627, in January ontdeckt, aen te doen. 't *Suidtlandt* by desen cours opgeseylt hebbende, sult dan noch een graet Suyderl. loopen omtrent d' eylanden *St. Pieter* en *François*, omme alsoo volcomentl: verseeckert te wesen, dat den hoecq van 't landt daer om de West streckt, als wanneer dan weder om de Noordt sult seylen langs het *Suydtlandt* heen, voorby de *Wittslandt* tot *Houtmans* droogte ende voorts tot op 33 ende 34 graden, byaldien weder ende wint sulx gedoogt, keerende als geseyt van daer naer *Batavia*."

Toen POOL op *Banda* kwam, werd er door den Gouverneur eene wijziging in zijne Instructie gebragt (1) en hier in bestaande, dat hij, nadat hij *Ceram Laut* zouden hebben verlaten, direct de koers op *Nieuw-Guinea* moest stellen, tot op de lengte van de *Key*-eilanden, het Noordelijkst gedeelte van deze bij de negorij *Eladt*, op 6° Z. br. aandoen; van daar naar de *Arouw* (*Aroe*) eilanden loopende en passant *Tenimber* bezoeken, doch bij aldien het Westelijker als *Timor* (*Laut* (2) lag, zoude het niet geraden wezen. Op *Timor*

(1) Volgens de Memorie hier voren aangehaald.

(2) Indications, p. 46, de noot.

Dat de Vertaler *Lant* voor *Laut* gelezen heeft, is niet onwaarschijn-

(*Laut*) zoude hij eenige tolken of geboren *Timoresen* ligten.

Timor (*Laut*) zoude volgens de beste bekomen informatiën strekken Z. ten W. van *Arouw*, omtrent het *Zuidland.*

Na verrigter zaken, zoude hij alsdan zijn reis vervolgen en ingevolge de Instructie van Gouv. Gener. en Raden v. *Indië* zien, het *Zuidland* op de Z. Br. van 9 graden aan boord te krijgen; en eindelijk werd hij gelast die Instructie punctueel op te volgen.

Zien we nu wat er door deze jachten aan het *Zuidland* is verrigt, want wat men hier over leest in the Introduction van den Heer MAJOR, (1) behelst niets meer dan hetgeen voorkomt in de Instructie voor TASMAN. En wat we over dezen togt van POOL, bij VALENTYN geboekt vinden, (2) en ook door den Heer MAJOR in zijn *Indications of Australia* vertaald is overgenomen, heeft wel betrekking op hetgeen voorgevallen is op de Z. W. kust van *Nieuw-Guinea*, doch geenszins op het *Zuidland.*

Het is ons belangrijk genoeg voorgekomen om het Journaal te volgen, van den dag af dat de jachten van *Nieuw-Guinea* aan de *Aroe*-eilanden waren ten anker

---

lijk, in het *Book of Dispasches* staat duidelijk *Laut;* maar de geachte schrijver begaat met de vertaling van dit woord een' misslag, daar hij zegt: *the word laut means south*, dit is niet zoo, dit *Maleische* woord beteekent *zee; Timor*=Oost, *Laut Timor* = de *Oostelijke* zee, *Timor-Laut* = letterlijk, het *Zeewaardste Timor*, om het te onderscheiden van het andere eiland *Timor.* Ook de streek van het kompas Noord-Oost, wordt door de Maleyers *Timor-Laut* genoemd.

In dezelfde noot worden de woorden *Laut chidol* beter *Kidol*, juist vertaald; want *Laut*=*zee*, *Kidol* (*Javaansch*) = *Zuid*; derhalve de *Zuidelijke zee.*

Zie ook MARSDEN op de woorden لاوت — كيدل — en تيمر

(1) p. XCII.

(2) 3e Deel, 2e stuk, fol. 47.

gekomen, tot dat ze het *Zuidland* weder verlieten. We zullen daarbij gelegenheid hebben eenige verbeteringen op te geven, die in het overzigt van dezen togt bij den Heer VAN DYK — mogelijk abusief — zijn ingeslopen. Na den moord aan POOL en eenige zijner medeschepelingen, op de Z. W. kust van *Nieuw-Guinea* gepleegd, was het bevel over de beide jachten op den Koopman PIETER PIETERSZ. overgegaan. (1) De Instructie aan POOL gegeven, opvolgende, begaf zich PIETERSZ., na alvorens de *Key*-eilanden te hebben aangedaan, naar de *Aroe*-eilanden, waar hij voor *Taranga*, een der Zuidelijkste negerijen, op den 6n Junij 1636 ten anker kwam, waarvan op deze wijze in het Journaal melding wordt gemaakt:

» 6 ditto. Vrydachs 's morgens vroech, t' luchien Oostelyck, seylden voor de negory *Taranga*, quamen omtrent 2 musquets schoot van 't lant ten ancker; hebben datelyck alle onse water dat aen *Key* gehaelt hadden, laeten loopen, 't welck altsamen brack was, ende weder preparatie gemaeckt om alhier eenich ander waeter ende timmerhout te haelen; nae den noen bequamen noch twee schuyten waeter, alsmede die van 't jacht Cleen Wesel; des nachts reegen.

7 ditto Saterdachs. Calfaten, branden en peecten onse schuyten aen lant. De wint meest den geheelen dach Zuydelyck somtyts reegen; tegen den avont brochten de schuyt weder aen boort, des snachts regenich weer.

8 ditto Sondachs. Hackten noch eenich timmerhout ende haelden de rest van ons waeter. De wint meest van den Z. O. met goet weer; tegens den avont den Breeden Raet vergaderende, resolveerden op morgen

(1) VAN DYK, blz. 26. Schipper.

van hier t' seyl te gaen, ende onse coers om de Z. W. te nemen ende soo over te loopen, soo lange vooreerst Z. Z. W. conden seylen ende behouden, wyders by de daeraff getrockene resolutie blyckende. (1)

Van de gelegentheyt, veerheyt, coers, hoedanicheyt, handel ofte volckeren der eylanden *Timor* ende *Tenimber*, en hebbe soo wel aen *Key* als hier op eenige plaetsen van *Arouw*, niets cunnen vernemen dat ons tot ontdeckinge derselve soude mogen dienen. Hier omtrent aen 't Zuyteynde van 't lant *Arouw*, is het beste, groenste, vruchtbaerste ende heuvelichste landt, dat noch op 't geheele lant gesien hebbe. Alhier beginnen se rys te sayen, pattattesen, veel clappussen, doch latense weynich out worden. (2)

De huysen staen op houten staecken, wel 10 à 12 voeten van de aert; de mans gaen hier geheel naeckt, niet anders als een cleen stuckjen baste van boomen om haer schamelheyt draegende. De vrouwen hebben mede anders niet als een mattjen van een groote voet breet om haer middel lyff. Het is vrundelyck volck, niet vrevelmoedech, soo schynt. Sy hebben Orang Kayen, doch achtense weynich; sy syn trouw ende niet dieffachtich; sy voeren oorloch tegens de Alfoereesen ofte Boeren van 't lant, die aent Oosteynde van *Arouw* woonen, welcke hunluyden dickwils met haer prauwen comen bestoocken. Haer geweer syn pylen ende boogen; eenige weynige hebben oock schilt ende swaert als mede corte piecken.

(1) Deze resolutiën zijn niet aanwezig.

(2) Men ziet, dat even als CARSTENSZ. die in 1623 deze eilanden bezocht, ook PIETERSZ. de kokospalm opmerkt onder de planten, die op dit eiland voorkomen. Zie de noot op blz. 66 van de Reis naar de *Zuid-Ooster* eilanden, door VAN ROSENBERG, en de werken van het *Kon. Inst. voor Taal-, Land- en Volkenkunde van N. Ind.*, 1867.

Van hier omtrent het Zuyteynde sullen van dese Oostelycke mousson, soo sy ons beloofden, 5 à 6 joncken met sagou, rys, boontjens, clappussen ende pattattesen naer *Banda* gaen om haer handel te dryven.

De stroom bevonden wy hier om de Zuyt ende om de Noort te gaen, maer twee getyde int etmael.

9 ditto Maendach. Smorgens met den daege de wint Z. O., met frisse coelte, syn van voor *Taranga* 't seyl gegaen; stelden onse coers S. S. W. aen. Van *Taranga* streckt het lant omtrent een myl Zuyden ende Noorden, ende als dan wederom een myl Z. Z. O.; van daer 4 mylen omtrent Z. O. ende als dan wederom Noordelyck aen. Omtrent ten thien uyren voor den noen passeerden over een droochte van drye vaedemen waters, santgrondt, streckende Z. Z. O. ende N. N. W. by nae een myl in de langte, maer boven een musquet schoot niet breet, omtrent 2 mylen W. ten Z. van de Z. hoeck.

Conden des middachs geen hoochte becomen; seylden den geheelen dach met beyde marsseylen op de rant, vermits t' jacht Wesel niet conde volgen. Savonts naemen ons voormars seyl in den bant; gisten des avonts met sonnen ondergangck omtrent 7 mylen Z. W. van de Z. hoeck te wesen.

In de eerste wacht seylden omtrent 3 glasen Z. Z. W.; de wint met redelycke coelte Z. O., daer nae O. Z. O., seylden 12 glasen Zuyden aen; met het begin der dachwacht de wint O. N. O. met frisse coelte, seylden omtrent 8 glasen S. O., hadden desen nacht veel motregen in de dachwacht.

10 ditto. Dingsdach. Smorgens omtrent de vroechcost de wint als voren van den O. N. O. met een motregen ende stormbuy, dat onse groot marseyls ra midden

doorbrack ent marsseyl gescheurt; 't jacht Wesel's schoverseyl mede gescheurt, naemen alle onse seylen in ende lieten 't mette besaen de voormiddach byleggen. Omtrent de middach een weynich opclarende, de wint als voren, maecten weder onse beyde schoverseylen by ende lietent om de Z. O. overstaen; de zee was seer groff ende verbolgen, maecten ondertusschen weder een nieuwe ra en 't jacht Wesel syn gescheurt schoverseyl, tegens den avont raeckten? wy onse nieuwe marsseylsra weder aen ent jacht Wesel sloech syn gelapt schoverseyl weder aen; 't was doncker weer ende betogen lucht. Van gisteren avont tot nu desen avont gisten op een bezuyden behouden coers 9½ mylen geseylt te hebben: de wint snachts somtyts met harde doncker (donder?) ende regen uytten Oosten ende O. Z. O., gingen noch al Zuyden aen met schoverseylen, mosten somtyts de fock op de mast brassen, vermits Wesel niet wel conde volgen.

11 ditto. Woensdach. Smorgens de wint noch al van den O. met doncker weer ende seer harde stormbuyen met motregen, naemen ons groot seyl in ende dreven met de fock ende besaen. De zee liep seer swaer, groff ende verbolgen, ofte het in de *Spaensche Zee* geweest waere. Het jacht Wesel preyde ons, seyden niet wel seyl te durven voeren, vermits haer seylen seer out ende versleten waeren, als mede dat het jacht seer leck wiert dat de pomp meest altyt diende te gaen. Wy setten ons eene boechstuck in 't ruym om te styver te syn. Smiddachs begonde het weer een weynich afftenemen, maeckten beyde schoverseylen weder by, doch setten deselve laeger als ordinaris; de wint als voren, meest O. ten N. coers Z. Z. O., tegen den avont begon de zee een weynich te slechten. Gisten van dit etmael op een Z. ende Z. ten O. behouden coers omtrent 11 mylen

geseylt te hebben. Des nachts redelyck weer, de wint van den O. Z. O., seylden met schoverseylen Zuyden aen, de zee was weder meer verbolgen.

12 ditto. Donderdachs. De wint als voren van den O. Z. O., gyden smorgens vroech onse seylen op ende lietent dryven; streecken ons ander boechstuck mede in 't ruym, ende setten onse schuyt en de orangbay (1) mede in 't jacht, waer mede de voormiddach doorbrachten.

Des middachs bevonden ons op de Zuyder breete van 10 graden 2 mynuten, sulex dat ick bevinde verder om de Zuyt te wesen als met de gissinge en de behoude coers overeencompt, waeromme soude gelooven dat de stroom ons harde om de Z. Z. O. moet geleyt hebben. Nae de middach de lucht betrocken, de wint met dichte coelte O. Z. O., ende Z. O. ten O., seylden met schoverseylen Z. ten W. aen. Tegens den avont wier het haestelyck seer slecht water ende gants bleeck; wierpen weynich naer sonnen onderganck 't loot, was 40 vademen steckgront diepte *fyn*; doch conden geen lant sien: naemen onse fock in ende seylden snachts met het schoverseyl alleen, om geen prang van seyl te voeren. Gisten van dit etmaal op een Z. W. ten Z. behouden coers, omtrent 12 mylen geseylt te hebben. Des nachts O. ten Z., O. Z. O. ende Z. O. ten O. met moy lieffelyck claer weer ende topseyls coelte; den geheelen nacht coers door den anderen Z., wierpen somtyts 't loot, hadden 42, 39, 38, 36 en 25 vademen steekgront.

13 ditto Vrydachs. De wint omtrent Z. O. topseyls coelte slecht waeter, coers Z. Z. W. en Z. t. W.; 't water was noch al seer bleeck, doch conde geen lant sien;

(1) Orembaai

't was lieffelyck claer weêr, bevonden ons des middachs op de Suyderbreete van 10 graden 50 minuten.

Weynich naer de middach wierpen 't loot op 32 vademen steckgront; vier glasen naer den noen saegen 't lant Z. O. ten Z., (1) omtrent 6 mylen van ons; 't was laech lant met cleene heuveltjens; daer omtrent 6 mylen aff Westelyck, saegen oock lant, doch was niet aen den anderen vast, maer wel ruym drie mylen verscheyden.

Tegens den avont wierdent stil, savonts met sonnen onderganck 't luchien flautjens van den Z. Z. O.; peylden den uythoeck van 't lant, omtrent 3 mylen S. O. ten Z. van ons, 't was noch al 32 vademen steckgront, dien wendent overstaech om de Oost, doch haest voor 't opsetten der wacht noch stilder werdende en om de N. W. drijvende, hebben 't ancker op 29 vadem steckgront laten vallen.

14 ditto. Saturdachs 'smorgens begon de stroom om de Z. O. te gaen, de windt harde van de O. Z. O. conden op dat pas geen schoverseylen voeren, lichten ons ancker op ende gingen onder seyl, Suyden ende Suyden ten Oosten aan. Het droochde allengskens op, siende dat wy het Oostelyckste lant niet conden beseylen, liepen naar 't Westelyckste, alwaer omtrent een musquetschoot van de wal, op 10 vadem steckgrond ten ancker quamen. Dicht by de wal langs is 't hier wat rotsich ende clippich; dit lant streckt hier omtrent 3 mylen Z. O. t. Z. (2) ende N. W. t. N. wel soo Suydelyck ende Noordelyck. Naer den noen sont ons prautjen dicht by de wal langs te diepen; wedercomende seyde tot aen de clippen niet minder als 3½ vademen

---

(1) Van dyk, bl. 31, heeft verkeerdelijk Z. O. t. O.

(2) Van dyk, bl. 32, verkeerdelijk Z. O. t. O. en N. W. ten N.

steckgrond gehadt te hebben. Nevens den hoeck daer wy by geset laegen, liep een revier t' landewaerts inne, wij lieten de witte vlagge wayen (1) en 't prautien dicht by de wal langs scheppen. Saegen wel op veel plaetsen in 't lant roocq, maer conden geen volck, huyssen ofte vaertuygen vernemen. Dit lant is niet hooch, meest eenpaerig ende seer voll geboomte met santstrant aen de seecant. Hadden des middachs geen hoochte becomen; het schijnt dat hier de vloet nyt de N. W. comt; des nachts in 't laeste der eerste wacht bequamen goede hoochte aen den Gier ende bevonden 12 graden 8 minuten Suyderbreete te syn.

15 ditto. Sondachs smorgens metten daege de wint harde van den O. Z. O., schoverseyls wêer; hebben den Breeden Raet geroepen, wiert by deselven geresolveert dit land bet om de N. W. te besoecken ende alle naersticheyt te doen om van t' eylant *Tymor* cuntschap te becomen, breeder blyckende by de resolutie.

In 't lichten van ons ancker talyden een talyreep ende een block aen stuckent, stelden onse coers N. W. t. N. ende N. N. W. aen. Omtrent 2 meylen geseylt synde, quamen nevens een hoeck, van welcken hoeck tot een andren hoeck omtrent 4 mylen, streckt het lant W. N. W. ende O. Z. O. met weynich bochts ende by de wal langs clippich ende reevich. Nevens dese hoeck storte ende cappelde de zee seer harde ofte het van drooghte waere geweest, door oorsaecke de stroom ende wint tegen den anderen waren. Seylden alsoo een clyne myl buiten 't lant langs de wal over de diepte van 12, 11 ende 10 vademen steckgront. Wy saegen op veel

---

(1) Dus aan boord van het jacht en niet zoo als VAN DYK heeft, bl. 32, op de prau.

plaetsen landewaert in groote roock ende smoock, doch en vernaemen geen vruchtboomen, huysen, prauwen, noch volck; het schynt woest lant te syn. Tegens den avont quamen op 9 vademen steckgront ten anker, omtrent ½ canonschoot van de wal; de voorz. hoeck was een groote halve myl O. ten N. van ons, des nachts harde vlaechen uytten O. Z. O. met styve disege lucht; saegen eenige vieren stoocken te landewaert in.

16 ditto Maendach. 'Smorgens vroech de wint als voren van den O. Z. O. met harde caeckbuyen. Onse ancker lichtende, brack het talyblock, corts daernaer de cabel omtrent 3 vadem van 't ancker stuckent, sulcx dat het ancker verlooren. Onse fock bymaeckende, schoot het jacht Wesel een schoot met musquet, waerover ons ander ancker weder lieten vallen; tegens den avont beter weêr synde, sonden onse orangbay aen Wesel, om te vernemen, wat het schieten beduyden; wederomme comende verstondt dat syluyden mede een ancker verlooren hadde, maer dat de boeyreep noch heel was, om 't welck weder te becomen, bleven tot 's anderendaechs leggen.

17 ditto. Dingsdachs tegen den middach bequam men tydinge, dat Wesels boeyreep van selffs dicht by 't ancker aen stucken was gevylt, sulx dat dat anker mede verlooren, waerop datelyck de anckers van beyde jachten lichtende, bevonden dat de touwen oock al beschadicht waeren van 't vylen der verborgen steenen ende clippen.

De (kust) streckt hier, als voordeesen verhaelt, omtrent 4 mylen W. Z. W. met weynich inbochts, ⅜ myl van de wal heeft men hier all 8 ende 7 vademen goede cleygrondt; de wint was noch al van den S. O. en O. S. O met doorgaende styve coelte, tegen den avond

quamen op 7 vademen steckgrondt, omtrent ½ mijl van lant, de hoek O. Z. O. van ons een cleene myl, ten ancker.

Tot noch toe hebben geen volck, vaertuych ofte huysen connen vernemen; soude met de schuyten wel ivers aen lant hebben gevaren, dan vermits deselve beyde instonden ende het gebroockene getimmert ende versien werde, is sulx niet geschiet. Snachts lieffelyck ende bequaem weer.

18 ditto. Woensdachs de wint van den O. Z. O. bequaemer, lieffelycker ende gestadiger weer als voordesen; teerden beyde onse jachten ende bleven voor desen dach voor ancker leggen; principaelyck ofte geen volck hier omtrent haer souden laeten sien ende alsoo met hen te spraecke coomen, 't welck hun niet is geluckt. Snachts helder goet ende claer weer, de wint Z. Z. O., Z. O. ende O. Z. O.

19 ditto. Donderdachs smorgens met den daege, de wint met bequaem weer ende labbercoelte O. Z. O., lichten onse anckers ende gingen noch al W. Z. W. ende wel soo Westelyck (als 't lant hier tot de *Witte Hoeck*, bekent door de witte santheuvel aen den oever der zee als van den Oosten compt, met een groote inbocht en revier is streckende) aen.

Ten 4 glasen nae de vroeghcost quamen nevens een steenich, rutsich riff, daer wy op 8 ende 9 vademen buyten ofte 't zeewaert om hielden. Des Oosthoeck desselffs leyt een cleene myl Z.W. ende wel soo Suydelyck, ende de W. hoeck Z. W. ten Z. ende wel soo Zuydelyck, een groote myl van de *Witte Hoeck;* de streckinge is Z. O. ten Z. ende N. W. ten N. synde niet seer lange off breet; het brande ende storte seer op 't riff.

Om 't riff synde loeffden wederaen om de W. Z. W.

een cleene myl van 't lant, over de diepten van 8, 9, 7 ende 6 vademen steckgront. Van de *Witte Hoeck* streckt het lant noch all met een cleene inbocht, omtrent W. Z. W. soo veer als men sien can, aen de zeecant meest al zantstrandt, hier ende daer met cleene laege santheuveltjens.

Wy saegen noch daegelycks te landewaert in veel roocken ende smoocken; des middachs bequamen de Zuyder breete van 11 graden netto. Van dese *Witte Hoeck* streckt het lant sich noch al W. Z. W., ende wel zoo Westelyck met weynich inbochts 3 groote mylen; van daer met een groote inbocht W. N. W. twee groote mylen, tot een hoeck, van welcken hoeck niet wel een halve myl N. O. ten O., een cleen eylant is leggende, rontsom beset met droochte ende reven; achter 't selve eylant ontvalt het lant sich om de S. W., wel 2 mylen bochts maeckende, doch weder naer de N. W. kerende. Van dit eylant is de streckinge der wal omtrent N. W. en de Z. O., aen de zeeoever is meestal santstrant hier ende daer met reven.

Des savonts met het ondergaen der zonne, wiert het stil, quamen op 8 vademen steckgrond, omtrent een myl van de wal ten ancker; het eylant een groote myl van ons Z. Z. O. Saegen weynich daer naer twee vieren achter 't eylant aen strant. Gisten desen dach omtrent 10 mylen geseylt te hebben, des nachts de wint met lieffellyck schoon weertien van den Zuyden ende Z. Z. W. alhier bevonden weynich ofte geen stroom te gaen.

20 ditto. Vrydachs met den daege 't wintjen met labbercoelte Zuydelyck, gingen onder seyl, hielden meest een myl van de wal, op de diepte van 7 ende 7½ vadem steckgrond. Op den dach liep de wint N. O. seylden N. W. aen; des smiddags by de *Roode Hoeck* gecomen

wesende, synde omtrent 5 mylen N. W. van 't voorverhaelde eylant, ontvalt het lant sich om des W. t. W. (N.?) een groote halve myl; saegen een groot riff van de hoeck wel 1½ (myl?) in zee strecken, daer vermits de scharpheyts des wints niet boven conden seylen, quamen ten ancker op 7½ vadem steckgront, een halff myl van de wal; de *Roode Hoeck* lach Z. W. en Z. W. ten Z. van ons, een groote halve myl; saegen noch al roocken.

21 ditto. Saturdachs de wint uytten Z. Z. O. ende Z. O. ten Z. lieffelyck labberweertien, gingen onder seyl. De streckinge van 't land was hier van de hoeck aff soo varde als men sien conde Z. t. W. en Z. Z. W., met weynich bochts. De meer verhaelde droochte streckt wel ruim twee mylen van de *Rooden Hoeck* Noorden in zee ende loopt alsdan seer varde om de West, wel 1½ myl van 't lant. Sy leyt met santplaetsen ende een heuveltjen ofte clipjen boven water; de diepte was dicht by heen 7, 6, 5 ende 4 vademen, oneffen gront. Ende alsoo de wint als voren van den S. O. ten Z. was, sulx dat het lant niet weder aen conde seylen, resolveerden om de N. O. te loopen. Stelden oversulx onse coers N. N. O. aen, om soo 't den Almogenden belieft *Timor* aen te doen ende nae de gelegentheyt te vernemen.

Hebben geen volck, huysen, vruchtboomen ofte prauwen op offte by dit lant, dat wy in onse caerte *Van Diemenslant* noemen, vernomen, alhoewel met onse orangbay 't selve tot dicht onder de wal scheppende onderstonden te vernemen; de schuyten van beyde jachten stuckent synde, innestaende ende vertimmert wordende. Omtrent 2 glasen nae de middach, de wint met stil ende slyckent weer N. O., N. N. O. ende N. O. ten N. Des avonts met sonnen ondergaenck gisten

de *Roode Hoeck* 6 mylen Z. Z. O. van ons te hebben; snachts 't luchien met labbercoelte O. Z. O. N. O. ten O. ende oock N. O., coers N. N. W. (1) N. ten W. ende oock N. claer, lieffelyck ende helder weer.

22 ditto. Sondachs smorgens de wint O. Z. O. met lieffelyck topseyls weertien, coers N. O. 'Smiddachs bequamen Suyderbreete van 10 graden, 10 minuten; nae den middach wint ende coers als vooren, met reedelycke coelte, mosten meest gestadich met beyde marsseylen op de rant seylen, vermits Wesel niet conde volgen. Des avonts met sonnen onderganck stelden de coers N. N. O. aen; gisten dit etmael op een N. en N. ten O. coers 14 mylen geseylt te hebben, snachts frisse topseyls coelte als vooren, met goede voortganck ende bequaem weer."

De reis werd nu verder voortgezet, zoo dat we niet noodig oordeelen het journaal verder te vervolgen.

Daar PIETERSZ. geen de minste melding maakt van lengte en de kaart van de reis, door hem gemaakt, ontbreekt, zoo is het niet mogelijk met juistheid op te kunnen geven, welk gedeelte van de Noordkust door hem het eerst werd gezien. Uit de gezeilde koersen van de *Aroe*-eilanden af, die ten naasten bij Zuiden vielen, zoude het geweest zijn tusschen de 134° en 135° O. L. van *Greenwich*; en mogt dit zoo zijn, dan heeft hij ook meer kust bezeild als in de Instructie van TASMAN wordt opgegeven. Want we mogen het er wel voor houden, dat hij tot de Noordhoek, de (*Roodenhoek*) van het door hem genoemde van *Diemensland* zal hebben gezeild, immers van daar strekt de wal zich reeds volgens de oude kaarten, om de Z. W. t. W. en Z. Z. W.

(1) Bij VAN DYK, bl. 33, vóór de koers van N. N. W. nog N. N. O., dat in het Journaal niet voorkomt en ook niet wel mogelijk was.

Het ontbrak den ijverigen Gouverneur-Generaal VAN DIEMEN niet aan den wil maar wel aan de gelegenheid, den togt naar de onbekende *Zuidlanden* te laten hervatten. Omstandigheden van verschillenden aard waren oorzaak dat hij aan zijn voornemen geen gevolg kon geven voor het jaar 1642. (1)

In zijnen brief aan de Bewindhebberen, ter vergadering van 17e van den 12n December 1641, schrijft hij onder anderen het volgende: (2)

»Tot d' ontdeckingh van '*t Zuytlant* syn wel genegen, de fluyte Zeehaen is daertoe geprojecteert geweest, maer door de ongehoorde tardance der schepen uit *Parsia* ende *Suratte*, (syn) genoodsaeckt geworden de Zeehaen voor de jonghste besendingh naer *Tayouan* ende *Japan* te employeren. *Sulcx den vermaerden piloot* FRANS VISSCHER, *die voornemens syn tot d' ontdeckingh der* Zuyderlanden *te gebruycken, t' ons ende syner leetwesen ruym negen maenden hier ter reede gehouden hebben;* 't sal echter (soo verhopen) eenmaal effect sorteren."

Nog acht maanden moesten er voorbijgaan voor dat VAN DIEMEN aan zijn voornemen gevolg kon geven.

---

(1) In 1639 had er echter toch eene ontdekkingsreize plaats naar het Noord-Oostelijk gedeelte van *Japan*, onder bevel van den Commandeur MATHYS HENDRICKZ. QUAST en den Schipper ABEL JANSZ. TASMAN. Het Journaal van eerstgenoemde berust in het Rijks Archief.

(2) Zie het door ons in de *Bijdragen van de Taal-, Land- en Volkenkunde, van N. Ind.*, Dl. IV, bl. 123 geplaatste stukje over ABEL JANSZ. TASMAN en FRANCHOYS JACOBSZ. VISSCHER.

De schepen tot deze ontdekkingsreis bestemd, waren de jachten Heemskerk die van *Siam*, en de Zeehaen die van *Formosa* ter reede waren aangekomen.

Het bevel over deze jachten werd toevertrouwd aan den Schipper-Commandeur ABEL JANSZ. TASMAN; onder hem stond den Stuurman-Majoor FRANSCHOYS JACOBSZ. VISSCHER.

De Instructie van den 12ⁿ Augustus 1642 gedagteekend, staat ter namen van den Schipper-Commandeur TASMAN, den Stuurman-Majoor VISSCHER en den Raad der beide schepen:

» By desen Raedt sullen alle voorvallende saecken, tot bevordering deser voyagie ende uytvoeringh onser ordre, belegt ende afgehandeld worden, sullende den Commandeur by steeckingh twee stemmen hebben, doch in saecken van Justitie sullen de Hoogbootslieden mede geroepen worden, als de ordre onser principalen dicteert.

» *Maer in saecken die de seevaert, als courseen ende t' ontdecken van de Landen respectivelyck aengaen, sal den Stierman-Majoor* FRANCHOYS JACOBSZ. *de tweede stem occuperen, ende desselffs advysen in behoorlycke achtinge genomen worden, wesende dese reyse met syne communicatie geconcipieert enz.*"

Wel was deze reis in overleg met VISSCHER geconcipieerd, want onder de drie, aan den Commandeur TASMAN mede gegevene stukken, betreffende het ontdekken van het *Zuidland*, treffen we er twee aan die van hem afkomstig zijn. (1)

De reis neemt over het eiland *Mauritius* een' aanvang, en het is op den 24ⁿ November 1642 dat op 42° 25′ het eerste land door hun wordt bezeild:

» Dit landt het eerste landt in de *Zuytzee*, dat ons

---

(1) N°. 3. Discriptie nopens de ontdekkingh van 't *Zuytland* en N°. 4, Remonstrantie van denselven op die eygen materie.

ontmoet is en van geen Europysche volckeren noch bekent is, zoo hebben wy dit landt den naam gegeven van *Anthoony van Diemenslandt*, ter eeren van de E. D. H. Gouverneur-Generael onse hooge Overicheyt, die ons heeft uytgezonden om deese ontdeckinge te doen; de eylanden daer rontom zyn leggende, soo veel als ons bekent zyn, hebben wy genaempt na d' E. Raeden van *India*, gelyck by het caertjen daervan gemaeckt, beoogt can worden." (1)

En van nu af vangt die reeks van ontdekkingen aan, die voor altoos den naam van TASMAN aan de nakomelingschap zal overbrengen. Maar komt hem regtmatigen lof toe voor den gelukkigen uitslag dezer reis, het belangrijke aandeel dat hiervan toekomt aan den Piloot-Majoor VISSCHER, mag men hem, zonder onbillijk te zijn, niet onthouden; want het was niet zonder reden dat de Gouverneur-Generaal VAN DIEMEN veel van zijne kunde verwachtte, hetgeen dan ook door zijne gegeven advisen gedurende de reis, en die steeds door den Raad werden opgevolgd, gestaafd werd.

Nauwelijks een half jaar na het eindigen dezer reis, werd er eene tweede expeditie gereed gemaakt, tot het ontdekken van het onbekende land gelegen tusschen *Nova-Guinea* en het onbekende *Zuidland.* (2)

Drie schepen (3) werden daartoe onder de bevelen

---

(1) Daar we mogen veronderstellen, dat het Journaal der reis van 1642, door den Heer JB. SWART afzonderlijk uitgegeven, aan de lezers dezer bladen niet onbekend is, nemen we daaruit niet verder over.

(2) Zie den brief van VAN DIEMEN van 4 Januarij 1644, in het hiervoren op bls. 88 aangehaalde stukje over TASMAN en VISSCHER.

(3) De jachten Limmen, de Zeemeeuw en het quel de Brack.

van den Commandeur TASMAN, en den sedert tot Schipper Piloot-Majoor bevorderden VISSCHER, en den Raad dier schepen gesteld.

Ook nu wordt de Instructie ten overstaan van den Commandeur TASMAN en den Schipper Piloot-Major VISSCHER geconcipieert, en het vervaardigen er van opgedragen aan den Buitengewoon Raad van *Indië* JUSTUS SCHOUTEN.

Deze hoogst merkwaardige Instructie is door den Heer MAJOR bijna in zijn geheel in zijn werk opgenomen. (1) Ze werd den 29n Januarij 1644 gearresteerd; den volgenden dag verlieten de schepen de reede van *Batavia*, om van *Banda* hunne ontdekkingsreize aan te vangen.

Moeten we met den Heer SWART toestemmen, dat de reis van 1644 in belangrijkheid voor die van 1642—1643 moet onderdoen, zoo is het niettemin waar dat ze toch hoogst belangrijk is; niet slechts werd de golf van *Carpentaria* beter opgenomen, zoowel aan de Oost- als aan de Westkust, maar de geheele Noordkust van *Nieuw-Holland*, werd, benevens de Westkust tot op 23° 30′ Z. br., in kaart gebragt.

Moeten we het steeds beklagen dat de Journalen tot dus verre niet terug gevonden zijn, (2) er blijven ons in de kaarten van de reis voldoende bewijzen over van hare belangrijkheid. Dit is ook het gevoelen van den Heer MAJOR, als hij zegt: (3) »But, although we have to regret the loss or non-appearance of any detailed

(1) Indications of *Australia*, pag. 43 et seq.

(2) Wat door Gouv. Gen. en Raden van *Indië*, over den afloop dezer reis naar het Vaderland werd geschreven, deelden we mede in ons stukje over TASMAN en VISSCHER. Zie bl. 83 de noot.

(3) Introduction p. XCV.

account *of this most important voyage*, the *outline* of the coasts visited by TASMAN is laid down, though without any reference to him or his voyage, on several maps which appeared within a few years, after the voyage was performed."

Nadat den geachten schrijver hiervan eenige voorbeelden opgeeft, (1) vervolgt hij: » It has, however, been the good fortune of the editor of the present volume to light upon a document which, in the absence of TASMAN's narrative, and his own original chart, is the next to be desired; viz., an early copy, perhaps from his own chart, with the tracks of his two voyages pricked thereon, and the entire soundings of the voyage of 1644 laid down. (2) A reduction of this chart is heregiven."

Het zoude ons geenzins verwonderen, dat, hoewel den Heer MAJOR zegt: » It bears no name or date," we hier óf het origineel óf de getrouwe copy hebben van eene kaart, door den Schipper Piloot-Majoor FRANCHOYS JACOBSZ. VISSCHER, van de beide reizen van TASMAN vervaardigd.

Hierin worden we te meer bevestigd door de legende die op die kaart voorkomt: » This large land of *New-Guinea* was first discovered to joyne to ye *Southland* by ye yot LEMMER, as by this chart FRANCOIS JACOBUS VIS. Pilot-Major. Anno 1643. (3)

(1) Als: Op de Mappe Monde van LOUIS MAYERNE TURQUET, *Parys* 1648; de Planisphère in den vloer van de groote Zaal op het Stadhuis te *Amsterdam*; eene kaart, getiteld *Mar di India* 1650. Uitgave van JANSSENS Atlas, 5e Deel, Supp. en nog eenigen anderen.

(2) Miscell. M. S., N°. 5222, M. S. *British Museum*.

(3) Introduction, p. XCVII.

Hierop wordt dus den naam van den vervaardiger wel genoemd, en ofschoon minder juist ter neder geschreven, kan hier niemand anders mede bedoeld worden dan onzen verdienstelijken VISSCHER, die niet alleen TASMAN op beide reizen vergezelde, maar aan wien men mede zoo veel te danken heeft van den goeden uitslag er van, (1) zoo als we reeds hier voren gelegenheid hadden op te merken. (2)

Eene niet minder hoogst belangrijke kaart geeft ons den Heer SWART achter het Journaal van TASMAN's reis in 1642; ze is op perkament, uitvoeriger dan die van VISSCHER, en met regt, zoo als den Heer SWART zegt: » met zorg en met eene soort van weelde bewerkt." Vergelijkt men beide kaarten tegen elkander, dan zal niemand kunnen ontkennen dat ze één grondslag hebben. Dit is zoo in het oogloopend, dat, hoewel er niet zoo veel namen als op die van TASMAN voorkomen — dat mogelijk is toe te schrijven, dat men de kaart van VISSCHER gereduceert heeft — het meerendeel van deze, op beide kaarten in dezelfde rigting geplaatst zijn. Het komt ons zelfs niet onwaarschijnlijk

(1) VISSCHER stond bekend als een goede kaartenmaker. Toen den Commandeur PIETER BAECK, door den Gouverneur van *Tayouan* op *Formosa*, naar de kust van *China* werd gezonden, om op den vijand te kruissen, werden hem drie kaarten medegegeven, als 1 van de kust van *China*, 1 van *Formosa* en 1 van de *Pescadores*, » die door d'ervaren stuurlieden FRANCHOYS JACOBSZ. VISSCHER en JAN GERBRANTZ BLACK of BLAECK voor dezen zijn gemaakt." Missive 7 September 1642.

Het Opperhoofd van *Firando (Japan)* NICOLAES COUCKEBACKER gelastte den Coopman CAREL HARTSINCK, die met de fluit de Rijp naar *Tonkin* vertrok, eene kaart van de bogt van *Tonkin* te laten maken door den Opperstierman FRANS FISSCHER, Instr. voor HARTSINCK, 14 Dec. 1638.

(2) Bl. 84 en 85.

voor, dat de kaart van VISSCHER de prioriteit heeft. (1)

In den brief van VAN DIEMEN, van den 4n Jan. 1644, aan de Bewindhebberen geschreven, (2) schrijft hij, dat hij — na de terugkomst van de schepen van *'t Zuytlants Noortcust*, dat hij hoopte tegen September aanstaande naar wensch zal zijn afgeloopen — voornemens is tot nader ontdekking van de nieuw gevonden *Zuiderlanden* af te zenden, twee à drie jachten, en scherpelijk te laten onderzoeken wat nuttigheid daar voor de Compe. te vinden was.

In November daaraan volgende wordt het jacht Ter Gapinge, van *Batavia* naar *Banda* gezonden, met last aan den Gouverneur CORNELIS WITSEN (3) aan zijn gedaan voorstel — tot het nader onderzoeken der *Zuid-Ooster*-eilanden van *Banda* enz. gelegen — gevolg te geven.

» T jacht der Gapinge wert op UE. versoeck gesonden tot nader ontdeckinge der landen Suyt Suyt-Oost van *Banda* gelegen, als sy *Timor Laut* ende andere, waertoe vertrouwen dit jacht met een chaloup verselschapt, bequaem sal wesen, soo daertoe maer vigilant volck wordt g' employeert.

» Volgens vermogen senden soodanige cargasoentjen als UE. tot dien handel by aparte petitie voordert.

» Dat voornemens syt tot directie van die saecke te gebruycken den Fiscael ADRIAEN DORTSMAN, op syn aen-

---

(1) Dat er kaarten van de eerste reis, 1642—1643, door VISSCHER gemaakt zijn, is zeker; in een gelijktijdige Copij van het Journaal van deze reis, door TASMAN gehouden en in het bezit van den Heer HUIDECOOPER VAN MAARSEVEEN, vindt men twee geteekende kaarten van zijne hand, als een van het *Statenland* en een van de eilanden, thans de *Vrienden* en de *Vidji* eilanden genoemd.

(2) Zie de noot op bl. 88 hier voren.

(3) Brief van den 29 November 1644.

biedingh, gevalt ons wel, ende dewyle syn verlossinge soliciteert, can met de jonghste besendinghe herwaerts comen ende mondelingh rapport van syn besoignes doen.

» *Soo comt nu weder na costy*, JAN JORISZ., *alias* Capiteyntjen, *die met den Schipper-Commandeur* TASMAN *d' ontdeckingh van* 't Zuytlant *heeft helpen doen;* hebbende geen gelegentheyt gevonden van *Cay* ofte *Arouw*, (gelyck het project was) weder in *Banda* te geraecken, ende sal d° *Capiteyntjen*, dewyle in die quartieren ervaeren is ende de tale can, op aenstaende tocht dienen te assisteren. UE. sal hem ingevolge mede derwaerts gebruycken, mitsgaders de vrunden met duytlycke Instructie ende ordre provideren, doende de gelegentheyt der landen wel ondersoecken, verbonden ende aliantie met de volckeren maken; maer specialyck moeten letten wat coopmanschappen ende waren, mineralen dat de landen uytgeven ende wat in betalinge trecken, enz."

» *Hoe voorsz.* TASMAN *'t lant van* Nova-Guinea *ende 't* Suytlant *sonder canael off openingh te vinden gecostoyeert heeft tot aen* Willems-*rivier*, *van waer door* Sunda's-*enghte tot ons gekeert is*, *sonder yets van proffyt of remarckabels t' ontdecken*, *sullen hier niet aenhalen*, *maer gedragen tot neven comende extract uyt derselver Journalen*, *'t welck met aendacht sult resumeren; ende aengetogen* DORTSMAN *off die in de voyagie nae* Timor-Laut *sult bevelen*, *in mandato geven by aldien hun desseynen op dese eylanden spoedigh ende geluckigh uytvallen*, *mitsgaders noch tyt over is omme de* Groote Rivier, *by d' onse* Waterplaets *genaemd*, *op* 12 *graden Suyder Breete*, *onder de longtitude van* 160¼ *graden te beseylen*, (1) *dan*

(1) In de Golf van *Carpentaria* gelegen.

derwaerts tenderen ende nader ondersoecken wat te lantwaert in van dᵉ riviere te halen zy, ende is daer te min swarigheyt te maecken, dewyle met het jacht de riviere can opgeseylt worden, synde diep ende breet, sulx dat men daer gevoechlyck in wenden, drayen ende laveren can."

» Want t' is seecker soo lange maer simpelyck de custen ende stranden langs loopen, dat langhsaem iets van voordeel opdoen sullen, wesende yder kennelyck de strantluyden ordinary arme, kale ende quade menschen syn, daeromme moeten lantwaert ingaen, wel gemant ende gewapent, gestadich voorsichtelyck op hoede; wes soo tyt overigh zy, dient de gelegentheyt van dese gementioneerde riviere ondersocht."

Dit bekende als onbekende *Suytlant*, nu door TASMAN rontgeseylt synde, wort bevonden over de 2000 mylen groot te wesen, ende dat in soodanige spatie, onder divers climaten leggende, egeene voordeelen op te doen souden syn, ware wonder; derhalven met gelegentheyt voornemen 'tselve om de Zuyt nader te doen ondersoecken."

Den 2ⁿ January 1645 kwam het jacht Ter Gapinge op *Banda* aan, en den 16ⁿ derzelfde maand vertrok den Fiscaal DORTSMAN (1) met het genoemde jacht en de chaloup Overal — voorzien met behoorlijke Instructie, kaarten en journalen, tot zijne ontdekkingsreize hem mede gegeven — van *Banda* naar de Z.O. lijke eilanden, als: *Timor-Laut*, *Tenimber*, enz.

Den 20ⁿ Mei kwam hij van zijne reize op *Banda* terug; hij had meer dan dertig nieuwe eilanden opgedaan, waaronder *Damme* en *Nila* wel de voornaamste waren.

(1) Deze naam vinden we verschillend geschreven, als: DORTSMAN, DORTMAN, DORSTMAN.

Hoewel nu het *Zuidland* niet door hem is bezeild geworden, leverde hij — in het door hem overgelegde allerbelangrijkst rapport van zijn reis — een betoog in over de waarde om deze landen nader te laten onderzoeken; dat, zoo den Gouverneur-Generaal VAN DIEMEN in het leven ware gebleven, door deze niet zoude ter zijde zijn gelegd. (1)

Over de reden waarom hij het *Zuidland* niet heeft aangedaan, schrijft hij het volgende:

» Wy souden seer geerne, soo t' den tyt, weder ende wint toegelaten hadde, uyt d' aengetogen eylanden (*Timor-Laut*) naer t' *Zuydlant*, op 11½ graden, om d'Instructie te voltrecken, overgesteecken hebben, maer vermits met het soecken ende vernemen naer gemelte eylanden, die ons onbekent waren, als procureren van tolcquen, gemerckt yder eylant bynae een bysondere ofte eygen spraeck heeft, een geruymen tyt passeerden, ende den wint gantsch onverwacht van den 14n Maert meest altyt Oost ende Z. O. gewaeyt heeft, niettegenstaende alle practicabele middelen aengewent ende volgens schuldigen plicht, naer uyterste vermogen betracht ende in t' werck gestelt hebben, soo en is t' door den gedurigen storm en onweer, als de hol dienende (2) zeëen uyt den Z. O., daer wy recht nae toe moesten, t' mynder harten leetwesen, niet mogelick geweest, gelyck sulcx by het Journael (3) van dach tot

(1) Vertooninge aen de Ed. Heer Gouverneur Generaal ANTONIO VAN DIEMEN ende d'Ed. Heeren Raden van *India*, raeckende de landen besuyden ende Oosten *Banda* gelegen, soo van degeene die alreede ontdeckt als die noch aen te doen syn, wat men aldaer ter Eeren Godes, dienst van d'Ed. Compagn. ende tot particulier voordeel van den Bandasen Staat in toecomende soude connen verrichten.

(2) Holle deininge?

(3) Niet aanwezig.

dach, soo lange sulcx onderleyt hebben, claerlick can beooght werden, waer aen my andermael gedrage."

De volgende zinsneden betreffende het *Zuidland*, komen ons der overname niet onbelangrijk voor:

»Door de voyagie van den Commandeur TASMAN, is het *Nova-Guineesche Zuytlant*, bevonden wel twee duysent mylen groot te syn, dat in synen omvanck niet veel minder lants besluyt als het *Noort-* en *Zuyste-America*; dat men soodanigen groote streecke lants soude onbesocht laten en om eenige verdrietige voorvallen in 't vergeetboeck stellen, is myns erachtens een schadelicke maxime, strydende tegen den aert van een oprecht liefhebber, welckers oogmerck altyt behoort te strecken (als voren aengeroert).

Eerstelick om d'eere Godes ende de waerachtige Christelicke religie te verbreyden, enz.

. . . .

. . . .

Of dese verclaringe UEds. loffelicke intentie niet versterckeu ende 't begonnen werck doen vorderen sal, daeraen en is ten opsichte van UEds. wyse voortvarentheyt niet te twyfelen, te meer oock selfs de dagelixe ondervindinge ons de waerheyt cundich maeckt, door de ontdeckinge van 't aengetogen eylant *Damme* (ende 't verhael dat van *Arouw*, *Assa* (1) ende *Nova-Guinea* verstaen ende geschreven hebbe) daervan wy noyt te voren dan door desen middel geweten hebben, noch noyt van iets anders sullen te weten comen, soo wy altoos t' huys in den hoeck van den heert willen blyven sitten, ende andere de voordeelen op haer stoeltien met gemack laten genieten, gelyck door de Macassaren en

(1) Of *Wesels* eiland.

verdere Westerlingen, sonder eenige molestie gedaen wort. Van welcke het seecker sy, als hiervoren aengewesen is, dat se niet een eylant onbesocht laten, gelyck dat hare navigatien tot op *Arouw* (het Oostelycke eylant) bevestigen, en 't is oock eenichsints *te gelooven, dat se de grootste* Zuyder-*eilanden, gelyck dat van UEds. name* Van Diemenslant *genoemd is, mitsgaders* Speuls-*eylant ende 't lant by 't schip Arnhem ontdeckt, beneffens alle d'andere frequenteren.* (1)

Welck eylant *Arnhem* oogenschynlick het grootste van allen is, streckende hem van 't gadt *de Goede Hoope* tot *d'ontdeckte Caep* Mauritius 45 *mylen, ende na dat hetselve hem om de West ontvalt, (op deselve hooghte daer* Maria'slandt *van den uytersten Oosthoeck, Oostelycx opgedaen is, omtrent* 23 *mylen West van 't voorsz.* Arnhem *lant legt) soo is 't waerscheynelick datttet selve gesamentlick een eyland soude connen wesen, dat dan buyten twyfel meer dan drie hondert mylen in synen omvang begrypen soude.*" (2)

» Ick achte dat de naerder besichtinge, en grondige ontdeckinge deser apparentien alleene wel eenige besendinge waerdich is, ende wellicht eenige consideratien te voorschyn brengen; aengesien alhier omtrent geen landen aengedaen syn, of sy syn altesamen volckryck, gebout (3) ende met veelderley zaden dienende tot

(1) Zie ons vermoeden aangaande het benoemen van dit land door het schip Arnhem, bl. 45 hiervoren.

(2) Uit dit schrijven van den koopman DORTSMAN, blijkt het ten duidelijkste, dat met deze landen *niet* bedoeld worden het tegenwoordige eiland *Prins Frederik Hendrik*, zoo als den Heer VAN DYK in zijn meergenoemd werkje, bl. 26, vermeend, uit de Instructie van TASMAN te moeten opmaken.

(3) Bebouwd?

noodich onderhout van menschen ende vee besayt, ja, selve op 't groote *Nova-Guineesche* lant, gelyck in de caerte met d' aenwysinge des naems *Clappus Cust* te sien is; d'eene natie meer civilder dan d' andere, gelyck wy op verscheyden eylanden ondervonden hebben ende noch meer can nagevorscht worden, indien UEd. aen de verder ontdeckinge gelieft de hant te houden; waertoe de eylanden *Banda* de naeste ende best gelegenste syn, om nae t' becomen van bequame jachten ende chaloupen, alle vorige noodige provisiën, verversingen ende andersints tot soodanigen reyse dienstich, te erlangen, de cours van desselfs rheede derrewaerts te nemen ende na verrichter saecken te retourneren."

Het overlijden van den Gouverneur-Generaal VAN DIEMEN, op den 19ⁿ April 1645, was vermoedelijk wel de oorzaak dat er aan het door hem opgevat voornemen, om de nieuw gevonden *Zuiderlanden* nader te laten ontdekken, geen gevolg werd gegeven, zoodat van nu af deze kusten slechts bezocht werden ter opsporing van het volk van aldaar verongelukte schepen.

III.

Op den 4ⁿ October 1655 vertrok uit *Texel* het jacht de Gulden Draeck, met bestemming naar *Batavia;* den 9ⁿ Maart 1665 in de *Tafel*-baai aan de Kaap *de Goede Hoop* ten anker gekomen, vertrok het uit deze baai reeds den 13ⁿ daaraanvolgende om zijne bestemming te vervolgen, maar verzeilde op den 28ⁿ April op een rif onder de Westkust van het *Zuidland*, op de Z. br. van 30° 40′.

Zoodra men van dit ongeval op *Batavia* — door eenig volk, dat met de sloep door Schipper ALBERTSZ. was afgezonden om hulp te bekomen — kennis had gekregen, werden hiertoe onmiddellijk alle pogingen in het werk gesteld. Met welken uitslag dit geschiedde, lezen wij in de volgende regelen uit den algemeenen brief van Gouverneur-Generaal en Raden van *Indië*, op den 4ⁿ December 1656, aan de Bewinthebberen geschreven, waarbij ze hem van deze schipbreuk kennis gaven:

» Nu moeten wy uw met droefheyt bekent maecken, hoe dat op den 7ⁿ Juny verleden, de schuyt van het

jacht de Gulden Draeck, met een gantsch onaengenaem advys van het selve sy aengelandt, synde op de hoochte van omtrent 30⅔ graeden aen het *Suydland* verseylt ende met 118 coppen verongeluckt, sonder dat oock van het costelycke cargasoen daer ingelaeden, ietswes het alderminste geberght heeft connen worden. Niet meer dan 75 mannen synder afgecomen, ende van deselve 7 met voorschr. schuyt hier aengelandt, synde de verdere aen het *Suydland* gebleven, daer onder den Schipper PIETER ALBERTSZ., om het volck in ordre te houden ende oneenigheyt onder hetselve voor te comen, daer ongelucken uyt souden mogen ontstaan, gelyck Godt betert voor dezen geblecken is; maar hadden gantsch weinich victualie en versch water uyt het wrack gevischt, doch stonden na 't vertreck van de voorschreven schuyt, haer landtwaerts in te begeven, alwaer wy gantschelyck verhoopen dat se eenige leeftocht ende drinckwater gevonden sullen hebben.

Echter hebben wy om deselve arme menschen hoe eer hoe liever te hulp te comen, ende van daer te haelen, midtsgaders te onderstaen of de comptanten ende eenige andere goederen niet uyt het wrack, dat met het achtereynde noch boven waeter stack, te salveren ofte op te duycken mochten syn, des daegs daeraen derwaerts afgevaerdicht, de fluyt de Valck en het jacht de Goede Hoop, ende daer met eenige swarte duyckers. Maer deselve syn Godt betert, onverrichter saecken weder terugh gecomen, de fluyt op den 14n September daeraen, ende het jacht juyst een maendt daerna, synde in het derwaerts seylen, op den 18n July, by nacht door een harden storm van malcanker geraect; hoewel se echter daerom niet nagelaten hebben, elck bysonder alle devoir te doen om de

geordonneerde plaets te beseylen. Maer de fluyt heeft op de cust van 't *Suydlandt* gecomen synde, soodanige onweder ende holle zee bejegent, dat deselve niet en heeft derven naderen, maer Godt heeft gedanckt daer weder afgeraeckt te syn. Het jacht heeft van gelycken seer swaere stormwinden uytgestaen, maer syn echter op de voorschr. hoogte, met de boot aen landt ende ettelycke mylen landtwaerts in geweest, midtsgaders een goet stuck weeghs langhs de wal geseylt. Doch hebben wrack nochte menschen vernomen, maer in plaets van dien, elf van haer eygen volck verlooren, eerst drie die in 't bosch schynen verdwaald geweest te syn, ende daernae noch 8, die om deselve te soecken met de boot nae landt gesonden synde, noyt weder te voorschyn syn gecomen, dan alleen de boot geheel aen stucken geslaegen op de strandt gevonden, waer met het volck apperent oock verongeluckt sal syn. Ende is het jacht de Hoop om op geen lager wal beset te worden, ende schip ende lyf te verliesen, insgelyckx genoodsaeckt geworden de cust te verlaeten ende huiswaerts te keeren. Dat dan het eene ongeluck op het ander is, sedert welcken tyde wy die besendinge niet weder hebben laeten ondernemen door gebreck van bequaem vaertuygh, maer sullen den Commandeur JAN VAN RIEBEECK, aen de Caep de Bonne Esperance recommanderen, dat by gelegentheyt van lichte jachten ofte galjoten uyt het vaederlandt naer *Indië* comende, deselve sal ordineren, by occagie van goet hantsaem weder, het gemelte *Suydtlandt* op de voorschr. hooghte aen te doen en nae de genoemde arme menschen te soecken, met hoope ingevalle als noch int leven syn, dat se haer voort noch wel ettelycke maenden sullen sustenteren."

Naar aanleiding van dit schrijven aan den Commandeur VAN RIEBEECK, werd door deze het fluitscheepje de Vinck hiertoe gereed gemaakt, en dat op den 26n April 1657 de *Tafel*-baai verliet. Den 27n Julij daaraanvolgende liet de Vinck het anker ter reede van *Batavia* vallen, na al mede in het doel zijner reis niet geslaagd te zijn.

Volgens het rapport van den Schipper JOOST JANSZ., had hij op den 8n Junij — nadat hij daags te voren veel teekenen van land had vernomen — het anker laten vallen op 21 vadem water, grof zand met koraalsteen vermengt, op de Zuider breedte van 29° 7'.

Den volgenden morgen met het aanbreken van den dag, zag hij het rif, waartegen ze geankerd lagen, branden, en ter zijde vooruit het *Zuidland*, zijnde aldaar duinig land. Het anker werd geligt en onder zeil zijnde, werd de koers onder de kust gesteld om den wal niet uit het gezigt te verliezen, die ze dan ook den volgenden dag nog zagen; maar daar het weder minder gunstig werd en de zee op de kust zoo geweldig brandde, waren zij genoodzaakt het op zee te houden.

Den 10n en 11n liepen ze weder onder den wal, op de diepten van 40 à 50 vadem, maar de kans om het land aan te doen werd hoe langer hoe meer ongunstiger, doordien het weêr zoo slecht werd en gepaard ging met zulke zware donderbuijen met bliksem vergezeld, dat men ernstig begon te wenschen om van onder den wal van daan te wezen. Tot op den 12n lieten ze zich met digt gereefde zeilen drijven; op dien dag verbeterde zich het weêr eenigzins, waardoor ze eenig zeil konden voeren, maar daar de gelegenheid te ongunstig bleef om de kust aan te doen, besloot

men de koers naar *Java* te stellen, waaraan ze gevolg gaven. Op deze reis was de wind meestal uit het Zuiden en Zuid-Zuidoosten.

»Wy en sullen — zoo schreven Gouv. Gen. en Raden van *Indië*, aan Bewinthebberen den 17ⁿ December 1657 — het evenwel daerby niet kunnen laeten, maar gedwongen worden naeder te onderstaen of die bedroefde sielen, soose noch in 't leven syn, gelyck verhopen, niet weder te recht connen brengen, hetsy van hier ofte wel van de Caep *de Bonne Esperance* voornoemd, soo best sal gelegen comen, waervan we UEd. onse resolutie voor 't sluyten deses noch verhopen bekent te maeken."

Bij hunne resolutie van den 21ⁿ December 1657, werd hiertoe besloten, en de galjoot de Waekende Boey en Emeloort hiervoor bestemd en in gereedheid gebragt. De eerste stond onder het bevel van den Schipper SAMUËL VOLCKERTSZ., de Emeloort onder die van den Schipper AUCKE PIETERSZ. JONCK, die beide op den 1ⁿ Januarij 1658 de reede van *Batavia* verlieten, en hunne koers naar het *Zuidland* stelden volgens de aan hun mede gegeven Instructie. De hoofdpunten in deze aangegeven, waren: buiten Straat *Sunda* gekomen, moest de koers om de Zuidwest genomen worden, of wel zoo veel Zuidelijker als de wind zoude toelaten, om in de Z.O. passaat te komen. Met dezen passaatwind moest men zoo Zuidelijk loopen, als met volle zeilen kon bezeild worden, tot dat ze de Westewind kregen, en daarmede de koers nogmaals zooveel Zuidelijker als Oost nemen, dat voor ze het land zouden bereiken, reeds de breedte van 32° of 33° hadden bekomen, van waar ze met een Oostergang de kust van het *Zuidland* moesten trachten aan te doen.

In het aandoen van de kust moest men de meeste voorzigtigheid gebruiken, uithoofde de kust op die breedte nog niet zeer bekend of ontdekt was, ten einde zoo veel mogelijk ongelukken te voorkomen, zoodat dan ook doordien ze aldaar in de beste of zomertijd kwamen, Gouverneur-Generaal en Raden van Indië de hoop koesterden, dat ze bekwaam en handzaam weder zouden hebben, om zonder gevaar de kust langs te zeilen en die met hare hoeken, bogten, droogten, klippen en reven in kaart te brengen.

Dat de Draeck was verongelukt op 30¾° Z. Br., waaromtrent dan geen vlijt, naarstigheid of moeite moesten sparen, om het wrak zoo het nog in wezen was, maar voornamelijk het volk te vinden, en een naauwlettend onderzoek te doen of ze nergens geen teekenen daarvan konden ontwaar worden. Kwamen ze op een plaats aan wal, van waar een weg landwaarts inliep, zoo zouden ze niet nalaten die door eenig wel gewapend volk te volgen, om na te sporen of niet misschien aan het einde er van nog iets van hen mogt worden gevonden. Voor het geval dat ze soms verder het land waren ingetrokken, zouden ze vooral des nachts, op verschillende plaatsen aan het strand, groote vuren stoken en van tijd tot tijd een kanonschot doen, om hen daardoor of op den rook, of het geluid af te doen komen.

De grootste waakzaamheid werd het volk aan land gaande aanbevolen, want er viel niet aan te twijfelen of bij aldien men eenige inboorlingen ontmoetten, het een wild en barbaarsch volk zoude wezen, waarop men geen vertrouwen kon stellen, zoo als reeds meermalen ten nadeele van 's Comp. dienaren gebleken was. Daarentegen moesten ze het volk vriendelijk bejegenen,

acht nemen op hunne kleeding, (zoo ze geen naaktloopers waren) en sieraden, en waaruit die bestond, of ze ook goud, zilver, ander metaal of gesteenten, of paarlen gebruikten, zoo mede wat hen daarentegen aangenaam zoude kunnen zijn, ten welke einde hun eenige kramerijen, als ook lijwaten werd medegegeven, om aan hen vertoond te worden, en wat zij daarvoor in ruiling zouden willen geven, daar de Comp. voordeel mede zoude kunnen doen, enz.

Wanneer er overblijfselen van het wrak mogten worden gevonden, zouden ze geen arbeid sparen om te zien of er nog iets van de kisten met geld of anderzins konden opgedolven of geborgen worden, en om het volk daartoe te meer aan te moedigen, zouden ze daarvoor een geregt aandeel bekomen, hoofd voor hoofd te verdeelen; evenwel moest dit niet met al te veel gevaar kunnen geschieden, daar Gouverneur-Generaal en Raden het leven der menschen hooger schatteden dan het geld, zoodat hen in deze de voorzigtigheid werd bevolen.

Om het gevaar dat er in gelegen was, onbekende landen en kusten te bezeilen, had men goedgevonden, daartoe twee schepen te gebruiken, zoo dat ze werden aanbevolen zorg te dragen dat ze elkander niet uit het oog verloren, maar bij een te blijven, om bij voorval van ongelukken elkander te kunnen bijspringen; en op de kust gekomen, zoude een van de galjoots altijd een weinig voorzeilen, om het gevaar voor te komen van niet beide te *gelijk de schepen* te verzeilen, waaraan het behoud van eigen lijf en leven zouden kunnen hangen.

De Schippers werden gelast, zoo ze aan land gingen, de stuurlieden aan boord te laten, en omgekeerd wan-

neer ze deze aan wal zonden, moeten zij aan boord blijven, ten einde bij onverhoopt gevaar en in het belang van schip en volk zoude kunnen worden gehandeld.

Ook mogten ze niet al te veel volk te gelijk van boord zenden, maar zooveel volk aan boord houden als noodig was, de schepen door zee, en weder te huis te kunnen brengen, enz.

Dewijl de Schippers niettegenstaande de uitdrukkelijke orde, hun bij de instructie gegeven van bij elkander te blijven, slechts zelden nakwamen, zullen we dan ook hun wedervaren op de kust van het *Zuidland* van elk hunner afzonderlijk mededeelen, latende het voorafgaan door een kort overzigt hunner reize derwaarts.

Reeds vroeger hebben wij gezegd, dat het anker op de reede van *Batavia* werd geligt op den 1n Januarij 1658, van waar den koers werd gesteld om buiten straat *Sunda* te geraken. Nadat de Emeloort aan het *Prinsen*-eiland nog eenige voorraad brandhout aan boord had genomen, was het niet voor den 10n derzelfde maand, dat dit galjoot op den middag de N. W. hoek van *Java* N. N. O. peilde, op 9 à 10 mijl uit den wal; van waar hun bestek een aanvang nam, op de gegiste Z. Br. van 7° 20′ en 124° 10′ Lengte, terwijl aanvankelijk den koers om de Z. Z. W. werd gesteld, met een variable N. N. W. wind.

De Waeckende Boey had op den middag van den 11n geen hoogte kunnen bekomen, doch gistte dat ze op 7° 50′ Z. Br. en 124° 36′ O. Lengte waren; den vorigen avond hadden ze met zonsondergang de W. hoek van *Java* N. ten O. op 9 mijl uit den wal gepeild.

Met afwisselende gelegenheid werd de reis naar het *Zuidland* voortgezet, de eerste dagen had men met

ruw stormachtig weder te kampen, waardoor bij Emeloort de steven ontzette, en hij tevens eenige andere schade bekwam. Op den middag van den 16ⁿ bespeurde Schipper JONCK, dat hij een graad en zes minuten Zuidelijker stond dan hij gegist had, daar hij in zestien dagen geen hoogte had kunnen bekomen; op denzelfden dag gistte Schipper VOLCKERTSZ. zijn bestek te staan op 15° 18′ Z. Br. en 122° 35′ Lengte, doch met Zuider zon bevond hij 15° 30′ Z. Br.

Den 20ⁿ kwam Schipper VONCK aan boord van de Boeij, en kwam men overeen zooveel Zuid te halen als de wind dit zoude toelaten, om alsdan te zien Oost te bekomen, hun gegiste bestek stond toen op 19° 5′ Z. Br. en 119° 2′ Lengte.

Den 1ⁿ Februarij met goed weder bij elkander aan boord wezende, besloot men, daar ze volgens hun gegiste bestek op 31° 2′ Z. Br. en 111° 35′ Lengte stonden, om de Oost te loopen en het land aan te doen. Na tot op den 14ⁿ af en dan bij elkander geweest te zijn, raakte de Emeloort de Boeij uit het gezigt. »Wandt hy ons al willens ontseyt is, en dat by nacht met een topseyl coelte." (1) Schipper VOLCKERTZ. maakt in zijn journaal daar geen gewag van, alleen schrijft hij nu eens dat hij af moet houden om de Emeloort in te wachten, om dat deze zoo slecht zeilde, dan weer »naer den middagh geraeckte Emeloort soo ver achteruyt, dat qualyck conde beoogen, soodat genoodsaeckt waren na hem toe te loopen, 'twelk seer verdrietich was." Eindelijk teekend hij op den 13ⁿ Februarij in zijn journaal

(1) Den 2ⁿ Febr. was de Schipper en de Koopman van de Boey aan boord van de Emeloort: Seyden alsoo wy vry soo hardt niet en seylden als sy, uytwysende syn woorden meende van ons sien te comen, edoch tegen ordre ende raetplegen."

op, » dat Emeloort weder van ons liep." Van dit oogenblik deed ieder galjoot de reis op zijn eigen gelegenheid.

Wij zullen ons eerst met de Emeloort bezig houden, en van den 21ⁿ Februarij zijn journaal vervolgen.

»Donderdagh 21 ditto. Den windt W. Z. W. en Z. W., moy weder, slecht water, stelden onse cours O. ¼ Z. aen, omdat wy bevonden om den N. getrocken te wesen, gelyck oock vast staet te gelooven, want uyt oorsaeck dat den wind meest uyt den Zuydelycken handt wayt, en het water soo om den N. dryft; want soo langh als wy op de reys syn geweest heeft den wind meest naer het Zuyden gehangen, en al de zeevarende personen sullen hebben te letten op de Zuydelycke winden, in dit gety van 't jaer, die dit vaerwater moeten varen, om het *Zuydlandt* aen te doen ende te becomen, om den Z. altyd te behouden.

Vrydagh 22 ditto. Dat etmael den windt Z. W. en W. Z. W. labber coelte, moy weder, bevonden door een peylingh 9 gr. en 45 min. N. westeringh, hebben ons lood geworpen maer conden geen grondt becomen, bleven by onsen eersten coers.

Zaturdagh 23 ditto. Den windt W. Z. W. met labber coelte, moy weder, bevonden door twee peylings 9 gr. 27 min. N. westering, slecht water; sagen eenige bladen van boomen dryven, oock mede croos met ronde bloesies of knopiens, van groote als groote kinckeren? in het rond, hebben mede een doradus gevangen. Hebben des avonts onse middellenchte en breete vereffent, bevonden 130 gr. en 20 min. lenckte te wesen, en 33 gr. 12 min. breete; hebben gelood maar geen grondt becomen. Bleven by den Oosten ganck om het land op dito breete aen te doen, den windt N. W.,

slappe topseyls coelte, moy weder, Godt loff!; hebben onse compassen op 5 gr. N. westeringh geleyt, den geheelen nacht moy weder.

Sondagh 24 ditto. Des namiddach kregen grondt op 85 à 90 vaem, fijn wit sandt, met kraelsteen vermengt, konden geen landt bekennen, hetwelck (hoewel het) noch klaer weêr was. Wij hebben veel doradus by ons gehadt, maer soodra wy op de gronden quamen verlieten sy ons, waeraen wy het eerst gewaer worden op den grondt te wesen, want dien visch soodanich van aert is, op die grondt dat se geen grondt moogen ruycken, nemen haeren keer seer hardt in zee. Wij bleven by onsen Oosten koers om te beoogen, hoe vardt van landt dat wy grondt hadden becomen, den windt W. Z. W.; naer een myl zeylens hadden wy 80 vaem becomen, grauw sandt met schelpen ende craelsteen. Des avonts met zononderganck sagen het land (1) O. ten N. à O. à O. Z. O., van ons 5 à 6 mylen naer gissingh op 48 vaem, groff grauw sandt met craelsteen; hebben het bygeleydt om op morgen volcomentlyck het landt te besien, uytwysende onse order, ende te ontdecken hoedanigh hetselve oock soude wesen, het landt van streckinge, als rivieren ende inbochten. Met moy weder, hol water, des nachts op de diepte van 44 vaem, wit sandt met steentiens en schulpies, 49 dito, als voren, krael met schulpies, 52 dito, met fijn sandt met steentiens en schulpies.

(1) By Major, *Indications*, p. 82, lezen we: » According to the Jonrnal of AUCKE PIETERSZ. JONCK, Skipper of the Galliot Emeloort, they sighted land while at a distance of four miles from the shore, on the 8th of March at 30° 25′ South latitude, the South point lying E. S. E, and the North point N. E. by N." In den tekst zien wy, dat reeds 13 dagen vroeger het land werd gezien op ruim 33° Z. Br., zoodat hunne Opmerkingen over dezen tijd in de *Indications* ontbreken.

60 dito, grauw sandt met schulpies en cleyne steentiens.

63 dito, met cleyne steentiens.

65 dito, als vorens.

72 dito, met sandt en crael.

75 dito, grauw sandt met kraelgrondt en schulpies.

78 dito, als boven.

80 dito, root sant met wit, edoch veel krael met scherpe grondt vermenght te wesen, naer bevinden 5 à $5\frac{1}{2}$ myl buyten den wal. Bevonden oock mede hoe Noordelycker dat wy quamen hoe dieper water, en wy naeckten het landt, want door den hollen zee die daerop aenliep alsmede door stilte.

Maendach 25 ditto. 'Smorgens hadden wy van het *Zuidland* den N. hoeck N. O., en den tweeden hoeck O. ten Z., den derden hoek O. Z. O. 5 à 6 mylen van ons, naer peilingh, op 75 vaem à 80 root sant met steentiens en schulpen met krael; het waer heel stil, lieten het dryven edoch hol water. Des middaghs conden door den dys het landt pas bekennen op 95 vaem fijn wit sant met kleyne schelpiens en rode stientiens. Deden onsen cours N. aen, dat etmael niet gewonnen door stilte als of- en aenhouden. 'Savonts hadden wy het landt 7 mylen N. N. O. van ons, op 90 vaem, wit sandt; dreven in het eerste van de hondewacht grondt aff. Het *Zuydland* op de Z. breete van 32 gr. 50 min., lenckte 132 gr. en 5 min., N. westering 8 gr. 48 min., door twee peylinghs, dat landt bevonden te leggen, en is moy hoog landt, vooraen laegh duynich te wesen en groote branding daerop aenquam vallen.

Dingsdagh 26 ditto. 'Smorgens hadden alhier dito landt, den Z. hoek O. Z. O., den N. hoek N. O. en O.

8 mylen van den wal, waren als doen grondt off door stilte met moy weder; bevonden 8 gr. 48 min. N. westering te wesen.

'Smorgens hadden een labber coelte uit den Z. W., stelden onse cours N. O. aen om onder den wal te comen. Des middaghs bevonden ons wel 50 min. Zuydelycker als ick gegist hadden, want wy altyd om den N. gezeylt hadden, en hebben 30 min. noch Z. gewonnen. Wy bevonden als dat den stroom om den Z. moet lopen, recht tegen de wet, want de winden meest Zuydelyck ende seer hardt uyt den Z. W. schiet. Hadden des middachs den Z. hoeck van het *Zuydlandt* Z. O. t. O. van ons, en het Noordelyckste O. ½ N. op 100 vaem, wit sand. Het brandt alhier soo gruwelyck aen, dat ons de haren op het hoofd resen. Bevonden alhier 2 kleyne eylandekens dicht onder den wal, doch heel laech te wesen; stelden onsen conrs N. ten W. aen, des avonts hadden wy het N. lyckste landt dat wy konden bekennen, N. N. O. 8 à 9 myl van ons, waren grondt af, den windt Z. Z. W. labber coelte, moy weder.

Woensdach 27 ditto. 'Smorgens sagen het Z. lyckste landt O. Z. O., en het N. lyckste N. ten O. 6 à 7 mylen buyten den wal, konden geen grondt becomen, lieten het N. O. nae den wal toeloopen. Alhier is moy hooch landt met heuvels en vooraen duynich landt; bevonden door 2 peylinghs 8 gr. 45 min. N. westering, des middachs conden wy het landt bekennen, doch niet ontwerpen, door den dys (die) op het landt lagh; konden geen grondt becomen, waren 6 à 7 mylen buyten den wal, den windt Z. Z. W. labber coelte, liepen N. N. O. aen om het land te naecken. Des avonts hadden wy het N. lyckste landt N. O., en het Z. lyckste Z. O. 5 à 6 mylen buyten 'slants. Stelden onsen cours N. aen, op

desen nacht en op morgen Oost, om op onsen gedestineerde plaets naer behooren te ontdecken en besien. Dit landt streckt meest Z. en N., maer wel soo Oostelyck; den verheyt van 20 mylen; tot 's avonts toe, den geheelen nacht moy weder:

Donderdagh 28 ditto. 'Smorgens hadden wy het Z. lyckste landt dat wy konden bekennen, Z. Z. O. 10 à 11 myl van ons; stelden onsen cours O. N. O. aen, den windt Z. W. à Z. topseyls coelte, moy weder. Den namiddach quamen op 130 vaem craelsteen (koraalsteen) 5 à 6 mylen van den wal, en liepen op 100, 80, 75, 60, 50, 30, 25, 20, 23 vaem kraelsteen tot op 2 myl aen de wal, alwaer het hardt aanbrandde.

Dit landt is alhier vooraen niet hoog maer met witte duynen, en landwaerds syn mooy hooge maer vry effen met weynich heuvels. Sagen den Wakende Boey noch drie mylen van ons, alwaer wy na toe hielden. Syn 's avonts by hem gecomen, en lyden het alsdoen om den West by met corte seylen; den Z. windt begon wat styfs te koelen; bevonden in het ofseylen van twee mylen de diepte van 21, 20 vaem steengrondt, seer swaer om op ten ancker te coomen. Setten onsen cours W. Z. W. aen, om soo veel boven den breedte te blyven als het doenlyck was. Den zee schoot machtich groff uyt den Z. en Z. Z. W.

Hebben onse marseyls ingenomen; hebben alhier landwaerds in mooy hoogh landt, seer effen, vooraen duynen, heel wit. Hadden des avonts het Z. lyckste landt dat wy konden peylen O. Z. O. en het Noordelijkste N. ten W. en de sandduynen N. O. ten O. op 20 en 21 vaem steengrondt en diepte; soo in 9 glasen 4 mylen West ten Noorden, behouden coers 2 mylen, 20 en 21 en als doen 23, 24, 30, 36, 40, 60, 70 vaem, wit sandtgrondt op

den kennis, gelyck als wy op den geheelen cust langs hebben bevonden, maer hebben tot nochtoe geen vuren gesien nooh oock eenich teycken konden vernemen.

Maert 1658 Vrydach, primo. Den windt Z. harde koelte, lyden met onse korte seylen by om den W. Z. W. met hol water, konden het landt niet aandoen door het rouw weder. Wij bevonden onsen boegspriet heel los te wesen, wandt de woelingh gebroocken waren, hebben dien met groote moeyte weder vast gemaeckt, en bleven by onsen cours als boven.

Saterdach 2 ditto. Weêr en wind als boven Z. à Z. Z. O., hebben met een schoverseyl bygeleyt om den Z. W., hol water, betoogen lucht. 'Savonts omtrent de 5 uren hebben onsen fock weder bygemaeckt, want het weêr wat bedaerde en oock om beter zee te becoomen; want wy als doen op de breete van 30 gr. 40 min. waren, en soo veel Z. sien te becoomen, om het landt weder aen te doen, daer wy dan (van) afgesteecken waren, om onse caerte te voltoyen. Den geheelen nacht moy weder met hol water.

Sondach 3 ditto. 's Morgens waren de Wakende Boey uyt het gesicht, den windt Z. Z. O. styve koelte, hol water, tegen den avond nam den windt wat aff; bevonden 15 min. Z. lycken als wy gegist hadden; betrouden den stroom om de Z. te loopen, als ons wel meer gebeurt is op dese cust, hetwelck seer vreemt comt tegen windt en zee op den stroom te trecken.

Maendach 4 ditto. Tamelyck weder met motregen, den windt Z. O. en Z. Z. O. topseyls koelte, leyden noch by met corte seylen.

Dingsdach 5 ditto. Smorgens kregen den windt Z. à Z. Z. W., leyden het om de Oost, maackten onse marseyls weder by, stelden onsen cours Oost aen, moy weder,

slecht water; hebben door een generale cours Oost en West behouden dat etmael, 's avonts door een peylingh 9 graden 9 min. Noordwestering bevonden, des nachts liep den wint W. Z. W. à W. met labber koelte ende moy weder.

Woensdach 6 ditto. Dat etmael de windt W. Z. W. met slappe topseylkoelte, moy weer, slecht water; hetwelck noch het eerste van de reys was geweest, deden onsen best om op morgen het landt te becoomen, den geheelen nacht topseyls koelte met moy weder.

Donderdach 7 ditto. 's Morgens een regenbuytje uyt den W. Z. W. à Z. W., de zee begon hem weder te ontheffen, hetwelck een goede teycken is in het aandoen van het landt als gronden; want zoodra als men tegen den grondt en het landt comt, crygt men hol water, alsmede de windt Z. Z. W, à Z. en Z. Z. O., vry styff, soo dat men alhier het landt op den hals moet aendoen, en (in) grooten peryckel, ten eersten door de grove zee, die ten tweeden door sterckheyt van windt, ten derden door een steenclippige grondt, waervoor een yder hem moet wachten op dese breete de cust aan te doen, soo het kan geschien, want men geen ancker kan laten toegaen of met verlies. Ghy hebt alhier veel kleyne vogelen onder wit en aen den buyck en boven swart. Hebben het den geheelen nacht met korte seylen O. Z. O. naer landt toegehouden, den wint Z. Z. W. styve topseyls coelte.

Vrydach 8 ditto. 's Morgens waren op de diepte van 120 vaem, wit sandt met schulpies en horenties en steentiens vermenght. Van het landt zagen den Z. hoek O. Z. O. en den N. hoeck N. O. ten N. 4 mylen buyten den wal, en liepen soo op 100, 80, 70, 72, 64, 50, 40, 36, 32, 30, 25, 20, 19 vaem, alwaer wy het hebben geset;

en sagen mede roock opgaen in het O. Z. O. en mede in het Oosten, alwaer wy op vast betrouden, dat tot seyn deden. Hebben haer geantwoordt met 3 schooten van ons canon, en eene groote vlagh van de groote stengh laten wayen; waren 1 à 1¼ myl buyten lants, alwaer het gruwelyck aenbranden en vol klippen en droochten scheen te wesen; hebben het den geheelen nacht soo houden leggen; sagen des nacht een vuur in het N.O.t.O. aensteecken, het weer nam hart af en het water slechte vry hart.

Saterdach 9 ditto. Voor den middach sagen van 't schip aen landt een vier opsteecken, waer op wy uyt het schip met 3 kanonschooten antwoorden, waerop sy doen meerder maeckten; ons hart verblydt synde, hebben goet gevonden, onsen boot aldaer na toe te senden met 9 kloecke mannen ende de stierman gemant, ende versien met deze provisie:

30 ℔ Broot.	3 kockers Kruyt.
20 ℔ Spek.	1 Paerdelyn.
8 kannen Arak.	1 Dregh.
1 vat water.	2 Lijnen om aan landt te coomen.
4 Muskets.	2 Schoppen.
4 Houwers.	1 Loot met een Lijn.
4 Piecken.	1 Compas.
4 Bandeliers.	1 Nachtglas.
2 bossen Londt.	

Zyn in Godes naeme soo heenen gevaren; met dat sy tegen den wal quamen, worde de roock ofte het vier geblust. Onse matroosen sulx siende, keerden wederom, want het oock seer laet begon te worden en syn tegen avondt weder aen boort gecoomen. Ick betrouwe dat dit vier geen oprecht werck en is, want het wel twee mylen van den anderen wert opgesteecken en terstondt

weder ophoud. Hebben goedgevonden om den boot op morgen weder heen te senden, om alsdan te beoogen hoedanich het soude moogen syn en te wesen. Hebben 9 canons schooten gedaen en een groote prince vlagh van boven laeten wayen; des nachts 3 canonschooten gedaen, een vier van boven des geheelen nachts opgehonden, maer geen teycken van landt hebben des nachts becoomen.

Sondach 10 ditto. 's Morgens hebben onse boot weder claer gemaeckt, om voor de tweede mael naer landt toe te vaeren; kregen een N. O. styve topseyl koelte, soo dat de boot niet op kon koomen; het water werde vry slecht, want wy op een opperwal laegen met een N. O. wint. Hebben ons schip weder versien naer ons vermogen en klaer gemaekt; tegen den middach worde het stilletiens; hebben den boot met 8 man en een stuerman en wel voorsien voor 8 dagen kost, en van alles wat sy van doen souden mogen hebben, als voren verhaelt staet. Sagen weder op strandt een groot vyer aansteecken, op deselfde plaets daer het den voorgaenden dach geweest was, en schooten alle uren een canonschot tot teycken en lieten weder een vlagge wayen; kregen den windt Z. Z. O. met seer moy weer en slecht water.

Den boot waer omtrent 2 uuren omtrent onderweegh eer sy aen de strant quamen, konden daer weynich brandingh bekennen daer sy in quamen. Hebben den geheelen weder geviert en alle uren een canonschoot gedaen; sagen mede op vier plaetsen vuren opsteecken aen landt, oock eenige musketschooten doen, omtrent ten 9 uuren des avonts hadden deesen vieren, te weten: Z. O. een vier en O. ten N. een vier, O. N. O. een vier en N. O. ten O. een vier, maer van het vier dat O. N. O. van ons was, worde geschooten en bleef den geheelen

nacht in brandt. Wy bevonden dat den stroom, soo lanck als wy hier ten ancker hebben gelegen, om den Z. te loopen ende dat tegen 10 myl in 't etmael naer gissingh; hebben alle dagen den wint alhier O. N. O. en Z. Z. W. meest gehadt, met seer moy weder.

Maendach 11 ditto. Des morgens met zon opganck zagen onse boot weder van het landt koomen in het Oosten, alwaer het slecht water was, en een eylandeken lagh daervan landt ½ myl buyten den wal, en een riff dat om den Noord streckte, alwaer tusschen beyde seer slecht water was en lanck 2½ myl laughs den wal, ¾ myl van strant of, leyt op den Z. breedte van 30 gr. en 25 min., soo ick bevondt, ende de miswysing 8 gr. 40 min. Noordwestering. Hebben onsen boot des naer (voor) middagh ten 10 uren aan boort gekregen, verhaelden ons dat se by drie huysen waeren geweest, en vyf persoonen van aansien, en seer groot van postuur waren, wenckten ons dat men naer haer toe soude coomen, als mede lyden de hand onder haer hoofd, tot teycken om te slapen, maer wy niet slecht synde, ons in handen van soodanigh wilt volck te begeven, waer wy goede exempels van hebben gehadt, syn weder naer onse boot gekeert, en doen wy in onse boot waren quamen sy op strandt. Wy deden een tycken met onse lantaren en vlagge, dat sy by ons souden coomen, maer sy seer schroomachtig waren, konden haer niet by onse boot krygen, syn met den doncker van ons vertrocken, en wy den geheelen nacht in onse boot gerust, naer het ofcorten van den wal. Wy hebben aen landt veel kreupelbos gevonden, op eenige plaetsen mede zaylandt, dat sy afbranden, op eenige plaatsen bouland ofte zaylandt, edoch geenige fruyten gesien, als eenige kruyden dat fray roock hadden, sonder iets meer te sien van vers water of boomen

landwaert, maer veel sandtduynen, naer dat wy soo drie mylen soo langhs strandt als in 't landt hebben gegaen; maer saegen 's nachts veel vieren aansteecken, hebben gans geen quaet ontmoet of gesien.

Syn des namiddachs ten 3 uuren in Godes naem weder onder seyl gegaen, den wint N. liepen weder wat om de Z., of wy daer noch eenige teycken conden becoomen, maer hebben ten voren geen teycken gesien langhs dien geheelen cust, tot op hier, van de Z. breete van 33 gr. 30 min. tot op 30 gr. 25 min. toe, alwaer wy aen landt syn gevaren en bevonden als boven staet. Naerdat wy daer vier etmael hebben geset gelegen, en geen Duytsen ofte teycken van 't schip hebben becoomen, syn des avonts weder van daer geseylt, hadden 15 etmael aldaer op die cust geweest. Kregen den windt Z, Z. O. à Z., leyden het om den West over, in 't afseylen 18½, 19, 20, 22, 23, 24, 26, en doen weder op 18 vaem craelsteen, en doen weder op 20, 22, 24, 26, 30, 40, 75 vaem, wit fijn sandt aan den kenner? Namen onse marseyls in en lyden met corte seylen by, in het vierde glas van de hondewacht leyden het weder om de Oost na de wal, de geheele nacht met regen. Verstonden de gedaente van de inwoonders van het Z. landt: de manspersoonen syn kloeck van persoon, naeckt, behalve haer mannelyckheyt, met een weynig (daar) voor te hebben, met een kroon op haar hoofd, seer swart.

Dingsdach 12 ditto. 'Smorgens lyden het N. N. O. nae wal toe, konden het landt pas beoogen door donckerheyt van weder. Des middachs begon het seer hart te koelen, hebben onse seylen altemael moeten innemen, behalve onse fock sonder bonet, stelden onse cours N. W. aen, om alhier wat buyten reven en lant te geraec-

ken, want wy naer 4 à 5 mylen daer buyten waren, en een snoode grondt is. Onse matrosen begonnen seer in te vallen van sieckten als seere oogen. De zee ontbefte hem seer hardt, waren buytengronden; ghy hebt op dese geheele cust 4, 5, 6, 7 myl buyten den wal grondt, als gy in dit boeck kunt lesen.

Des avonts conden geen landt bekennen, lieten den clip de Tortelduyf aen stierboort leggen 3 mylen. Hiertegen aen hebben heel leege duynen, want wy hetzelfde konden beoogen op 5 à 6 mylen O. Z. O. van ons; den geheelen nacht swaer weder, namen veel water over, den windt hielt Z. Z. O. met regen.

Woensdach 13 ditto. Hiel de windt sterck aen uyt den Z. Z. O. à Z., des middachs stelden onsen cours N. N. W. aen, om soodra wy het gaende konden houden weder het landt aen te doen. Op heden regen en hol water, den geheelen nacht bedroeft weder, namen veel water over.

Donderdach 14 ditto. Noch swaer weder, konden het landt niet aendoen door de sware zee als windt; de wind Z. met regen en doncker weer, moesten parfors met cleyn zeyl zeylen om de zee wat te ontloopen, hebben des middachs onsen cours N. aengestelt, den geheelen nacht de windt Z. à Z. Z. O."

Van dezen dag af werd de koers naar *Java* gesteld, waar zij op den 19n April het anker ter reede van *Batavia* lieten vallen.

Wij hebben hiervoren gezien dat Emeloort, volgens het schrijven van Schipper VOLCKERTSZ. op den 13n Febr. van hun liep, de schepen waren toen op de Zuider breedte van 33° 28′, en op eene gegiste lengte van 120° 41′; het liep nog aan tot den 23n, alvorens de Wakende Boeij het land in het gezigt kreeg. Wij willen

ook dit galjoot zijn dagverhaal vervolgen, voor de dagen die het op de kust doorbragt.

» 23° February. Aengenaem goet weer, de wind met labber coelte W. Z. W. Voormiddaghs ontrent 9 uren saegen in 't O. lant, ongeveer 8 myl van ons, conden geen gront becomen, met N. son bequamen 31 gr. 40 min. Z. poolshoochte, ende 100 vaem fijn wit santgront, synde ontrent 5 myl buyten 't landt; gisten in 't etmael O. ten N. 10 myl geseylt te hebben, en op 131 gr. 49 min. langhte te wesen.

Seylende voorts op 't lant aen, alwaer 60 vaem fijn wit sant en 35, 20, 18, 17 vaem grof santgront hadden; lieten 't voorts op dusdanige diepte langs de wal staen.

Met zonnenondergangh bequamen 8½ gr. Noordwestering miswysing, en sagen dat het laht dat eerst gesien, en langs geseylt hadden, een eylant was, 'twelck wel 3 myl van de vaste cust aflagh, hebbende verscheide clippen tusschen de wal en 't selve in. Seylden voorts nae de wal, alwaer op 20 en 21 vaem, met cleen seyl over en weer hielden, en alsoo den dach verwachte.

24 ditto. 'Smorgens goet weer, 't luchien W. N. W., synde op 20 vaem 2 à 3 myl buyten den wal, bequamen als voren 8½ gr. miswysingh, op den dach weeck weer met calmten. Alsoo niet wel van den wal conden houden, vonden goet op 17 vaem ten ancker te comen, en de boot na lant te senden, 'twelck gedaen wiert, leggende ongeveer 2 cleyne mylen buiten den wal, hebbende een reciff tusschen den wal en ons, daer 't hart opbarnden; sagen op veel plaatsen groote roocken opgaen, soo dat 't volck goeden moet hadde met de boot iets op te doen en te becomen. Snachts weynich variable coelten, hielden continuelyck een vier achter op, (en) stoockten ons volck aan lant groot vier.

25 ditto. 'Smorgens goet weêr, de wint met mooije oelte O., de zee rolden groff uyt den W. Z. W. op de wal, soo dat op 't recif en op de wal iselyck barnde, vreesende de boot enich ongeval mocht overcomen. Bequamen aen N. son 31 gr. 20 min. Z. pools hoochte; na de middagh de wint met tamelycke coelte Z. Z. W. maeckten een nieuwe voormersse rhee; sagen oock op verscheiden plaetsen veel roock opgaen. 'Savonts de coelte Z. (:en:) schoot 't water soo cort en grof, dat voor 't ancker doorgingen, 'snachts goet weer.

26* ditto. 'Smorgens goet weer, de wint met slappe coelte Z., ende alsoo geen boot vernamen, waren om deselve heel beducht, soo dat de schuyt na lant sonden om te sien hoe 't met de boot gelegen waer, doch ten halven synde sagen de boot van lant steecken, en (die) tegen den middagh aen boort quam. Waervan den stierman rapporteerden aen lant geweest waren, veel teeckenen van 't verongeluckte schip den Draeck vernomen hadden, doch geen voetpaden noch eenich plaets daer volck haer onthouden hadt, alhoewel wydt en zydt soo in 't lant als langs de strant gegaen hadden.

De teeckenen van 't schip aen de zeecant die vernomen hadden syn dese, namentlyck: een dicke dwarsbalck, stuck van de eecke huyt, stuck van de verdubbelingh, vaetie, putsen, doften van de boot, stucken van kisten, duygen en andere rommelingh, en notabels was, dat party stucken van plancken, die met de eynden omhooch en in 't ronde opgeset waeren.

Alsoo hier tot geen rechte kennis conden comen, resolveerde 't ancker te lichten en langs den wal N. af te seylen; in 't ancker winden is 't touw gebroocken, soodat 't ancker verlooren, en in 't langs de wal seylen, is de schuyt, soo achteraen lagh, van een zee omgewor-

pen, soodat alhoewel alle mogelycke vlyt met schip en boot aenwenden, door den doncker oock verlooren; hielden 't den nacht op 18 en 20 vaem, soo goede als vuylige cralige gront, langs de wal.

27 ditto. 'Smorgens goet weer, 't cleen luchien W., synde op 22 à 23 vaem cralige santgront, 3 à 4 myl buyten den wal, 't welck te veer buyten den wal was om de boot aen lant te senden, waerover tot op 18 vaem, 2 myl van de wal liepen, daer 't ancker lieten toegaen en de boot na lant stierden; bequamen aen N. son 31 gr, 14 min. Z. pools hoochte. Wat voor den avont is de boot weder aen boort gecomen, rapporteerden niet vernomen te hebben, als een riff dat ongeveer $\frac{2}{3}$ myl buyten de wal t' zee lagh.

28 ditto. 'Smorgens 't luchtien Z., lichten 't ancker, en seylden Noortwaerts langs den wal, tot dat gissing maakten op 30 gr. 40 min. Z. Br. te wesen, alwaer andermael op 17 vaem cralige gront ten ancker quamen, ongeveer $1\frac{2}{3}$ myl buyten de wal, daer de boot na lant sont; doch naeu ten halven aen lant synde, wierden verscheyden vieren aen lant opgesteecken, dat vertrouwden van de inwoonders gedaen wiert en tot een teecken voor hen gehouden wert. Na de middagh quam de boot weder van lant, maer alsoo uyt den Z. styf begon te waeyen, dat voort hol water maeckte, kon de boot 't schip niet beseylen, soodat een stuck achter 't schip de dregh lieten vallen, doch conden met geen middelen deselve aen boort krygen noch geen ancker lichten; namiddaghs ontrent 4 uuren is 't touw gebroocken, soodat na de boot gierden en deselve aen boort cregen; rapporteerde den stierman niets vernomen te hebben als groote roock, en dat met geen boot conde landen door de groote berningh. De

wint hart aennemende, setten de boot in, lieten 't met schoverseyls t'zee staen; nadat weynich 't seil gemaeckt hadden, sagen Emeloort uytter zee comen, en met ons heen wenden.

Maert 1. Graeuw weer, de wint met schoverseyls coelte Z., gisten op 30 gr. 26 min. Z. Br., 130 gr. 32 min. langte te wesen, en in 't etmael W. N. W. 14 myl geseylt te hebben, namiddaghs namen de fock (1) in.

(1) Van den 1° Maart tot den 18n, wanneer zij het land weder gewaar werden, kruisten ze met storm- en doorgaand slecht weder op de kust, en behelst het Journaal niets meldenswaardig; de Emeloort, die ze den 28n Febr. uit zee hadden zien komen, was op den avond van den 3 weder uit het gezigt.

Hun bestek stondt die dagen als volgt:

Maand.	Dagen.	Coersen.	Mylen.	Geg. Br.	Bev. Z. Br.	Middel-lengte.	Miswijzing.	Winden.	Hoedanigheid des weders.
			°	° ′	° ′	° ′	° ′		
Maart	1	W.N.W.	14	30 26	...	130 32	..	Z.	
	2	W.N.W.	13	30 6	...	129 36	..	Z. Z. O.	Harde wind met caecken.
	3	W.	14	30 6	...	128 32	..	Z.O.t.Z. Z. Z. O.	Als voren.
	4	Gisten niet vertiert te wesen.					..	Z. O.	Met vlagen, de wind hard afnemende.
	5	Z.	11	30 50	31 25	128 32	..	Z.	Koud nat weêr, hard om de Zuyd gevoert.
	6	O. t. Z.	17	31 38	31 35	129 50	..	Z. t. W.	Goed weêr, labbercoelte.
	7	O.	18	31 35	...	131 15	..	W. W.Z.W.	Grou zee op de wal.
	8	W. t. Z.	16	31 47	...	130 1	..	Z. O.	Met vlagen harde wint.
	9	W.Z.W.	15	32 10	...	128 56	..	O.	Afnemend weêr, labbercoelte.
	10	N. O.	7	31 50	...	129 19	11	O.	Graeu dysich weêr.
	11	O. t. Z.	17	32 4	...	130 37	..	Z. Z. O.	Styve topseylscoelte.
	12	O.	13	32 4	...	131 38	..	Z. Z. Z. O.	Regen met caecken, harde wind, gisten 5 myl uit den wal te wesen.
	13	W. t. N.	13	31 54	...	130 38	..	.....	Ongestadig weêr liet hem tot storm aansien.
	14	N. W.	16	31 9	...	129 45	..	Z. Z. O.	Harde coelte als voren.
	15	N. O.	14	30 29	...	130 31	..	Z. Z.O. t. Z.	Harde wint.
	16	Z. O.	8	30 52	...	130 57	9 30	.....	Afnemend weêr.
	17	Z. t. O.	8	31 23	...	131 4	..	O. N. O. O.	Styve topseylscoelte, goet weêr.
	18	O. Z. O.	12	31 49	...	131 56	..	N. N. O.	Sagen lant in 't O.

18 ditto. Goet weer, de wint met mooye coelte weynich N. N. O., voor N. son sagen in 't O. lant, gisten op 31 gr. 49 min. Z. Br., 131 gr, 56 min. langhte te wesen, en in 't etmaal O. Z. O. 12 mylen geseylt te hebben, edoch bequamen aen N. son 31 gr. 52 min. Z. pools hoochte, synde ongeveer 8 myl buyten den wal, conden geen gront becomen; cregen 't luchien Z. Z. O. wendent om de Oost, soodat met sonnen ondergangh onder de N. O. hoeck van 't eylant, op 17 vaem goede santgront ½ myl buyten 't lant ten ancker quamen, ende de nacht leggen bleven.

19 ditto. Goet weer, 'smorgens mooje N. O. en namiddagh Z. O. coelten, stierden de boot aen 't eylant, en schraepten 't schip onder water. Tegen den avont quam de boot weder aen boort, en rapporteerde de stierman dat 't eylant vol boschagie was, en oock qualyck een plaets conden vinden om met een boot aen lant te comen, alsoo 't rontom dicht aen de wal steenreven hadde, en dat twee zeerobben met een boschcatt gesien, nevens veel vuylicheden van ander vee, doch geen vernomen, soodat 't ancker lichten en de vaste cust aen boort seylden tot op 17 vaem, loopende voorts langs de wal.

20 ditto. 'Smorgens schoon weer, de wint met labber coelte N. O., sonden de boot welgemant aen lant. Op den dach stilte, na den middach mooye Z. lycke coelte. 'Snachts hadden ons volck een groot vier aen lant.

21 ditto. 'Smorgens de wint met slappe coelte O., namiddagh Z., lichten met deselve 't ancker, zeylende om de N. langs de wal, doende veel schooten met canon; weynich voor sonnenondergangh quam de boot aen, medebrengende een joffer van 't schip de Draeck, en nadat van alle noodwendicheden versien was, is weder-

om na lant gesteecken, ende hebben wy 't ancker op 14 à 15 vaem een myl buyten de wal laeten toegaen, daer tusschen 't schip en 't lant een recif hadden, dat langs de wal streckte, daer de stortingh op saegen.

22 ditto. 'Smorgens 't labber coeltjen O. N. O., lichten 't ancker, ende lieten 't met clein seyl langs de wal steevenen, schietende als voren; bequamen aen N. son 31 gr. 9 min. Z. pools hoochte, synde op 19 à 20 vadem 2 à 3 myl buyten de wal, van waer met de zeewint weder na de wal stevende, daer de boot aanquam, medebrengende een voormarseknecht, een blocq met iets anders van cleyne wardye, ende alsoo 't heel schoon liefelyck weder was, en oock anders niet liet aensien, hebbe deselve, andermael versien synde, naer lant gesonden, daer met de son noch quamen. Ende alsoo wy met 't schip dicht tusschen twee reven, op 12 à 13 vaem waren, dat te dicht was om ten ancker te comen, syn wat t'zee geseylt, alwaer 't ancker op 16 vaem, 1½ myl buyten de wal lieten toegaen. Met den doncker begont wat uyt den Z. Z. W. op te coelen, dat in de eerste wacht hert aennam, soodat schielyck hol water en harden wint hadden, wensten wel de boot aen boort hadden ende t'zee te wesen. Schooten een canonschoot, staecken een vier op, om of de boot na boort mochte comen, ons bequamer te vinden, blyvende alsoo met groote becommeringh van boot, en groot peryckel, om met 't schip tegen de reven aen te dryven, leggen ryden tot 'smiddernachts, als wanneer 't tuy quam te breecken, dat een ander ancker lieten toegaen en aleer 't selve te houden quam, op 13 vaem geraeckten, daer alsoo bleven leggen.

23 ditto. 'Smorgens noch onstuymich weer, keken, al hoewel selfs in grooten noodt waren, over al uyt of

de boot oock sien conden, dat God betert niet en deden; waerdoor vertrouwe dat met de boot van lant begeven hebben, en dat onderwegen syn omgeslagen of tegens 't Noordelycxte rif, daer niet wel met dese Z. Z. W. wint boven mochten, tegen aengeraeckt syn. Wy dus ellendich leggende, deden den scheepsraet bijeen comen, om met den ander tot dienst der Ed. Compe en behout van 't schip ende leven, eenigen middel te raemen, hoe 't bequaemst mochten onder seyl geraecken. Hebben geen ander middel connen uytvinden, als de schooverseylen met stootgaerden te versorgen, ende met een gier om de W. touw af te cappen, 't welck deden, waermede t' zee quamen; bequamen door N. son 31 gr. Z. pools hoochte, liep de wint Z. die soo hart aennam, dat met de son de fock op de steven namen.

24 ditto. 'Smorgens afnement weer, de wint O. Z. O., maeckten meer seyl, gisten op 31 gr. 20 min. breete te wesen, en in 't etmael W. Z. W. 13 myl geseylt te hebben; edoch bequamen aen N. son 31 gr. 35 min. Z. pools hoochte, waren hart om de Zuyt gevoert, 'savonts woeit weder hert soodat de marsseyls innaemen.

25 ditto. 'Smorgens woeit noch styf uyt den Z. O. Op den dach liep de wint met topseils coelten O. Z. O., maeckten meer seyl, wendent om de Z., gisten op 32 gr. 32 min. breete te wesen, en in 't etmael Z. W. 20 myl geseylt te hebben; tegen den avont aennemende wint.

26 ditto. 'Smorgens Oostelycke topseyls coelte, bequamen aen N. son 32 gr. 50 min. Z. poolshoochte, gisten in 't etmael O. ten N. 8 myl geseylt te hebben, en om de Z. gevoert; namiddags Z. weynich coelten, wendent om de Oost.

27 ditto. 'Smorgens goet weer, 't luchien Z. O., bequa-

men aen sonnen opganck 10½ gr. miswysing, en aen N. són 32 gr. 25 min. Z. pools hoochten, hadden in 't etmael O. N. O. 17 myl geseylt. Na den middagh begont uyt den Z. mooitjes op te coelen, waermede N. O. aengingen; in 't mits van de eerste wacht bequamen 70 vaem fyne, witte santgront, soo dat den geheelen nacht met cleen seyl N. N. O. aenstevenden, om (niet?) in de bocht by Zuyden 't eylant te vervallen, alsoo daer een laeger wal was.

28 ditto. 'Smorgens met den dach sagen int Z. O., ongeveer 4 mylen van ons, 't eylant, op 30 vaem, maeckten meer seyl, waermede de vaste cust aen boort liepen. Bequamen aen N. son 31 gr. 20 min. Z. pools hoochte, hebbende de twee clippen N. O. ten O. ¾ myl, synde op 11 à 12 vaem; liepen voorts soo naer de wal, dat een mensch op de strant souden gesien hebben, deden verscheyden schooten recht voor deselve plaets, daer de boot laest aen lant gevaren is, maer conden van deselve geen tael of teecken vernemen. Soo dat vertrouwen, als vooren den 23ⁿ gesecht, verongeluckt zullen syn, dierhalven met den anderen resolveerden langs de wal te zeylen en reys na *Battavia* te vorderen. Met doncker avont sagen een vier dicht aen de zeecant, vertrouwen 't selve van Christenmenschen, 't sy Draecs ofte Hoops (1) volck gestoockt wiert, alsoo nooit diergelyck vier vernomen hadden, waerdoor een canon losten, waertegen terstont noch een ander vier dicht by malcander gesien wiert. Ende alsoo 't dicht uyt den Z. was coelende, en geen boot noch schuyt en hadden om daer na te vernemen, als oock geen bequame anckergront, als scharpe craelsteen vernamen, hebben dier

(1) Zie bl. 260.

halven geen ancker laten vallen, maer met weynich zeyl bygehouden en den dagh verbeydt.

29 ditto. 'Smorgens bevonden ons op 23 vaem, 2 myl buyten de wal, maer veer benoorden daer 't vier gesien hadden, soodat meer zeyl maeckten en langs de wal seylden, alwaer doorgaens een recif met veel verscheyden eylanden buyten den wal vernamen, daer op 23 à 24 en 21 vaem, by langs seylden, synde somtyts twee en somtyts 2½ myl buyten de wal, soo dat dese reven omtrent 1 myl, oock 1½ myl weynich min of meer, buyten 't lant zee lagen. Bequamen met N. son 29 gr. 45 min. Z. pools hoochte, synde op 2½ myl buyten den wal, op 23 vaem, beginnende van hier laegh lant te crygen, dat weynich Noordelyck streckte als voor dese. Nademiddagh dysige graeuwe lucht, seylden noch langs de wal tot sonnen onderganck, dat de wal verlieten en 't zee stevende, alsoo hoe langer hoe harder wayde, seylende W. N. W. aen, 't loot gedurich gebruyckende. Geraeckten in 't mits van de eerste wacht, dat op geen 150 vaem conden gront becomen, ende in 't voorst van de Hondewacht, dicht by de Tortelduyf langs, daer de stortingh van sagen, alwaer 28, 30, 40, 50 en 60 vaem hadden.

30 ditto. Overtoogen reegenich weer, de wint met styve coelte Z., ende alsoo 't geen weer was om de wal aen te doen, hebben t'langs deselve laten heen staen; gisten op 28 gr. 26 min. breete te wesen, en in 't etmael N. W. 28 myl geseylt te hebben.

31 ditto. Overtoogen reegenech weer, met styve doorgaende Z. wint, gisten op 26 gr. 26 min. Z. breete en in 't etmael N. 30 myl geseylt te hebben, synde op 80 vaem graeuwe santgront, en met sonnen ondergangh W. 5 myl, op 60 vaem, van de hoeck *Dirck Hartochs*

ree, alwaer de compassen van de 10 op 8 gr., tegen de N. westeringh leydden, en de coers N.N.W. aenstelden. 'Snachts taemelyck weer.

De Waeckende Boey zag het land van *Java* op den 10n April daaraanvolgende. Schipper VOLCKERTSZ. geeft de volgende beschryvingh van de Westcust van *'t Zuytlant*.

» *'t Zuytlandt* heeft langs de zeecant hoeckachtige santduynen, altemael grasachtig los sant, daer men tot over de encklauwen toe insackt, en als men de voeten weder uyttreckt groote voetsporen staen blyven.

Heeft ongeveer een myl weynich min of meer buyten de wal, doorgaens een steen recif, daer men op veel plaetsen de zee hart siet storten en branden, en op verscheyde plaetsen 1, 1½ en wel 2 vaem diep is, daer men met boots en schuyt overvaert na de wal, alwaer dan dieper water tot aen de strant gevonden wort, doch al craelsteenege, scherpe gront, soo dat niet wel te landen noch veel min een boot voor een dregh te houden is, als uytgeseyt een plaets ontrent 9 myl benoorden 't eylant, daer dicht aen de wal 3 clippen gevonden worden, die met een steenrif aen malcander vast syn, daer men bequamelyck met boots en schuyts can achter leggen en landen, doch al scherpe gront.

'T landwaerts in ist vry hooch, effen bergich landt, doch van aensien dor en woest, als ontrent 't eylandt daer men veel geboomte siet.

Op de 32 gr. wat min Z. breete leyt een groot eylandt, ontrent 3 mylen buyten 't vaste *Zuytlant*, dat redelyck hooge bergen heeft, met veel bosschagie en doornbosch, soo dat qualyck te begaen is, alwaer eenich gedierte hen

onthoudt, alsoo veel vuylicheden met twee zeerobben en een boscat, van gedaente een musculjadt, (?) cat, doch bruynder van haer, gesien hebben. (1) Aen dit eylandt can men qualyck aencomen door de steen reven, die doorgaens langs 't landt gelycx en onder water leggen, heeft oock tusschen 't vaste landt veel clippen en reeven, als oock weynich by Zuyden noch een ander cleen eylandt.

Dit groote eylandt dat geen naem heb willen geven, maer tot believen van de Ed. Heer Generael ongenaemt blyven (2), mach men met mooy weer uytter zee comende, ongeveer 7 à 8 myl sien. Vertrouwe op 't selve brackachtich oft versch water soude connen gevonden worden, en goet branthout becomen, doch met groote moeite.

Twee goede seeckere mercktekenen van de Westcust van 't Zuytlant:

Ten eersten. Soo wanneer imant in dese contreyen ontrent de 11 gr. miswysingh bevindt, mag wel verseeckert wesen niet meer als 18 à 20 mylen buyten de wal te syn.

Ten tweeden. Soo wanneer siet croos dryven, dat gront sal bewerpen, 't zy 70, 60, 50, 40, 30 off minder vadem. (3)

---

(1) Welk dier hiermede bedoeld wordt is ons onbekend, mogelijk een muskus-rat of kangoeroe.

(2) Het Eiland Rottenest van DE VLAMINGH.

(3) Beide Schippers hebben van het door hun bezeild gedeelte der kust kaarten vervaardigd; zie de Lijst hier achter.

De Heer Major geeft in zijne *Indications*, p. 77—90, een zakelijk verslag van de verrigtingen, die in het werk werden gesteld door de vaartuigen, die tot het opsporen van het volk van de Draak werden gebruikt; waar ons de Journalen ten dienste stonden, achtten wij het verkieslijker die te volgen.

Hiervoren op de bladzijde 286, hebben we gezien hoe de boot van de Wakende Boey, op den 21n Maart aan boord van land terug gekomen, door den Schipper VOLCKERTSZ. nogmaals derwaarts werd gezonden, en sedert niet terugkeerde. Tegen de verwachting van den Schipper VOLCKERTSZ., kwam echter den Opper-Stuurman ABRAHAM LEEMAN, met een gedeelte van zijn sloepsvolk later nog teregt, en daar het door dezen gehouden journaal is bewaard gebleven, zoo zal men het niet ongepast noemen, wanneer wij daaruit overnemen, wat hem en zijne metgezellen sedert hun laatst vertrek van boord op deze kust is wedervaren, en mede te deelen met welke rampen en wederwaardigheden zij te kampen hebben gehad.

» Den 22n Maert. 'sMorgens mooi weder, de wint Zuydelyck en moje coelte, lichten onse dregh en ben weder met eenigh volck aan lant gegaan. 'tSchip en de boot zeylden soo N. waarts aan met ons heenen; bevonden weder als voren, verckens, buttervaten, daar noch een bodem in was, stucken van 't roosterwercq van 't hackebort, 4 à 5 roopaarden, juffrouwen en andere rommelingh. Over de middagh, zynde de wint Z. Z. W. met een labbere coelte, begonnen de zee seer aan te rollen, soodat tegen het volck seyde, laat ons nae boort gaan, want ick vreese voor onweer, opdat wy niet vaeren als voor omtrent 3 weecken, wanneer aan lant zynde, met hart weder aen boort mosten comen (1) ende omtrent het schip zynde, is de mast van de boot gebroocken, soodat onse dregh mosten laten vallen, zynde onmogelyck om aan boord te comen door de harde wint en schrickelycke hooge zee, soodat elck oogenblick meenden van de zee overstelpt te worden, deden seyn en lieten schoot op schoot schie-

(1) Zie den 28n Februarij, op bl. 281.

ten om hulp, dan en kwam niet, daar toch echter by aldien den Schipper het touw hadt laeten cappen op ons conde afcomen, dan het geschiede niet, ende wy meenden alle oogenblick te vergaen, tot dat eyndelyck God gaff dat het touw van 't schip van selffs brack, en op ons affquam dryven en soodanich met groot peryckel weder aen boort quamen. In 't schip zynde, seyde de Schipper tegens my, het is u groot geluck dat het touw gebroocken is, ick soude u anders niet geholpen hebben, 't welck hij tot diverse malen by het volck repeteerde, dat my van harten seer dede sulcx van hem te verstaan, en my daarover bedroefde. Nu als vooren verhaalt, geresolveert hebbende om naar boort te gaan, zyn by het schip gecomen, wesende noch onder seyl, den Schipper my siende, zeyde, wat doet ghy alreede aan boort, laet het goet in de boot leggen, ghy moet weder aan lant; waarop seyde: de zee begint soo hart aan te rollen aen lant, dat ick vreese voor onweer, dan gaff my ten antwoort: 't heeft geen noot, de boot moet weder heen. Daarop repliceerde aan lant comende crygh ick eenigh onweer, waer sal ick my bergen, want daer geen baay noch eylanden zyn; moet ick tegens de wal soo zyn wy om den hals, en t' zeewaart can ick niet, oock is 't overal vuyl ende vol clippen, bovendien alsoo 't tegens den avont gingh, geen uytsicht conden hebben. Dan seyde weder tegens my: het heeft geen noot, 't is mooy weer, waerop ick nochmaels seyde dat ick seer voor onweer vreesde; reprocheerde my dat ick bangh was, en de boot weder naer lant most, vraechde den Boeckhouder wat hem daervan docht, die tot antwoort gaff, dat het goet weder was, soodat in den name Gods weder aen lant gingen. Met doncker syn wy voor drooge gecomen onder het

lant, en hebben 't geseth om den dagh te verwachten. De wint Z. Z. W. en Z. W. geloopen met styve coelte, de zee begon soo hol aen te schieten dat wy onse dregh mosten lichten en gingen onder seyl. De wint begon dapper aan te coelen en het was heel doncker, soodat geen uytsicht hadden, de zee brande overal op de clippen, want langs 't lant veel clippen en rutsen leggen; leyden soo over en weder tusschen de brandingh, dan conden niet uyt geraecken, zyn weder voor dregh gecomen om den dagh te verwachten, ende het begon hoe langer hoe harder te wayen.

23 ditto. 'Smorgens met den dagh onse dregh gelicht en onder seyl gegaen, doende ons best om buyten de drooghen te raacken, dan de zee schoot soo hol, en de wint was soo crachtich dat wy het niet verdragen conden; ons roer brack los, de bovenste vingerlinck was uyt (de) steven, ende de onderste roerhaeck die was soo los van het roer aff, soodat heel verlegen waeren. Naemen aen elcke syde van de boot 2 riemen om mede te stieren, de wint ende de zee soo crachtich aenschietende dat het qualyck te verhaelen is, soodat het volcq begon te kermen en te roepen; want wy namen veel water over en conden soo niet langh gaande houden, vreesden met elcke zee omgeworpen te worden. Ick geen cans ter wereld siende om 't schip te vinden, wiert genoodsaeckt voor wint en voor zee te laeten voorstaen op Godes genaede aen, soodat malcanderen seer bedroeft aensaegen. Ick seyde comt laet ons op Godt betrouwen en ons tot hem begeven, wy moeten doch eens sterven; elck een bereyde hem daertoe, want wy niet anders en sien dan de doodt voor oogen, knielde met malcanderen neder, en ick dede het gebedt, en riepen Godt van harten aen, soodat meest al het volcq de tranen over de oogen liepen.

Dat gedaan synde begonnen eenige droevigh te schreyen, doch trooste haer soo veel als ick conde, want my het schreyen alsoo nae als haer was, doch liet het soo weynich blycken als ick conde.

Wy saegen doorgaens het lant, ende de zee was soo onstuymich ende groff, dat wy alle oogenblick meenden te vergaen; 2 à 3 uren naer de middagh sagh ick twee hooge heuvels in zee en eenigh gebroocken lant, een mooy stuck van 't vaste lant aff, dat meest recht vooruyt ley; mosten alsoo laeten voorstaen met de besaan ter halver mast, want daer geen ander remedie was. De voorschreven heuvels wat naeder comende, sagen dat het twee clippen waeren, tusschen beyde sagh ick een cleene bocht met graeu sant leggen, en buyten om wederseyden sagh ick niet dan clippen en gebroocken lant, en de zee brande overal soo sterck en wreet dat 't een afgrijs was om te sien. Ick niet wetende wat te doen, bysteecken en conde ick niet, mosten het soo laeten voortstaan, liet de fock bymaecken opdat het noch harder vaart soude loopen om te zee te ontgaen, en liet een presenningh sleepen om de zee daer op te breecken. Dicht by de brandingh comende, wiert de boot met een zee bynae halff vol geworpen; ick riep van uythoosen, want wy sullen noch meerder crygen, dan daer was weynich moet onder 't volcq, al soo geen ander apparentie was dan tegen de clippen in stucken gesmeten te worden. Ick liet het recht op de voorseyde Santbay aenhouden, het liep soo snellen vaert, ende met de schrickelycke cracht van de zee, wierden wy over de clipen wel een pistoolschoot heen geworpen, onderweegs in de branding cregen een stoot op een clip, en raackten soodanigh daer door. Het volck viel ten eersten over boort, om het lant te cry-

gen, ick bleeff aen de boot hangen en riep om hulp om de boot te bergen, en cregen hem met alle man over de clippen heen tot aan het santstrant, doe was het ontrent 4 à 5 uren nae de middagh. Het volck was doen soo verblyt off sy een nieuw leven gevonden hadden, drooghden haer goet. Wy hadden ontrent 7 à 8 ℔ broot, dan 't was heel nat van 't zout water, en vier hachjes specq, en anders geen eetbare waer. Wy sloegen twee robben doot en hebbense gevilt, dadelyck vier gemaeckt en 't vleesch gebraden; eenige van ons volck liepen op de clippen en vonden jonge meeuwen in de holen; het ging doen op een braeden. Ick liet het vat met waeter aen lant haelen opdat niet te veel soude gedroncken worden, doen sy gegeten hadden, liet elck eens drincken door een riet, en doen was het tegen den avont. Het volck bracht my twee meeuwen met een stuck gebraeden robbenvlees, dan hadde weynich moet om te eten, vreesde seer 't schip verloren te hebben; den avont gevallen synde croopen by malcander onder een clip, en bleven daer de heele nacht, die my machtich lang viel, tot dat het weder dagh wierde.

24 ditto. 'sMorgens was de wint vry wat affgenomen; bevont de boot door 't stooten vry schaeloos, de mastdoft uyt het spoor. Ick gingh op de clippen, dan sagh niet als de bare zee en de rutsen daar wy deur waeren comen zeylen, en riep Godt van harten aen om hulp ende bystant. Gingh weder om laegh en liet 't volck 't gebet doen; stelde de timmerman met 3 à 4 matrozen, aen de boot te werk om deselve te repareren soo veel wy conden, de rest gingen om meeuwen te soecken, sloegen nog twee robben doot. Het versch waeter dat wy hadden was seer weynich, het vaetjen was ontrent 40 cannen groot, ende was al halff leegh,

soodat wy naulycx meer durfden drincken. Wy sochten tusschen de clippen om waeter, ende wy vonden een holle clip met regenwaeter, het was soo groen als gras en heel brack. Wy geneerden ons daermede, om 't ander te spaeren tot dat weder in zee gingen, vreesden geen ander waeter te vinden; ons broot gedrooght zynde dedent in een sack, gaff elck een weinich om het hert te verstercken.

Desen dagh cregen wy onse boot weder claer nae ons best vermogen, ende aten met malcander jonge meeuwen en robbenvleys. Ick was seer bedroeft, want met niemant conde te raede gaan dan met Godt alleen; ging boven op den bergh, viel op myn knien en badt Godt om bystand; omlaegh gecomen zynde, liet haer gesamentlyck 't gebedt doen, en vermaende haer dat zy Godt voor oogen wilden houden ende haer wachten van sonden, want wy in groote noot waeren, ende dat Godt den rechten stuurman was die ons weder te recht can brengen; soo datter sommige beweecht wierden tot schreyen.

Tegen den avont gingen weder met malcander onder de clip om te rusten en den dagh te verwachten.

25 ditto. 'Smorgens redelyck mooy weder, de wint Z. O. met labbere coelte, naer het gebet gedaen was, liet het volck weder uytgaen om wat te beschaeren, conde weynich meeuwen meer vinden, maer vonden noch 2 robben, sloegen die en geneerden ons daermede. Ick gingh op den bergh ende sagh zeewaart in, ofte ick een zeyl conde sien, dan wy sagen de clippen, wel een mans lenghte boven 't waeter, daer wy met de boot waeren over gecomen, en sagh geen kans om daer weder uyt te comen. Tusschen beyde dese voornoemde clippen, daer wy op waeren, was een gadt, dan het was heel

vuyl ende vol clippen, mosten evenwel sien om daer door te comen, alsoo anders geen apparentie was om daer uyt te geraecken. Liet het volck de riemen ende de doften in de boot draegen, soo dat met alle man de boot daer door haelden ende lagh toen tusschen het vaste lant en 't eylant. Wy deden ons best om meerder robben te vangen, cregen noch 2 stux, braeden het vleys ende droegent in de boot tot provisie; vonden noch hier en daar eenige meeuwen, namen die oock mede en 2 à 3 cannen van dat waeter, maeckten ons claer om zee te gaen, op hoop van 't schip te vinden; het was doen tegen den avont; wy leyden ons weder by malcanderen onder de clip, verwachtende den lantwint ende den dagh.

26 ditto. 'Smorgens mooy weder; de wint Z. O. met tamelycke coelte; naer dat het gebeth met malcanderen gedaen hadden, gingen in de boot en maeckten ons zeyl by, deden ons best om 't vaste lant aen boort te crygen, 't welck geschiede; seylden langhs het lant, sagen veel gebroocken lant, hooge clippen, eylanden ende drooghten, daer wy door ende voorby waeren gecomen, dan doenmaels door de ongestuymicheyt van de zee niemendal gesien. Lietent soo langhs het lant heen loopen, op hoop van 't schip te vinden, was overal vol clippen en brandingh, dat naulyx daar door conden comen, want het buytengemeen vuyl langhs de cust is, seylden dien heelen dagh doch vernamen geen zeyl. Ick seer bedroeft synde, niet wetende wat wy doen souden, sagh een eylant in zee, ontrent een canonschoot van 't vaste lant, liet het daar aan staan om een bequame plaets voor de boot te soecken.

Eer wy daar quamen begost de Z. W. soo dapper te coelen dat bynae van 't eylant souden syn versteecken

geweest, edoch noch daerby comende, lieten ons dregh vallen en gesamentlyck nae lant; sloegen een rob, en die by 't vier gebraden, aten met malcander, en die 2 à 3 cannen brack waeter toegedroncken, smaeckten ons als off wy te bruyloft gingen; het overschoot brachten wy die in de boot. Ick gingh boven op het eylant, sagh in zee off ick iets vernemen conde, dan niets siende dan de zee, clippen en brandingh, riep Godt van harten aan om Zyne hulp en bystant in dese groote noot; gingh weder om laegh en naedat met malcanderen het gebet gedaen hadden, gingen gesamentlyck in de struycken leggen om te rusten.

27 ditto. 'Smorgens goet weder, de wint Z. O. met mooye coelte, gingen met de boot onder zeyl langhs het lant heen, dan sagen niet; quamen, soo ons docht, op die plaets daar wy het schip verlooren hadden; sagen op het lant weder stucken van 't schip, den Draack, vaatwerck, roopaerden, stucken van plancken als voordesen. Ick seer bedroeft synde, niet wetende waar ick my keeren off wenden soude, want van 't volck geen raat off daet crygen conde, sy sagen al op my, seyde ick haer wat, sy waeren daar mede te vreden, vraechde ick haer iets, seyden 't geen u goetdunct sullen wy doen; soodat de sorgh alleen op my aenquam. Ick badt Godt in myn harte om hulp en raat; men begon te roepen om drincken, kermen en clagen van dorst; droncken ons eygen waeter, alsmede zout waeter; dorsten van 't versche waeter niet meer drincken, want dien dach al tweemael gedroncken hadden, de man een halff mutsje elcke reyse; doch het volck wilde hebben dat ick drincken soude, dan durffde niet, alsoo geen ander wist te crygen.

Wy sagen in zee een eylant leggen, Noortwaart van

ons, stelden onse cours daar nae toe; daar by comende was meest rontsom vuyl en vol clippen; aen de lantzyde vond ick een baay, lieten aldaar onse dregh vallen. Dit eylant lagh omtrent een canonschoot van 't vaste lant, gingen aan lant en haelden de boot op strant; de robben quamen met sulcken quantiteyt aenswemmen ende aanloopen dat het te verwonderen was, bleven stil staan en sagen ons aan. Wy hadden noch een schop en een spade in de boot, namen die en begonden te graeven en cregen waeter, proeffden dat het goet was; daer was groote blydschap, elck quam om te drincken; daer conde pas sooveel byloopen als gedroncken wierde; liet datelyck oock noch een put graeven, dat water was noch beter dan 't eerste, soo dat elck met groot vernoegen syn becomste dronck. Sloegen twee robben doot, maeckten vier en braeden het vlees; sommigen van ons volck gingen om meeuwen te soecken, dan vonden niet, clommen om hoogh om zeewaert in te sien, dan sagen niet als de bare zee ende de clippen; aten van 't robbenvlees en droncken toe, en naedat gesamentlyck 't gebet gedaen hadden, alsoo 't avont was, gingen in de ruychte ons tot ruste begeven.

28 ditto. 'Smorgens goet weder ende de wint Z. O. met mooye coelte, nae dat het gebet gedaen was, liet een man nae boven gaen om uyt te kyken en liet ze malcanderen verlossen; verhoopten noch dat wy 't schip souden te sien comen. Eenich van ons volck sloegen weer robben doot en braeden ze, ick hadt een cardoeskoocker van blick, daer maeckten wy een braedpan van; fruyten de lever met het hert ende de longh, met 't smeer van de robben, soo goet als wy conden, maer ons waeter in de eerste put wiert heel brack,

soodat ick vreesde met het waeter niet langh duren soude; liet een vaetjen 'tgeen wy hadden, datelyck vullen uyt de andere put, gingen voorts op het geberghte en tusschen de clippen om uyt te sien, en belaste aen de man die de wacht hadde en al het andere volck, om overal wel uyt te sien, badt Godt in myn harte om hulp ende uytkomste, alsoo noch eenige hoope hadde dat het schip noch soude opduycken.

'Savonts met sonsonderganck riep den man die den uytkyck hadde, een zeyl! een zeyl! liepen datelyck met alle man naer boven en ick sahg het selffs; liet doen terstont vier stoocken en staecken een hoopje ruychte in de brant, dat het leeck off het heele eylant in den brant was; elck was soo verblyt off hy een nieu leven gevonden hadden. Ick liet op een hooge plaets van dat vier aff, een groot party hout brengen om off hy schieten mochte, souden wy dat dan in den brant steecken, opdat sy bemercken mogen dat daer Christen menschen waeren. Cort daernae op 1 à 2 mylen by de wal synde, heeft hy seyl gemindert, als off hy wilde ten ancker comen, soo als wy sien conden; cort daernae geschooten dat wy hoorden ende het vier sagen, daer op wy datelyck al 'thout dat by malcanderen had laeten leggen (in brand stak) soo dat het een geweldich groot vier was, en het volck liep met groote stucken brandent hout langhs strant op en neer om gesien te worden; souden gaerne met de boot uytgeloopen hebben, maer conden niet door oorsaeck 't overal vuyl was ende de zee brande overal, oock soo was het avont dat wy geen uytsicht en hadden. Ick verdeelde het volck in twee deelen, liet elck deel de halve wacht waecken en gestadich vieren tot den dagh toe.

29, 30 en 31 ditto. Den dagh aengebroocken synde, zyn in zee geloopen, dan sagen het schip niet, seylden zeewaert in, liet een man aen de mast climmen, dan sagen niet noch en vonden niet. Daer was weder een nieuwe droeffheyt voorhanden, het gingh op een kermen en claegen, vloecken en sweeren; elck wist het syne in te brengen. Ick seer bedroeft synde, niet wetende wat middel hier toe schaffen soude, vont goet weder naer 't eylant te loopen en daer noch wat te blyven, en stadigh uyt te kycken of het schip sich weder mochte opdoen, soo dat wy het overlyden naer lant toe ende weder op onse oude plaets quaemen. Ick liet scherpe wacht houden om ter degen uyt te sien, en gaff haer moet dat ick noch verhoopte 't schip soude wederkeeren, vermits sy sonder twyffel ons moeten gesien hebben; voort sondt een deel om de cost te beschaeren gelyck voor desen. Ick gingh op de clippen en sagh seewaert in, badt Godt met schreyende oogen om hulp ende bystandt, niet wetende wat ick doen soude.

Ick was meest altyt van 't volck aff, door mistroosticheyt; gingh weder omlaegh by 't volck, belaste de robbenvellen wel te bewaeren ende te droogen, want wy die misschien wel van nooden souden hebben. Het volck liep op en neer, aten en droncken van 't geene sy hadden; men begon te claegen van flaeuwicheyt en swackheyt, sommige soo het bleeck lieten de moet vallen, dan ick trooste haer noch soo veel als ick conde en maekte noch weinich swaericheyt in haer presentie, dan was heel anders in myn gemoet, doch liet 't voor haer niet blycken, opdat sy de moet niet souden verlooren geven. Wy hadden een tinnen kan, gebruyckte die tot een ketel om pieterselie de mare met robben-

vleys te koocken, dat gaff noch eenige vernieuwinge, aten daer smaeckelyck aff off wy te bruylofft gingen; dan hadden binnen corte weder groote droeffheyt, vermits het waeter in de put heel brack begon te worden, en hoe men dieper graeffde hoe 't slimmer was, soo dat het volck de loop creegh en begonnen te kermen van pyn in de buyck en flaeuwicheyt, en dat de beenen soo swack wierden; bevont aen myn eygen selven dat sy de waerheyt spraeken, alsoo selffs niet beter gestelt was.

April 1, 2, 3, 4, 5, 6 en 7. Op primo deser 's morgens mooy weer, de wint Z.O., naer het gebet geschiet was, ben ick naer boven gegaen ende keeck zeewaerts in, dan conde geen zeyl sien, soo dat de moet verloren gaff, hadde geen hoop meer dat het schip soude wederkeeren. Ick badt Godt, in myn herte om raet en hulpe, ging omlaegh by 't volck, belaste stutten te hacken van omtrent 2 voeten langh: seyde haer wy sullen de boot sien op te boegen met robbevellen, om daer mede naer *Batavia* te gaen by aldien het schip niet comen mochte. Het volck haer daer weynich aenstorende, het scheen sy daer geen moet toe hadden, ick daerover seer moeyelyck wierde, siende haer traagheyt dat niemant iets begoste, quam by haer en begon bynae te sweeren en seyde, die niet en helpt die sal ick laeten staen en niet mede nemen.

Ick nam eerst de byl op den schouder en ginck alleen, hackte 9 stutten en bracht se op 't strant by 't volck; doen gingen sy oock en hackten soo veel als wy van nooden hadden, 't scheen dat sy bangh waeren ick haer soude laeten staen. Liet de timmerman de stutten bereyden en clopte se in de dolgaten, namen de wullen van de boot en maeckten daer cabelgaren aff.

Wy hadden noch 4 piecken, bonden die langhs de stutten om styffte te geven, ende onderrechte het volck soo als ick het hebben wilde; liet sommige plattingh leggen tot schooten en brassen, van de wullen van de boot. Ick nam de robbevellen en sneet se in stucken soo lanck en soo breet als sy vallen mochten, hadden een groote spycker, clopten daer gaeten mede in de vellen op beyde enden, en naeyden se soo aen malcander met cabelgaren en voorts gebonden aen de stutten, die in de boot geslagen waeren. Liet de roeyclampen afslaen, en namen de spyckers om de vellen met een plattingh romton de boot vast te spyckeren, en dede in alles soo veel ons mogelyck best om de boot claer te maecken; hoopten somwylen noch het schip soude opdnycken, dan sagen het niet meer. Ick deet altyt het gebet s'ochtents en s' avonts, en vermaende het volck dat sy Godt voor oogen souden houden, ende hem bidden om hulp ende bystant, dat hy ons niet verlaeten wilde op dat wy een voorspoedige reyse mochten becomen.

Wy hielden met malcanderen huys onder een clip; het gingh meest op een clagen, dat sy soo flaeuw waeren dat sy den bergh niet meer conden opclimmen; den loop regeerde oock onder ons van brack water te drincken; sommige begonden haer tot leggen te begeven, en eenige gingen in de ruychte zitten schreyen ende lamenteren heele halve dagen lanch van droefheyt. Ick was selffs mede soo swack dat ick pas gaen conde, was meest altyt op den bergh en op de clippen, badt Godt om hulp en bystant; het volck bracht my somtyts wat te eeten, gebraden robbevlees ende lever. Zy hadden sorge voor my dat ick niet siecker soude worden ende misschien sterven soude, want ick niet wel te passe

was: Voorts raeckten onse boot claer, soo goet als wy se, met ons gereetschap dat wy hadden, maecken conden, en vermits het waeter brack was ende de robben begonnen te minderen, maeckten ons claer om t' seyl te gaen. Sloegen eenige robben doot, maeckten kuylen in de aerde, leyden de bouten van de robben daer in en vier daer boven gemaeckt om te braeden. Sulcx geschiet synde, pluckten van malcander, leydent in de son om te droogen, soo hart oft cabelgaren was, opdat het duuren mochte op de reyse. Wy graeffden een ander put onder het geberchte en vonden waeter dat redelyck goet was. Wy hadden twee combaersen van 't volck, naeyden die aen malcander en een lyck rontom van plattingh, en maeckten daer een stormseyl aff, *ende achter op de plecht van de boot, sneed ick met een mes een caart, leyde daer een stuck van het Zuytlant in met een stuck van 't lant van* Java; (1) maeckte mede 2 passers van hout en liet de zeylen aenslaen, en alles wel claer synde, waeren geresolveert met den dagh in den naeme des Heeren seyl te gaen, om, soo 't Godt almachtigh gelieffde weder by onse natie te comen. Ons watervat liet ick opvullen, met 't geen daer wy verders iets in conden bergen, soo dat in alles 50 flapcannen water hadden.

8 ditto. 'Smorgens goet weer, de wint Z. O., mooye coelte, naer dat ons gebet met malcander gedaen hadden maeckten ons claer om t' seyl te gaen, aten noch

---

(1) Hieruit blijkt, dat LEEMAN met de lotgevallen van WILLEM YSBRANDSZ. BONTEKOE niet onbekend was, in wiens reis wij lezen: Ik sneed een zeekaart in de plank, en vertoonde op dezelve de eilanden *Sumatra* en *Java*, nevens de straat *Sunda*, welke tusschen beide loopt. (November 1619.)

Zie *Nederlandsche Reizen*, 8e deel, bl. 72, 1785.

eens robbenvlees aen lant tot ons scheymael en droncken onse becomste.

Ick gingh op het geberghte om te sien waer wy best conden uytcomen, bad Godt van harten om hulp ende bystant, dat hy al dien syn heyligen wille was, doch noch weder (mogten) te rechte comen; gingen doen gesamentlyck nae de boot, vonden daer veel waeter in, alsoo deselve noch vry leck was, dan conden daer niet meer toe doen, most soodanigh voort, lichte onse dregh en gingen in den naeme des Heeren zeyl, liepen soo langhs de clippen en rudsen heen. Buyten gecomen zynde, vielen gesamentlyck op onse knien, baden Godt almachtich om hulp, en dat hy ons wilde stercken aen siel ende lichaam ende onsen leytsman wesen, en seylden soo voorts in den name des Heeren. Voorts verdeelde 't volck soo als my best goet dachte; ons rantsoen dat wy gaeven was 2 brandewyn pimpeltjes waeter, drie mael daeghs, en ½ hant vol robben vlees voor den heelen dagh, elcke man even veel; wy hadden dien dagh naer de middagh slappe coelte, ende de nacht meest stilte tot den dagh toe.

9 ditto. 'Smorgens mooy weder met een donckere lucht, de wint Noordelyck dan meest stilte, conden geen lant meer sien; bevonden dat my de stroom om de N. W. gevoert hadde, leydent over naer de wal toe, dan was meest stil den heelen dagh en de heele nacht tot den dagh toe.

10 ditto. Met het vervolgende tot den 28 ditto; des morgens goet weder, de wint Z. O. met slappe coelte, saegen weder lant, hielden daer naer toe dan het was meest stil. De zon scheen machtich heet, soo dat het op een kermen en clagen gingh van dorst; eenige droncken haer eygen waeter, sommigen zout

waeter, des naermiddaghs cregen een labbere coelte uyt den Z., liepen aen een eylant, want daeromtrent veel eylanden syn. Aen lant comende begonnen te graeven, omtrent 2 voet maer diep synde, vonden goet waeter, droncken doen soo veel als elck in syn lyff bergen conde; souden gaerne vier gemaeckt hebben om een rob à twee te coocken die wy aldaer wel conden becomen, dan onse viersteen was verlooren. Ick liet soo veel pieterselie de mare in de boot draegen als wy bergen conden, alsoo 't volck daer graegh nae was, om met het drooge robben vlees te eeten. Voorts alsoo de wint goet was en tamelycke coelte, wilde ick reyse vervorderen, droncken een ider ryckelyck syn becomste, gingen met malcander in de boot en lieten het in den naam des Heeren voortstaen; de wint die was Zuydelyck met schoone voortgangh. Wy danckten Godt voor zyne genade, het gingk dien dagh en de nacht soo treffelyck voort dat het een lust was om te sien; seylden soo langhs het lant heen, het valt doorgaens seer hoogh, somtyts vlack ende groen, dan weynich geboomte, op sommige plaetsen ist lant oock roodachtig ende veel steyle clippen, soodat daer de zee tegens aenbrant hemels hoogh, maer geen bayen ofte rivieren hebben wy connen sien ofte vernemen, dan sagen hier en daar noch wel een santbocht.

Het volck versocht soo instantelyck om weder ergens aenteloopen, maer ick sagh daer geen kans toe, soodat het een miserabel ellendigh leven met ons gaff door 't al te sober waeter dat wy hadden, droncken doorgaens ons eygen waeter ende zoutwaeter uyt den zee, al off het soet waeter geweest hadt.

Daar nu dit ongelukkige sloepsvolk zeewaarts is gestevend, om te trachten de kust van *Java* te bereiken, zullen wij hun daarop niet verder volgen, maar in eene noot kortelijk opgeven wat hunne verdere wederwaardigheden en lotgevallen geweest zijn, (1) en slechts

---

(1) Wij lezen in de Gener. brief van G. G. en R. v. I. van den 16n December 1658, kortelijk het volgende:

» . . . . . Maer uyt het rapport van 4 persoonen van deselve, die over den *Mataram* tot *Japara* syn aangecomen, is naderhandt gebleecken hoe dat de voorschr. arme menschen haer van haer schip versteecken, ende geen andere uytkomst siende eyndelyck geresolveert hebben met gevaar, de boot wat met robbevellen opgeboeyt synde, nae de cust van *Java* over te steecken, gelyck se den 10n April gedaen hebben, geprovideert van weynich waeter ende robbenvleesch tot spyse, ende syn den 28n deselve maendts aen de Zuydsyde te landt gecomen, noch elf sterck, synde 3 man onderwege van dorst versmaght, alwaer dan eerst 5 ende daerna noch 2 man aen landt lieten swemmen om haer eenigh drinckwaeter te haelen, maer van deselve en keerde niemandt wederom, het sy dan uyt quaetwillicheyt ofte dat van eenige inwoonderen gevat ofte dootgeslaegen syn, en is des anderen daeghs de boot door een quaede zee op de wal ende aen stucken geslaegen, als wanneer voorschr. 4 persoonen sonder de andere 7 ofte eenige menschen vernomen te hebben, haeren wegh West aen hebben genomen langhs de straudt, ende hebben soo twee maenden, seer swack ende debiel synde, gemarcheert, tot dat eyndelyck by menschen syn gecomen die haer in de *Mataram* hebben gebracht, synde daer onder den voorschr. Opperstuurman, genaemt ABRAHAM LEEMAN, van *Santwits*. Off de andere 7 mede noch in 't leven syn ende oock te recht sullen comen sal den tyt leeren."

Naar aanleiding van dit rapport en ook omdat de Schippers hunne Instructie niet hadden opgevolgd, besloot de Hooge Regeriug hun voor den Raad van Justitie te betrekken.

Wie meer uitvoerig wenscht te weten met welke ellende en rampen de Opper-Stuurman LEEMAN, met zijne drie makkers, op hunne reis langs de Zuidkust van *Java* tot in de *Mataram*, hebben te kampen gehad, bevelen we het met veel gevoel geschrevene door WOUTER SCHOUTEN, in zijne *Reys-Tochten naer en door Oost-Indiën enz.*,

hier bijvoegen, dat maar enkele van hun, waaronder den Opper-stuurman LEEMAN, het geluk hadden op *Batavia* terug te komen.

Nog door een schip uit het vaderland komende, werd in dit jaar 1658 het *Zuidland* aangedaan; het journaal van dit schip is niet meer aanwezig, doch Gouverneur-Generaal en Raden van *Indië* schrijven hierover in hunnen algemeenen brief van den 14^{n} December 1658, aan de Bewindhebberen het volgende:

» De fluyt Elburgh, Schipper JACOB PIETERSZ. PEERBOOM, is in 't herwaerts comen op het *Zuidland* vervallen, op de hoochte van 31½ graden ende de gegiste hoochte van 117 graden, alwaer omtrent 2½ myl buyten de wal, op 22 vadem waeters, genootsaeckt syn geweest ten ancker te comen met harde wind ende holle zee, en niet sonder groote perÿckel; doch syn nae 12 dagen suckelens eÿndelyck daer weder aff ende in ruymen zee geraeckt, daer de naem Godes voor gepresen moet syn. Hebben ondertusschen op de hoochte van 33 graeden 14 minuten, onder een uÿtstekende hoeck, een bequaeme anckerplaets gevonden, alwaer se op 20 vadem waeters gelegen hebben, ende den Schipper nevens een stierman, met de sergeandt ende 6 soldaeten, onder de *Leeuwinnen*-hoeck syn aengelandt geweest, ende 3 swarte menschen hebben gevonden, omhangen met vilten gelyck die aen de Caep *de Bonne Esperance*, maer en hebben deselve niet connen te spraeck comen.

2e druck, *Amsterdam*, by ANDRIES VAN DAMME, 1708, bladz. 30—35; en dat in de hoofdzaak, van het oogenblik af nadat zo de Zuidkust van *Java* bereikt hadden, met het Journaal van LEEMAN overeenstemt. Mogelijk vinden wij later gelegenheid het volledige journaal van deze noodlottige reis nog eens uit te kunnen geven, daar het niet wel in zijn geheel in den tekst te huis behoort.

Op de plaets daer sy geseten hadden, lach een vuyr ende brande, ende vonden daerby leggen eenige hasegayen, mitsgaders 3 hamertjens, synde een houte steel ende aen 't eynde een harde steen, die met een soort van gom ofte lack aen de steel vastgemaeckt was, bequaem genoech om een mensch de cop met in te slaen.

Een weynich binnen stonden eenige hutjens, doch sonder menschen, maer vonden op verscheyden plaetsen spruyten van versch waeter, ende hier en daer groot quantiteyt van de voorschreven gomme ofte lack, van dewelcke een cleyn monsterken hiernevens gaet, met een der geseyde hamertjens, synde, wanneer het wat gewreven wordt, van een aengenaeme reuck ende root verwich van coleur".

Naar aanleiding van de bij den Commandeur VAN RIEBEECK, aan de Kaap *de Goede Hoop*, van de Hooge Indiasche Regering te *Batavia* ontvangene bevelen, als van den 26^{n} December 1657 en den 16^{n} Januarij 1658, om met een van de ligtste scheepjes uit het vaderland komende, nog nader onderzoek te laten doen naar het wrak en het verongelukte volk van den Vergulden Draeck op het *Zuidland*, mits lettende op de bekwaamste tijd dat men deze koers zoude kunnen aandoen, namelijk in de maanden Januarij, Februarij en Maart, maakte VAN RIEBEECK van het op den 12^{n} Februarij 1659, in de *Tafelbaai*, uit het Vaderland aangekomen fluitscheepje Emmenhorn gebruik, om aan den bekomen last te voldoen, daar de Schipper DIRCK DIRCKSZ. JONAS, hem de verzekering gaf, dat dit scheepje bijzonder wel bezeild en gemanierd was. Den 18^{n} daaraanvolgende ging de Emmenhorn uit de *Tafelbaai* onder zeil, om zijne reis over het *Zuidland* naar *Batavia* voort te zetten, maar de uitslag was wederom onbevredigend.

Volgens schrijven van Gouverneur-Generaal en Raden van *Indië* aan de 17^{e}, van den 16^{n} December 1659, leest men hier over de volgende regelen: (1)

» De boot Emmenhorn had den Commandeur RIEBEECK gelast het *Zuydland* aen te loopen, om te soecken naer het volck dat van het schip den Draeck noch overigh mochte syn, maer sy en hebben geen gelegentheyt ofte bequaemheyt gevonden om schuyt ofte boot aen landt te senden, ende dien volgenden geen menschen gesien."

Den dag te voren, den 15^{n} December, hadden ze aan den Commandeur VAN RIEBEECK geschreven:

» Het fluytscheepje Emmenhorn dat UE. voor 't becomen van onse contrarie ordre, op de herwaerts comste gelast heeft het *Suytland* aen te doen, om weder nae het volck en de wrack van 't verongeluckte schip den Draeck te soecken, heeft daerin genoech gedaen om die ordre te achtervolgen, maer geen geleegentheyt ofte bequaemheyt gevonden, om schuyt off boot, sonder het grootste gevaer aen lant te cunnen senden, sulcx die besendinge alweder gants vruchteloos uytgevallen sy; ende alsoo wy nu van onse goede hope, om van dat verlorene iets weder te crygen, t' eenemael syn despererende, en sal UE. van costy geenige vaertuygen meer derwaerts stieren, opdat wy alsoo niet eens van 't eene ongeluck in t' ander comen te vervallen."

Bij den Heer Major (2) wordt nog gewag gemaakt dat het schip Batavia, uit het Vaderland komende, op

(1) Het Journaal ontbreekt.

(2) Zie Indications, p. 88, waar we dit lezen:

» Lastly, we have to notice, that, according to certain printed accounts, the ship Batavia, having sailed hence to *Batavia*, ran very unexpectedly, on the 4^{n} of June of the following year, 1659, in the

den 4n Junij 1659, op de *Abrolhos* of *Frederik Houtman's*-klippen verloren ging. Te vergeefsch zochten wij in de papieren der Compagnie naar dit schip; noch in de uitgaande brieven aan Gouverneur-Generaal en de Raden van *Indië*, noch in de papieren van de Kaap *de Goede Hoop*, wordt er iets van gevonden.

Het bleek ons dan ook weldra dat hier eene vergissing plaats had, en met dit schip bedoeld moet worden, de Batavia, die op den 4n Junij 1629, onder het bevel van den Kapitein FRANÇOIS PELSAERT, door achteloosheid van den Schipper ADRIAAN JACOBSZ., op de *Houtman's-Abrolhos* verongelukte. (1)

---

morning hours, latitude 28½°, on the dangerous shoals of the *Abrolhos*, commonly called with us *Frederick Houtman's-Cliffs*, and was wrecked. The crew, however, reached in safety some small islands which lay near. No fresh water was found there, but the boat with some man having left the island, saw, in 24° latitude, smoke rising, and observed black man on the shore."

(1) Zie bls. 154, *Indications*, p. 59 en p. 64; waar men leest dat op 24° rook werd ontdekt, en ze naakte zwarte menschen zagen.

IV.

Twintig jaren gaan er voorbij, voor dat wij — behalven eenige korte aanteekeningen van het aanloopen der Westkust van het *Zuidland* — omtrent dat groote eiland het een en ander in de papieren der Comp. vinden opgeteekend, toen de Noord-Westkust in het jaar *1678* door een Hollandsch schip werd bezocht.

In de belangrijke kaartverzameling op het Rijks-Archief aanwezig, komt onder N. 501 der zeekaarten eene kaart voor, getiteld: De *Noordtzyde* van 't *Zuydland*, beseilt en opgedaan met 't fluytie de Vliegende Swaan, in de maandt February, door JAN VAN DER WALL, 1678. (1).

---

(1) Schipper JAN VAN DER WALL blijkt geen onverdienstelijk zeeman te zijn geweest. Hij is mede de vervaardiger van de kaart van » de bogt van *Tomini*, bezeild met de Brandtgans in 1682," deze kaart is uitgegeven door het *Koninkl. Inst. voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederl. Indië* en opgenomen achter het werk van den Heer ROSENBERG. 1865.

Er moet van hem nog hebben bestaan eene kaart van de Westkust

Het journaal dezer reis is niet meer aanwezig, doch volgens gedane nasporingen bleek het ons, dat dit scheepje, volgens het gehouden dagregister op *Ternate*, den 7den December 1677, van daar naar *Batavia* onder zeil ging, om den toestand dier gewesten, maar voornamelijk de verovering van het eiland *Siauw* aan de Hooge Regering bekend te maken, ze hoopten dat het fluitje nog tijdig de reis om de Zuid over *Bima* zoude volbrengen, daar het tegen den mouson moest opzeilen.

Dit schijnt hen niet gelukt te zijn, want Gouverneur-Generaal en Raden van *Indië*, schreven in hunnen brief aan Bewindhebberen over de aankomst van dit scheepje, het volgende: (1)

»Dienzelfden dag (den 15 April) is mede alhier gearriveert, het fluytie de Vliegende Swaan uit *Ternate*, over *Timor* ende alsoo langs *Nova-Guinea* (2) buiten om de Straat *Sunda* en met advysen van den Gouverneur PADBRUGGE enz."

Het blijkt ook overigens duidelijk genoeg uit de kaart, die wij met een enkeld woord zullen beschrijven. Hoewel ze tot opschrift heeft: De Noordwestzijde of kust van het *Zuidland*, moet ze gevoegelijker den naam dragen van de Noordwestzijde of kust van het *Zuid-*

---

van *Celebes*, van *Makasser* tot de bogt van *Kajeli* en het dorp *Paloe*. Den 18n September 1677 werd hem door den Gouverneur PADT-BRUGGE opgedragen de baai van *Mannan* (*Kwandang?*) op te nemen en in kaart te brengen, en van daar de N. en Westkust te vervolgen tot *Kajeli* en deze zoo mogelijk mede op te nemen.

Hij was, schreef PADT-BRUGGE aan de Hooge Regering te *Batavia*, »*in deze vaarwaters buitengemeen ervaren*" zoo dat hij dan ook verocht, dat men hem naar *Ternate* wilde terugzenden.

(*Miss.* 24 Nov. 1677.)

(1) Den 8n Mei 1678.

(2) Dat hier *Nieuw Guinea* genoemd wordt is mogelijk eene vergissing voor het *Zuidland*.

land; ze heeft eene grootte van 0,52 el bij 0,74 en gaat van 11° tot 20° 43′ Z. br., de schaal is van twee Duitsche mijlen van 15 op een graad = 104 strepen.

De kaart heeft boven aan of van de Noord beginnende, de Zuidkust van het eiland *Rottie;* volgens de koers wijzing is men dit eiland om de Zuidwest gepasseerd. Het *Zuidland* werd aangedaan op 14° 30′, die in deze kaart de *Blindehoek* wordt genoemdt; bij een aldaar geteekend ankertje, staat het cijfer 6, dat waarschijnlijk vadems zijn. De eerste dieptens zijn opgeteekend op 13° 50′ Z. br., met 40, 30, 20 vadem en zoo vervolgens langs de kust, die door hen bezeild werd tot op ruim 20°, en meestal op twee à twee en een halve mijl uit den wal; terwijl op verschillende plaatsen, zoo onder de kust als eenige mylen buiten deze, ankertjes gevonden worden, die mogelijk de plaatsen aanwijzen, waar het fluitje ten anker heeft gelegen.

De kaart is overigens zeer sober met namen, behalve de *Blindehoek* op 14° 30′ vindt men tusschen 15° 30′ en 15° 50′ een breede inham, waarbij men leest *Groote Imbocht.*

Tusschen 16° 35′ en 16° 52′ een dergelijke *tweede Imbocht* en op 18° 5′ nog een, *derde Imbocht* genaamd.

Bezuiden de 18° leest men langs een vrij uitgestrekt gedeelte van de kust: »Hier langs heen is het al gebroken leegh landt".

De kaart eindigd met een uitstekende hoek, *Willems hoek* ofte *Rivier* genaamd op 20° Z. br.

Van hier ziet men een gedeelte van eene koerslijn, die om de Noordwest loopt, van waar de reis naar straat *Sunda* werd vervolgd. Hoe lang de reis langs de kust geduurd heeft, kan niet worden opgegeven, daar er verder geen datums op voorkomen, ook is de koerslijn onder den wal *niet*, de dieptens wel aangegeven.

Onder aan leest men nog het volgende:

»Aldus is het *Zuydland* gedaan, als men daarby langs zeilt omtrent 2 à 2½ myl buyten de wal, en is allegaar landt met roode duynties",

In de Bijdragen voor de *Taal-, Land- en Volkenkunde voor Nederlandsch Indië*, werd door ons geplaatst: »Iets over de reis van den Schipper-Commandeur WILLEM DE VLAMINGH naar *Nieuw-Holland* in 1696", waartoe het verlies van het schip de Ridderschap van Holland in 1694, aanleiding had gegeven.

Dit is door den Heer MAJOR in zijn werk overgenomen, (1) en bovendien vindt men daaraan toegevoegd een extract uit het journaal van deze reis, op de Hoeker de Nyptang gehouden. (2) Toen wij dit »Iets enz.," in de Bijdragen plaatsen, was het ons onbekend dat er nog eene copie van het journaal door de Vlamingh gehouden, aanwezig was; wij zijn daardoor nu in de gelegenheid geweest beide te vergelijken, en hoewel uit den aard der zaak beide journalen in vele opzigten overeenkomen, zoo is toch het journaal van de Vlamingh, vooral in zeevaartkundige opmerkingen, uitvoeriger dan dat hetwelk op de Nyptang is aangehouden. De opgaven der breedte komen in laatst genoemd journaal veelal niet overeen met die op de Geelvink opgegeven. De Vlamingh geeft bijna dagelijks eene opgave van de afwijking der magneetnaald, door het nemen van middag- en avondpeilingen, terwijl door hem niet vergeten wordt

(1) *Indications*, enz., p. 112—119.

(2) Dit journaal werd in 1701 gedrukt te *Amsterdam* bij JACOB TEN HOORN, men vindt het achter het werk over het *Zuidland* of de *Severambas*, doch komt daarin niet in alle exemplaren voor, zoo dat het hoogst zeldzaam is.

melding te maken van het verleggen der compassen, de loop der stroomen, enz.

Het is om deze redenen, daar het een het ander aanvult en omdat het gedrukt verslag dezer reis zoo hoogst zeldzaam voorkomt, dat wij vermeenen niet achterwege te mogen laten, wat wy in het journaal van de Vlamingh omtrent zijn bezoek van het *Zuidland* aantreffen.

Nadat de schepen op den 5n December 1696 het eiland *Amsterdam* hadden verlaten, (1) werd de koers naar het *Zuidland* gesteld. Wy zullen van den 24n derzelfde maand het dagregister volgen.

Den 24n. Maendagh 's morgens de wind W. labbercoelte, des smiddags was de gegiste coers en verheyt in 't etmael O. 26 myl, volgens dien op de gegiste Z. br. van 32 gr. 37 min. en 126 gr. 50 min. lengte. Nademiddag de wind W., labbercoelte tot den avont en voorts tot 's nachts tot in den daghwagt, de wind W. ten N. styf topzylskoelte, in 't 4e glas liet de Hoecker de vlag wayen, syde zy het lant gesien te hebben, dog aenstonts weder doncker; hebben gelood en geen gront, de wint W. t. N. stijf topzylscoelte en hooge verbolgen zee, staken bij de wind Z. W. waerts over, om met de eerste gelegenheyt 't lant aen te doen, en voorts tot den morgen als boven.

Den 25n. Dingsdagh 's morgens de wint W. N. W. topzyls coelte met donckere lugt, des smiddags was de gegiste coers en verheyt in 't etmael O. ½ Zuidelijk 20 myl, volgens dien op de gegiste Z. br. van 32 gr. 44 min., 128 gr. 14 min. lengte. Nademiddag de wint variabel, van 't N. W. tot Z. W. stijf topzyls coelte,

(1) Zie de *Verhandelingen*, enz., 1866, N°. 3, 1e Afdeeling.

tot den avond, met mist en regen en doncker mottig weer, de wint als boven; des nagts tot den begin van den daghwagt met moy klaer weer, de wint Z. W.; setten onse cours Oost aen tot den morgen.

Den 26n. Woensdagh 'smorgens de wint Z. W. slappe bramzyls coelte; des middags was de gegiste coers en verheyt in 't etmael Z. O. ten O. 10 myl; volgens dien op de gegiste Z. br. van 33 gr. 6 min. 128 gr. 53 min. lengte, en door oogmeting bevonden 32 gr. 8 min.; alsoo dat wy indien tyt sedert onse laetste oogmeten (1) ons soo veel Noordelyker bevonden, soodat ons de stroomen hier hard om de N. setten, gelyck wy alle dage bevinden. Nademiddagh de wint van 't W. Z. W. tot Z. Z. O. tot den avond, slappe bramzyls coelte, 'snagts variabel tot den morgen met labber en slappe bramzyls coelte. (2)

Den 27n. Donderdagh 'smorgens de wind variabel met slappe b/z. coelte, des middags was de gegiste coers en verheyt in 't etmael O. ten N. ½ Oostelyck 15 myl; volgens dien op de gegegiste Z. br. van 32 gr. 2 min., 130 gr. 15 min. lengte, en door oogmeting bevonden 32 gr. 2 min., na de middag de wint Z. t. O. bram- en topseyls coelte de heele nagt en voorts tot den morgen

Den 28n. Vrydagh 'smorgens de wint naar 't Z. O. br./z. coelte, des middags was de gegiste coers en verheyt in 't etmael O. N. O. 21 myl; volgens dien op de gegiste Z. br. van 31 gr. 49 min. en 131 gr. 46 min. lengte, en door oogmeting bevonden 31 gr. 41 min.; bevonden de stroom Z. op te gaen, moy slegt water; namiddag de wint variabel van 't Z. ten O. en Z. ten W., en Z. Z. W.

(1) Den 22n Dec. gegist bestek 32° 44′ Z. br., 123° 23′ L. Bevonden breedte 32° 40′, bij eene avondpeiling bevonden 12° 41′ N. Westering.

(2) Middagpeiling bevonden 9° 47′ N. West.

helder br./z. coelte; sagen een witte meeuw met een swarte kop en swarte vleugels. Met opsetten van de wagt wierp grond op 65 vaem wit sant, lieten het dryven, 4 glasen uit zynde de wint Z. Z. W. labber coelte, diepte als voren met grof kalckachtige gront; brasten af en bleven met klyn zyl in de wal leggen; 8 glasen uyt wesende de wint en weer als voren, en brasten een voormarszyl op steng; hadden de diepte op 45 vaem, de gront als voren; in de dagwagt de wint als voren, labbercoelte, 3 glasen uyt hadden de diepten op 35 vaem crael steen, en voorts van 40 tot 30 vaem, gront als voren tot den morgen.

Den 29. Saturdagh 'smorgens de wint N. W. labbercoelte, setten onse coers Z. O. aen, hadden de diepte van 30 vaem, vuylen gront, sagen cros (kroos) aen tak van boomen. Des 'smiddags was de gegiste coers en verheyt in 't etmael O. t. Z. 9 myl; volgens dien op de gegiste Z. br. van 31 gr. 48 min. en lengte 132 gr. 28 min., door oogmeting bevonden 31 gr. 47 min. Sagen het *Mist-eiland* regt vooruyt, nademiddagh liepen op 't eylant toe, kregen doen de diepte van 30 vaem santgront, en vervolgende alle glasen gelood en bevonden al gaende opdrooging tot op 10 vaem, alwaer wy in Godes naem op 10 vaem schoonen santgront (setten) (1) en stuurden onze sloepen om te looden of daer eenige vuyle gronden waeren, maer niet bevonden tot dus ver, daer voor Godt in den Hemel zy gedankt voor behouwen rys.

Den 30n. Sondagh 'smorgens de wint Zuydelyck, slappe br./z. coelte; ende resolveerden onder malkander om onse sloepen naer lant te zenden, te weten: onse Hoeckersloep 't eylant ront te varen, om te soeken of daer eenige overblyfselen van verongeluckt scheepsvolck

(1) Avondpeiling 10° 48' N. W.

of iets anders soude wesen, en onse schuyt met onse Boekhouder en Opperstierman en de Commandeur met 12 soldaten om het voorzyde eylant deur te gaen, wat aen lant wesen zoude. Tegen den avont de clyne schuyt wederom aen boort comende, raporteerde onse Boekhouder, dat hij met dat by sig hebbende volck overal doorgegaen te hebben en naauwkeurig doorgesogt, en dat daer van beesten niet anders en is als bosch rotten, daer (van) sy eenige geschooten hebben en met haer aen boort bragten, en veelderhande boomen en van een aangenaeme reuck; maer door lang soeeken eyndelyck een plaets gevonden daer sy cuylen gemaekt hebben, alwaer sy schoon vers water bekomen hebben, daer sy de proef met aan boort bragten, dat ick heel goet vond. Na sonsondergang quam onsen Onderstierman wederom aan boort met onse groote sloep, raporteerde geen overblyfselen of iets anders gesien te hebben van verongeluckte schepen. De wint als boven, met br./z. coelte tot den morgen.

Den 31^{n}. Maendagh 's morgens de wint van 't W. Z. W. tot Z. styf topsyls coelte. Naer cocks schaffen ging ick met onse Boeckhouder aen lant, en stuurde onse sloep met een party volck aen lant om brandhout te cappen, dat daer heel veel is te bekomen en heel fray van reuck, soo als rooseboomhout, daer ick eenige (en) eygen? sloep vol (van) heb laten aen boort brengen, en onse Boeckhouder 't eylant verders laten ondersoecken. Wederkomende raporteerde niets verders bevonden te hebben als boven verhaelt is; tegen den avont gingen weder naer boort en verhaelde de stuurman die aen boort geweest had, dat hy met alle dat volck verscheyde roocke hebben sien opgaen aen de vaste cust. Tegen den avont de wint als voren tot den morgen.

Den 1n Januarij 1697. Dingsdag 's morgens de wint en weêr als voren, stuurden onse sloep weer om branthout te haelen; hebbe aen de vaste cust op verscheyde plaetsen sien roock opgaen. Tegen den avont de wint en weêr als voren tot den morgen.

Den 2n. Woensdagh 's morgens de wint als boven, styf topsyls coelte; naer cocks schaffen stuurden onse sloep nae lant om branthout te cappen. Voor de middag ging ick met onse Boeckhouder naer lant en vonden daer dat schoonste hout van de werelt, daer het geheele lant in een schoon aengenaeme reuck van was, hebben alles doorgesogt en een monster van aen boort gebragt omdat het ons onbekent is; heelde onse schip om te verschonen? Hebben nog als voren op verscheyden plaetsen roock sien opgaen aen de vaste cust, en hebben onse seynbrief gemaeckt om met de eerste gelegentheyt te vertrecken; wint en weêr als voren tot den morgen.

Den 3n. Donderdagh 's morgens de wint nog als voren met moy weêr, haelden nog al wat branthout, wint en weêr als voren, voorts 's nagts tot den morgen.

Den 4n. Vrydagh 's morgens de wint nog als voren met moy weêr; naer cocks schaffen gingh onsen Opperstierman na de vaste cust met onse Seur (1) om te looden; ondertusschen haelden wy met de schuyt nog al een party branthout. Naer den middagh 4 à 5 glasen uyt, quam onse sloep weder aen boort, raporteerde dat daer in de bogt verscheyden eylanden lagen, en alwaer sy gelood hadden niet meer als van 4 tot 6 vaem water bevonden, en op eenige plaetsen santgront en verscheyden plaetsen vuyle gront; hadden een

(1) Boekhouder.

weynig voor op 't lant geweest en voorts aldaer vremer aert van boomen, die heel gommig waeren (gevonden), alwaer sy eenige met aen boort bragten; en stelde tegens den avondt den Raet aen boort, en resolveerden met malkander 70 à 80 man scheepssoldaten, van den Hoecker 't Opperhoofd en onse Boeckhouder JOANNES BREMER, en MICHIEL BLOM, Opperstierman; MARTINUS STIPPEL, Sergiant; JAN PALENSTEYN, Onderstierman van den Hoecker en COERT GERRITSZ., dito van 't Galjoot tot zyn Raden, des morgens metten dag claer te wesen om aen boort te gaen in 't Galjoot, en door het Galjoot haer aen de wal te laeten brengen en met de sloepen aen lant setten. Wint en weêr als boven des 's nagts en voorts tot den morgen.

Den 5n. Saterdag 's morgens 6 à 7 uren gingen onse volck naer 't Galjoot, die gecommandeert waren om aen land te gaen, en 't Galjoot met de schuyt gingen onder zeyl; wint en weêr als voren tot den avont en morgen.

Den 6n. Sondagh 's morgens weêr en wint als voren, tegens den avont de wint naer het West, tegen den morgen naer 't N. W. tot den morgen.

Den 7n. Maendagh 's morgens de wint N. N. W. en N. W. topseyls coelte met hol water, des middags brack ons dagelycks touw en gingen wat van de wal; sagen in 't zeylen 't Galjoot met onse sloepen komen, quamen toen op 16 vaem grauw santgront ten ancker. 's Nagts de wint N. W. topseyls coelte met een holle zee, na de middag quam het Galjoot by ons met dat volck, dat wy weêr aen boort haelden. Wint en weêr als voren tot den morgen.

Den 8n. Dingsdagh 's morgens de wint en weêr als boven, raporteerden onse gecommitteerde aldus geschre-

ven staet: »Saterdag den 5n January omtrent 7 uren 's morgens, gingen in 't Galjoot met onse Capiteyn, lichte het Galjoot syn ancker en gingen zeyl om het *Zuydland* aen te doen, alwaer wy des middags aen lant wel aenquamen, monsterde ons volck, in 't geheel bevonden met officiers en al 86 coppen te zyn. Naer de monsteringh gedaen zynde, wert de order afgelesen die den Breden Raet in naem van de E. Comp. had onderteeckent, om alle disorders voor te comen. Setten doen in Godes naem onse coers Oostwaerts in 't lant, en quamen op een hoogte en sagen een binnenwater, houden daer van af, en vonden naer 1½ uur gaens voetstap van een mensch, gingen nogh al voort, vonden twee stocken in den gront steecken, alwaer een hut hadde geweest, soo als den Hottentots aen de Caep *de Goede Hoop*.

Gingen nogh al voort, quaemen by drie hutten, dog vervallen en sagen digt by een binnenwater, gingen daer op strant, vonden verscheyde voetstappen, soo van kinderen als oude menschen, dog niet grooter van statuer . . . Setten onse mars nog al lantwaers in langs 't rivier dat heel lantwaert ingaet, quamen by een steylte, konnen niet langer (langs) strant loopen, gingen op een hoogte alwaer wy (rust) hielden, sagen daer een groote boom dewelke drie vaem dick was, en vol van kappen waer menschen konnen opgaen tot in den top van den boom. Naer geschaft hebbende, gingen voorts lantwaers in, vonden wel twee à drie hutties dog ook vervallen; quamen weer op strant van 't rivier, dat wy presumeerden seker een rivier te zyn, omdat het water brack was. Vonden daer eenige kuylkes daer de inwoonders gegraven hadden, en proefden dat het vers water was, en resolveerden met mal-

kander om 's nagts aen lant te blyven, omdat het niet mogelyck was weer dien avond naer boort te komen. Marcheerden nog al voort, vonden nog hutties, drie à vier by malkander, dog al vervallen, sagen vooruyt verscheyde rook opgaen, gingen daer naer toe met haer drien, als onse Boekhouder en Opperstierman, en de Onderstierman van 't Galjoot met die twee Indiaenen, (1) om met dat geheele Comp. de inwoonders niet te verschricken, maer vonden nog al geen menschen. Verblyfde de nagt op de plaetse en stelden vier wagten uyt, als twee van matroosen en twee van soldaten, waeren doen twee à drie mylen in 't lant. Des 's morgens verdeelden onse Comp. in drie plotons om te sien of wy geen van de inwoonders konnen op steven loopen, dog al vergeefs. Naer een myl gemarseert te hebben quamen by voornoemt rivier, dat wel twee myl breet was en nog al brack water, vonden nog al verscheyde hutties dog geen menschen gesien, maer heel veel witte vogels daer wy twee van schooten, en bevonden oock soo wit als witte cacatoes, blauw en groen met kromme becken en papegayen. Quamen op onse rande wouw (rendevous), vonden ons twee plotons daer campeeren en hadden vrugten gevonden dat sy in 't vier braden en schaften, dog naer corten tyt sig heel qualyk bevonden. Namen onse mars om weer naer boort te gaen, verdeelde onse Comp. in tween, daer de eene party langs het rivier van binnen soude gaen, en de andere de zeestrant te soecken; welck party was die de zee-

---

(1) De Vlamingh had aan de *Kaap* drie Indianën, »zynde in menigderley talen ervaren," aan boord gekregen, om den togt mede naar het *Zuidland* te doen; ze waren genaamd: JONGMAN VAN BALI, MANGERDONY en ADJEM.

strant sogten (waren) onse Boekhouder en Opperstierman, en die het rivier van binnen gingen de Opperhooft met die by sig hebbende officiers; die aen strant gecomen zynde gingen langs de strant, maer vonden niet als een stuck van een planck als van een verdubbeling van een schip, namen 't oock met aen boort, dogh heel oudt zynde. Naer 2½ uur gaens quamen by het gat van 't rivier, gingen met onse schuyt daer nae toe, vonden 't heel clippig en vlak dat wy swaerlyck met de sloep daer door konde komen. Binnen op 't rivier synde, seylde het rivier op en liet order dat als onse party daer quamen, eenige musketschooten te doen of wy sy in 't rivier niet sagen. Zeylden een rack drie à vier op, sagen onse andere party niet; vonden twee jonge swanen die wy met de sloep oproeyden en sloegen sy met de haek, daer de eene een weynig beseert was, de andere geen schade kreeg, bragten sy alle beyde aen boort, syn dog heel swart. Sagen verscheyde soort van vogels die heel groot waren, maer seer schuw, en vis waren daer ook heel veel, wenden wederom en quamen by ons volck, en bleven des 's nagts aen lant. Den 7^{n}. 's morgens gingen in 't Galjoot, ligte het Galjoot syn ancker, de wint N. W. en W. N. W. moesten laveren tot den nagt toe, 1 uur des morgens quamen aen boort."

Den 9^{n}. Woensdag 's morgens de wint Z. Z. W. topseyls coelte en bramz. coelte, ligte onse ancker en gingen zeyl naer onse verloore ancker, kregen 't weer aan boort naer de middag, dog met groote moeyte, mosten het touw tusschen de clippen uytwinden; en gingen weer zeyl, liepen tusschen de wal en 't lant, daer wy ontrent 10 uren ten avondt setten op schoone fijn santgront op 12 vaem diepte; wint en weêr als voren tot den morgen.

Den 10^{n}. Donderdagh 's morgens de wint Z., mooy weer, tegen den middagh quam met de zeewint de Galjoot met de Hoecker en sette by ons neer. Na de middagh resolveerden met malkander om met onse sloep en de sloep van de Hoecker en Galjoot en schuyt, het rivier op te varen en te ondersoecken, waer ik met de Gezaghebber van 't Galjoot en onse Boekhouder, en onse Onderstierman ende Opperstierman van de Hoeker en de Derde waak van 't Galjoot, gingen in 't Galjoot, ligte de Galjoot syn ancker en zeylde onder den wal, loode al gaende weg, vonden van 5 tot 7 vaem soo wel vuyl als goede gront. Gingen in het Galjoots' schuyt en voeren het rivier in, alwaer wy de mont van de rivier (met) heel veel klippen, soo als met droogte bevonden, dat wy niet sonder peryckel konden binnen komen, quamen dog op 't rivier en bevonden ons 40 coppen welgewapent te syn, met 2 bassen op yder sloep, roeyden den avont omtrent 5 à 6 myl op tot 's nagts 2 uur, gingen doen voor onse dregh leggen tot den morgen. (1)

Den 11^{n}. Vrydagh 'smorgens voor sons opgang ligte onse dregge en voeren nog al voort, vonden veel swarte swanen, daer wy eenige van vingen, die wy met de sloep oproeyden. Omtrent 9 uren vermisten de sloep van de Hoecker, die agter uyt was, stuurden het Galjoot's-schuyt om hem te soecken, waer sy hem vonden aen de wal leggen, in 't by ons komen gingh hy aen lant, alwaer het volck twee swarte menschen gesien hadden, dog (konden) niet vinden als hutties en vuur, maer geen mensch. Omtrent 's middags giste 8 à 10 myl op het rivier te syn, daer de rivier heel vlack is, dat onse volck mosten uytgaen om de sloepen voort te douwen;

---

(1) Avondpeiling bevonden 9° 2' Westering.

om een hoeck gekomen synde, vonden het end van de rivier dat sig in veel aderen verdeelt, dat wij niet verder konden komen, en het water nog al brak was dog maer heel weynig, vonden veel voetstappen in 't vlacken water, soo als op strant, dog maer natuurlyck (?) keerden wederom tot 3 à 4 myl, alwaer wy aen lant gingen om het lant te ondersoecken of wy by menschen konden komen, maer al vergeefs, houden daer op strant en staeken verscheyden vuren (aan), om te sien of de menschen souden by ons komen, maer geen menschen gesien. (1)

Den 12n. 's morgens ten 2 uuren roeyden weg en quamen by verscheyden vuuren, waer wy ons heel stil houdende en stuurden 8 man wel gewapend met 2 swarten naer lant, om de menschen daer te vinden, maer geen menschen gesien nog iets anders als de vuuren. Roeyden weer aen lant op andere plaetsen, maer niet gevonden als eenige hutties die met weynigh wiltriet, ontrent een voet hoog, op een syde bedekt waren en de hutten 2 voet hoog was, waer een party bast van boomen in lagh daer sy opgelegen hadden. Vonden ook overal waer wy quamen niet anders als een party lack en gom, waer ick eenige monsters (van) hebbe medegebragt, keerden dan wederom en gingen naer onse boort; naer de middagh aen boort synde, (was) niet besonders voorgevallen; de wint meest Z. lyck met top- en br./z. coelte tot den avont en voorts tot den morgen. (2)

Den 13n. Sondagh 's morgens de wint Z. Z. O. en Z. O. t. O., br./z. coelte; resolveerden om te seylen, ligte

(1) Avondpeiling bevonden 9° 6' N. Westering.

(2) Avondpeiling als voren.

ons ancker en gingen seyl van de Z. br. van 31 gr. 56 min., seylden langs de wal en onse sloepen digt by de wal, en onse sloepen en het Galjoot en de Hoecker en ons schip, voorts al in een rang. De kust strekt alhier N. ten W. soo ver wy konden sien: looden al gaende weg en vonden 14, 13, 12 vaem grof sant en altemet klippige grond. 'Smiddags door oogmeting bevonden de Z. br van 31 gr. 34 min. Omtrent een groot myl buyten de wal strekt een rif, by gissing 31 gr. 28 min., dat een groot myl in zee strekt; liepen daer buyten om (en) begon het lant N. N. W. opstrecken en voorts N. W. ten N.

Harde topsyls coelte, de wint Z. Z. W., in 't 6e glas naer de middag schoude (seinde) onse sloep aen boort; sagen ontrent 1½ myl buyten de wal een groote branding, liepen daer ontrent een quart myl by langs, hadden de diepte van 14, 12, 10 vaem, tegens den avont ¼ myl van 't rif 18, 19, 20 vaem; staecken met sonsondergang met klyn seyl zeewaert by de wind, styf topzyls coelte, de wint Z. Z. W. en Z. lyck, 's nagts de wint Z. lyck, top- en onderseyls coelte, diep 23, 24 vaem, waes en kalckachtige gront. In de hondenwagt de wint Z. en Z. Z. O., styf onderzeyls en topseyls coelte en de diepten van 30 en 40 vaem, gront als voren; in 't begin van den dagwagt lyden 't over naer de wal, hadden de diepte van 25, 20, 18 vaem, scharpe gront, met cocks schaffen waeren aen de wal. Hadden een doode met name DOUWE JANSZ. van *Stavoren*, jongh matroos, die wy aen de *Caep* aen boort gekregen hadden.

Den 14n. Maendagh 's morgens de wint Z. O., slappe en gemeene topsyls coelte, hadden de diepte van 25, 20, 18 vaem, scharpe gront; sagen een kleyn eylantie of groote clip, die omtrent ¼ myl van de wal aflag, en

langs de wal met een rif die om de Noord strekt. Des 's middags was de gegiste cours en verheyt in 't etmael N. N. W. 17 myl, door oogmeting bevonden 30 gr. 31 min.; hadden een eylant of klip N. ten W., 1½ myl van ons; na de middagh de wint Z. ten O. en Z. Z. O., styf topsyls coelte, steeken wederom in zee, hadden de diepte van 20, 23, 26 en 30 vaem. Een uur voor sons ondergangh wenden weer na de wal, hadden diepte van 30, 20, 27 vaem, kley en kalkagtige grond, de wint en weer als voren; 3 glasen uyt synde wenden weer zeewaerts over om de Z. W., hadden de diepte van 27, 25, 23 en 21 vaem kalkagtige gront, de wint Z. Z. O. in 't 6ᵉ glas van de hondewagt, wenden 'tweer naer lant.

Den 15ⁿ. Dingsdagh 's morgens de wint O. lyk, top- en bramz. coelte, waren digt onder de wal, wenden 't digt om de Z., waren ontrent 2 myl buyten de wal, (daar) langs vol eylanden en klippen met een rif langs de wal daer het overal op brande. Des middags door oogmetingh bevonden, de Z. Br. van 30 gr. 12 min. Sagen groote roock opgaen, stuurden onse Opperstierman met onse sloep en de sloep van de Hoeker naer lant en hielden met de schepen of en aen soo na wy konden. 'S avonds na sons ondergang quamen onse sloepen weer aen boort, raporteerden dat sy 1½ my lantwaers in hadden geweest, maer niet als santduynen bevonden daer hyde opwast; hebbende veel voetstappen gesien van voogels als Cassewarese. Des avonts doen het doncker was, sagen langs de geheele cust vieren, als haer gewoonte is soo lang wy hier geweest syn. De wint N. lieten het dryven van de wal af, in 't begin van de dagwagt wenden 't W. heen lantwaert over, moy weer, stuurden onse sloep naer lant met onse Onderstierman en 14 man.

Den 16^{n}. Woensdagh 'smorgens de wint N. lyk, moy weer, in de agtermiddags wagt en 't 10^{e} glas quam onse sloep weer aen boort, raporteerde dat sy aen lant geweest (waren), en hadden naer een uur gaens een vers waterplaets gevonden daer een huttie by was, die met tacken van boomen bedeckt was, en hadden oock verscheyde voetstappen gesien van menschen soo kleyne als groote dog maer natuurlyck? hadden oock veel voetstappen gesien van beesten soo als tygers; gingen nog al voort lantwaerts in ontrent by de 3 mylen, vonden veel vuren die heel groot waren maer nog geen menschen gesien. Des avonts wenden weer naer zee, de wint N. mooy weer, in 't begin van de dagwagt lyden het weer lantwaert over.

Den 17^{n}. Donderdagh 'smorgens de wint N. lyk, moy weer, waren digt onder de wal; naer cocks vroegh schaffen stuurden onse sloepen weer naer lant, en hielden met de schepen af en aen. Hadden door oogmeting de Z. br. van 30 gr. 46 min., waren in de tyt van twee etmael 34 min. om de Z. gedreven. Het lant alhier verthoont hem als de hooge duynen op het *Vlie*, en op het hooge lant liggen 2 plaetsen als forties. Zyn langens de wal geseylt soo na men konnen, aen de reven hadden de diepte van 20, 19, 18, 17, 16 vaem vuyle gront, dan is men digt het rif aen, dat langs de wal strecken met menigte kleyne eylandkens of groote klippen. Met sons ondergang quamen onse sloepen weer aen boort, rapporteerden niet gesien te hebben als bar lant, sonder geboomte, hadden ontrent 3 myl in 't lant geweest, op een hoogen berg van steen, dat wy voor fortjes aengesien hebben, en lykt als het casteel van *Doever*; bragten ontrent 100 jonge meuwen aen boort die zy op een eylant gevangen had-

den, dat ontrent ¾ myl buyten de wal lag. Hadden de diepte met het schip van 16, 17, 18 vaem vuyle gront; de wint W. maer stilleties, lagen met de steven Z. waert over, in het laest van de eerste wagt, de wint N. moy weer, hadden de diepte van 19 vaem vuyle gront, voorts tot den morgen labbercoelte, (1) en stilletiens en de diepte van 27 vaem.

Den 18n. Vrydagh 'smorgens het lughye W. wenden weder om de N., des 'smiddaghs door oogmeting bevonden de Z. br. van 30 gr. 51 min.; ontrent 3 myl buyten de wal hadden de diepte van 23 à 24 vaem al vuyle gront. Na de middagh en 'savonts mooy weer, de wint W. Z. W.; door een avondpeylingh bevonden op de Z. br. van 30 gr. 50 min., 3 myl buyten de wal 8 gr. 19 min. Noordwestering, en hadden de diepte van 26 vaem, voorts de geheelen nagt stilleties tot den morgen.

Den 19n. Saturdagh 'smorgens het lughye N. W., dog stilleties, waren 3 myl buyten de wal, konden geen lant aendoen door de stilte, des middags wenden weer Z. waert over, hadden de diepte van 23 vaem vuyle gront, voorts tot den avont het lughye Z. W. Door een avontkimpeyling bevonden 7 gr. 58 min., op de Z. br. van 30 gr. 24 min., en 2¼ myl buyten de wal; lieten het met de marszyls opgebrast dryven om met den dag het lant aen te doen; de diepte van 28 vaem vuyle gront.

Den 20n. Sondagh 'smorgens het lughye Oostelyck konden geen wal aanseylen, waren onder de plate (vlakke?) wal daer wy met onse scheepen digt onder de wal en met onse sloepen aen lant hadden geweest, dat al te mael duynigh lant is. Langs de wal lyt (het)

(1) Avondpeiling bevonden 8 gr. 19 min. N. westering.

vol kleyne eylanties ofte groote klippen, daer reven van het eene eylant strecken tot het ander, daer het meest overal op brant. Stuurden onse sloepen naer lant, hadden de diepte op de reven van 2, 3, 4 vaem, en binnen de reven van 4 tot 7 vaem, altemet steenige gront en altemet grof sant gront. Men kan de geheele cust op 17 en 16, 15 vaem langs looden, dan is men ontrent 1 twee ponder schoot buyten de rif, en het rif ontrent 1 myl buyten de wal, op sommige plaetsen ½ myl en oock ¾ myl. Onse sloepen zylden digt by de wal langs. Hadden des middags de Z. br. door oogmeting van 30 gr. 20 min., de wint W. Z. W. tegen den middag (en) avond lieten het dryven, verwagte onse sloepen, de wint Z. Z. W. moy weer. Naer sons ondergang quamen onse sloepen aen boort, rapporteerden aen lant geweest te syn, maer niet gevonden, als dor, woest, sonder steck ofte struyck. Op de bovengenoemde hoogte hadden een avontkimpeyling van 8 gr, 8 min. N. westering; leyde het met kleyn zeyl zeewaert over, over de diepte van 43 vaem al vuyle gront, weer en wint als voren, in 't 6e glas van de hondewaght wenden weer lantwaerts over, hadden de diepte van 30 vaem, het luchye Z. lyk tot den morgen.

Den 21n. Maendagh 'smorgens het luchye Z. lyk, waren digt by een eylant, stuurden onse sloep daer naer toe om te looden, bevonden rontom du eylant vol clippen, wel een groote myl benoorden hetselve; de vaste wal begint alhier ontrent N. N. ten O. en N. N. O. te strecken, dit eylant legt ontrent 3 myl byten de wal. Door oogmeting bevonden de Z. br. van 29 gr. 44 min., stuurden onse sloep weer naer lant om digt onder de wal te zylen, hadden de diepte by

het schip van 15 vaem, dog geen bequaeme gront om te setten. Des avonts even naer sons ondergang quam onse sloep weer aen boort, rapporteerden niet vernomen te hebben; hier leggen veel blinde klippen wel 3 mylen en lyden zeewaerts over 'snagts tot den dagwagt, wenden weer na de wal en stuurden onse sloep naer lant om digt bij de wal langs te zeylen, de wint Oostelyk als ordinair alle dagen lant en zeewint is met moy weer, hadden de diepte van 20 vaem.

Den 22ⁿ. Dingsdagh 'smorgens de wint Oostelyk, moy weer, de diepte van 20 à 21 vaem, 1½ myl buyten de wal al vuyle gront; des 'smiddaghs door oogmeting bevonden de Z. br. van 29 gr. 5 min., hadden een berg in 't O.N.O. van ons die heel kennelyk was ontrent 4 myl in 't lant, van aensien als de *Tafelberg* aen de Caep de *Goede Hoop.* Voor sons ondergang quamen onse sloepen weer aen boort, rapporteerden dat een groote brandingh aen de wal stont, hadden ontrent 1 myl lantwaerts in geweest, sagen een binnenwater dat sout was, daer sy eenige voetsporen gesien hadden als van tygers en ook kreupelbos gevonden. Alhier hadden de diepte aen 't schip van 20 vaem, en aldeur gaende na de wal opdroogende tot 7 vaem digt aen strant, lydent weer zeewaert over (1) tot in het laetst van de hondewagt, wende weer naer de wal, hadden de diepte van 22 vaem tot den morgen; met sons opgang stuurden onse sloep weer na de wal.

Den 23ⁿ. Woensdagh 'smorgens de wint naer 't Z., liepen by de wal langs op 18, 17, 16 vaem scharpe gront, en onse sloepen liepen digt by de wal langs. Des middags door oogmeting bevonden de Z. br. van

(1) Avondpeiling bevonden 8 gr. 4 min. N. westering.

28 gr. 10 min., liepen op de diepte van 14, 13, 12 vaemen, hier begint de gront beter te worden, de wint als boven; 5 glasen uyt synde, in de namiddag wagt, quam onse sloep weer aen boort, met een harde doorgaende Z. wint, raporteerden 10 menschen gesien te hebben, heel naekt en swart, sonder eenig geweer. Het heele lant daer aen de wal brant dat de sloep niet konde aen de wal komen, en zy (zagen) voorn. menschen lantwaert inliepen, soo d' sloep 1 myl beneden dito plaets aen lant gekomen (was) en zyn ontrent ½ myl lantwaert in geweest, dog daer geen menschen vernomen. Doe se na lant gingen, quamen by een soute binnenwater dat bloet root was, konden soo veel sout krygen als 'men hebben wouw; aen boort komende hebben al gedurigh gelood, van de wal daer zy hadden de diepte van vier vaem tot heel aen boort op 13 vaem; was op de breete van 28° 10 min., daer onse sloep de menschen gesien hebben. Tegen den avont sagen heel styl lant, ontrent 2 myl lang, dat in 't N. N. O. begon op te trecken en voorts O. N. O., vonden hier een brave inwyek met heel goede gront, lieten onse ancker vallen, met ons drien by malkander op de diepte van 19 vaem, ontrent een canonschoot van de wal, voorts tot den avont eenderhande Z. wint, 'snagts en voorts tot den morgen moy weer.

Den 24n. Donderdagh 'smorgens de wint Z. lyk, topzeyls coelte, pasyaerde, (1) resolveerden onse sloepen van daeg in de bay te looden en morgen in 't begin van de dagwagt onse volk lantwaert in te stuuren. Overal goede grond sonder klippen of riffen, voorts tot den middag en avont de wint als boven, moy

(1) Van bitjara beraadslagen, den raad beleggen, ook veelal aan boord pitsiarpn genoemd.

weer, (1) en den geheelen nagt tot in de dagwagt, stuerden onse sloepen met volk aen lant, dat lantwaert in marcheerde, en voor 8 dagen versien van viktalie, te weeten: alle soldaten tot 35 à 36 man van ons volk met de swarten, en voorts matroosen van de Hoecker tot 46 coppen, stuurden onse andere sloepen met 14 coppen op een andere plaets; wint en weer als voren tot den morgen.

Den 25n. Vrijdagh 'smorgens de wint en weer als boven tot 'smiddags, en voorts tegen den avont quam onse Seur weer aen boort met onse Opperstierman, en rapporteerde niet gesien te hebben als 5 hutties en veel voetstappen van menschen en beesten, en een verswaterkuyl gevonden, daer 10 en 12 voetpaden toe gingen, maer geen mensch gesien. Hebben ook op dese rhee overal laten diepen en schoone gront gevonden, voorts 'snagts de wint Z. Z. W. tot op den dag, de wint Z. Z. O. als voren.

Den 26n. Saturdagh 'smorgens de wint en weer als voren, hadden weer een partij volk aen lant geweest en niet gevonden als sant en creupelbos; voorts tot den avont en morgen de wint van 't Z. Z. O. tot Z. Z. W.

Den 27n. Sondagh 'smorgens de wint Z. lyk, moy weer, naer cocks vroegh schaffen quam ons volck weer op strant die in 't lant geweest hadden, en quamen aen boort, rapporteerde niet gesien te hebben als een huttie, daer sy ontrent 5 myl lantwaert in hadden geweest, alwaer sy niet vorders door de creupelbos konde komen, en sy hier en daer waterputies gemaekt daer sy water gevonden hadden, maer niet altegoed. Voorts tot den avont en morgen de wint en weer als boven.

(1) Avondpeiling bevonden 8 gr. 4 min. Noordwestering.

Den 28^{n}. Maendagh 'smorgens de wint Z. topseyls coelte, ontrent 4 glasen naer vroeg cocks schaffen, lichte onse ancker en gingen zeyl, liepen derwaerts zeewaert in om hoogte te bekomen, alsoo wy op de rheede voor het lant geen hoogte bekomen konden, en des 'smiddags door oogmeting bevonden 27 gr. 40 min. Z. br., hadden de diepte van 30 vaem, liepen weer digt onder de wal ontrent ½ myl langs de wal, bevonden alhier hoog styl lant en heel schor, dat onmogelyk is om aen te komen, liepen op de diepte van 22, 23, 24 vaem goede gront, ontrent ½ myl buyten de wal. Des avonts met sons ondergang lyde met klyn zyl by, hadden de diepte van 40 vaem goede gront, de wint als boven met styf topsyls coelte. 'Smorgens met den dagh lydent weer na de wal, hadden de diepte van 75 vaem goede santgront; 't is hier droog en diep alhier aen het Z. lant van vaem tot vaem, op of af, soo dat men geen noot heeft op klip of reven te zeylen die op het loot past, als myn caert sal uytwysen.

Den 29^{n} Dingsdagh. Smorgens de wint Z. Z. O. betogen lugt, br./z. coelte, hadden de diepte van 50 tot 40 en 36 vaem, tot een klyn half myl buyten de wal; de wint naer 't Z. W. Hier is 't lant altemael heel hoog en bar, sonder iets daerop groen (te zien) en heel styl tot boven toe of het met bylen afgekapt was, sonder eenige voetstrant met groote branding, dat wonder om te zien is, hadden soo veel als wy het van de wal konden afhouden, des smiddags door oogmeting bevonden de Z. br. van 26 gr. 36 min.; de wint nog al Z. W. tot den avont. (1) Het lant strekt alhier N. W. en wel soo Westelyk, zeylde op 25 à 26 vaem by de wal langs, op een kleyn half myl. Met zonsondergang staecken

(1) Avondpeiling bevonden 7° 46′ N./Westering.

by de wint, konden West zeylen om van de wal af te loopen en de wint naer 't Z., 4 glasen in de eerste wagt lieten het dryven; staecken een vuer op, onse twee mackers waren aen ly van ons, maer (hen) des morgens niet gesien, in de 3e glas van de dagwagt liepen met kleyn zyl by de wal langs tot den morgen. Het lant streckt alhier nog N. W., de wint Z. bramzyls coelte tot den morgen.

Den 30n Woensdagh. 'Smorgens de wint Z., sagen geen van onse mackers, zeylden by de wal langs met twee marszeyls, moy weer; de lantstrekking is hier nog al heel styl sonder voetstrant met groote branding, ende liep 't digt aen de wal, pas buyten de branding, 35, 36, 40 vaem. In 't 5e glas van de voormiddagwagt quamen digt by Dirck Hartoghs rheede, liepen daer in, meende te setten, vonden aldaer goede santgront op 16, 15, 14 vaem, dogh bevonden daer na klippige gront, lieten het voor de wint omdrayen een gangh (naar zee). 'Smiddags door oogmeting bevonden de Z. br. van 26 gr. 12 min., quamen met 3 glasen na de agter middagswagt (ter reede), lieten ons ancker vallen op 18 vaem schoon fyn santgront. Hebben het Galjoot en de Hoecker tot de morgenwagt toe niet gesien. Stuurden beyde onse sloepen te peylen, sagen een rif dwars de bay overleggen of wy daer over soude kunnen; aen boord komende raporteerde dat op voornoemde riff 8 vaem water en daer over vuyle gront te syn. Tegen den avont quam de Galjoot en de Hoecker om de Z. van daen en sette by ons, hadden de Z. hoek van dito reede in 't Z. en Z. ten W. van ons 1 canonschot buyten de wal; voorts snagts de wint Z. lyk topzyls coelte tot den morgen.

Den 31n Donderdagh. 'Smorgens de wint Z. ten W.

met topseyls coelte en holle dyningh; stuurden onse Boeckhouder en onse Opper- en Onderstierman met onse sloepen, de Hoeckers sloep met haer Opperstierman om het rivier in te loopen. Des avonts weder aen boord gekomen synde, raporteerden dat het een eylant was dat ontrent na gissing N. N. W. in zee liep, en nog een inwyck dat Z. W. waert streckte, maer heel vlack water, dat de schuyt niet overkost; de wint als voren den geheelen nagt tot den morgen.

Den 1n February Vrydagh. Smorgens de wint Z. lyck met moy weer, stuurde onse en de Hoeckers sloep voor de tweede reys, omdat vermoede eylant om te varen en te soecken of daer bequame plaets mogte wesen met schepen daer te kunnen komen; smiddags de wint als voren tot den avont en 'snagts tot den morgen.

Den 2n Saturdagh. Smorgens de wint nog als voren, met moy weer tot smiddags en den geheelen nagt tot den morgen.

Den 3n Sondagh. Smorgens de wint Z. O. lyk labbercoelte en voordemiddag stil, smiddags de wint Z. lyk, moy labbercoelte. Omtrent 4 glazen nademiddag quam onse Opperstierman met de sloep aen boort en raporteerde als dus: » dat vooreerst den 1n February na cocks vroegschaffen vertrock en vont dit eylant vooreerst Oostwaert in te strecken, omtrent 2 mylen en dan 2 myl N. O. ten N., en voorts al N. N. W. na gissing 11 à 12 myl, tot aen? (1) en voeren met de schuyt aen de wal van het eylant langs. Hadden de diepte van 52 vaem heel ongelyck 2½, 3, 4, 6, 7 en altemet 10 vaem en altemet santgront en dan weer klippige gront en de baay het grootste gedeelte wel 6 à 7 myl wyd. Snagts ten 10 uren gingen agter een vlacke hoeck voor de dreg

(1) Hier schijnt in de Copie een paar woorden vergeten te zijn.

leggen; vernamen dien nagt veel schilpadden daer sy twee van medenamen, hadden de wint Z. lyk topseyls coelte. Dito Saterdag, smorgens de wint als voren, moy weer, voeren nog al voort; twee uren naer sons opgang quamen sy by de uyterste hoeck aan de zeekant van 't eylant, daer sy met de schuyt aenleyden en berg opging om zeewaert te sien of daer iets anders soude wesen van 't overblyfsel van schepen of iets anders; vonden boven op den berg een pael vastgezet, daer een tinne schotel by lag, die sy mede aen boort bragt, daar op gekapt was van letter tot letter: »» 1616 *den 25 October is hier aangekomen het schip de Eendragt van Amsterdam, de Opperkoopman* GILLES MIEBAIS *van Luyck, Schipper* DIRCK HARTOOG *van Amsterdam, den 27 ditto te seyl gegaen na Bantam, de Onder Coopman* JAN STINS, *de Opperstierman* PIETER DOCKES *van Bil.*""

Door deze raport bevonden die inboght *Dirck Hartoogs* rheede te syn; de wint Z. Z. O. moy labbercoelte; hadden een doode met name SJOUCKE GABBES van 't *Heereveen*, jong matroos; de wint Z. Z. W. en Z. lyck topseyls coelte tot den morgen."

Den 4^{n}. Maendagh 'smorgens de wint Z. Z. O. topseyls coelte, gingen onder zyl naer *Dirck Hartoogs* rhee, voordemiddag de wint Z. lyk, hadden de strecking van de wal N. W., diep 38 vaem, steenige gront een groote ½ myl buyten de wal. Des middags door oogmeting bevonden de Z. br. van 25 gr. 37 min., kregen hier de strecking van de wal N. N. W. en quamen omtrent in 't 8^{e} glas nademiddagh op *Dirck Hartoogs* rhee, op 17 vaem goede santgront ten ancker. Dit is de beste ree van al daer wy nog gelegen hebben, 't is seer groot en breet, hebbende de N. wal wel 5 myl van ons. Wy peylden

de Z. hoeck doen wy ten ancker lagen W. ten Z. ¼ myl van ons, lagen een groot canon schoot van de wal in, en kan hier ten ancker komen soo nae den wal als men wil en overal goede santgront op 12 à 10 vaem. Het lant is alhier heel dor en sandig en sonder geboomte, en men kan hier snagts soo veel schildpadden vangen of keeren als men wil, en van schilpadeyeren krygen als men begeert; de wint Z. lyk moy weer den geheelen nagt tot den morgen.

Den 5n. Dingsdagh 'smorgens de wint Z. ten O. topzyls coelte, resolveerde onder malkander om (met) onse en de Hoeckersloep na de vaste cust te gaen en te ondersoecken, alwaer ick en onse derde waak en Schipper GERRIT COLAERT met syn Onderstierman met de sloepen voeren, en waren voor 8 dagen provisie (voorsien) om de reven op te vaeren, volgens rapport van de Opperstierman van de Hoecker. Naer de middagh ontrent 6 à 7 glasen gingen van boort, de wint Z. ten W. topzyls coelte, bevonden in onse sloepen ons 14 man sterck te syn en welgewapend; liepen een groot stuck over, maer koste geen lant sien, gingen dan over de andere boegh leggen, quamen een glas na sons ondergangh weer aen het eilant, vernagte aldaer, giste omtrent 2 myl het in de wint opgehaelt te hebben; de wint Z. ten O., Z. lyk doorgaende topseyls coelte tot den morgen.

Den 6n. Woensdagh smorgens de wint Z. lyk topseyls coelte, syn weer syl gegaen, lieten het overstaen om de O. Z. O. na de wal, buyten gekomen zynde stont het water seer bol, hoe verder wy nog oversylden hoe wy het water nog bolder bevonden, op sommige plaetsen of het branding was. Synde ontrent 10 uur, conden de vaste wal nog niet zien, hebben het doen weder

gewend. Cort nademiddag quamen weder aen het eylant, alwaer wy lieten het volck schaffen en voorts maeckten beyde schuyten aan malkander vast en lietense voorttrecken; sagen gedierte als een hont in 't water swemmen (en) verscheyde schilpadden. Met sopsondergang voeren gesamentlyk aan lant om te vernagten, gisten omtrent 6 myl van ons schip te syn; de wint en weer als voren tot den morgen.

Den 7n. Donderdagh smorgens de wint Z. lyck, topseylscoelte; naer sonsopgang gingen weer met onse sloepen zyl; tegen de middag de coelte aennemende, had soo veel als wy voeren conden. Sagen de sloep van de Hoecker voor de wint omloopen, en wy vingen een peylstaert; nademiddag quam de Hoeckersschuyt weer by ons; de wint Z. lyk styf topseyls coelte; vernagte aldaer tot den morgen.

Den 8n. Vrydagh smorgens de wint als voren, br./z. coelte, omtrent 9 uren sagen het lant in 't Z. O. ten Z., liepen Z. O. en O. Z. O. aen; nademiddag quamen wy in t' voornoemde rivier Z. op, voeren Z. opwaert aen ontrent 3 myl, de coelte aennemende met donder en weerligt; liepen voor de wint af om de Noordhoek, alwaer wy vernagten, de wint O. lyck met regen, donder en weerligt tot den morgen.

Den 9n. Saterdag smorgens de wint Oostelyck, gingen weer syl langs de wal, sagen een rivier dat O. t. N. in 't land liep, voeren omtrent 1 myl op alwaer het rivier stutte; hebben aldaer vernagt, de wint Z. lyk met topzeyls coelte met een harde regenvlaeg, donder en weerligt de geheele nagt.

Den 10n. Sondagh smorgens de wint N. O., N. lyk br./z. labbercoelte, seylende ontrent 3 myl langs de wal, staecken als doen over naer 't eylant; naer de middag

de wint variabel, Snagts omtrent 9 uren quamen by de lagen hoeck, alwaer wy groote branding sagen, gingen naer lant om te vernagten ; goed handsaem weer tot den morgen.

Den 11ⁿ Maendagh. Smorgens de wint N. lyk, labber en stil, ontrent 7 uren quam ik met onse sloep weder aen boort en bevonden aldus in onse vloot gepasseert, zynde als volgt: (1) »den 6ⁿ. Woensdags morgens de wint Z. lyk, smiddags konden geen hoogte bekomen, omdat het land ons in den weg lag; snagts de wint Z. ten O. en Z. Z. O. met ondersyls coelte, hier gaet een harde stroom, want.... ? (2)

»Den 7ⁿ. Donderdag smorgens de wint Z. t. W. styf topsyls coelte; voordemiddag ging onse Boekhouder en Onderstierman aen lant en de schuyt van de Hoecker en de Onderstuurman van 't Galjoot om hooghte te nemen, en een weynig daerna is de Gezaghebber van 't Galjoot, na de wal van 't eiland willende sylen en by ongeluk door een valwint over 't lant komende, omgezylt, en de schuyten van allen van boort synde hebben een sjouw laten wayen en 3 canonschooten gedaen, 't welck onse schuyten soo dadelyk gesien en van lant naer haer toegekomen, dog het Galjoot eer zyn ancker ligte en er eerder byquam als de schuyten, en het volck gebergt, behalven een timmerman, die verongeluckt is door het opsteken van een loodlyn die doorslipte; des middags en voorts tot aen den avont, de wint Z. Z. W., topzyls coelte, 's nagts als voren tot den morgen. Den 8ⁿ. Vrydagh 's morgens de wint variabel en stilleties, wierden rees en blocken geteert; voordemiddag ging onse Opperstierman na

(1) Middagpeiling bevonden 8 gr. 23 min. Noordwestering.

(2) Ontbreken eenige woorden.

een hoek van 't eylant, ontrent een groote myl van de zeehoek, om te sien hoe ver dat het rif streckte, en bevonden dat het ¾ van de hoek, dwars over de baey, daer op 2, 2½ à 3 vaem water op was, lag; benoorden dit rif cost men met scheepen na binnen toegaen, ruym en wyd op 10, 12, 14 en 15 vaem diep, tamelyke gront. Nademiddag en voorts tot den avont de wint Z. Z. W. br./z. coelte; 's nagts de wint Z. ten O. en Z. Z. O. labber en br./z. coelte. Stuurden onse sloep naer lant om schilpadden te halen, en ontstont een harde, sware deyning uyt den N., dat sy de schuyt hadden aen lant gehaelt en niet weer van lant kosten door de harde branding tegens de wal. Tegens den nagt is overleden een matroos met name CHRISTIAEN BARENTSE van *Colbergh*. Den 9n. Saterdag 's morgens de wint Z. O. lyk met labber en br./z. coelte, dog met een zware zee uyt den N. Wy soo leggende een leger wal hadden en geweldig op de strant aenbrande, wierde geresolveert om wat van de wal af te zylen, liepen soo verre N. waert over dat wy de zeehoeken van 't eylant W. ten Z. en W. Z. W. 2 mylen na gissing van ons hadden, lieten ons ancker op 17 vaem goede santgront vallen. Na de middag de wint Z. ten O., stuurden onse volck een ancker water na lant met wat brood en speck, door de schuyt van de Hoecker, dat zy aen de O. kant van de hoek aen lant bragten; hoorden in zee nog al branden en donderen; de wint Z. Z. O. en Z. lijk, bramzyls coelte en een holle zee uyt den N. tot den morgen. Den 10n. Sondagh 's morgens het luchie N. lyk en voor de middag N. O. lyk met labber coelte; 's middags door een onseecker oogmeting bevonden de Zr. br. van 25 gr. 16 min., na de middag de wint variabel, des nagts tot den morgen,"

Den 11^{n}. Maendagh 's morgens de wint als voren, moy weer, lieten een tinnen schotel pladt kloppen, daer op ick liet schryven aldus:

Den 25^{n} 1616. *October is hier aengekomen het schip de Eendragt van* Amsterdam, *Oppercoopman* GILLES MIEBAIS *van* Luyck, *Schipper* DIRCK HASTROOGS *van* Amsterdam; *den* 27^{n}. *dito te zeyl gegaen nae* Bantam, *den Ondercoopman* JAN STYN, *de Opperstierman* PIETER DOCKES van BIL, *anno* 1616. Voorts: 1697 *den* 4^{n} *February is hier aengekomen het schip de Geelvink van* Amsterdam, *den Commandeur Schipper* WILLEM DE VLAMINGH *van* Vlielant, *Adsistent* JOANNES VAN BREMEN *van* Coppenhage, *Opperstierman* MICHIEL BLOM *van* Bremen; *de Hoecker de Nyptangh*, *Schipper* GERRIT COLAERT *van* Amsterdam, *Adsistent* THEODORIS HEERMANS *van dito*, *Opperstierman* GERRIT GERRITSZ. *van* Bremen; *'t Galjoot het Weseltje*, *Gezaghebber* CORNELIS DE VLAMINGH *van* Vlielant, *Stierman* COERT GERRITSZ. *van* Bremen, *en van hier gezeylt met onse vloot den* 12 *dito*, *voorts het Z. lant te ondersoeken en gedestineert voor Batavia.*

Den 12^{n}. Dingsdagh 's morgens de wint variabel, voor de middag de wint W. Z. W., resolveerden onse anckers te ligten en gingen onder zyl, na de middag de wint Z. Z. W., topzyls coelte, liepen ontrent een groote myl by de wal langs. Savonts met sonsondergang pylden een baey ofte inwyck Oost van ons, daer dwars over een rif was, daer het geweldig hart op brant en heel holle zee op aen stont; hadden de wint van 't Z. W. met een styve coelte, diep 40 vaem, 1½ myl buyten de wal, leyden 't zeewaert over, de wint Z. lyk tot den morgen.

Den 13ⁿ. Woensdagh 's morgens de wint Z. Z. W., topsyls coelte, hadden de diepte van 43, 45, 47 vaem santgront, haelden voor de wint om, zeylden O. Z. O. aen na de wal, met cocks vroeg schaffen waren 3 myl buyten dien; voor de middag de wint Z. W. topzeyls coelte, hadden de diepten van 35, 33, 25, 19 vaem, de wint van ons? zylde daer in een inbogt; tot buyten de hoeck hadden de diepte van 14, 13, 14, 15, 14, 15 vaem, ½ ¾ à 1 myl buyten de wal. Door oogmeting bevonden de Z. br. van 24 gr. 38 min.; na de middagh de wint Z. W., styve topzyls coelte, hadden de diepte van 15, 14½, 13, 12 vaem goede santgront overal, waar wy ½ uur voor sonsondergang op 12 vaem ten ancker quamen, conden geen lant sien, giste ontrent 8 (myl daarvan) te wesen. Snagts de wint Z. lyk, gemeen topseyls coelte, 's morgens met sonsopgangk de wint als voren, ligten ons ancker, gingen zyl, leydent Oostwaert over, conden Z. O. ten O. stevenen, hadden de diepte van 12, 11, 10, 9, 7, 5, 6, 5½ vaem, sagen 't lant in 't N. O. 2½ myl van ons.

Den 14ⁿ. Donderdagh 's morgens de wint Z. lyk, topzyls coelte, 4 glasen geseylt hebbende, sagh het lant in 't O. Z. O. 1½ myl van ons, diep 4½ vaem al goede gront; giste geseylt te hebben O. Z. O. 2 myl, wendent doen W. waert over, costen W. ten Z. stevenen, hadden de diepte van 8, 8½, 9, 10, 10½, 11, 12, 12½, 13, 14, 15 vaem. Voordemiddagh de wint Z. lyk, topzyls coelte, giste geseylt te hebben W. ½ Z. 3½ myl, hadden de hoogte van de Z. br. 24 gr. 51 min. pylde de Z. wal W. N. W. ontrent 3½ myl van ons, namiddag sagen de opening die in zee streckt, daer wy voorby waren gekomen en dat het aldaer geweldig

opbrant, hadden de diepte van 14, 13, 12, 9, 10, 11, 10½, 10, 9½, 9, 9½, 8, 7½, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 12½, 13, 14 vaem; wendent om de Z. O. over, hadden de diepte van 8, 9, 10, 11, 12, 12½, 13, 14, 13½, 13, 12½, 13, 13½, 13, 12, 13, 12½, 12 vaem goede santgront overal. Met sonsondergang giste geseylt te hebben O. Z. O. 3½ myl, lieten ons ancker vallen op 13 vaem santgront, uyt 't schip conden geen lant sien; tot den avont en 's nagts de wint Z. lyk met styve topzyls coelte, hol water. Met sonsopgang dede seyn om te zeylen, ligten het ancker, de wint Z., topzyls coelte; met winden is de Hoecker zyn touw gebroocken; hadden de diepte van 10, 8, 9½, 10, 9, 8, 6 vaem, hadden de Hoecker, die nog voor zyn ancker lag, W. Z. W. 1 myl van ons, wende nae hem toe; tot den morgen de wint als voren.

Den 15n. Vrydagh 's morgens de wint Z. lyk, topzyls coelte, 5 glasen uytzynde was de Hoecker onder zyl; hadden de diepte van 7½, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 13½, 14, 13, 12 vaem goede santgront; 's middags giste 13 myl geseylt te hebben, peylden een heuvel aen de Z. W. wal, W. ten N. 3 myl van ons; door opgmeting bevonden de Z. br. van 24 gr. 56 min., nademiddagh lagen nog W. waert over, de wint Z. ten W., topseyls coelte, hadden de diepte van 12, 11, 10, 9, 8, 7, 6, 5 vaem al goede santgront, waren doen 1½ myl van de wal. Drie glasen uyt zynde, wenden doen Z. O. waert over, hadden een platte berg heel hoog W. N. W. van ons; kregen de diepte van 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 13½, 10½, 11, 10 vaem al goede santgront. Een glas naer sonsondergang lieten ons ancker vallen op 10 vaem goede gront; wint en weer als boven met hol water, giste Z. O. ten O. 4 myl

gezylt te hebben, 's nagts de wint als voren. 's Morgens tegen sonsopgang dede seyn en ligte ons ancker, (zoo) dat wy in 't 5e glas van de dagwagt onder zyl quamen, leydent O. waert over, conden O. ten Z. stevenen; 2 glasen over dese boeg geseylt te hebben O. t. N. 1 myl, hadden de diepte van 9, 8, 8½, 9 vaem; wendent over om de Z. W., hadden de diepte als voren, wint Z. ten O, gereefde marszyls coelte tot den morgen.

Den 16n. Saterdagh 's morgens de wint Z. lyk, styf topzyls coelte, 2 glasen over dese bovengenoemde boeg gezylt W. Z. W. 1 myl. Voor de middag hadden de diepte van 10, 9, 9½ vaem, sagen lant in 't Z. ½ O. van ons 4 myl; nog al de diepte van 9, 10, 11 vaem. Smiddags hadden een hoek-lant O. Z. O. 3 m. van ons, gisten gezylt te hebben W. Z. W. 3 myl; door oogmeting bevonden de Z. br. van 25 gr. 6 min. Nademiddag in 't 8n glas quamen weer by een hoeck in de zee, die naest aen *Dirck Hartoogs Ree* is, en leyt Z. en N. van malkander, ontrent 6 myl leyt een rif ofte knoks in 't Z. W. ten Z. van de hoek af, daer het seer hart op brande, daer men tussen door mag zylen. In zee zynde, liepen langs de wal Noorden aen, de wint Z. 4 glasen uyt zynde in de eerste wagt, lydent met de steven na zee en lieten het dryven; in 't tweede glas van de dagwagt lyden het weer na de wal O. N. O. aen, topsyls coelte, hadden de diepten van 48, 46, 42, 36, 30 vaem en 25 tot aan de wal toe tot den morgen.

Den 17n. Sondagh 's morgens de wint Z. lyk, topzyls coelte, liepen langs de wal op 24, 23, 20 vaem, des 's middags door oogmetingh bevonden de Z. br. van 23 gr. 50 min.; de cust streckt alhier N. ten O. dor, hoog styl lant; een weynig naer dat wy een

hoek gepasseert waren, naer de middag, streckt het lant N. N. O., laag lant. De wint als voren, styve topsyls coelte, liepen op 21, 20 vaem langs de wal, en streckt ontrent 10 myl in 't N. O. op. Naer sonsondergang staeken by de wint zeewaert, in de diepte van 23 vaem goede santgront, doordringende Z. wint; sagen 's nagts eenige vieren langs de wal branden. In 't tweede glas van de dagwagt liepen weer O. aen dwars in de wal, in 't 4e glas van de dagwagt waren aen de wal, ontrent 23 gr. 0 min. 2 myl in zee, daer een rif afstreckt langs de wal heen. Hier begon de wal N. en N. ten O. te strecken soo ver men sien kan; liepen op 22, 23, 24 vaem by de wal langs tot den morgen.

Den 18n. Maendagh 's morgens de wint Z. topseyls coelte, sagen een rif langs de wal N. oploopen omtrent 6 myl; voordemiddagh sagen branding in 't N. W. van ons, mosten N. W. t. W. zylen om boven te komen en 't lant strekt N.W., sagen een kleyne klip boven water. Des middags door oogmeting bevonden de Z. br. van 22 gr. 31 min., alhier streckt het land N.O.t.N., ontrent ½ myl buyten de wal met een klyn rif, heel hoog land, dog overal voetstrant; nademiddag waren een myl buyten de wal, hadden de diepte van 38, 40 vaem. Met sons ondergang lydent 't zeewaert over met volle en beyde marsseyls om te houden dat wy hadden. In 't 5e glas van de hondewagt deden seyn en wenden weder landwaert over; tegen cocks vroeg schaffen waren ontrent ¾ myl by de wal, daer een (rif) streckt omtrent ½ myl buyten den wal, tot den morgen.

Den 19n. Dingsdagh. 's morgens de wint Z. lyk moy weer, tegens den middag sagen een inbogt daer wy by omloefden en vonden daer een heele schoone rhee, daer wy op 10 vaem schoone santgront setten; stuurden

onze sloep naer lant om te sien wat daer sonde wesen. De Hoecker en het Galjoot wat voornyt synde, quam de Galjoot by ons en de Hoecker ontrent 1 myl by Noorden een andere hoeck ten ancker. De Gezaghebber van het Galjoot syde ons de Z. br. gehad te hebben van 21 gr. 32 min.; voorts tot den avont moy weer; s'nagts sagen vuren aen lant tot in dito. in 't derde glas van de dagwagt deden seyn om ancker te ligten, gingen syl tot den morgen.

Den 20n. Woensdagh 's morgens de wint Z. lyck moy weer, gedagten by de Hoecker te komen, om die hoeck daer by des avonts ten ancker quam, alwaer een groote inbogt is, sagen de Hoecker in 't N. O. t. N. soo ver wy sien konden, en wy met het Galjoot lieten 't Z. O. en Z. Z. O. bogtwaerts inloopen, om dito boght sóo veel in ons vermogen te ontdecken. Smiddags door oogmeting bevonden de Z. br. van 21 gr. 39 min.; bevonden alhier 3 kleyne eylanties, ontrent 5 myl van de zeekant in 't Z. O. opstrecken; hadden de diepte van 10, 11, 20, 9, 10, 8, 7, 6, 5 vaem, altemet goede altemet vuyle gront. In 't 4e glas van de naemiddag wagt wendent N. waert over, konden N. N. Z. (N. ten O.?) zylen. In t' 6e glas van d°. wagt sagen onse Hoecker aen de binne kant leggen dryven van de twee eylanden, die in 't Z. O. opstreckt daer by ons waernam, en wy bykomende even voor sonsondergang, daer wy met malkander sette op 5 vaem goede santgront, de wint Z. met br./z. en topseyls coelte tot den morgen.

Den 21n. Donderdagh 's morgens de wint Z. topseyls coelte, conden niet wel syl gaen volgens ons verwagten naer de zeewint tot den middag; omtrent smiddags deden seyn om te seylen en van het *Zuytlant*

af te steecken en onse reyse naer *Batavia* in Godes naem te bevorderen; alsoo wy door Godes genade hebben het *Z. lant*, volgens ordere en instructie van de E. comp. soo volkomen ondersogt, soo wel binnen als buyten, gelyck onse journael en kaerte, volgens andere afteyckening breder blyckt, als by menschen vermogen doenlyck is, soo dat daer niet meer is geweest dat ik kan sien dat in 't resolutie is geweest tot dienst van de E. Comp., soo (dat) ik vertrouw de Hoog Ed. Heeren contentement sullen hebben als onse getrouwen yver, die gepasseert is geweest, te believen voldaan te syn. (1) Nademiddag nam myn besteck van dito eylandt, 't leyt op 21 gr. 0 min. en 131 gr. 20 min. lengte, tegen den avont de wint Z. W. topseyls coelte, de coers N. W. tot den morgen."

De kust werd nu verlaten en de reis naar *Batavia* voortgezet, waar de schepen op den 20 Maart 1697 ter reede kwamen.

Met een enkeld woord moeten wij nog melding maken, dat de kaart van de reis van de Vlamingh zich onder N°. 509 in de verzameling der kaarten van het Rijks Archief bevindt. Deze allermerkwaardigste kaart bestaat uit drie bladen, elk vau 0,50—0,73 N. el, op eene schaal van 20 Duitsche mijlen, tusschen de 20° 45' en 33° 10' Z. br. De kaart is uitvoerig en met zorg bewerkt en bevat de namen, aan de verschillende plaatsen waar zij zich hebben opgehouden, gegeven, alsmede opgaven der dieptens en ankerplaatsen, zoo ook aanwijzingen waar zij aan land zijn geweest.

Bovendien wordt de kaart verdeeld in 15 vakken, waarvan van ieder eene bijzondere beschrijving wordt

---

(1) Verlyden onse compassen op 5 gr. 0 min. N. Westering.

gegeven, beginnende van het eiland *Rottenest*, *de Zwanen* rivier, enz., terwijl daarbij de zeilaanwijzingen voor ieder gedeelte wordt aangegeven.

Een plan van het eiland *Rottenest*, op eene schaal van 3 Duitsche mijlen, bij eene groote van 0,21—0,36 N. el, wordt almede op deze kaart gevonden.

1700—1765.

» In meergenoemde Bijdragen deelden wij mede het Verslag van de reis van het Fluitje Vossenbosch, de Chaloup Wayer en de Pantjallang Nova-Hollandia, onder bevel van den Schipper MAERTEN VAN DELFT in 1705, naar de Noordkust van *Nieuw-Holland;* opgemaakt door de Raden van *Indië* ZWAERDECROON en CHASTELYN." (1)

Dit Verslag is mede door den Heer MAJOR in zijn werk opgenomen. (2)

Deze reis stond in verband met die, welke te gelijkertijd werd ondernomen, door eenige schepen, onder bevel van den Schipper JACOB WEYLAND, en bestemd naar de Noordkust van *Nieuw-Guinea*, enz., (3) zoo dat de Instructie voor beide expeditiën in een stuk werd opgenomen en alzoo aan beide de Bevelhebbers uitgereikt.

Toen wij het hier bovengenoemde Verslag ter plaatsing aanboden, waren wy nog onbekend met deze In-

(1) 1e Deel, bl. 84, N 9.

(2) *Introduction*, p. CXIII en *Instructions*, p. 165—173.

(3) De kaart van dezen togt is met eene Geschied- en Zeevaartkundige toelichting, door het Departement van Koloniën uitgegeven in 1866.

structie. (1) Het komt ons derhalve nog belangrijk genoeg voor, die, voor zoo verre het de expeditie naar de Noordkust van *Nieuw Holland* betreft, hier mede te deelen; wij zien er uit wat men op dat tijdstip van dit land wist en wat men wenschte dat nader zoude worden onderzocht, terwijl men het met het uitgebragte rapport, door de Raden van *Indië* ZWAARDECROON en CHASTELYN, zal kunnen vergelijken, in hoeverre Schipper MAERTEN VAN DELFT zijne instructie heeft kunnen opvolgen of naarkomen.

De Instructie door Gouverneur-Generaal en Raden van *Indië*, met advies van de Commandeurs JAN DE WITH en JACOB BROEG, en in tegenwoordigheid van Schipper WEYLAND op de Geelvink, en Schipper VAN DELFT op Vossenbosch genomen, werd op den 20[n] Januarij 1705 te *Batavia* vastgesteld, en was voor zoo verre het meer bijzonder dezen laatsten betrof, van den volgenden inhoud:

» En is dan wyders tot een zeyllaes order van dat Fluytje (Vossenbosch) goed gevonden te gelasten, onverminderd het geene hier voren op haer ook betrekkelyk mogt wezen, dat zy *Timor* navolgens de bygaende instructie van den Commandeur JAN DE WITH beloopen hebbende, zullen moeten t' zeil gaan van de Noord-Oosthoek des gemelden eilands en haren koers Zuid-Oost aanstellen tot op de Zuider breedte van 11 graden en lengte 143½, om van daar Oostwaards aan *Van Diemensland* op *Hollandia-Nova* in het gezigt te loopen; welke hoek gezegt werdt te eene maal in

(1) De Heer VAN DYK maakt in zijn meergemeld werkje van deze Instructie geen gewag, zoo dat ze hem destijds waarschijnlijk ook onbekend was.

eilanden te bestaan, dat nader zal worden ondervonden.

Hier van daan zal dan die kust Oostwaard moeten vervolgd worden, tot aan *Arnhem's* land en het *Drooge* eiland, hetwelk aan de binnen- en buitenkant zal dienen gepasseert en bezogt te worden, om dan alzoo voorschreven kust al verder langs te loopen tot aan *van der Lyns*-eiland; beziende hetzelve in eigener voege als reeds van het *Drooge* eiland is gezegt. Voorts de reis vervolgende tot aan *Limmens* bogt en *Abel Tasmans* baay en waterplaats, om van daar te geraken aan de kaap van *Diemen*, en dezelve omgestoken zynde, de kust van *Carpentaria* Noordwaard langs *Sweers-*, *van der Lyns-*, *van Diemens-* en *Staten* rivier te vervolgen, tot voorby de rivier van *Nassauw*, die na uitwyzens van de kaart, (1) bezet is met verscheiden banken en droogtens. Wyders om alzoo voorby de kaap *Keerweer*, de rivier *Carpentier*, het *Hooge* eiland en de groote *Vuyle* inbogt, mitsgaders de rivier *Orangien* en de groote uitstekende hoek van *Meeuwen*-rivier (2) gepasseert en omgestoken zynde, de aanvolgende bogt van *Keerweer* te vervolgen, en zoodanig langs de wal Westwaard aan, voorby de *Doodslagers* rivier, de *Waterplaats*, tot voorby de *Goenong Api*, *Moordenaars* rivier en het *Wezels* eiland, als ook voorby *Speelmans* rivier en *Rycklofs* baayen, den hoek van *Ony* te gewinnen, ten einde van daar langs *Keffing* en *Banda* over te steken, als in het voorbygaan reeds is genoteert.

Maar nadien juist alle orders en voornamelyk die van vreemde vaarwaters komen af te hangen, niet ten

(1) Welke kaart dit is wordt niet opgegeven.

(2) *Prinses Marianne-straat?*

allen tyden completelyk kunnen worden opgevolgt; zoo wordt aan de bediendens van Vossenbosch dezelfde liberteit in het voortzeilen gelaten, als reeds hiervoren zulks in het regarde van de Geelvink is ter neder gesteld, mits wel zeemanschap en voorzigtigheid gebruikt, maar ook met eenen zoo veel mogelyk zy, door naarstigheid ons goed oogwit voldaan en volbragt wordt. Des den Gezaghebber van Vossenbosch meergemeld, met advies van Rade gequalificeert zal zyn — indien bovengenoemden ganschen inham van *Nova-Hollandia*, door tegenspoed van buiten of gebreken binnen het schip, na ons voorschrift konde worden beloopen, om met ultimo September in *Banda* te wezen — van het *Drooge* eiland hiervoren gemeld naar *Meeuwen* rivier, leggende meest Noord-West en Zuid-Oost van malkanderen over te steken, en den tour en voyage daardoor zoo verre te verkorten, te weten: als zulks niet anders geschieden kan.

Den hoek van *Ony* hiervoren genoemd, in zeker journaal A°. 1678 door den Opperkoopman KEYTS zaliger gehouden — wiens rapport onder datum 25 September des gemelden jaars ter uwer speculatie hier nevens gaat — werd dubieuselyk aldaar gesteld, of die uit een eiland dan wel uit vastland bestaat, het welk den tyd zulks toelatende almede door UE. zoude kunnen worden nagevorscht, doch het zy daarmede hoe het wil, dezelve is een plaats alwaar UE. beide navolgens het te nedergestelde in dezen zullen moeten aankomen, en die ook in bovengenoemd journaal beschreven wordt rondsom wel twee à drie mylen in zee zuiver en zonder reven of klippen, mitsgaders voorzien te wezen van goeden stek tot ankergrond.

Overzulks ook onze begeerte is, dat zoo een der

of panjalangs mogt komen af te dwalen, zal zijn, indien dat mogelyk zal wezen, ge- ek van *Ony* te gaan zoeken en die als een rendez-vous plaats aan te zien, om aldaar en vooraf te komen vernemen of zyne mak- reeds gepasseert zyn dan niet.

Ook vereischen dat de Gezaghebbers van de komen te gehoorzamen, hetgeen aan haar Schippers van de Geelvink en Vossenbosch d zal worden geordonneert, zoo in de heen- reize, van gelyken dat ze naauw regard ne- le seinbrief, die voor haar lieden alhier ge- en nevens deze gevoegd gaat tot UE. geza- melyke narigt.

Daarenboven zullen UE. onder de byleggende papie- ren ook vinden, een extract uit voormeld journaal van A°. 1678, bevattende eene beschryving in het korte van meergemelde hoek *Ony*, en een ander van *Ryck- loffs* baay, die wy meenen UE. te zamen ook te stade zal kunnen komen."

Voor beide Bevelhebbers werd tevens bepaald, dat alle havenen, baaijen, rivieren, bogten, uitstekende hoeken, droogten, enz., behoorlijk ontdekt en daarvan een behoorlijke kaart moest worden gemaakt. Om dit zoo veel beter te kunnen verrigten, moest des avonds eene bekwame reede worden gezocht om te ankeren, of wel des nachts met klein zeil af- en aanhouden op dat hun niets mogt ontgaan, enz.

Indien men aan land ging, moest daarvan eene notitie worden gemaakt, niet alleen van de strekking, stran- den, enz., maar ook van de boomen, vruchten, versch water, mineralen en andere zaken, die eenige opmer-

king mogten verdienen. Vooral »lettende wel principalyk of *nergens* een *doortogt* van *buiten* naar de *binnenkant* gevonden wordt, hetwelk wy niet alleenlyk verstaan van *Nova-Guinea*, maar ook ten opzigte van *Hollandia-Nova*, dus dat deze order met al hetgeen reeds van allerhande observatien en waarnemingen gezegd is, niet alleen door die van de Geelvink, maar ook door die van Vossenbosch zal dienen in achting genomen te worden, enz." (1)

Met welk gevolg deze reis afliep zien wy in het verslag, waaruit blijkt dat slechts een klein gedeelte van het aan hen bij de Instructie opgedragen, had kunnen volbragt worden. Door gebrek aan ververschingen en daaruit ontstane ziekten en ongemakken, waarvan een aantal het met den dood moesten bekoopen, namen ze op den 13ⁿ Julij een besluit om de steven te wenden en naar *Banda* terug te keeren, dat maar aan een der drie schepen gelukte; zoo lezen wy in den brief van den Plaatselijken Gezaghebber aldaar, van den 15ⁿ Augustus 1705 aan Gouverneur-Generaal en Raden van *Indië*:

»En dus werden U HEd. in alle eerbied verstendigt, dat alhier op 26 July l. l. is komen aan te landen, de pantjalang Nova-Hollandia, komende in geselschap van het fluytje Vossenbosch en chialoup Wayer, welcke beyde den 24 en 25ⁿ dier maend mede bewesten desen eylande gesien, doch 't sedert, apparent door de stroomen verleyt, niet vernomen zyn, direct en zonder ergens aen te loopen, van hun aenbevoolen ondersoeck, op en langs de cust van *Nova-Hollandia*; zynde

(1) Zie de Geschiedkundige toelichting tot de kaart, hiervoren op bls. 185 genoemd, blz. 19.

volgens getuygenisse van den Stuurman PIETER FREDERICKSZ., Gezaghebber op genoemde pantjalang, door zieckte en dagelyks instorten van 't volck genoodsaeckt geweest onvoltrocken reyse herwaerts op te duwen. Zoodanig ook bewaerheyt werd uyt zeker extract resolutie, door de Overheden dier drie bodems, den 13n van gen. maend July ten vorengenoemde kuste getrocken. Welcke wy noodig hebben geagt, benevens het journael en andere papieren van de evengen. Gezaghebber dese reyse betreffende, hem, omme te verhinderen dat in geen vreemde handen vervallen mogte, ten dage zyner verschyninge afgevordert, nu vooraf tot U HEd. versegeld over te schicken; (1) te meer U HEd. daer inne ten ruwe sullen vinden, wat effect dese uytsettinge hadt ende hoedanige ontdeckingen by hun gedaen zyn, van welcke wy in dese onder gunstig welnemen geen uytbreydinge doen, maer ons daeraen gedragen sullen."

De Chaloup Wayer kwam te *Amblauw* ter houw. Van *Amboina* schreef den Gouverneur naar *Batavia* aan Gouverneur-Generaal en Raden van *Indië*: (2).

"En aen het eyland *Amblauw*, Wayer van *Nova-Hollandia*, die gelyk even gezegt, op 25n July op *Rosingain* van de pantjalang Nova-Hollandia was afgeraakt, apparent voor de wind na *Amblauw* gezeyld, omdat op den 27n July op *Amblau* was gekomen, by welk schryven den Gouverneur te kennen werd gegeven, haar magteloosheyt door sterfte en swackte van volck, versoekende om verversing en medicamenten, enz. Door het Opperhoofd van *Boeroe* is aan den Gouverneur medege-

(1) Deze Stukken ontbreken tot dus verre in het R. Ar.

(2) Den 24n September 1705, na de aankomst te *Boeroe* gemeld hebben, van de Geelvink en de Kraanvogel van *Nieuw-Guinea*.

zonden een relaes, wegens een corporael op *Amblauw*, van 't gene hy van den Stuurman van de Chialoup Wayer gehoord had, noopende zyn ontmoetinge op *Nova-Hollandia*, waarvan het afschrift hier nevens onder N°. 12; gemelte Chialoup mede seer magteloos van volck, was van daar voor de wind na *Macasser* gestevent, om van daar de reys na *Batavia* ondernemen."

Maar het was voor al de Fluit Vossenbosch, waarvan het volk het meeste op deze reis geleden had en die den 4de Augustus te *Makasser* was aangekomen.

De Gouverneur van dit gewest schrijft in zijn' brief: (1)

» Als hebbende het van onsen pligt geagt U HEd. by desen onderdanigst te notificeren, hier op den 4n deser 'smorgens omtrent ten 9 uren, zich van uit zee aan ons gesigt is komen te verthonen, een scheepje dat wat naarder g'advanceert zynde, een sjouw liet wayen en een canonschot dede, 't welk ons niet buyten reden in die gedagten stelde, dat 't selve wel mogelyk in verlegentheyt mogte wesen, en daar om nu ook al ten eersten onsen werfbaas met een welbemande schuyt derwaarts uyt te senden, die genadert en overgestapt synde, onverwagt bevind het Fluytscheepje Vossenbosch te wesen; maar in een heel soberen staat, hebbende schuyt nog boot, en buyten den Boekhouder en een Onderstuurman, maar 4 nog eenigsints gesonde maats binnen boord. Invoegen hy werfbaas genootsaakt was, het scheepje door de van land medegebragte matrosen ten deser rheede te brengen, waarvan met den

(1) Aan Gouv. Gen. en Raden van *Indië*, van den 28n Aug. 1705, na vooraf gemeld te hebben, dat eenige voorgenomene zaken uitgesteld moeten worden, door een onverwagt voorval, dat er tusschen beide was gekomen.

Boekhouder aan de wal en by den Gouverneur gekomen, wist den laatsten by een exacte ondervraging te verhalen, dat se naar drie maanden en elf dagen in comp. van de Chialoup Wayer en de Pantsialang Nova-Hollandia, langs de cust van dien naam te hebben gesworven, eyndelyk door de menigvuldige sieken, die er als doen (synde het op den 11ⁿ July passado by een exact gedane visite) wierden bevonden een getalle van 38 op het scheepje, 16 op de Chialoup en 11 op de Pantsiallang te wesen, en waaronder mede waren begrepen den Schipper MAERTEN VAN DELFT en alle drie de Stuurluyden, mitsgaders den pl. Opper-Chirurgyn, Bootsman, Constapel, Bottelier, Kuipper, Quartiermeester en beyde de Gezaghebbers der kleine vaartuygen. Voor alle welke nog de gesonden zy geen verversinge althoos hadden bekomen, waren genootsaakt geweest te resolveren, de steven terugge en naar *Banda* te keeren. Dat se wel tot in 't gesigt van *Poeloe Ay* waren geadvanceert en door de Chialoup, die wat digter aan de wal lag, een sjouw hadden laten wayen en diverse canonschooten doen, ook van daar met het geschut beantwoort, maar geen de minste hulp vernomen hebbende, waren sy tegen den nagt door de sterke stroomen en valwinden weder terugge gedreven en voorts als in onmagt leggende, genootsaakt geworden, met agterlating van de Chialoup en de Pantsiallang als hun eygen boot, het voor de wint te laten afloopen, wanneer sy wel getragt hadden *Amboina* te besteve-nen, maar dat voor hun mede ondoenlyk vindende, haren cours eyntelyk herwaarts aangestelt en soo Gode gedankt alhier gearriveert waren. Dat se gedurende de reyse seventien dooden, waaronder den Opper-Stuurman, Opper-Chirurgyn, Bootsmansmaat, Timmerman, Quar-

tiermeester, Kuyper en 4 Inlanders hadden gehad, en het schip als nog vol sieken, en daar onder mede den Schipper hadden; die voor sig den Gouverneur liet versoeken van aan land te mogen komen, omme by onsen Opper-Chirurgyn van 't hospitaal als synen ouderen vriend zynde en die voor desen by hem had gevaeren, te logeren, enz. Al hetwelke by ons gehoord en overwogen zynde, lieten we aanstonds genoemde Opper-Chirurgyn naar boord gaan, ten eynde aldaar de zieken te visiteren en die desbenoodigt in 't hospitaal te laten brengen, gelyk dat nog dien van 18 derselve geschiedde; onder dewelke een Onderstuurman even aan land gebragt zynde quam te overlyden, wordende op den 8n en 9n daaraan van nog den Schipper, mitsgaders den laatsten Chirurgyn, Bottelier en Quartiermeester tot ons leetwesen gevolgt. Invoegen er nu van de 42 Europeanen en 20 Inlanders, waarmede desen bodem op zyn vertrek van costy is bemand geweest, tot heden desen dag niet meer als 24 der eerste, bestaande in den Boekhouder, den laatsten Stuurman, Bootsman, Schieman, Constabel, Kok, Timmerman en 18 gemeene maats, waarvan er thans nog 9 periculeus ziek in 't hospitaal leggen, mitsgaders 16 van de laatste in wezen zyn. Zullende U HEd. uyt het hiernevens gevoegde rapport der visite door den meergemelden hospitalier ten dage der komst van desen bodem gedaan, dit gelieven te kunnen ontwaren in hoedanigen miserabelen staat hy het scheepsvolk heeft gevonden en aen welke siektens deselve onderscheydenlyk hebben gelaboreert, en dewyle dien bodem door dese menigvuldige siektens t' eenmaal geinfecteert en met een seer quade reuk vervult was, soo hebben we deselven ook al ten eerste door onse hier aenwesende matrosen, onder het opsigt

van den eenig nog overgebleven Stuurman en onsen werfbaes laten uythalen en rynigen. Ook voorts by ons Raadsbesluyt op den zevenden deser genomen, vastgestelt de nog aan boord geblevene impotenten, als die in het hospitael leggende, met een koebeest en vervolgens dagelyks met allerhande groente en andere verversingen soo veel mogelyk te coesteren en wederom op de been te helpen. Met alle welke goede en noodige schikkingen dan nog besig wesende, quam den 12ⁿ deser almede hier invallen de Chialoup Wayer, dog in een beteren staat als zyn reysbroeder, hebbende niet meer als twee man ziek, en welkers Gezaghebber, den Onder-Stuurman ANDRIES ROSEBOOM, aan land gekomen ons een verhael zyner reyse dede, dat tot aan de komst onder *Poeloe Ay* in allen deelen met het reets hier voren ter nedergestelde quam te accorderen. Dog dien draad vervolgende daer nog aanknoopte, dat hy onder 't inzeylen der bogt van *Poeloe Ay*, niet meer als een gezond man aan boord hebbende en zelfs sterk aan 't water zynde, den Gezaghebber van de Pantsialang hadden toegeroepen en om een man of twee te zyner hulpe versogt, maer door denselven beantwoord was, met te seggen, dat niet een gesond man hadde en zelfs genootsaakt was aen 't roer te staen en de fock door zynen slaaf te laten uythouden, gevolgelyk hem niet helpen konde; wes den verhaalder siende hy hier nog ook (ongeagt zyn continueel schieten en zeynen, van 't land van *Poeloe Ay*, die hem egter gemakkelyk hadden kunnen hooren en zien) eenig ontset konde bekomen en hem door de nagt mitsgaders sterke stroomen en valwinden doorloopen, eyndelyk genootsaakt was geweest, het almede voor den wind te laten afstaan, doende mede zyn best om *Amboina* te beloopen, tot dat

eyndelyk op den 27ⁿ July pass. *Amblauw* in 't gesigt en derwaerts sein doende, den aldaar leggende Corperael met twee vaertuigen aen boord hadden gekregen, die hun mede tot voor de gemelde plaats ten anker sleepten, alwaer se door de genotene goede verversingen, waervan d'oncost rekening hierneveus gaat, wederom redelyken wyse herstelt en in staet gebragt waren van hunne reyse te konnen vervorderen. Gelykse ook op den 4ⁿ deser *Amblauw* hadden verlaten en soo de cours herwaerts aen stellende, eyndelyck als gesegt op den 12ⁿ deser hier ter rheede waren gearriveert, sonder echter te konnen seggen of de welgemelte Pantsialang de Bandase-wal nog hadde gekregen dan niet."

Wy hebben het Hoog Ed. Gr. Agtb. Heeren niet t'eene mael onnodig geagt, dese berigten hier dus in substantie te resiteren, ten eynde U HEd. daer uyt met den eersten opslag souden kunnen sien, hoe slegt het met dese expeditie afgelopen is, inmiddens dat wy ons voor het resterende onderdanig refereren aen de respective journalen en resolutien by de scheeps Officieren, gedurende de voyagie gehouden en geformeert, die wy met en benevens ook de Instructie door U HEd. aan deselve voor haer depart van costy ter handen gestelt, al ten eersten van haer hebben afgeyscht. Dog om reden niet nodig geoordeelt, de gemelte journalen door onse scheeps verstandigen alhier te laten visiteren, maer wel dat daarvan door twee leden uyt onsen Rade, g'adsisteert met den Secretaris lectura sonde worden genomen, omme of er mogelyk iets in mogte resideren, waarvan wy ons alhier zouden hebben konnen bedienen; gelyk dat ook op den 8ᵉ deser is geschiet, maar niets diergelyken gevonden zynde, soo hebben wy alle dese documenten in twee pacquetjes, ieder onder

zyn aparte register doen versegelen, gelyk se nu ter Uwer HEd. speculatie soodanig overgaen met en in handen van den Gezaghebber op de meergemelte Chialoup Wayer, enz. (1)".

De volgende, niet in het meergemelde verslag voorkomende merkwaardige bijzonderheid, mogen wy niet stilzwijgende voorbijgaan. In de laatstgemelde brief van *Amboina* geschreven, lezen wy:

» Wy hebben by de repertitie van het verhael der zeevarende van het Fluytje Vossenbosch en Chialoup Wayer, by haar paresse alhier aen ons gedaan, nog vergeten te zeggen, datse op den 6 Maart j. l. ontrent het *Schilpats*-eyland gekomen, des morgens in de voormiddagwagt van een swaar weêr, gemengt met donder en blixem overvallen wierden, invoegen niet alleen verscheyden donderslagen in het scheepje gevallen, maar ook de rosen van twee hunner compassen daardoor t' agterste voor geslagen wierden, zulcx daer het Noorden moeste staen nu het Suyden te sien was, en waarvan sy het eene compas wederom ten gebruycke hebben verlegt, doch het andere soodanigh verdraayt mede herwaarts gebragt, 't welke ook nog soo staat, en wy om de vreemdigheyt van dit voorval van haar afg'eyscht hebben, gaande hetselve thans in handen van den Gezaghebber deser Chialoup ter speculatie mede over, benevens nog een verhael van diverse omstandigheden daartoe specterende en door den Boekhouder en Onderstuurman van het scheepje ter onser ordre opgestelt in dese gesloten. (2)

---

(1) Niet aanwezig.

(2) Niet aanwezig.

Is het tot heden nog niet gelukt de journalen van deze reis terug te vinden, het Rijks-Archief daarentegen is in het bezit van de kaart van de door deze schepen bezeilde kust van *Nieuw-Holland*, (1) onder den titel: »*Hollandia-Nova* nader ontdekt anno 1705, »door het Fluytscheepje Vossenbosch, de Chialoup »Wayer en de Phantjalang Nova-Hollandia, den 2n Maart »van *Timor* vertrokken."

Daar deze allerbelangrijkste kaart — voor zoo verre ons bekend is — nu voor het eerst wordt uitgegeven, willen wij haar wat uitvoerig beschrijven en met het uitgegeven verslag vergelijken.

Ze heeft eene grootte van 0,52—0,73 Nederl. el, op eene schaal van 30 Duitsche mijlen, van 7° 10′ tot 14° 30′ Z. Br. en van 145° 40′ tot 156° Lengte.

In de kaart legt de Oosthoek van *Timor* op 8° 5′ Z. Br. en 145° 55′ Lengte, van waar eenige minuten W. N. Westelijker het bestek der reis een aanvang neemt.

Volgens de trek die op de kaart geteekend is, worden tusschen 8° en 11° 15′ Z. Br. en 146° en 148° 20′ L. de meest uiteen loopende koersen gezeild; aanvankelijk van Z. O. ten O. tot Z. Z. O., valt die eensklaps terug tot W. ten Z., Z. W., Z., Z. Z. O., N. O. ten N., N., Z., N. O. ten N., O. en weder Z.

Van laatstgenoemde breedte en lengte, tot daar waar ze het land aandoen, op nagenoeg 11° 30′ Z. Br. en 151° 15′ Lengte, valt de koers bijna Oost.

Behalven enkele loodingen tusschen 9° 20′ en 9° 35′ Z. Br. en 147° 30′ en 148° 15′ L., waar men de dieptens vondt van 35 tot 70 vademen, werd ook de groote

(1) No. 500 der versameling Zee-, Kust- en Rivierkaarten, enz.

Sahul-bank, tusschen de 10° 30′ en 11° 20′ Z. Br. en 146° 50′ en 147° 40′ L. op verschillende plaatsen aangelood en had men daar grond van 30 tot 80 vadem water.

De loodingen worden van hier Oostwaarts voortgezet tot aan de kust, met ongelijke dieptens van 80 tot 8 vademen afnemende; van daar dat dan ook op de kaart aangeteekend staat: »Bultachtige, puntige en ongelijke gronden" en verder, (men) » moet geen lood sparen."

Tusschen 150° 58′ en 151° 8′ L., wierp men geen grond. Op 11° 15′ tot 11° 22′ Z. Br. en 149° 20′ L. staat in de kaart: »Een zandplaat boven water," aangeteekend.

Overgaande tot de vergelijking van het Verslag met de kaart, valt er op te merken, dat er nog al verschil bestaat met de namen aan de verschillende plaatsen gegeven. Dit is naar ons inzien toe te schrijven, dat wy voor ons hebben, »de nieuwe kaart door bezorging van den Schipper MARTEN VAN DELFT zaliger op order gemaakt en tot *Makasser* abusivelijk aangehouden", en niet die waarvan bij het opstellen van het Verslag gebruik is kunnen worden gemaakt. »Want — zeggen de verslaggevers — zoo en zal men nu zoo verstanelyk niet wel kunnen spreken, dan by aldien voorschreven kaarten nevens deze gevoegd waren, of nog binnen korten wilden overkomen, alzoo daarinne veele nieuwe namen zullen worden gevonden, die onmogelyk in het kleyn bestek van 's Comps. vorige kaarten kunnen bekent wezen, enz."

Van daar, dat, terwijl in het Verslag de eerste naam wordt gegeven aan de eerste inbogt, binnen den Noordhoek van het gemelde land gelegen, men in de kaart

op de N. W. kust, van het punt waar ze het land hebben aangedaan op omtrent 11° 25' Z. Br. en 151° 15' Lengte en van daar Noordwaarts op tot aan de Noordhoek van *van Diemens*-land, de volgende namen vindt, als: De *Klip*-hoek, De *Drooge*-hoek — waarvoor een bank legt, — De *Boompjes*-hoek, waar nevens een tamelijke diepe bogt of baai wordt gevonden, met dieptens van 20 tot 12 vademen water.

De *Witte*-hoek, van hier strekt een groote bank N. W. ten N. zeer diep in zee, er staat waarschijnlijk weinig water op, want ze werd op verschillende dieptens omgezeild.

Bij de uitstekende hoek leest men, *Noord*-hoek van *van Diemens*-land, deze is hoogst vermoedelijk dezelfde door PIETERSZ. de *Rooden*-hoek genoemd, die de bank of het rif ook niet onopgemerkt laat. (1)

Nu zou, volgens het Verslag, de eerste inbogt binnen de Noordhoek *Rooseboems*-bay moeten volgen, doch deze naam komt op de kaart niet voor, wel daarentegen op 10° 45' Z. Br. en 151° 50' O. L. *Waterplaats* en daarna eene bogt, de *Vuylebocht* genoemd, waar voor het *Vuyle*-eiland is gelegen. Dit is dan de *Rooseboomsbay* van het Verslag, want de aldaar voorkomende beschryving van deze bogt, komt met die van de kaart overeen; vrij diep in de bogt aan de Oostzijde heeft men de hoek van *de Goede Hoop* en meer naar buiten aan dezelfde zijde de *Hoefijzer*-hoek.

De kaart verder om de Oost vervolgende, vindt men een bogt tusschen de *Fortuyns*-hoek en *Schrale*-

---

(1) Zie hiervoren op bls. 80, terwijl opgemerkt dient te worden, dat PIETERSZ. van het O. naar het W. zeilde, en het mogelijk is, dat die hoek van het W. naar het O., zich witachtig vertoont.

hoek, dit is de tweede bogt van het Verslag, die zich ook op de kaart als een wijde rivier vertoont.

Tusschen deze en de derde bogt komen op de kaart de volgende namen voor, waarvan er niet een in het Verslag wordt genoemd, als: *Valsche* Westhoek, — *Valsche*-bocht, — *Bedriegers*-hoek, — *Vossenbosch*, *Ruyge*-hoek of *West*-hoek van 3 *Bergens*-bocht en *Orangie*-hoek.

Deze laatste is de Westelijkste hoek van de derde bogt, waarvan de Oostelykste die van *Oosthoek van drie Bergens*-bocht draagt.

De beschrijving van deze bogt in het Verslag, komt met de kaart overeen, men heeft er de eilanden in waarvan het Verslag spreekt; het grootste ligt zeer diep in de bogt aan de Oostzijde. Hunne veronderstelling, dat deze inham volkomen doorloopt tot aan de Zuidzijde van *Nieuw-Holland*, is in zoo verre later niet bevestigd, dat ze niet naar het Z. maar wel naar het N. W. doorloopt en op de tegenwooordige kaarten den naam van *Van Diemens*-golf draagt.

Den naam van *Driebergens*-bogt, door die van *Vossenbosch* aan deze gegeven, dankt zij aan het aanwezen van drie bergen, die aan de Oostkust van deze inham leggen.

Nu verder om de Oost komende, heeft men eerst de *Scherpe*-hoek, daarop volgen de *Vlakke*-hoek, de *West*-hoek en de *Oost*-hoek, het land tusschen de beide laatstgenoemde hoeken wordt *Maria's-land* genoemd.

De *Oost*-hoek is de *West*-hoek van de vierde bogt, even als in het Verslag de *Maerten van Delfts-Bay* genoemd, waar men aan dezelfde zijde nog *Maria's*-hoek vindt.

De Oosthoek van deze bogt draagt den naam van

Wayers-hoek; verder heeft men in de baai aan genoemde Oostzijde nog *Rustenburg* en *Pantjalangs*-hoek.

Op *Wayers*-hoek volgt op de kaart de hoek van *Onier* aan een weinig diepe bogt; vervolgens de hoek van *Canthier*, deze laatste is de Westhoek van de vijfde bogt van het Verslag, die in de kaart niet benoemd is.

De Oosthoek van deze bogt is op de kaart *Jan Melchersz.*-hoek genaamd, waarin men aan het einde de *P. Frederiks*-rivier heeft. De *Jan Melchersz.*-hoek legt in de kaart op ruim 10° 15′ Z. Br. terwijl de laatste op de kaart voorkomende hoek op 10° 5′ Z. Br. legt, en mede als in het Verslag die van *Calmoerie* genoemd wordt.

Van deze bogt, die door de *Jan Melchersz.* hoek in tweeën wordt gedeeld, draagt de Oostelijkste ingang mede geen naam, maar men vindt er aan de Westkust tamelijk diep in de bogt op 10° 32 à 35′ Z. Br. een hoek, de *Pieter Frederiks* hoek, terwijl men van de Oostzijde van de hoek van *Callemoerie* om de Zuid gaande nog die van *W. Sweers*-hoek en *Roseбooms*-hoek er op geplaatst ziet. Van deze laatste hoek strekt het land weder om de Noord, zoo dat ze, volgens het Verslag, veronderstelden, dat het een eiland was.

Overigens ziet men op de kaart overal, onder de wal zoo wel als in de baaijen, de dieptens, klippen, zandplaten en eilandjes aangewezen.

Vergelijkt men de kaart met het Verslag wat de namen betreft, dan valt het dadelijk in het oog, dat de eerste veel uitvoeriger is dan wat wij in het laatste hierover aantreffen; de beschrijving der baaijen, komt voor zoo verre dit doenlijk was, die op de kaart aan te geven, vrij wel met het Verslag overeen.

Daar nu, voor zoo verre ons bekend is, er weinig of geen kaarten van dit gedeelte van de Noordkust van het begin der 18e eeuw gevonden worden, zoo behoud deze kaart, door de Gezagvoerders en Stuurlieden van *Vossenbosch* c. s. opgenomen, altijd nog eene betrekkelijke waarde. En zoo de verslaggevers in hun rapport opgaven van breedte en lengte hadden gedaan, dan zou men in staat zijn gesteld geweest met meerder juistheid de kaart tegen het verslag te kunnen vergelijken.

Den Heer VAN DYK hier voren reeds meermalen aangehaald, geeft achter zijn werkje eene kaart, waarop ook de Noordkust van *Nieuw-Holland* voorkomt, en waarin hij met vraagteekens de namen plaatst van de hoeken en bogten, zoo als ze in het verslag van de reis van *Vossenbosch* c. s. voorkomen.

Hoe het mogelijk was, dat hij met het Verslag in de hand, eene dergelijke dwaling kon begaan, begrijpen wij niet. In dat Verslag leest men duidelijk, dat men aan de eerste inbogt, *binnen* den Noordhoek van *Van Diemens*-land den naam van *Rooseboom's*-baai gaf, en komt nu ook al die naam op de kaart niet voor, de beschrijving daarvan komt in allen deele met die van het verslag overeen.

De fout door den Heer VAN DIJK bij het vervaardigen van zijne kaart begaan, bestaat o. i. daarin, dat hij de namen die op de Noordkust hadden moeten geplaatst worden, heeft beginnen te stellen op dat gedeelte van de Noordwest-kust, waar ze land hebben gehaald, en nu laat het zich ook verklaren, dat de kaart van VAN DIJK, het land en de baaijen, tusschen den Noordhoek van *van Diemens*-land en de *Oranjes*-hoek, onbenoemd laat.

Het werk van den Heer MAJOR eindigt met hetgeen wij over het verlies van de Zeewijk, op de *Houtman's-Abrolhos* op de Westkust van *Nieuw-Holland* in het jaar 1727, in de Verhandelingen mededeelden. Wij voegen met een enkel woord hierbij, dat het journaal van deze reis door den Schipper JAN STEYNS gehouden, nog aanwezig is.

Ook onze taak loopt ten einde, want met uitzondering van de reis van de Ryder en de Buys, die in 1756 plaats had, werden er geene opzettelijke reizen tot onderzoek van land en volk derwaarts meer ondernomen. (1)

In het meermalen aangehaalde werkje van den Heer VAN DIJK, vindt men een overzigt van de togt der genoemde twee schepen; maar daar hij slechts met een enkel woord spreekt over de aanleiding tot het doen dezer reis, zoo zullen wij dit trachten aan te vullen.

Bij Missive van den 20ⁿ September 1751, berigtte het Opperhoofd van *Timor*, DANIËL VAN DEN BURGH, aan Gouverneur-Generaal en Raden van *Indië* het volgende: (2)

---

(1) De reis van JACOB ROGGEVEEN in 1721—1722, met de schepen den Arend en Tienhoven, door de West-Indische Comp. uitgerust ter ontdekking van landen in de *Zuid-Zee*, kan hier niet in aanmerking komen.

(2) Den Heer VAN DIJK zegt op bl. 39: »In 1751 had de Nederl. Resident op *Timor* eenige vaartuigen uitgezonden tot verkenning van zeker land, 't welk een Chineesch handelaar, van den hoek van *Amenoebang* — op de Zuidkust van *Timor* gelegen — regt Zuidwaarts zeilende, bij toeval onlangs had ontdekt."

» Die expeditie was vruchteloos afgeloopen, en."

Dat het eerste gedeelte minder juist is voorgesteld, ziet men in de tekst.

» Zekere Chineesche handelaar door hem in de maand Maart met zijn vaartuig afgezonden zijnde, om te onderstaan of de groote zandplaat achter *Rotti* gelegen, (1) mogt bezeilen, ten einde een partijtje schildpadshoorn, welke aldaar in abondantie pleeg gevonden te worden, op te zoeken, zeilde dien Chinees van de hoek van *Amenoebang* — zijnde omtrent half wege de Zuidkust van *Timor* — rigte de koers Zuidwaarts, wanneer na vijf dagen sterk voor den wind gezeild en twee etmaal gedreven te hebben, een laag, doch in het verschiet heuvelachtig land ontwaardde. Het zelve genaderd zijnde, zagen zij op het strand volk staan, welke hun door teekenen verzochten aan de wal te komen; gelijk zij lieden dan ook aan de wal tredende ontwaarden, dat zoo mans als vrouwen gansch naakt en ongewapend waren. (Het waren) menschen van een bovengemeene grootte en robustheid, zeer zwart en het haar kroes, doch tamelijk lang.

De Chinees henlieden parangs (2) en messen aanbiedende, wilden zij dezelve — hoewel hun het gebruik daarvan werd aangetoond — niet aannemen, ook geene lijwaten, dan eenelijk een kustneusdoek, (3) welke zij in een menigte stukjes scheurden en onder malkanderen omdeelden, beloonende dit geschenk met twee stukken drooge visch. Gelijk zij ook ons volk door teekenen noodigden met hen het land in te gaan, edoch den Chinees zijne reis willende voortzetten, zeilde na twee dagen weder van daar, loopende nog wel drie dagen langs de wal, welke meest overal schoon en de grond langzaam oploopende bevondt; en alhoewel gemelde

(1) De *Sahul*-bank der tegenwoordige kaarten.

(2) Kapmessen. (3) Lywaat van de kust van *Coromandel*.

Chinees het voor een groot eiland hield, twijfelen wij niet of zal de vaste wal van het *Zuidland* zijn geweest. Inmiddens is den eerst onderteekenaar van voornemen in het begin van Maart aanstaande, twee à drie vaartuigen ter nadere ontdekking dier kust derwaarts te zenden."

Het mogt ons niet gelukken in de van *Timor* overgekomen papieren, eenig bewijs te vinden, dat er door het Opperhoofd aan zijn voornemen gevolg is gegeven; vermoedelijk wel door dien de politieke omstandigheden op dat eiland in dit en in het volgende jaar (1752 en 1753) dit hebben belet, en in het jaar 1754, toen hij op zijn verzoek in zijne betrekking stond vervangen te worden, aldaar op den 1n Maart is overleden.

Gouverneur-Generaal en Raden van *Indië*, aan de Bewindhebberen het rapport van den Gezaghebber op Timor, over het ontdekken van eenig land om de Zuid van *Timor* mededeelende, ontvingen hier op bij een schrijven van de vergadering van 17e van den 8n October 1753, het volgende antwoord:

»Wat er van zij van d'ontdekking van eenig *nieuw* land, door een Chineees vaartuig gedaan, bij gelegenheid dat het zelve door het Opperhoofd gezonden was ter visitatie van de groote zantplaat achter *Rotti* gelegen, om te zien of aldaar eenig schildpadshoorn te bekomen was, en welk land de bedienden sustineerden de vaste wal van het *Zuidland* te moeten wezen, *verwachten wij per naaste te vernemen*, nadien het Opperhoofd geresolveert was, twee à drie vaartuigen ter nadere ontdekking derwaarts te zenden." (1)

(1) Of aan den Heer VAN DYK nog een andere brief van den 8n Oct. 1753 ten dienste stond, beslissen we niet, de door Z. Ed. gebezigde woorden komen in deze niet voor.

In den brief van Gouverneur Generaal en Raden van *Indië* van den 15den October 1754, in antwoord op dit punt, maken zij er zich vrij kort van af; daar zij slechts schrijven:

»Het *Zuidland*, dat in het Zuidoosten van *Timor*, niet ver daar van daan legt, wordt van *Timor* en *Makasser* wel eens bevaren, doch geeft onzes wetens niets als tripangs. zijnde gedroogde kwalvisch en was, De rapporten van 's comps. bezending in anno 1705, worden UH.EH. Achtb. thans andermaal gesuppediteert, en zal van *Makasser* en *Timor* nader berigt gevorderd worden." (1)

Uit dit schrijven blijkt het mede, dat er tot dusverre geen gevolg was gegeven aan het in 1751 door den Opperkoopman VAN DER BURGH (2) opgevat voornemen, om dit land nader te laten onderzoeken.

Het nadere berigt van het Opperhoofd van *Timor*, BEYNON, van den 15n September 1755, aan Gouverneur Generaal en Raden van *Indië*, betreffende dit *Zuidland* geschreven, luidde als volgt:

»In schuldpligtige opvolging Uwer H.Edelh. hooggeacht bevel en te gelijk tot voldoening van het zeer gerespecteerde request der HE.Gr. Achtb. Superieuren in 't patria, wat er zij van 't in den jare 1751 door een Chinees ontdekte *Zuydland*, in dat zelfde jaar door het overleden Opperhoofd VAN DEN BURGH opgegeven,

(1) In de Resol. van G. G. en R. van *Indië* van 24 *Mey* 1754, bestempelen ze het schrijven van het Opperhoofd van *Timor* VAN DER BURGH, eene hyperbolische beschrijving van dat nieuwe ontdekte land; dat ze er sedert niets meer van hadden vernomen, en dat ze er ook niet verder op hadden willen aandringen, om dat de *oude orders* het *ontdekken van nieuwe landen interdiceren*, ingevolge daartoe bekomen aanschrijvingen uit het *Nederland*, ens.

(2) Van 20 September 1751.

met belofte van twee à drie vaartuigen ter nadere ontdekking uit te zenden. Zoo hebben wij de eer, hier omtrent nederigst te rescriberen, dat gemelde Opperhoofd zijne belofte niet heeft kunnen nakomen, dewijl niemand tot deze (heeft) kunnen persuaderen en het bovendien aan bekwame vaartuigen ontbroken heeft; zijnde ook den ontdekker, niet lang na zijne aankomst, komen te overlijden. En als 't aan het tegenwoordig Opperhoofd geoorloofd is zijne geringe gedachten te uitten, zoo sustineert dezelve — onder correctie — dat dit ontdekte land niet de vaste wal van 't *Zuidland*, maar wel (een) tot nog toe onbekende eiland voor 't land van de *Eendracht* liggende moet geweest zijn, om reden, dat de ontdekker uit zee hoog land en het verschiet met een lage wal heeft gezien, en na drie dagen zeilens langs dezelve zijnen koers wederom herwaarts heeft gewend. Nemende het Opperhoofd verder de vrijheid te zeggen, dat het speculatie verdiend of men in vijf etmalen zeilens en drie drijvens, met een Inlandsch vaartuig van *Timor* het *Zuidland* zal kunnen oploopen.

Bij nader onderzoek heeft men antwoord, dat van al het scheepsvolk nog een Inlandsche Djoeroe moedi in wezen is, welke thans in die kwaliteit op de Chaloup van den Europees DAVID SCHRYNER vaart en zich tegenwoordig à costy bevind, van wien men eenig licht in deze zaak zoude kunnen krijgen. Maar dewijl men geen entrepreneurs tot nog toe tot deze togt heeft kunnen opdoen en het ook te denken is, dat niemand op eigen kosten tot deze onderneming zal over te halen zijn, zoo onderstaan wij in deze onze eenvoudige gedachten ter neêr te stellen, dat daartoe een welbezeild vaartuig, voor een zekeren tijd gevictuali-

eert, vereischt wordt, dewijl Inlanders met hunne zwakke vaartuigen in deze ruime *Zuidzee* wel haast het spoor zouden bijster raken.

Kunnende met waarheid U HEdelh. geen nadere ontdekking in deze procureren als de eer hebben gehad voor heen te noteren, in de missive van den 20^n Sept. 1751, door het opperhoofd VAN DER BURGH geschreven dicteert."

Het was na de ontvangst van dit schrijven van *Timor*, dat men te *Batavia* in Rade van *Indië* op den 15^n December 1755, het besluit nam de »Barken de Ryder en de Buys tot het doen eener reize derwaarts te gebruiken, en de Gezaghebbers van die vaartuigen bij Instructie te gelasten" koers te stellen naar de beoosten *Banda* gelegene landen, bekend onder den naam van *Carpentaria*, en zoo vervolgens Westwaards op zoo verre hun mogelijk zal wezen binnen den tropicus, ten einde de daargelegene landen te recognosseren en naauwkeurig acht te geven, mitsgaders in hunne journalen distinct aan te teekenen al hun wedervaren en ontmoetingen, voor zoo verre zulks van eenige remarque zij en inzonderheid wat volkeren daar gevonden worden en wat handel aldaar te drijven zij.

Voorts van de dieptens, droogtens, strekking der landen, peilingen van eilanden en hoeken, met een woord, alles wat tot de zeevaart hoord, behoorlijk notitie houden en zulks alles brengende in een distincte kaart."

De Instructie voor den Luitenant JEAN ETIENNE GONZAL, die het bevel over de Ryder en de Stuurman LAVIENNE LODEWYK VAN ASSCHENS of ASCHENS over de Buijs, werd opgesteld door den Gouverneur-Generaal MOSSEL en de Raden van *Indië* VAN DER PARRA en VAN DER WAYEN,

volgens de opgegevene zeilaas order van den Equipagiemeester ROOSEBOOM. (1) Zij werden tevens voorzien met uittreksels uit het Verslag der reis in 1705, door de Fluit Vossenbosch, de Chaloup Wayer en de Pantjallang Nova-Hollandia, naar *Nieuw-Holland*; opgemaakt door de Raden van *Indië* ZWAARDECROON en CHASTELEIN, zoo mede uit het Journaal van de Geelvink, die met de Chaloup de Kraanvogel en de Pantjallang Nova-Guinea, in datzelfde jaar eene expeditie naar de Noordkust van *Nieuw-Guinea* had gemaakt.

Zoo als wij hiervoren (2) opmerkten, vindt men bij den Heer VAN DYK (3) een overzigt van den afloop dezer togt. Wij zijn voor als nog buiten staat, om het daar ter nedergestelde met de origineele stukken te kunnen vergelijken, daar deze door ons tot dus verre niet terug zijn gevonden.

Ze schijnt echter die gevolgen niet te hebben gehad, die men er zich te *Batavia* van had voorgesteld en komt in hoofdzaak hier op neêr:

Op den 28n Maart, in de nabijheid van *Banda*, raakten de schepen door storm van elkaâr, ten gevolge waarvan de Buys, zonder voorkennis van den Lt. GONZAL, dit eiland aandeed; de Rijder zette zijnen koers voort, zag op den 4n April de *Valsche* kaap, en op den 10n het *Hooge* eiland en de Oostkust van de Golf van *Carpentaria*, welke kust tot op 13° 3′ Z. Br. door hem gevolgd werd, van waar hij op den 16n Westwaarts overstak naar *Arnhems* land, dat echter niet door hem werd aangedaan, en zeilde verder, door dien hij *Timor* door buijig weder en zwaren stroom niet kon bereiken,

---

(1) 6 Februarij 1756.

(2) Bl. 204.

(3) Bl. 39—47.

naar *Java*, waar hij door straat *Sunda*, op den 23ⁿ Julij ter reede van *Batavia* kwam.

Hoewel GONZAL gemeenschap met de bewoonders van de Oostkust der Golf heeft gehad, zijn zijne opmerkingen en aanteekeningen over land en volk over het geheel van weinig beteekenis.

De Buijs verliet *Banda* weder op den 1ⁿ April, en kreeg op den 23ⁿ derzelfde maand, op 12° 58′ Z. br. de O. kust van *Carpentaria* bij kaap *Keer Weer* in het gezigt; ook hij liep slechts langs een zeer klein gedeelte der kust en wel Noordwaarts.

Ter hoogte van de rivier van *Speult* zijnde, zond hij op den 30ⁿ April twee stuurlieden, een kwartiermeester en vijf matrozen naar de wal om te looden en het land te onderzoeken, doch deze kwamen niet terug. Eenige dagen te vergeefsch op hunne wederkomst gewacht hebbende, werd ASSCHENS genoodzaakt, uit gebrek aan water en brandhout, op den 12ⁿ Mei hen aan hun lot over te laten en den koers om de W. te stellen en bereikte op den 29ⁿ Mei *Amboina*, van waar hij op den 6ⁿ Julij het anker ligte en den 24ⁿ derzelfde maand te *Batavia* ter reede kwam.

Het rapport dat over deze expeditie door den Equipagiemeester DE HAAN aan Gouvern. Gener. en Raden van *Indië* werd uitgebragt, (1) is dan ook niet zeer gunstig. »UH. Edelen zullen gelieven te zien — zoo luidt dit — dat door den Luitenant J. E. GONZAL, voor zoo veel (het opnemen) der stranden en (van) het land van *Carpentaria* betreft, aan UH.Ed. geëerde orders is voldaan, echter geene onderneming landwaarts in is geschied, gelijk UEd. orders dicteerden, alsmede geen landing op de kust van *Nova-Hollandia*, doordien

(1) 30 September 1756, het is ook niet meer aanwezig.

zij nog maar een anker hadden en 't daardoor te gevaarlijk was geoordeeld om te ondernemen. Van den Stuurman LAVEINNE LODEWYK ASSCHENS zijne behandelingen kan de ondergeteekende UHEd. niets opgeven, 't welk eenige aanmerking meriteert, dewijl zijne opgaven of aanhalingen zoo misleidend zijn, dat men op 't bloote gezigt daarvan ontwaart, dat hij van de zaken, door hem aangehaald, nooit het minste gezigt of kundschap heeft kunnen hebben, alzoo hij genoegzaam nooit nader als op 3 mijlen aan den wal is geweest, op welke distantie hij zich echter verbeeldt eene rivier met een eilandje, als ook menschen, hutjens, enz. gezien te hebben, 't geen den ondergeteekende aan een vlak land gelijk dit is, onmogelijk voorkomt; ook is door hem geene landing aan die kust gedaan, schoon hij van de Zuid, strijdig tegen nevensgaande order, naar de Noord circa 40 mijlen bij dezelve is langs gevaren, eer het ongeluk van het verliezen der schuit is komen voor te vallen."

De afloop dezer expeditie wordt door Gouverneur-Generaal en Raden van *Indiën* aan de vergadering van 17ᵉ in de volgende bewoordingen gemeld. (1)

»Bij Resolutie van 29 October werd genoteerd gevonden den uitslag van de bezending met de Barken de Rijder en de Buijs, waarvan d'eene weinig en d' andere niets uitgevoerd heeft, omstandig te zien bij de verbalen uit de journalen of de journalen zelve, (2) wezende UEH.Achtb. een schuitje van boombast van *Carpentaria* tot speculatie toegeschikt, en dewijl de twee overgekomen Inlanders in leven blijven en de eene al Maleitsch spreekt, kan er in het vervolg nog wel eenig berigt dier landen volgen."

(1) Algemeene Brief van 31 December 1756.

(2) Deze stukken schijnen niet meer aanwezig te zijn.

Er zijn nog enkelde Journalen aanwezig, waarvan de Schippers het *Zuidland* of het land van de *Eendragt* hebben bezeild, zoo als in 1755 het schip Akerendam, Schipper CORNELIS VAN DER STAM en het schip Landskroon, in 1765, waarvan het Journaal is gehouden door den Onderkoopman JOAN WERNER VAN DEN VELDEN. Hoewel in het laatstgemelde journaal eenige landverkenningen van het gedeelte van de kust door hem bezeild van 24° tot 22° 39′ Z. Br. worden gevonden, alsmede eenige zeilaanwijzingen om het land aan te doen, behoeven wij er verder geen melding van te maken, daar het niets bevat wat wij niet reeds uit vroegere Journalen hebben medegedeeld. Alleen verdient het volgende opmerking: op den 17n Julij peilden ze aan de Zuidkust van *Java* het Oostelijkste land dat ze konden zien O. N. O.

Het *Hoorens* hoofd N. t. W. ½ W., het Oostelijkste van de eilandjes of klippen daaronder leggende N. N. O. en het voorlijkste of Westelijkste land W. N. W., naar gissing 2 à 2½ mijl uit den wal.

Het bestek gaf op den middag: gegiste	Z. Br.	8° 41′
bevonden	»	8° 34′
		7′ N.
De Lengte, ...		123° 33′
volgens peiling		127° 8′
verschil		3° 35′

of 53 mijlen Oostelijker dan ze gegist hadden, sedert ze het land van de *Eendragt* hadden verlaten.

VAN DEN VELDEN teekent dan ook met een N.B. in zijn Journaal aan.

»Het is ongeloofbaar, dat wij in den tijd van 8 dagen zoo veel misgist konden zijn, daar wij van 't land

van de *Eendragt* af, met een open wind Noorden aan gestevend hebben. (1) Het moet wezen, dat het land van den *Eendragt* wezenlijk Oostelijker legt als in de kaart, of *Java* daarvan daan Westelijker, tenzij de stroomen sterk om de Oost geloopen hadden; men zoude dus met een N. t. Westen koers van het voorn. land van de *Eendragt* evenwel nog hoog genoeg op *Java* komen."

Wanneer wij nu in een der oudste Instructiën, om in den herfst uit het vaderland naar *Java* te zeilen, van het jaar 1636, lezen:

»De weg tusschen *Cabo de Bonne Esperance* en het land van *Eendragt*, is inderdaad veel korter als de gelykgradige paskaart wijst, en het kan door de looping des strooms gebeuren, dat den weg nog korter gevonden wordt, als die in der daad is; zoo dat het land veel eerder konde vernomen worden als de meening wezen zoude, en alzoo groot perykel loopen, dewijl het land van de *Eendragt* bezuiden de 27 graden breete, veel periculeuse en scherpe gronden heeft, daarom moet voorzichtelyk gehandeld en in tyds uitgezien worden; ook is 't nodig by nagte en met duister weêr, het lood in tyds te gebruyken, want 7, 6 en 5 mylen buyten 't land wordt grond geworpen op 100, 60 ofte 70 vadem."

(1) Toen ze op den 6n Julij het land van de *Eendragt* peilden, stond hun bestek:

Gegiste Z. Breedte	23° 49′
Bevondene Breedte	24° 0′
	11′ Z.
Lengte	121° 30′
volgens peiling .	123° 35′
verschil . . .	2° 5′

of 28¼ mijlen Oostelijker dan ze gegist hadden.

Dan vertrouwen wij, dat dit eensdeels aan de kaarten, maar ook wel gedeeltelijk aan de minder naauwkeurigheid in het observeren der stroomen zal geweten moeten worden.

En hiermede zijn wij gekomen tot het tijdstip, waarin de beroemde zeevaarder JAMES COOK, zijne belangrijke ontdekkingen in deze zeeën deed.

De Heer MAJOR heeft zich voorzeker hoogst verdienstelijk gemaakt, door ons bekend te maken met hetgeene door de zeevaarders van verschillende natiën, vóór dat COOK zijne eerste ontdekkingsreize deed, verrigt is geworden, voor zoo verre het *Nieuw-Holland* betreft; welk aandeel onze vroegere zeevaarders daarin hebben gehad, leest men bijna op elke bladzijde van zijn werk. Wij hebben ons slechts ten doel gesteld uit den betrekkelijk nog rijken voorraad van journalen en brieven tot de voormalige Oost-Indische Comp. behoorende, het een en ander te putten, ten einde datgene wat in het werk van dien geachten schrijver, over onze zeevaarders voorkomt, toe te lichten, en waar wij daartoe in de gelegenheid waren, aan te vullen.

LIJST DER KAARTEN

BETREKKELIJK

NIEUW-HOLLAND,

IN HET RIJKS ARCHIEF AANWEZIG.

N°. 500. Kaart van *Hollandia Nova*, nader ontdeckt anno 1705, door het fluitschip Vossenbosch, de Chialoup Wayer en de Phantialling Nova-Hollandia, den 2n Maart van *Timor* vertrokken. M.S.

501. Kaart van de Noordtzyde (1) van 't *Zuydland* beseilt en opgedaan met het fluytie de Vliegende Swaen in de maand February 1678, door Schipper JAN VAN DER WALL. M. S.

502. Caert van 't landt van *d'Eendracht*, uyt de journalen en de affteyckeningen der Stierluyden, te samen gestelt door HESSEL GERRITSZ., *Amsterdam*, 1627.

503/505. Kaarten van 't lant van *Eendracht* off afbeeldinge van 't *Zuytlandt*, ontdeckt door den Schipper AUCKE PIETERSZ. JONCK, in de maand February en Maert, A°. 1658, met Emeloort. M. S.

506/508. Kaarten als voren, ontdeckt door den Schipper SAMUEL VOLCKERTSZ., als voren, met de Wakende Boey, A°. 1656. M. S.

(1) Beter Noordwestkust.

N°. 509. Kaart van 't *Zuidland*, bezeilt door den Schipper WILLEM DE VLAMINGH, in de maanden January en February, Anno 1697, met 't jacht de Geelvisch, de Hoecker, de Nyptangh en 't Galjoot 't Weseltje. M. S.

510. Kaart als voren. M. S., doch niet zoo uitvoerig bewerkt.

511. Kaart van het Westelykste gedeelte van het land van de *Eendragt* of *Nova-Hollandia*, strekkende van het eyland *Rottenest* tot voorby de *Willems*-rivier. JOANNES VAN KEULEN, te *Amsterdam*.

512/513. Kaarten van de droogtens en eylanden, all waar het schip Zeewyck op gebleven is, Anno 1727, door den Schipper JAN STEYNS en de Stuurman ABRAHAM DE GRAAFF. M. S.

514. Kaart van de reizen van ABEL JANTZ. TASMAN, Commandeur, A°. 1642—1644. Behoord tot het journaal van TASMAN, uitgegeven door JACOB SWART, 1860.

Zie voor verdere bijzonderheden omtrent deze kaarten, den Inventaris, uitgegeven op last van Z. Ex. den Min. van Binnenlandsche Zaken, 1867.

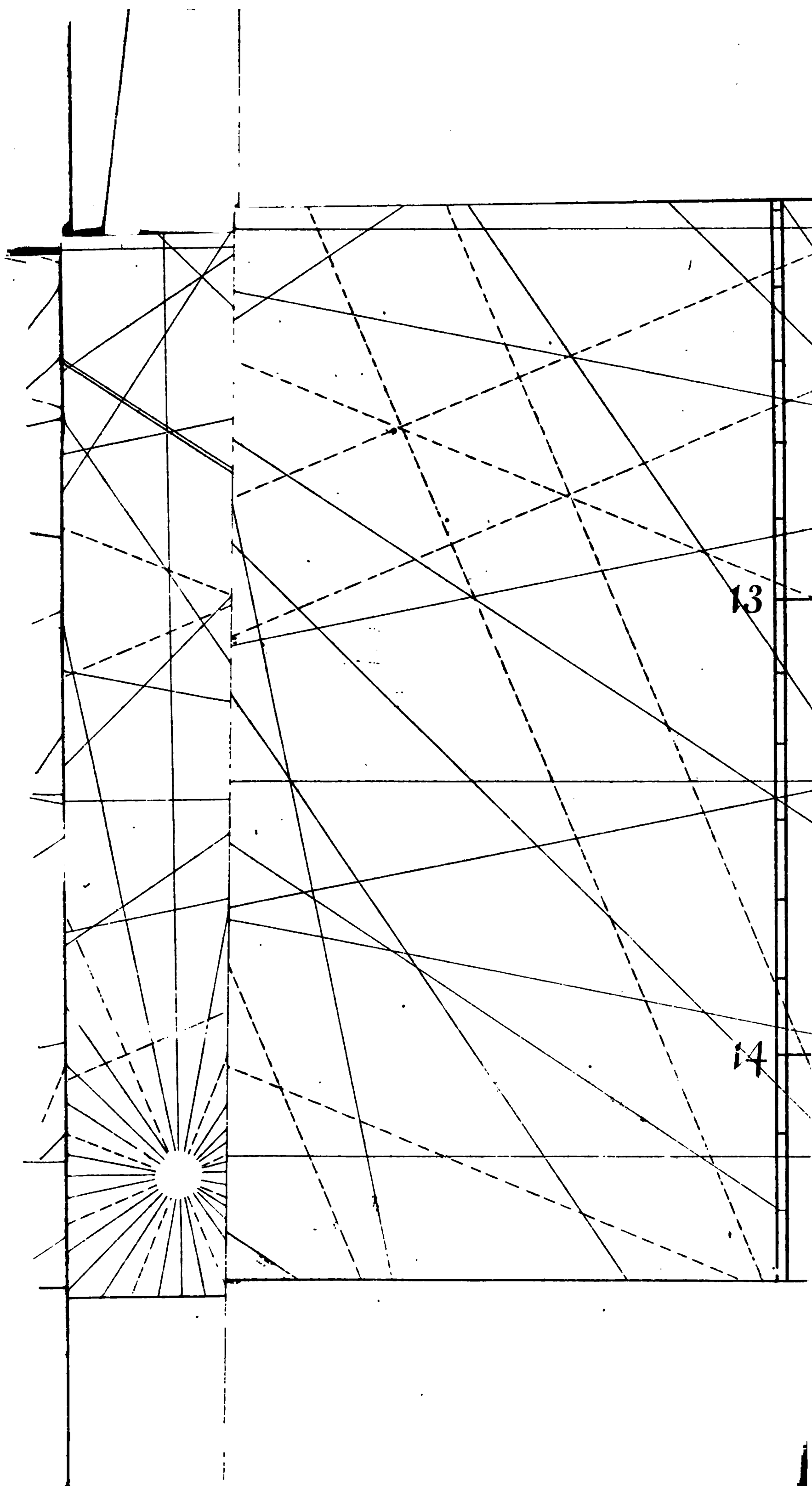
VERBETERINGEN.

Blz. 35, 36, 38 de Noot staat VAN WYK, lees: VAN DYK.

» 81, regel 6 van o. st. orangbay, beter orembay of orembaai.

» 103, » 1 van boven moeeten, lees: moesten.

» 144, de laatste regel der Noot is de s in SCHOUTEN uitgevallen.

13
14